

ISSN 1810-7079

EDITOR:

COEDITOR:

INTELLECTUS 2/2016

REVISTĂ DE PROPRIETATE INTELCTUALĂ / MAGAZINE OF INTELLECTUAL PROPERTY

APARE DIN ANUL 1995

Conform Hotărârii comune a Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al AȘM și Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare nr. 3 din 30 ianuarie 2014 „Cu privire la aprobarea rezultatelor evaluării și clasificării revistelor științifice de profil”, revista „Intellectus” este acreditată în categoria de **clasificare B**, la **profilurile drept, tehnică, biologie, chimie, economie**.

		EVENIMENT EVENT
5	AGEPI a semnat acorduri de colaborare cu Ministerul Educației și AȘM <i>AGEPI signed Cooperation Agreements with the Ministry of Education and the ASM</i>	
7	Ziua Mondială a Proprietății Intelectuale, marcată la AGEPI <i>World Intellectual Property Day, marked at the AGEPI</i>	
8	AGEPI a participat la Expoziția Europeană a Creativității și Inovării EUROINVENT <i>AGEPI participated in the European Exhibition of Creativity and Innovation EUROINVENT</i>	
10	Seminar în domeniul proprietății intelectuale și promovării afacerilor, organizat de AGEPI în colaborare cu OMPI <i>Seminar on Intellectual Property and Business Promotion, organized by AGEPI in cooperation with WIPO</i>	
		APĂRAREA DREPTURILOR DE PI PROTECTION OF IP RIGHTS
12	Combaterea acțiunilor de concurență neloială în domeniul proprietății intelectuale <i>Combating Unfair Competition Actions in the Field of Intellectual Property</i> Cornelia GORINCIOI, Ilie CRECIUN	
19	Infrațiunea de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe din perspectiva unor modificări legislative <i>Copyright and Related Rights Infringement Offense from the Perspective of Legislative Amendments</i> Radion COJOCARU, Andrei CAZACICOV	
		DREPT DE AUTOR ȘI DREPTURI CONEXE COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS
24	Dreptul de autor și drepturile conexe în sistemul de drept romano-germanic <i>Copyright and Related Rights in the Roman-Germanic Legal System</i> Artiom PILAT	
		PROPRIETATE INDUSTRIALĂ INDUSTRIAL PROPERTY
28	Aspecte privind interferența dintre marcă și dreptul de autor <i>Aspects of Interference between Trademark and Copyright</i> Lilia MANOLI, Lidia GORDIEVSCHI	
32	Completarea colecției naționale de referință la porumb <i>Completion of the National Corn Reference Collection</i> Eugenia PARTAS, Silvia MISTREȚ, Angela PATLATÎI	
37	Indicații geografice/ denumiri de origine vs. mărci (aspecte comparative) <i>Geographical Indications/Appellations of Origin vs. Trademarks (comparative aspects)</i> Cristina BOIAN	

41	<p>ECONOMIA PI IP ECONOMY</p> <p>Monetizarea creativității în Republica Moldova. Exemple din diferite domenii ale economiei reale <i>Monetization of Creativity in the Republic of Moldova. Examples from Different Areas of the Real Economy</i> Iurie BADICU</p>
47	<p>INOVARE ȘI TRANSFER TEHNOLOGIC INNOVATION AND TECHNOLOGY TRANSFER</p> <p>Transfer de tehnologie și norme concurențiale <i>Technology Transfer and Competition Rules</i> Valentina NOVAC</p>
55	<p>ASPECTE ALE INTEGRĂRII EUROPENE ÎN DOMENIUL PI ASPECTS OF EUROPEAN INTEGRATION IN THE IP FIELD</p> <p>Standarde internaționale și europene privind protecția proprietății intelectuale <i>European and International Standards for Intellectual Property Protection</i> Viorica BODRUG</p>
68	<p>PRACTICA INTERNAȚIONALĂ INTERNATIONAL PRACTICE</p> <p>Piraterie vs. contrafacere în domeniul operelor scrise <i>Piracy vs. Counterfeiting in the Field of Written Works</i> Adrian GHIMPU, Cătălin STOICESCU, Robert NECHIFOR</p>
82	<p>LA CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ACREDITARE ȘI ATESTARE AT THE NATIONAL COUNCIL FOR ACCREDITATION AND ATTESTATION</p> <p>Pe ce principii restructurăm managementul științei? <i>What Principles to Restructure the Management of Science On?</i> Valeriu CANȚER, Vitalie MINCIUNĂ, Gheorghe CUCIUREANU</p>
89	<p>Munca creativă – garantul dăinuirii unui popor <i>Creative Work – Guarantor of a Nation's Longevity</i> Ion HOLBAN</p>
104	<p>TEHNOLOGII INOVATIVE INNOVATIVE TECHNOLOGIES</p> <p>Rolul metadatelor în tehnologia informației <i>The Role of Metadata in Information Technology</i> Lilian PLATON</p>

CUPRINS / CONTENTS

109

Снижение выбросов CO₂ и его утилизация от процессов брожения
Reduction of CO₂ Emissions and Its Utilization from Fermentation Processes
Ольга КОВАЛЕВА, Виктор КОВАЛЕВ

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE
SCIENTIFIC COMMUNICATIONS

117

Reacția polenului de culturi păioase la deficitul de umiditate în condiții controlate
Reaction of Straw Crop Pollen to Moisture Deficit under Controlled Conditions
Tatiana SALTANOVICI, Galina LUPAȘCU, Efmia VEVERIȚĂ

AGEPI A SEMNAT ACORDURI DE COLABORARE CU MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI

AGENȚIA DE STAT PENTRU PROPRIETATEA INTELLECTUALĂ CONTINUĂ ȘIRUL DE ACȚIUNI ÎN VEDEREA PROMOVĂRII CUNOȘTIINȚELOR ÎN DOMENIUL PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE ȘI SPORIRII CAPACITĂȚILOR INSTITUȚIILOR DIN SFERA CERCETARE-DEZVOLTARE PRIVIND PROTECȚIA ȘI MANAGEMENTUL PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE. ÎN ACEST SCOP, AU FOST ÎNCHEIATE ACORDURI DE COLABORARE CU MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI.

La 27 aprilie 2016, directorul general al Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI), Octavian Apostol, și ministrul Educației, Corina Fusu, au semnat *Acordul de colaborare în vederea promovării cunoștințelor în domeniul proprietății intelectuale în cadrul instituțiilor de învățământ din Republica Moldova și sensibilizarea tinerei generații asupra fenomenelor contrafacerii și pirateriei.*

Acordul prevede crearea unui grup de lucru comun care va asigura realizarea următoarelor activități prioritare:

- va lua măsurile necesare pentru includerea cursului „Introducere în proprietatea intelectuală” în lista cursurilor opționale recomandate de Ministerul Educației, publicată pe site-ul oficial www.edu.gov.md;
- va elabora Curricula pentru cursul opțional de instruire a elevilor în domeniul proprie-

tății intelectuale „Introducere în proprietatea intelectuală” (clasele X-XII);

- va promova și aproba Curricula la Consiliul Național pentru Curriculum;
- va elabora și edita materiale didactice (manuale, ghiduri) privind domeniul proprietății intelectuale pentru cursul de instruire inclus în planurile de studii;
- va organiza și desfășura campanii de sensibilizare a elevilor dintr-un șir de licee din diferite zone ale țării în legătură cu impactul negativ al pirateriei și contrafacerii asupra dez-

voltării economice și culturale a țării, precum și asupra sănătății populației.

Ministrul Educației, Corina Fusu, a accentuat că semnarea acestui Acord va permite crearea unui modul nou în programa școlară, care se va referi la cunoașterea domeniului proprietății intelectuale în cadrul instituțiilor de învățământ din Republica Moldova și întreprinderea acțiunilor de sensibilizare a tinerei generații asupra fenomenelor contrafacerii și pirateriei. Tânăra generație trebuie să cunoască faptul că drepturile de proprietate intelectuală sunt protejate de lege, iar societatea trebuie să conștientizeze că proprietatea intelectuală este la fel de prețioasă ca orice alt tip de proprietate materială, a afirmat ministrul Educației.

La rândul său, directorul general AGEPI, Octavian Apostol, a apreciat receptivitatea și deschiderea Ministerului Educației față de solicitarea AGEPI de a semna un asemenea Acord. Trebuie să educăm tinerii să cunoască ce este proprietatea intelectuală și cum pot fi valorificate drepturile de proprietate intelectuală astfel încât să aducă un plus de valoare economiei Republicii Moldova, a menționat Octavian Apostol.

Acordul a fost semnat și în vederea executării prevederilor **Strategiei naționale în domeniul proprietății intelectuale până în anul 2020**, aprobată prin *Hotărârea Guvernului nr. 880 din 22.11.2012 privind instruirea și educarea în domeniul proprietății intelectuale prin intermediul sistemului de învățământ preuniversitar, universitar și postuniversitar*, precum și a prevederilor **Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”**, aprobată prin *Hotărârea Guvernului nr. 944 din 14.11.2014 privind stimularea creativității și inovării, inclusiv a spiritului antreprenorial al tinerilor, la toate nivelurile sistemului educațional*.

Cel de-al doilea Acord de colaborare în domeniul protecției și promovării proprietății intelectuale, între AGEPI și AȘM, a fost semnat la 26 mai anul curent.

Evenimentul a avut loc în cadrul ședinței comune a Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică și AGEPI, care s-a desfășurat la AȘM.

Acordul a fost încheiat în scopul sporirii capacităților instituțiilor din sfera cercetare-dezvoltare privind protecția și managementul proprietății intelectuale.

Prin semnarea acestui Acord, AGEPI și AȘM au convenit asupra următoarelor direcții prioritare de colaborare:

- familiarizarea cercetătorilor și inventatorilor din republică cu legislația națională și internațională din domeniul proprietății intelectuale, cu procedurile și avantajele protecției obiectelor de proprietate intelectuală în procesul elaborării și implementării realizărilor științifice în economia națională;
- conlucrarea în procesul elaborării proiectelor de acte legislative și alte acte normative în scopul implementării politicilor statului în domeniile inovării, cercetării-dezvoltării și protecției drepturilor de proprietate intelectuală;
- asigurarea, în condiții de reciprocitate, a accesului la colecțiile bibliotecilor și efectuarea unui schimb de publicații tehnico-științifice;
- organizarea în comun a conferințelor, simpozioanelor și seminarelor în domeniul științei și inovării, precum și a expozițiilor naționale și internaționale de invenție;
- promovarea intereselor cercetătorilor, inventatorilor și titularilor naționali ai obiectelor de proprietate intelectuală în procesul integrării și cooperării internaționale în domeniul protecției proprietății intelectuale etc.

Directorul general AGEPI, Octavian Apostol, a ținut să sublinieze, în cadrul acestui important eveniment, rolul fundamental al proprietății intelectuale în crearea unui mediu favorabil inovării, creativității și liberei concurențe, pentru dezvoltarea

economică a Republicii Moldova, exprimându-și speranța că semnarea Acordului de colaborare între AGEPI și AȘM va intensifica relațiile de cooperare în

vederea promovării și diseminării cunoștințelor privind proprietatea intelectuală în rândul cercetătorilor și inventatorilor din Republica Moldova.

La rândul său, președintele AȘM, Gheorghe Duca, a accentuat că relațiile de colaborare între AGEPI și AȘM sunt extrem de necesare, deoarece ambele instituții au un scop comun: dezvoltarea economiei Republicii Moldova.

În cadrul ședinței, directorul general adjunct al AGEPI, Svetlana Munteanu, și prim-vicepre-

ședintele AȘM, Ion Tighineanu, au prezentat informații succinte privind cooperarea dintre cele două instituții pe parcursul ultimilor ani.

Totodată, în cadrul întrevederii, au fost expuse mai multe propuneri de colaborare, printre care editarea în comun a unei cărți despre inventatori și invențiile create și protejate pe teritoriul Republicii Moldova.

Serviciul de presă AGEPI

ZIUA MONDIALĂ A PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE, MARCATĂ LA AGEPI

LA 26 APRILIE ANUL CURENT, LA AGENȚIA DE STAT PENTRU PROPRIETATEA INTELLECTUALĂ (AGEPI) A AVUT LOC ȘEDINȚA FESTIVĂ DEDICATĂ ZILEI MONDIALE A PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE. LA EVENIMENT AU PARTICIPAT REPREZENTANȚII AI AUTORITĂȚILOR PUBLICE CENTRALE, INSTITUȚIILOR DIN SFERA ȘTIINȚEI ȘI INOVĂRII, ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR ȘI UNIUNILOR DE CREAȚIE, INVENTATORI, MANDATARI AUTORIZAȚI ȘI ANGAJAȚI AI AGEPI.

Genericul Zilei Mondiale a Proprietății Intellectuale din acest an a fost „Creativitatea în mediul digital. Redefinirea Culturii”, în cadrul acțiunilor desfășurate cu această ocazie urmărindu-se dezbaterile subiectelor cu privire la activitatea sectoarelor culturale și creative în era digitală.

În deschiderea ședinței, domnul director general AGEPI, Octavian Apostol, a adresat un mesaj de felicitare tuturor celor care muncesc în domeniul de activitate legate direct sau tangențial

de crearea, protecția și valorificarea proprietății intelectuale, urându-le perseverență, inspirație și noi realizări în activitatea profesională.

Directorul general AGEPI a subliniat că, în această zi, celebrăm nu numai forța enormă a creativității umane, ci și drepturile de proprietate intelectuală, care ajută la alimentarea și canalizarea acestei forțe, făcând din ea un important motor al dezvoltării economice, culturale și sociale.

Prezentă la eveniment, doamna Alina Zotea, deputat în Parlamentul Republicii Moldova, și-a

exprimat recunoștința pentru cei care activează în domeniul proprietății intelectuale, mărturisind că și-ar dori ca munca de creație să fie apreciată la nivelul așteptat, fiind convinsă că echipa AGEPI este una dinamică și inteligentă, capabilă să facă față sarcinilor ce îi revin.

Mesaje de felicitare cu ocazia Zilei Mondiale a Proprietății Intelectuale au adresat Vladimir Hotineanu, președintele Comisiei parlamentare Cultură, Educație, Cercetare, Tineret, Sport și Mass-media, Ion Tighineanu, primvicepreședinte al Academiei de Științe a Moldovei, Roman Chircă, directorul general al Agenției pentru Inovare și Transfer Tehnologic, ș.a.

În cadrul ședinței festive, au fost anunțate rezultatele concursurilor de creativitate lansate de AGEPI cu ocazia Zilei Mondiale a Proprietății Intelectuale. Câștigătorii din acest an au fost distinși cu diplome și premii din partea Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, precum și din partea partenerilor Ritlabs și StarNet.

Astfel, drept câștigători au fost desemnați: Alexandru Popescu (Concursul pentru crearea imaginii cu tema "Creativitatea digitală. Redefinirea culturii"), Camelia Irodoi (Concursul – Interviu interactiv "Cu ce se asociază Proprietatea Intelectuală?"), Sergiu Amarfi și Radu Gori (Concursul național pentru tineri "Joc online în domeniul Proprietății Intelectuale").

Pentru susținerea activităților de promovare a proprietății intelectuale și a creativității și inventivității tinerilor, directorul general AGEPI a înmănat diplome de mențiune directorului

Ritlabs, Maxim Masiutin, și directorului StarNet Management Group, Sergiu Sâtnic.

Trofeul AGEPI „Cel mai activ mandatar autorizat al anului 2015” a fost înmănat lui Iulian Iorga, care a depus cele mai multe cereri de înregistrare a obiectelor de proprietate industrială.

De asemenea, în cadrul ședinței festive au fost înmănate distincțiile obținute de inventatorii din Republica Moldova la Salonul Internațional de Invenții de la Geneva, care a avut loc în perioada 13-17 aprilie anul curent. Toate cele opt invenții expuse de reprezentanții Republicii Moldova au fost premiate cu medalii. Standul Republicii Moldova a fost asigurat și organizat prin contribuția financiară a AGEPI.

Ziua Mondială a Proprietății Intelectuale este marcată anual la 26 aprilie în toate statele membre ale Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale, inclusiv în Republica Moldova, și reprezintă un prilej de promovare a proprietății intelectuale și de încurajare a inovației și creativității.

Sărbătoarea este celebrată din anul 2000, iar 26 aprilie reprezintă ziua în care a intrat în vigoare Convenția de constituire a OMPI (1970). Inițiativa a aparținut Chinei, iar Adunarea Generală a statelor membre ale OMPI a susținut în unanimitate această propunere.

Serviciul de presă AGEPI

AGEPI A PARTICIPAT LA EXPOZIȚIA EUROPEANĂ A CREATIVITĂȚII ȘI INOVĂRII EUROINVENT

ÎN PERIOADA 19-21 MAI CURENT, ÎN INCINTA PALLAS MALL, IAȘI, ROMÂNIA, S-A DESFĂȘURAT CEA DE-A VIII-A EDIȚIE A EXPOZIȚIEI EUROPENE A CREATIVITĂȚII ȘI INOVĂRII EUROINVENT. EXPOZIȚIA A FOST ORGANIZATĂ DE FORUMUL INVENTATORILOR ROMÂNI, UNIVERSITATEA TEHNICĂ „GHEORGHE ASACHI”, ASOCIAȚIA PENTRU ECOLOGIE ȘI DEZVOLTARE DURABILĂ „EUROPE DIRECT” IAȘI ȘI UNIVERSITATEA „AL. I. CUZA”, SUB EGIDA FEDERAȚIEI INTERNAȚIONALE A ASOCIAȚIILOR DE INVENTATORI (INTERNATIONAL FEDERATION OF INVENTORS’ ASSOCIATIONS - IFIA) ȘI ASOCIAȚIILOR MONDIALE DE INVENȚII ȘI PROPRIETATE INTELECTUALĂ (WORLD INVENTION INTELLECTUAL PROPERTY ASSOCIATIONS -WIIPA).

În cadrul expoziției au fost prezentate 560 de invenții și teme de cercetare din 43 de țări.

La ceremonia de deschidere a evenimentului a fost prezent și directorul general al Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI), Octavian Apostol, care, în mesajul său de salut, a adresat cuvinte de mulțumire Forului Inventatorilor Români pentru invitație și a felicitat organizatorii pentru faptul că, de la ediție la ediție, expoziția a crescut în amploare și recunoaștere.

De asemenea, Octavian Apostol a îndemnat inventatorii să beneficieze de prevederile siste-

mului de validare și să obțină protecția asupra cererilor sau brevetelor europene și pe teritoriul Republicii Moldova, având în vedere că la finele anului trecut, mai exact la 1 noiembrie, a intrat în vigoare Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Organizația Europeană de Brevete privind validarea brevetelor europene. Astfel, în conformitate cu prevederile Acordului, începând cu 1 noiembrie 2015, inventatorii pot să-și valideze cererile de brevet european și brevetele europene pe teritoriul țării noastre, beneficiind de aceleași drepturi și protecție legală ca și brevetele naționale eliberate în Republica Moldova.

AGEPI a participat și în acest an la Expoziția Europeană a Creativității și Inovării cu un stand informațional. Specialiștii AGEPI au oferit consultații privind aspectele teoretice și practice de protecție a obiectelor de Proprietate Intelectuală în Republica Moldova, sursele de informare în domeniul respectiv și au distribuit materiale promoționale atât expozanților, cât și vizitatorilor.

La ediția actuală a EUROINVENT, comunitatea inventatorilor din Republica Moldova a avut o prezență semnificativă, printre participanți regă-

sindu-se inventatori din cadrul unor universități și instituții de cercetare – Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor, Institutul de Fiziologie și Sanocreatologie, Institutul Grădina Botanică, precum și reprezentanți ai Universității de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu”, Centrului Național Științifico-Practic de Medicină de Urgență, Institutului de Fitotehnie „Porumbeni”, Agenției pentru Inovare și Transfer Tehnologic etc.

Cele peste 90 de lucrări prezentate de inventatorii și cercetătorii din Republica Moldova s-au bucurat de o înaltă apreciere a Juriului, fiind distinse cu 50 de medalii de aur, 20 de medalii de argint, 8 medalii de bronz și 2 premii speciale.

De asemenea, doi ingineri moldoveni, studenți la Facultatea de Mecanică a Universității Tehnice „Gheorghe Asachi” din Iași, au luat premiul întâi la EUROINVENT pentru Mașina AVAI – un concept de mașină special adaptată pentru prietenul lor aflat în scaunul cu roțile.

Marele trofeu al expoziției i-a fost acordat lui Marcus Răzvan de la Corneliu Group – Cluj, pentru încărcătorul de smartphone care încarcă bateria telefonului prin regenerarea energiei înconjurătoare.

Tradițional, AGEPI a selectat și a menționat cu distincții trei dintre cele mai interesante invenții prezentate în cadrul expoziției. Astfel, medalii AGEPI au fost acordate Asociației inventatorilor și raționalizatorilor din Polonia, Companiei Vowda Organic Cosmetics din Thailanda și Continental automotive România SRL.

Cupa AGEPI a fost acordată domnului dr. ing. Andrei Victor Sandu, pentru contribuția adusă la organizarea Expoziției Europene a Creativității și Inovării EUROINVENT.

Serviciul de presă AGEPI

SEMINAR ÎN DOMENIUL PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE ȘI PROMOVĂRII AFACERILOR, ORGANIZAT DE AGEPI ÎN COLABORARE CU OMPI

ÎN PERIOADA 6-7 IUNIE, LA CHIȘINĂU, S-A DESFĂȘURAT SEMINARUL NAȚIONAL „ROLUL SEMNELOR DISTINCTIVE ÎN DEZVOLTAREA AFACERILOR”, ORGANIZAT DE CĂTRE AGENȚIA DE STAT PENTRU PROPRIETATEA INTELLECTUALĂ (AGEPI) CU SUTURUL ORGANIZAȚIEI MONDIALE A PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE (OMPI) ȘI ÎN PARTENERIAT CU CAMERA DE COMERȚ ȘI INDUSTRIE A REPUBLICII MOLDOVA. SCOPUL EVENIMENTULUI A FOST DE A PROMOVA UTILIZAREA OBIECTELOR DE PROPRIETATE INTELLECTUALĂ (MĂRCI COMERCIALE, DESIGN INDUSTRIAL, INDICAȚII GEOGRAFICE, ALTE SEMNE DISTINCTIVE) ÎN CALITATE DE INSTRUMENTE PENTRU DEZVOLTAREA AFACERILOR ȘI CREȘTEREA COMPETITIVITĂȚII LA EXPORT A PRODUSELOR ȘI SERVICIILOR AUTOHTONE.

La seminar au participat agenți economici, reprezentanți ai întreprinderilor, inclusiv ai întreprinderilor mici și mijlocii, precum și specialiști AGEPI și ai instituțiilor publice de profil: Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (MAIA), Oficiul Național al Viei și Vinului (ONVV) etc.

În deschiderea evenimentului, directorul general AGEPI, Octavian Apostol, a exprimat recunoștință OMPI pentru faptul de a fi susținut inițiativa AGEPI și de a fi contribuit la organizarea acestui seminar la Chișinău. Totodată, Octavian Apostol a menționat că prin desfășurarea acestui eveniment se urmărește determinarea întreprinderilor de a-și înregistra mărcile atât pe cale națională, cât și pe cale internațională, ținând cont de promovarea tot mai activă a produselor autohtone pe piața Uniunii Europene, urmare a intrării în vigoare a Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană și a Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător.

Prezent la eveniment, președintele interimar al Camerei de Comerț și Industrie, Tudor Olaru, a subliniat că valorificarea activelor și utilizarea eficientă a instrumentelor oferite de sistemul național de proprietate intelectuală este o condiție primordială a succesului în afaceri, fiind

o componentă esențială în dezvoltarea economică a Republicii Moldova.

La rândul său, expertul internațional Violeta Ghețu, jurist în cadrul Sectorului branduri și design, OMPI, a precizat că instituția pe care o reprezintă va continua să promoveze utilizarea și protecția mărcilor, desenelor și modelelor industriale, indicațiilor geografice în cadrul juridic internațional aplicabil acestora. Suntem convinși că acest seminar va contribui la conștientizarea importanței și rolului semnelor distinctive în dezvoltarea afacerilor, a adăugat Violeta Ghețu.

În prima zi a seminarului, au fost puse în discuție subiecte cu privire la rolul semnelor distinctive (marca de produs, designul industrial etc.) în promovarea imaginii întreprinderii, fiind formulate recomandări practice de elaborare și utilizare a mărcii și a designului industrial pentru promovarea unei afaceri de succes, precum și la metodele de protecție a acestora la nivel național și internațional. Experții internaționali Violeta Ghețu, jurist în cadrul Sectorului branduri și design, OMPI, și Liliana Badea, șef Birou mărci și indicații geografice, Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci din România, au prezentat cele mai bune practici internaționale și euro-

pene cu privire la înregistrarea și valorificarea drepturilor de proprietate intelectuală a întreprinderilor în cadrul internațional de protecție a mărcilor, designului și indicațiilor geografice: Sistemele de la Madrid, Haga și Lisabona.

În cea de-a doua zi a seminarului, directorul general adjunct AGEPI, Svetlana Munteanu, a familiarizat participanții cu rolul indicațiilor geografice ca instrument de promovare a produselor tradiționale cu origine și calitate determinate. Reprezentanții MAIA și ONVV au prezentat aspectele practice ale procesului de omologare și verificare a respectării cerințelor caietelor

de sarcini și de control al calității produselor cu indicație geografică.

Expertul OMPI Violeta Ghețu s-a referit la protecția indicațiilor geografice la nivel internațional (Sistemul de la Lisabona privind înregistrarea internațională a denumirilor de origine), prezentând informații utile cu privire la instrumentele de promovare a produselor cu origine și calitate determinate, inclusiv prin intermediul mărcilor de certificare și colective.

Seminarul s-a încheiat cu o sesiune de întrebări și răspunsuri.

Serviciul de presă AGEPI

COMBATEREA ACȚIUNILOR DE CONCURENȚĂ NELOIALĂ ÎN DOMENIUL PROPRIETĂȚII INTELECTUALE

*CORNELIA GORINCIOI, DOCTORAND,
UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA,
ȘEF DIRECȚIE CONCURENȚĂ NELOIALĂ,
CONSILIUL CONCURENȚEI*

*ILIE CRECIUN, MAGISTRU ÎN DREPT,
CONTROLOR DE STAT, DIRECȚIA CONCURENȚĂ NELOIALĂ,
CONSILIUL CONCURENȚEI*

PROPRIETATEA INTELLECTUALĂ ESTE UN ATRIBUT ESENȚIAL AL ECONOMIEI DE PIAȚĂ, DEZVOLTAREA CĂREIA SE BAZEAZĂ PE UN MEDIU CONCURENȚIAL SĂNĂTOS. CONCURENȚA, LA RÂNDUL EI, ESTE UNUL DIN CELE MAI IMPORTANTE ELEMENTE CARE FORMEAZĂ BAZA FUNCȚIONĂRII UNEI ECONOMII MODERNE ȘI ASIGURĂ DEZVOLTAREA RELAȚIILOR DE PIAȚĂ. ASTFEL, FENOMENUL CONCURENȚEI ȘI PROPRIETATEA INTELLECTUALĂ INTERACȚIONEAZĂ ÎNTR-UN PROCES COMPLEX AL ECONOMIEI DE PIAȚĂ, AVÂND DREPT REZULTAT ASIGURAREA EGALITĂȚII TUTUROR SUBIECȚILOR ȘI VALORIFICAREA NESTINGHERITĂ A PROPRIEI CREAȚII INTELLECTUALE.

Întreaga activitate a subiecților în cadrul economiei de piață se desfășoară sub anumite semne distinctive, adiționale denumirii de firmă – fie o coloană sonoră, un text, un desen, model etc. sau chiar toate la un loc, combinate. Aceste semne distinctive reprezintă creații intelectuale concepute special pentru individualizarea subiecților față de alții și, totodată, pentru a le evidenția specificul activității.

Potrivit legislației în vigoare, obiectele proprietății intelectuale includ următoarele rezultate ale activității intelectuale:

1. *Obiectele de proprietate industrială* – invenții, mărci, desene și modele industriale, indicații geografice, denumiri de origine, specialități tradiționale garantate, soiuri de plante, topografii ale circuitelor integrate;

2. *Obiectele dreptului de autor și drepturilor conexe* – opere literare, dramatice, științifice, muzicale, de artă plastică, fotografice, de artă aplicată, de arhitectură, urbanistică, artă horticolă, programe pentru calculator, baze de date, opere integrante, derivate, audiovizuale, fonogramele, videogramele, interpretările, operele coregrafice și pantomimele, emisiunile organizațiilor de difuziune.

Prin efectul rivalității concurențiale existente pe o anumită piață, este prezent riscul de a se aduce prejudicii acestor semne distinctive – obiecte ale proprietății intelectuale. Concurenții neloiali,

dorindu-și o clientelă numeroasă, respectiv un profit substanțial, nu se sinchisesc să „fure” din beneficiile prestigiului unui semn distinctiv. Or, întreprinderea care activează pe o anumită piață relevantă propune bunurile și serviciile sale sub un nume special, având interesul legitim să valorifice pe deplin reputația acestui nume.

În atare situații, titularii drepturilor de proprietate intelectuală au la dispoziție o gamă variată de mijloace de apărare. Unul dintre acestea este apărarea drepturilor pe cale administrativă, și anume, prin depunerea unei plângeri la Consiliul Concurenței.

Consiliul Concurenței nu are atribuții directe referitoare la proprietatea intelectuală, însă este autoritatea care, potrivit art. 39 lit. a) al Legii concurenței nr. 183 din 11.07.2012¹, constată comiterea unor încălcări ale legislației din domeniul concurenței, ajutorului de stat și publicității. Un asemenea domeniu al concurenței, care implică drepturile asupra proprietății intelectuale, este concurența neloidală.

În conformitate cu prevederile art. 4 al Legii concurenței, concurența neloidală reprezintă orice acțiune realizată de întreprinderi în procesul concurenței, care este contrară uzanțelor oneste în activitatea economică.

Legea concurenței, capitolul III, prevede 5 componente de acțiuni de concurență neloidală: discreditarea concurenților, instigarea la rezilierea contractului cu concurentul, obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului, deturnarea clientelei concurentului și confuzia. Toate aceste acțiuni de concurență neloidală, într-o măsură mai mare sau mai mică, pot fi comise în dauna drepturilor de proprietate intelectuală și a titularilor acestora. Însă acțiunea de concurență neloidală care, de fiecare dată, implică o atingere a drepturilor de proprietate intelectuală este confuzia.

În conformitate cu prevederile art. 19 al Legii concurenței, „sunt interzise orice acțiuni sau fapte care sunt de natură să creeze, prin orice mijloc, o confuzie cu întreprinderea, produsele sau activitatea economică a unui concurent, realizate prin:

a) folosirea ilegală, integrală sau parțială a unei mărci, embleme de deservire, denumiri de firmă, a unui desen sau model industrial sau a altor obiec-

te ale proprietății industriale de natură să creeze o confuzie cu cele folosite în mod legal de către o altă întreprindere;

b) copierea ilegală a formei, a ambalajului și/sau a aspectului exterior al produsului unei întreprinderi și plasarea produsului respectiv pe piață, copierea ilegală a publicității unei întreprinderi, dacă aceasta a adus sau poate aduce atingere intereselor legitime ale concurentului”.

Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, *confuzia* (din latinescul *confusio*) derivă de la verbul *a confunda* (acțiunea de a lua o persoană drept alta sau un lucru drept altul, a asemena, a asemeni, a forma un singur tot, a se contopi).

La acest capitol, legea este foarte riguroasă, în favoarea proprietății intelectuale și împotriva confuziei. Astfel că, se interzic orice acțiuni realizate prin orice mijloace de natură să creeze confuzie, putând aduce atingere intereselor legitime ale titularului. Este evidentă intenția legiuitorului de a crea o normă cu aplicabilitate pentru prezent și viitor, or acțiunile și mijloacele prin care poate fi creată confuzia evoluează rapid, de la simple texte publicitare până la setarea anumitor programe online. Prin prisma normei citate, rezultă că confuzia este o componentă de acțiune de concurență neloidală formală. Aceasta este prezentă din momentul punerii în practică a acțiunilor de natură să creeze confuzia. Pentru a constata realizarea unei confuzii nu este necesară producerea anumitor prejudicii concrete, este suficient ca acțiunea înfăptuită să presupună un efect de confuzie, putând aduce atingere intereselor legitime ale titularilor proprietății intelectuale. Consecințele păguboase ale confuziei vor fi luate în considerare la stabilirea amenzii.

Totodată, Legea concurenței impune și niște condiții stricte titularilor de drepturi de proprietate intelectuală care sesizează Consiliul Concurenței și pretind apărarea drepturilor încălcate.

În continuare, vom expune condițiile care trebuie întrunite necesarmente pentru apărarea proprietății intelectuale prin prisma legislației concurenței neloidale:

1. Pot solicita apărarea de către Consiliul Concurenței a drepturilor de proprietate intelectuală doar întreprinderile. Noțiunea de întreprindere este definită de Legea concurenței, aceasta fiind

¹ Monitorul Oficial nr. 193-197, art. 667 din 14.09.2012.

autonomă domeniului concurenței, altfel spus, pentru domeniul concurenței este relevantă doar această definiție. Potrivit prevederilor art. 4 al Legii concurenței, întreprinderea este orice entitate, inclusiv asociație de întreprinderi, angajată în activitate economică, indiferent de statutul juridic și de modul de finanțare al acesteia. Activitatea economică reprezintă orice activitate care constă în oferirea de produse pe o anumită piață. Produse sunt acele bunuri, lucrări, servicii, inclusiv servicii financiare, destinate vânzării, schimbului sau altor modalități de includere în circuitul civil. Conform practicii Consiliului Concurenței, au fost admise în calitate de întreprinderi, pe cazuri de concurență neloială, organizațiile de gestiune colectivă a drepturilor de autor și conexe, chiar dacă acestea sunt persoane juridice fără scop lucrativ.

2. Consiliul Concurenței poate examina un caz de concurență neloială doar la solicitarea întreprinderilor afectate de presupusa încălcare a legii. Astfel, titularii drepturilor de proprietate intelectuală pretinse a fi lezate nu beneficiază de o protecție automată, aceștia urmează să se adreseze autorității de concurență. La acest capitol, Consiliul Concurenței nu poate acționa *ex-officio*, or acesta nu se poate implica în mod arbitrar în relațiile de acest gen dintre întreprinderi. Totuși, în situația existenței unei confuzii, iar întreprinderea victimă are un comportament rezervat în apărarea drepturilor de proprietate intelectuală, consumatorii pot sesiza Agenția pentru Protecția Consumatorilor.

3. În vederea apărării drepturilor sale, întreprinderea urmează să depună la Consiliul Concurenței o plângere privind presupusele acțiuni de concurență neloială. Aceasta trebuie să conțină pe larg toate informațiile din Formularul de plângere adoptat prin Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr. 8 din 28.12.2012². Astfel, nu este admisă o simplă sesizare sau solicitare de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală, ci o informație detaliată despre concurentul reclamat, presupusa încălcare a legii, interesul legitim, probe etc.

4. În conformitate cu prevederile art. 49 alin. (2) al Legii concurenței, pentru a fi abilitat să depună o reclamație privind presupusele acțiuni anticoncu-

rențiale, autorul plângerii trebuie să demonstreze interesul său legitim. El are un interes legitim dacă comportamentul denunțat afectează în mod real și direct interesele sale. Interesul trebuie să fie bazat pe un drept prevăzut de legislație. În cazul întreprinderilor titulare ale drepturilor de proprietate intelectuală, interesul legitim se manifestă prin preocuparea acestora de a-și proteja și valorifica pe deplin obiectele de proprietate intelectuală. Dorința de a obține beneficii din utilizarea unui rezultat al creației intelectuale este legitimă atâta timp cât întreprinderea dispune de anumite drepturi asupra creației intelectuale.

5. Urmare a celor expuse în punctele anterioare, este de menționat încă o condiție pusă în sarcina întreprinderii care solicită să-i fie apărate drepturile de proprietate intelectuală de către Consiliul Concurenței. Întreprinderea reclamantă trebuie să aibă un comportament activ, atât la etapa depunerii plângerii, cât și pe parcursul investigației. Astfel, potrivit art. 52 alin. (1) al Legii concurenței, reclamantul are sarcina de a prezenta probe în susținerea faptelor pe care își întemeiază plângerea. Odată ce a depus plângerea la Consiliul Concurenței, întreprinderea are obligația de a da curs solicitărilor Consiliului Concurenței, respectiv, să prezinte toate informațiile disponibile. Pentru a fi asigurată o examinare echidistantă, completă și nepărtinitoare, sunt supuși obligației de a prezenta informațiile disponibile, la solicitarea Consiliului Concurenței, și întreprinderile reclamate.

6. O condiție importantă pentru apărarea drepturilor de proprietate intelectuală de către Consiliul Concurenței este respectarea termenului de prescripție de 6 luni pentru depunerea unei plângeri. Conform art. 14 alin. (5) și (6) al Legii concurenței, întreprinderea ale cărei interese legitime au fost lezate poate înainta plângerea privind presupusele acțiuni de concurență neloială la Consiliul Concurenței în termen de 6 luni de la data la care a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască despre realizarea presupuselor acțiuni de concurență neloială de către o altă întreprindere. Expirarea termenului de 6 luni constituie un temei de refuz pentru Consiliul Concurenței de a examina plângerea, dar nu creează un impediment pentru adresaarea în instanța de judecată în cadrul termenului

² Monitorul Oficial nr. 31-35, art. nr. 140 din 15.02.2013.

general de prescripție. Termenul de prescripție vine să responsabilizeze și să disciplineze întreprinderile reclamante pentru a depune plângerea într-un termen restrâns. Cu cât faptele de concurență neloială sunt mai îndepărtate în timp, cu atât este mai anevoioasă procedura de identificare a circumstanțelor cauzei, administrare a probelor, de stabilire a adevărului, pentru ca în final să fie emisă o decizie întemeiată și legală.

Drept urmare a examinării unei cauze concurențiale, Consiliul Concurenței poate lua următoarele decizii:

- 1) Încetarea investigației cauzei;
- 2) Constatarea comiterii acțiunii de concurență neloială;
- 3) Impunerea măsurilor de încetare a acțiunilor de concurență neloială;
- 4) Aplicarea sancțiunilor întreprinderilor care au comis acțiuni de concurență neloială.

Consiliul Concurenței nu stabilește plata despăgubirilor pentru daunele materiale și morale cauzate întreprinderilor ca urmare a realizării acțiunilor de concurență neloială. În acest sens, conform prevederilor art. 80 alin. (3) din Legea concurenței, dacă vreuna dintre acțiunile de concurență neloială cauzează daune patrimoniale sau morale, cel prejudiciat este în drept să se adreseze instanței competente cu acțiune în răspundere civilă corespunzătoare.

Totuși, autoritatea de concurență din Republica Moldova încurajează întreprinderile pentru depunerea plângerilor privind presupusele acțiuni de concurență neloială. Or, doar astfel ea poate interveni în vederea apărării proprietății intelectuale în situația când sunt comise acțiuni de concurență neloială. Totodată, activitatea Consiliului Concurenței este una specifică, fapt ce ne determină să menționăm, în continuare, punctele forte în favoarea depunerii unei plângeri privind presupusele acțiuni de concurență neloială în adresa Consiliului Concurenței:

(1) Spre deosebire de instanța de judecată, care are un rol diriguitor în organizarea și desfășurarea procesului civil, Consiliul Concurenței are o poziție activă la examinarea cauzelor. Astfel, potrivit art. 52 alin. (3) al Legii concurenței, în procedura de examinare a presupuselor cazuri de încălcare a legislației concurențiale, sarcina probei încălcării îi revine Con-

siliului Concurenței. Toate părțile implicate în cauză sunt obligate să furnizeze Consiliului Concurenței, la cerere, în termenul indicat, informații exacte, complete și veridice, chiar și din cele confidențiale sau care constituie un secret comercial. Autoritatea de concurență are posibilitatea de a decide efectuarea inspecțiilor pentru depistarea și ridicarea documentelor, informațiilor de la locul de amplasare și activitate a întreprinderilor, iar acestea sunt obligate să nu creeze impedimente desfășurării inspecției. Totodată, în vederea examinării cauzei, pot fi realizate interviuri și audieri. Cu toate că deține o poziție activă la examinarea cauzelor, autoritatea de concurență respectă egalitatea în drepturi a întreprinderilor, prezumția nevinovăției și dreptul lor la apărare.

(2) Cazul este examinat de către un personal specializat în domeniul concurenței, acesta fiind beneficiar al multor instruiți în domeniu. Este imperioasă o abordare profesionistă a cauzelor, or unele aspecte pot fi identificate doar urmare a unei practici în domeniu.

(3) Fiecare cauză este examinată colegial, atât de către membrii echipei de investigație, cât și de către membrii Plenului Consiliului Concurenței. Rezultă că o cauză este supusă unei examinări minuțioase și în detaliu, prin prisma concurențială - juridică - economică. Totodată, se evită existența unor abordări subiective.

(4) Drept rezultat al celor menționate, Consiliul Concurenței asigură și o examinare mai rapidă, limitată în timp. Astfel, din practica autorității de concurență, examinarea unui caz de concurență neloială durează aproximativ 6-10 luni.

(5) Decizia Consiliului Concurenței constituie o probă puternică în procesul civil, facilitând activitatea instanței la stabilirea despăgubirilor ce urmează a fi acordate întreprinderii reclamante. Mai mult decât atât, autoritatea de concurență monitorizează executarea deciziilor adoptate și, după caz, poate lua măsuri în acest sens. Potrivit art. 11 lit. j) din Codul de Executare³, deciziile Plenului Consiliului Concurenței sunt documente executorii.

În concluzie, menționăm că obiectele proprietății intelectuale au o funcție bine definită în favoarea

³ Monitorul Oficial nr. 34-35, art. 112 din 03.03.2005.

întreprinderilor titulare. Aceste obiecte servesc drept indicatori de individualizare a participanților la economia de piață și a activității acestora. Ele sunt reprezentative și pot constitui un garant al apartenenței bunurilor și serviciilor la o anumită întreprindere, precum și garant al unui anumit nivel de calitate. Concurența dintre întreprinderi vine să fortifice acest sistem de individualizare și recunoaștere a produselor pe o anumită piață, cu respectarea creației intelectuale a fiecărui titular. Concurența pune în evidență tot ce este reușit sau mai puțin reușit la întreprinderi, iar fiecare creație intelectuală poartă amprenta reușitei întreprinderii titulare.

Acțiunile de concurență neloială reprezintă niște abateri atât de la legislația concurențială, cât și de la cea a proprietății intelectuale. Acestea sunt săvârșite în dauna concurenților loiali și a obiectelor de proprietate intelectuală. Creația intelectuală, odată ajunsă materializată și înzestrată de către titular cu o anumită autoritate pe piață, urmează să servească titularului prin sporirea numărului clienților, creșterea vânzărilor etc. Autorii acțiunilor de concurență neloială, în special a confuziei, privează titularii autentici ai obiectelor de proprietate intelectuală de o parte din beneficiile aduse de acestea.

Consiliul Concurenței este autoritatea care acordă susținere întreprinderilor prejudiciate de acțiunile de concurență neloială în apărarea drepturilor de proprietate intelectuală. Aplicarea amenziilor întreprinderilor vinovate și obligarea acestora să ia toate măsurile pentru a înceta acțiunile de concurență neloială, reprezintă mijloacele prin intermediul cărora autoritatea de concurență asigură protecția drepturilor de proprietate intelectuală.

Legislația concurenței neloiale vine să apere concurenții loiali și obiectele proprietății intelectuale pentru a asigura acestora deplinătatea beneficiilor oferite de creațiile lor intelectuale. Înaintarea unor anumite cerințe pentru a fi realizată apărarea efectivă reprezintă o siguranță a autorității de concurență că drepturile întreprinderilor sunt realizate cu bună-credință.

În continuare, vom examina principalele tendințe actuale ale încălcărilor legislației cu privi-

re la proprietatea intelectuală și practica Consiliului Concurenței în vederea contracarării lor.

Este evident faptul că în procesul dezvoltării relațiilor economice evoluează posibilitățile întreprinzătorilor, dar, totodată, survin și un șir de dificultăți ce țin de protecția intereselor legitime ale acestora.

Fenomenul de *squatting* (din limba engleză „squatting” – capturarea ilegală a spațiilor vacante sau a teritoriilor). Din punct de vedere al fenomenului concurenței neloiale, cel mai mare pericol reprezintă *cyber-squatting* (capturarea numelor de domenii) și *brand-squatting* (acapararea mărcilor). Esența acestor tipuri de *squatting* constă în înregistrarea unor semne, creații grafice, sintagme etc., care în prezent nu sunt înregistrate ca mărci comerciale sau nume de domenii într-o țară, dar deja sunt obiecte ale proprietății intelectuale în altă țară. Scopul acestor acțiuni este vânzarea ulterioară a acestor obiecte de proprietate intelectuală deja înregistrate, în calitate de mărci sau nume de domenii, persoanelor interesate. De regulă, persoane interesate sunt titularii de mărci sau domenii bine cunoscute în alte state sau acele persoane care categoric doresc să achiziționeze o marcă sau un domeniu deja înregistrate pentru afacerea lor.

Actualmente, pot fi distinse următoarele tipuri de *squatting*:

- „**Carpenter-squatting**” – cazurile în care sunt înregistrate ca mărci comerciale și nume de domenii cuvintele și expresiile atractive, care ulterior sunt vândute către părțile interesate. În internet sunt site-uri speciale, de exemplu, www.brandmarket.ru, unde puteți cumpăra mărci comerciale sau nume de domenii preferate. Spre exemplu, în Rusia marca „SKARLET” poate fi achiziționată cu 70.000 de ruble rusești, ce constituie aproximativ 1000 de euro.

- „**Squatting de protecție**”. Esența lui constă în faptul că însuși proprietarii de mărci comerciale sau nume de domenii înregistrează numărul maxim de simboluri sau cuvinte similare, cu denumirea mărcii sau domeniului, cu scopul de a preveni abuzul din partea concurenților, de a nu induce în eroare consumatorii și de a evita estomparea brandului. De exemplu, o companie deține numele de domenii firma.md, însă proprietarul înregistrează și asemenea domenii ca firmasrl.md, firmasa.md, firma.md etc.

- „**Type-squatting**”. Acest tip de squatting este caracteristic cyber-squattingului, dar unele subtipuri se regăsesc și în domeniul mărcilor. Aici se preconizează admiterea unei greșeli de scriere în numele de domeniu sau numele unei mărci comerciale notorii. Exemple: www.abibas.md; www.dinseyland.com.

- „**Brand-squatting**”. Este cel mai periculos gen de squatting, deoarece are la bază intenția directă de capturare și de cauzare a pierderilor titularului de drepturi de proprietate intelectuală.

Practica judiciară mondială cunoaște multe exemple de brand-squatting. De exemplu, victimele acestui tip de squatting au fost asemenea companii de talie internațională, cum sunt IKEA, Marks & Spencer, STARBUCKS. Acțiunile de concurență neloyală au avut aceeași schemă. Aceste mărci sunt cunoscute în întreaga lume, însă pe piața rusă, abia au început să se extindă. În momentul construcției primului complex comercial IKEA din Rusia, marca nu era înregistrată. Anume de acest fapt au profitat squatterii. Drept urmare, proprietarii suedezi au fost nevoiți să cumpere marca lor cu zeci de mii de dolari.

Abandonarea semnului (mărcii) unui concurent poate avea consecințe nedorite. În primul rând, IKEA nu ar fi putut folosi denumirea lor în Rusia, deoarece a încălcat dreptul proprietarului formal legal, pentru care purta răspundere civilă, administrativă și penală. În al doilea rând, în urma folosirii mărcii IKEA, putea fi prejudiciată imaginea brandului, fiind compromisă reputația producătorului suedez de mobilă.

În același timp, alți titulari de drepturi de autor s-au angajat într-o luptă acerbă cu squatterii, pentru a proteja împotriva eventualelor pierderi obiectele de proprietate intelectuală. Astfel, ei au păstrat reputația brandului, reușind să redirecționeze jurisprudența și legislația în vederea protecției antreprenorilor de bună-credință.

În cele mai multe cazuri, capturarea semnelor, inscripțiilor este cauzată de imprudența deținătorilor de branduri: tergiversarea înregistrării mărcii comerciale sau a numelui de domeniu, lipsa de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală în alte țări, o înregistrare a mărcii pentru clase limitate de bunuri și servicii. În asemenea cazuri, squatterii se folosesc de protecția parțială a unui brand, cum ar fi, spre exemplu, înregistrarea în calitate de marcă doar a unei părți din elementele brandului. Respectiv, părțile neprotejate ale brandului rămân la dispoziția squatterilor.

Utilizarea ilegală a mărcilor comerciale străine constituie o încălcare directă a drepturilor de proprietate intelectuală și, prin urmare, a legii. Însă există situații în care concurenții încălcă fără nicio remușcare drepturile proprietarilor obiectelor de proprietate intelectuală – în mod indirect, respectând oficial prevederile legii.

În acest context, este evidentă necesitatea aplicării normelor privind concurența neloyală, atunci când este dificil sau chiar imposibil de a dovedi utilizarea ilegală a proprietății intelectuale. Remarcăm, în încheiere, că din toate cazurile investigate de către Consiliul Concurenței referitor la semnele de concurență neloyală, 75 la sută se referă la proprietatea intelectuală.

REFERINȚE

1. Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012, Monitorul Oficial nr. 193-197 din 14.09.2012.
2. Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr. 8 din 28.12.2012, Monitorul Oficial nr. 31-35 din 15.02.2013.
3. Codul de executare nr. 443 din 24.12.2004, Monitorul Oficial nr. 34-35 din 03.03.2005.
4. СЕДАКОВА, В.С. Пресечение недобросовестной конкуренции в сфере интеллектуальной собственности, «Бизнес, менеджмент и право», № 2, 2008.
5. www.competition.md.

REZUMAT

Combaterea acțiunilor de concurență neloială în domeniul proprietății intelectuale. Articolul reflectă aspectele protecției proprietății intelectuale prin prisma legislației concurențiale, abordând cele mai diverse problematice în domeniu. Totodată, sunt identificate unele provocări noi la adresa proprietății intelectuale, fiind cercetat în complex fenomenul așa-numitului „*squatting*”, specificându-se în detaliu esența și tipologia acestuia.

РЕФЕРАТ

Пресечение недобросовестной конкуренции в сфере интеллектуальной собственности. В статье рассматриваются различные вопросы защиты интеллектуальной собственности с

точки зрения законодательства о конкуренции, а также проведен анализ некоторых и проблемных аспектов данной области. Кроме того определены новые вызовы в области интеллектуальной собственности и проведено комплексное изучение так-называемого явления „*squatting*” с подробным указанием его сущности и типологии.

ABSTRACT

Combating Unfair Competition Actions in the Field of Intellectual Property. The article examines aspects of intellectual property protection through competition legislation, addressing various issues of the region. There are also revealed some new challenges to the address of intellectual property being investigated the so-called phenomenon of “*squatting*”, defining its essence and typology.

INFRAȚIUNEA DE ÎNCĂLCARE A DREPTULUI DE AUTOR ȘI A DREPTURILOR CONEXE DIN PERSPECTIVA UNOR MODIFICĂRI LEGISLATIVE

DR., CONF. UNIV. RADION COJOCARU,
ȘEF CATEDRA ȘTIINȚE PENALE A ACADEMIEI
„ȘTEFAN CEL MARE” A MAI AL RM

MASTER ÎN DREPT, ASIST. UNIV. ANDREI CAZACICOV,
CATEDRA ȘTIINȚE PENALE A ACADEMIEI
„ȘTEFAN CEL MARE” A MAI AL RM

CADRUL INCRIMINATOR NAȚIONAL AL INFRAȚIUNII DE ÎNCĂLCARE A DREPTULUI DE AUTOR ȘI A DREPTURILOR CONEXE ESTE STABILIT DE ART. 185¹ AL CP AL REPUBLICII MOLDOVA [1], ÎN CAPITOLUL V DIN PARTEA SPECIALĂ A CP, DENUMIT INFRAȚIUNI CONTRA DREPTURILOR POLITICE, DE MUNCĂ ȘI ALTOR DREPTURI CONSTITUȚIONALE ALE CETĂȚENILOR. ARTICOLUL ESTE FORMAT DIN TREI ALINEATE. PRIMELE DOUĂ PREVĂD RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU DOUĂ INFRAȚIUNI-TIP, LEGATE DE ÎNCĂLCAREA DREPTULUI DE AUTOR ȘI A DREPTURILOR CONEXE, IAR CEL DE-AL TREILEA ALINEAT CONSACRĂ FORMELE AGRAVANTE ALE ACESTOR FAPTE.

La art. 185¹ alin. (1) CP al Republicii Moldova este incriminată fapta de propriu-zisă de încălcare a **dreptului de autor și a altor drepturi conexe**, care poate fi comisă prin una dintre modalitățile normative cu caracter alternativ stipulate în dispoziția incriminătoare.

Potrivit textului de lege, fapta constă în încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe, dacă este în proporții mari, săvârșită prin:

a) reproducerea operelor sau a obiectelor drepturilor conexe în cadrul desfășurării activității de întreprinzător tangențiale activității intelectuale în

domeniul dreptului de autor și al drepturilor conexe, în special în domeniul literaturii, artei și științei, în scopul comercializării sau oferirii spre comercializare, importului, exportului, precum și stocarea, transportul exemplarelor de opere sau de fonograme în scopurile menționate, sau orice altă formă de valorificare a obiectelor dreptului de autor sau ale drepturilor conexe, în scopul obținerii profitului, fără acordul titularului de drepturi;

b) închirierea, schimbul sau altă formă de punere la dispoziția terților cu titlu gratuit sau oneros, precum și depozitarea în scopurile menționate sau altă valorificare a exemplarelor de opere sau de fonograme, în orice mod și sub orice formă, fără marcat de control și fără a deține, în momentul controlului, contractele de autor încheiate cu titularii de drepturi;

c) comercializarea sau oferirea spre comercializare, închirierea, importul sau depozitarea de echipamente tehnice sau de componente ale acestora destinate pentru facilitarea accesului la emisiunile organizațiilor de difuziune ce comunică condiționat prin eter, cablu, satelit în regim interactiv, inclusiv prin Internet;

d) indicarea pe exemplarele de opere sau de fonograme a unei informații false despre apartenența și limitele exercitării dreptului de autor și a drepturilor conexe, precum și a unei alte informații care îl poate induce în eroare pe beneficiar;

e) aplicarea necorespunzătoare a marcajelor de control, altele decât cele pentru suporturile materiale specificate în anexele la cererea de eliberare a marcajelor de control, pe exemplarele de operă ori de fonograme valorificate fără consimțământul titularului de drepturi;

f) modificarea, înlăturarea de pe exemplarele de opere sau de fonograme a simbolurilor și semnelor de protecție a dreptului de autor și a drepturilor conexe, indicate de titularul drepturilor respective; înlăturarea de pe exemplarele de opere sau de fonograme a informației privind administrarea dreptului de autor și a drepturilor conexe; înlăturarea de pe exemplarele de opere sau de fonograme a mijloacelor tehnice de protecție a dreptului de autor și a drepturilor conexe;

g) însușirea paternității ori constrângerea la copaternitate.

La art. 185¹ alin. (2) CP al Republicii Moldova este instituită răspunderea penală pentru o altă faptă legată de încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe care, în esență, constă în **circulația ilegală a marcajelor de control și falsificarea acestora**. Potrivit textului incriminator, constituie infracțiune: marcarea, comercializarea, importarea, exportarea, transportarea sau depozitarea ilegală a marcajelor de control, falsificarea acestora, care au cauzat daune în proporții mari.

În cadrul art. 185¹ alin. (3) CP al Republicii Moldova sunt prevăzute formele agravante caracteristice infracțiunilor sus-menționate: **a)** de două sau de mai multe persoane; **b)** de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală; **c)** prin constrângere fizică sau psihică; **d)** în proporții deosebit de mari.

În limitele de studiu ale acestui articol, în calitate de metode de cercetare a fost utilizată metoda analizei logice și metoda interpretării logice, metoda comparatistă și metoda interpretării sistematice. Totodată, a fost aplicată pe scară largă și metoda prospectivă de studiere a dreptului cu referință la tendințele actuale de evoluție a normei stipulate la art. 185¹ CP.

Pornind de la tehnica legislativă de incriminare a infracțiunilor, utilizată în CP al Republicii Moldova, considerăm că la art. 185¹ alin. (1) CP este prevăzută răspunderea penală pentru o singură infracțiune, care poate fi realizată însă prin șapte modalități normative descrise la lit. a) - g). Astfel, în ipoteza comiterii de către o persoană a mai multor acțiuni alternative, prevăzute la diferite litere ale textului incriminator, ne vom afla în prezența unei unități infracționale, dacă se acționează cu o singură intenție infracțională. De exemplu, acțiunea de depozitare a fonogramelor fără a deține contracte de autor, prevăzută la art. 185¹ alin. (1) lit. b) CP, însoțită de acțiunea de indicare pe fonograme a unor informații false despre apartenența dreptului de autor, descrisă la lit. d) al aceluiași articol, urmează a fi calificată ca infracțiune unică, dacă, bineînțeles, se acționează cu o intenție unică.

Însă, în ipoteza în care intențiile, în raport cu faptele infracționale menționate mai sus, sunt diferite, activitatea criminală va fi calificată după regulile concursului de infracțiuni, cu calificări identice. Caracterul unitar sau neunitar al intenției este o problemă *quaestio facti* și urmează a fi stabilit în fiecare caz în parte, în funcție de împrejurările de comitere a faptei.

O astfel de interpretare a art. 185¹ alin. (1) CP reiese, fără doar și poate, din tehnica legislativă utilizată de legiuitorul autohton la descrierea infracțiunilor, fapt pentru care nu ne solidarizăm cu opinia potrivit căreia textul incriminator ar conține mai multe componente de infracțiuni, numărul cărora ar corespunde cu cel al literelor pe care le include.

De *lege ferenda*, considerăm că ar fi necesară o reevaluare a cadrului incriminator destinat pedepșirii faptelor descrise la art. 185¹ CP, în sensul incriminării și pedepșirii distincte a acestora, lucru care, în opinia noastră, va doza gradul de individualizare legală a pedepselor penale ce vor putea fi aplicate pentru săvârșirea acestora.

Soluția incriminării distincte și pedepșirii diferențiate a faptelor ce implică încălcarea dreptului de autor este practică în legislațiile penale ale mai multor state europene, precum ar fi și cea a României.

De exemplu, în Codul penal al României [2], spre deosebire de cel al Republicii Moldova [1], nu este incriminată fapta de încălcare a dreptului de autor

și a drepturilor conexe ca infracțiune de drept comun. Răspunderea penală pentru faptele legate de încălcarea drepturilor de autor și a drepturilor conexe este prevăzută într-o lege specială, și anume Legea României nr. 8 din 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe [3].

Spre exemplu, la art. 139⁶ al Legii menționate *supra* sunt incriminate ca infracțiuni următoarele fapte:

- realizarea, în scopul distribuirii, de mărfuri-pirat, plasarea mărfurilor-pirat sub un regim vamal definitiv de import sau de export, sub un regim vamal suspensiv ori în zone libere, precum și orice altă modalitate de introducere a mărfurilor-pirat pe piața internă;
- oferirea, distribuirea, deținerea ori depozitarea sau transportul de mărfuri-pirat, în scopul distribuirii;
- închirierea sau oferirea spre închiriere de mărfuri-pirat;
- promovarea de mărfuri-pirat prin utilizarea anunțurilor publice ori a mijloacelor electronice de comunicare, prin expunerea ori prezentarea către public a listelor sau a cataloagelor de produse, ori prin orice alte asemenea mijloace [3].

În sensul legii sus-menționate, prin „mărfuri-pirat” se înțeleg: toate copiile, indiferent de suport, inclusiv copertele, realizate fără consimțământul titularului de drepturi sau al persoanei legal autorizate de acesta și care sunt executate, direct ori indirect, total sau parțial, de pe un produs purtător de drepturi de autor sau de drepturi conexe, ori de pe ambalajele sau copertele acestora.

De asemenea, în acord cu art. 139⁸ al Legii României nr. 8/1996, constituie infracțiune punerea la dispoziția publicului, inclusiv prin internet ori prin alte rețele de calculatoare, fără drept, a operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe ori de drepturi sui-generis ale fabricanților de baze de date sau a copiilor acestora, indiferent de suport, astfel încât publicul să le poată accesa în orice loc sau în orice moment ales în mod individual.

În același context al art. 139⁹, drept infracțiune se consideră reproducerea neautorizată pe sisteme de calcul a programelor pentru calculator în oricare dintre următoarele modalități: instalare, stocare, rulare sau executare, afișare ori transmitere în rețea internă.

În baza art. 140 din Legea României nr. 8/1996, se recunosc în calitate de infracțiuni următoarele fapte comise fără autorizarea sau consimțământul titularului drepturilor recunoscute de lege:

- a) reproducerea operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe;
- b) distribuirea, închirierea sau importul pe piața internă a operelor ori a produselor purtătoare de drepturi conexe, altele decât mărfurile-pirat;
- c) radiodifuzarea operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe;
- d) retransmiterea prin cablu a operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe;
- e) realizarea de opere derivate;
- f) fixarea, în scop comercial, a interpretărilor sau a execuțiilor artistice ori a programelor de radiodifuziune sau de televiziune;
- g) încălcarea prevederilor art. 134 (*gestiunea colectivă*).

La art. 141 din aceeași Lege, se incriminează ca infracțiune fapta persoanei care își însușește, fără drept, în întregime sau în parte, opera unui alt autor și o prezintă ca o creație intelectuală proprie.

Totodată, la art. 141¹ al Legii sus-arătate se prevede răspunderea penală pentru:

- producerea, importul, distribuirea, deținerea, instalarea, întreținerea sau înlocuirea, în orice mod, a dispozitivelor de control al accesului, fie originale, fie pirat, utilizate pentru serviciile de programe cu acces condiționat [art. 141¹ alin. (1)];
- fapta persoanei care se racordează fără drept sau care racordează fără drept o altă persoană la servicii de programe cu acces condiționat [art. 141¹ alin. (2)];
- utilizarea anunțurilor publice ori a mijloacelor electronice de comunicare în scopul promovării dispozitivelor-pirat de control al accesului la serviciile de programe cu acces condiționat, precum și expunerea sau prezentarea către public în orice mod, fără drept, a informațiilor necesare confecționării de dispozitive de orice fel, apte să asigure accesul neautorizat la serviciile de programe precizate, cu acces condiționat, ori destinate accesului neautorizat în orice mod la astfel de servicii [art. 141¹ alin. (3)];
- vânzarea sau închirierea dispozitivelor-pirat de control al accesului [art. 141¹ alin. (4) CP].

O altă faptă infracțională este descrisă la art. 143 al Legii României nr. 8/1996:

» fapta persoanei care, fără drept, produce, importă, distribuie sau închiriază, oferă, prin orice mod, spre vânzare sau închiriere, ori deține, în vederea comercializării, dispozitive ori componente care permit neutralizarea măsurilor tehnice de protecție sau care prestează servicii ce conduc la neutralizarea măsurilor tehnice de protecție, sau care neutralizează aceste măsuri tehnice de protecție, inclusiv în mediul digital;

» fapta persoanei care, fără drept, înlătură, în scop comercial, de pe opere sau de pe alte produse protejate ori modifică pe acestea orice informație sub formă electronică privind regimul drepturilor de autor sau al drepturilor conexe aplicabil.

Descrierea și pedepsirea ca infracțiuni a faptelor de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe permite o individualizare legală coerentă, raportată, totodată, la gradul prejudiciabil aferent. De exemplu, în conformitate cu Legea României nr. 8/1996, pentru fapta incriminată la art. 139⁶ se stabilește pedeapsa cu închisoare de la 2 la 5 ani, iar pentru fapta incriminată la art. 143 – de la 6 luni la 3 ani.

Diferențierea răspunderii penale pentru activitățile ilicite de încălcare a drepturilor de autor și a drepturilor conexe este consacrată și în legislația penală germană de referință.

Astfel, potrivit Legii Republicii Federale Germania (în continuare RFG) privind dreptul de autor din 09.09.1965, sunt supuse incriminării următoarele infracțiuni:

- art. 106, exploatarea ilegală a dreptului de autor, prevede: „Orice persoană care, în alt mod decât cel permis de lege și fără consimțământul titularului de drepturi, reproduce, distribuie, comunică în mod public o operă, o adaptare sau transformare, urmează a fi pedepsită cu închisoare de până la 3 ani sau cu amendă”;

- art. 107, aplicarea ilegală a inscripției de autor: „Orice persoană care aplică fără consimțământul autorului o însemnare de autor pe o operă de artă plastică originală sau distribuie originalul unei asemenea inscripții sau aplică o inscripție de autor pe o copie, adaptare sau transformare a unei opere de artă plastică în așa mod ca să le fie creată aparența de original sau care distribuie o copie, adaptare sau transformare care poartă o astfel de inscripție, urmează a fi pedepsită cu închisoare de până la 3 ani sau cu

amendă, în cazul în care infracțiunea nu comportă o pedeapsă mai aspră, conform altor dispoziții”;

- art. 108, încălcarea drepturilor conexe: „Orice persoană care, în alt mod decât cel permis de lege și fără consimțământul titularului de drepturi: reproduce, distribuie sau comunică în mod public o ediție științifică ori o adaptare sau transformare a unei asemenea ediții, exploatează o operă postum ori o adaptare sau transformare a unei asemenea lucrări, reproduce, distribuie ori comunică în mod public o fotografie ori o adaptare sau transformare a unei fotografii în mod ilegal, exploatează un spectacol, o înregistrare, emisiune, înregistrare video sau audio și video, o bază de date contrar legii, urmează a fi pedepsită cu închisoare de până la 3 ani sau cu amendă”;

- art. 109, exploatarea ilegală pe bază comercială: „În cazul în care persoana care comite actele menționate la articolele 106-108 pe bază comercială, aceasta urmează a fi pedepsită cu închisoare de până la 5 ani sau cu amendă” [4].

CONCLUZII

Examinarea scrupuloasă a prevederilor incriminatorii existente în domeniul încălcării dreptului de autor și a drepturilor conexe permite a scoate în evidență necesitatea perfecționării cadrului normativ, prevăzut la art. 185¹ CP al Republicii Moldova, în sensul diferențierii răspunderii penale pentru faptele descrise la lit. a-g) ale articolului menționat.

În acest sens, poate fi pusă în aplicare una dintre următoarele două soluții care, în viziunea noastră, corespund politicii și tehnicii legislative incriminatorii promovate de către legiuitorul moldovean:

- 1) incriminarea faptelor de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe în cadrul unor alineate diferite ale unui articol, precum ar fi chiar art. 185¹ CP, cu instituirea unor sancțiuni proprii ce ar corespunde gradului și caracterului prejudiciabil al acestora;

- 2) incriminarea faptelor de încălcare a dreptului de autor în cadrul unor articole diferite, cu instituirea unor pedepse diferențiate, după cum se procedează și în legislațiile penale ale statelor menționate (România, Republica Federală Germania etc.).

Indiferent de soluția legislativă care va fi preluată, pedepsirea distinctă a faptelor legate de încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe

va conduce la calificarea potrivit cu regulile concursului de infracțiuni a activităților infracționale manifestate prin săvârșirea mai multor fapte, lucru care va face posibilă aplicarea unei pedepse penale echitabile persoanei care se va face vinovată de comiterea acestora.

REFERINȚE

1. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial nr. 72-74 din 14.04.2009.
2. Codul penal al României nr. 286 din 2009, în vigoare din 01.02.2014. În: Monitorul Oficial, Partea I nr. 510 din 24.07.2009.
3. Legea României privind dreptul de autor și drepturile conexe nr. 8/1996. În: Monitorul Oficial nr. 60 din 26.03.1996 <http://www.dpvue.com/legislatie/legea-nr-81996-privind-dreptul-de-autor-si-drepturile-conexe-actualizata/> (accesat la 05.01.2016)
4. Urheberrechtsgesetzes vom 9. September 1965.
5. http://www.copyright.ru/ru/library/zakonodatelstvo/zarubezhnoe_zakonodatelstvo/zakon_germanii_ob_avtorskom_prave (accesat la 19.01.2016)

REZUMAT

Infracțiunea de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe din perspectiva unor modificări legislative. În prezentul articol autorii nuanțează anumite soluții de perfecționare a cadrului normativ dedicat incriminării infracțiunii de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe prevăzute la art. 185¹ Cod penal (CP) al Republicii Moldova. Analiza infracțiunii de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe este realizată prin prisma metodei prospective de studiere a dreptului penal. În acest sens, au fost analizate prevederile referitoare la domeniul protejării proprietății intelectuale din legislația națională, precum și din cea a altor state.

Cuvinte-cheie: infracțiune, drept de autor, drepturi conexe, opere, exemplare de opere, fonograme etc.

ABSTRACT

Copyright and Related Rights Infringement Offense from the Perspective of Legislative Amendments. In this article the authors nuance specific solutions to improve the regulatory framework dedicated to the incrimination of copyright and related rights infringement offense provided for in Art. 185¹ of the Criminal Code (CC) of the Republic of Moldova. Analysis of copyright and related rights infringement offense is achieved through the prism of the prospective method of studying criminal law. In this regard, the provisions on intellectual property protection in the national law and those of other states were analyzed.

Key-words: offence, copyright, related rights, works, copies of works, phonograms etc.

РЕФЕРАТ

Преступления, связанные с нарушением авторских и смежных прав в свете последних изменений в законодательстве. Авторы данной статьи раскрывают пути совершенствования нормативно-правовой базы, предусматривающей ответственность за нарушение авторского права и смежных прав (ст. 185¹ Уголовного кодекса Республики Молдова). Преступления, связанные с нарушением авторского права и смежных прав, рассматриваются с точки зрения перспективного метода исследования уголовного права. Для этих целей был проведен анализ положений национального законодательства, а также законодательства других государств, относящихся к области охраны интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: преступление, авторское право, смежные права, произведения, экземпляры произведения, фонограммы и др.

DREPTUL DE AUTOR ȘI DREPTURILE CONEXE ÎN SISTEMUL DE DREPT ROMANO-GERMANIC

MASTERAND ÎN DREPT ARTIOM PILAT,
EXPERT AL CENTRULUI TEHNICO-CRIMINALISTIC ȘI EXPERTIZE JUDICIARE,
INSPECTORATUL GENERAL DE POLIȚIE AL MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE AL RM

ÎN LITERATURA DE SPECIALITATE, SISTEMUL DE DREPT ROMANO-GERMANIC ESTE CONSIDERAT A FI UNUL EUROPEAN CONTINENTAL CARE, ÎNSĂ, ÎȘI GĂSEȘTE APLICARE ȘI ÎN UNELE ȚĂRI DIN AMERICA LATINĂ, ORIENTUL APROPIAT SAU NORDUL AFRICII, PRECUM ȘI ÎN SISTEMUL NOSTRU DE DREPT.

Izvorul fundamental de drept pentru sistemul de drept romano-germanic este actul normativ – legea în sens larg, adică regula scrisă și adoptată de către organele abilitate ale statului [3].

Din punct de vedere juridic, sistemul de drept romano-germanic, numit și „drept continental”, prevede că orice hotărâre a judecătii trebuie să se bazeze pe dreptul scris, pe lege, și să nu fie adoptată în baza unor hotărâri anterioare ale judecătorilor. Un alt aspect specific al sistemului de drept continental este codificarea ca o condiție obligatorie în organizarea normelor ramurale. Sistemul continental de drept se deosebește de cel anglo-saxon nu numai prin izvoarele sale, dar și prin structura internă, instituturile principale de drept, tehnica juridică [1, p. 531-532].

Multe particularități structurale ale sistemului de drept continental parvin din normele de drept roman, preluate și adaptate condițiilor noi. Astfel, atât pentru statele sistemului continental, cât și pentru dreptul roman, este caracteristică structura de drept public și drept privat.

Primul este legat de interesele publice, civice, unind persoanele private sub egida puterii statale

într-un colectiv unic, „pentru binele întregii societăți”. Al doilea este orientat spre indivizi separați și unește cetățenii în procesul apărării intereselor personale, fără intervenția statului în această sferă de activitate [1, p. 531-532].

În continuare, ne vom referi la particularitățile generale ale legislației din domeniul dreptului de autor și drepturilor conexe în statele cu sistemul de drept romano-germanic.

În Federația Rusă, reglementările ce țin de dreptul de autor și drepturile conexe sunt cuprinse în Cartea a IV-a, Secțiunea a VII-a, Capitolul 70 ale Codului Civil, adoptat de către Duma de Stat la 24 noiembrie 2006 și aprobat de Adunarea Federală la 8 decembrie 2006.

În conformitate cu prevederile legislației Federației Ruse, prin drept de autor se înțelege o totalitate de drepturi ce aparțin autorului unei opere de știință, literatură sau artă.

Însăși legislația din domeniul dreptului de autor este definită ca o totalitate de norme juridice ce reglementează raporturile din sfera creației științifice și artistice.

Obiectul dreptului de autor îl constituie opera. În doctrina juridică rusă, prin operă se înțelege rezultatul unei activități intelectuale a autorului, exprimată într-o formă materializată.

În literatura de specialitate, dreptul de autor se clasifică în felul următor:

1) Dreptul de autor în *sens obiectiv* – reprezintă un concurs de norme juridice, care reglementează raporturile născute din crearea și utilizarea operelor științifice, literare și artistice.

2) Dreptul de autor în *sens subiectiv* – constituie înseși drepturile nepatrimoniale și patrimoniale ce aparțin persoanelor care au creat opera literară, științifică sau artistică [2, p. 5].

Principalele obiective ale legislației Federației Ruse în domeniul dreptului de autor sunt:

- apărarea drepturilor nepatrimoniale și patrimoniale ale autorilor;
- asigurarea unui cadru legislativ adecvat, menit să creeze condiții favorabile pentru crearea operelor de știință și artă;
- utilizarea într-un spectru larg a rezultatelor creațiilor artistice și științifice [2, p. 5].

Izvoarele dreptului de autor rus cuprind totalitatea actelor legislative, emise de către organele de stat, în care se cuprind norme juridice ce reglementează relațiile care țin de crearea și valorificarea operelor științifice, artistice și literare.

Conform doctrinei ruse, izvoarele dreptului de autor se clasifică în următoarele categorii:

1. Actele emise de organele federale:

a) Constituția Federației Ruse, ce dispune de putere juridică supremă și constituie baza întregii legislații federale;

b) Actele emise de Adunarea Federală: constituția federală, legile federale, declarațiile, dispozițiile, regulamentele etc.;

c) Actele de genul decretelor, hotărârilor, ordinelor și instrucțiunilor emise de ministere și alte autorități ale administrației publice centrale etc.

2. Actele emise de autoritățile publice locale care au putere juridică doar în limitele teritoriale în care a fost emis actul normativ.

3. Actele internaționale cu putere juridică obligatorie pe întreg teritoriul Federației Ruse și cu o influență enormă asupra întregului cadru legislativ din domeniul proprietății intelectuale al Federației Ruse [2, p. 7].

În România, prima lege ce a reglementat dreptul de autor a fost Legea presei, adoptată la 13 aprilie 1862, pe timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza.

La 28 iunie 1923 intră în vigoare o lege specială consacrată dreptului de autor, denumită „Legea proprietății literare și artistice”. Această lege regle-

mentează două aspecte esențiale ale protecției drepturilor autorilor, și anume:

- asigurarea protecției dreptului de autor independent de îndeplinirea vreunei formalități;
- recunoașterea dreptului de autor al străinilor în aceleași condiții ca și pentru cetățenii români, în baza principiului tratamentului național.

Prevederile acestei legi au fost modificate prin:

▪ Legea privind contractul de editură și dreptul de autor asupra operelor literare, adoptată la 24 iulie 1946 și ulterior abrogată parțial prin Decretul nr. 16 din data de 14 ianuarie 1949, denumit „Decret privind difuzarea și editarea cărții”.

▪ Decretul nr. 19 din anul 1951 privind dreptul de autor asupra operelor literare susceptibile de a fi tipărite, decret care a suferit o modificare în ianuarie 1952 prin Decretul nr. 428 din anul 1952 [4].

Următorul pas în evoluția sistemului legislativ al României a fost adoptarea la 18 iunie 1956 a Decretului nr. 321 privind dreptul de autor, care a abrogat toate legislațiile anterioare.

Decretul nr. 321 prevedea în art. 7 trei termene de folosință a drepturilor patrimoniale:

- 20 de ani de la apariția operei cu privire la autorii care alcătuiesc enciclopedii, dicționare și culegeri;
- 10 ani de la apariția unei serii de fotografii artistice;
- 5 ani de la apariția unei fotografii artistice separate.

Pentru restul cazurilor, Decretul nr. 321 prevede că autorul se bucură de drepturile de autor pe durata vieții sale (art. 2) [4].

Art. 6 al Decretului prevede că după moartea autorului, de drepturile de autor se bucură:

- soțul și ascendenții (părinții) autorului, pe tot timpul vieții fiecăruia;
- descendenții lui (copiii și urmașii lor), timp de 50 de ani de la moartea autorului;
- ceilalți moștenitori (frați, surori, unchi, mătuși, veri, verișoare, moștenitori testamentari) – timp de 15 ani de la moartea autorului, fără ca, în acest caz, dreptul să poată fi transmis din nou prin moștenire [4].

Pentru persoanele juridice, termenul de protecție a fost de 50 de ani de la apariția operei.

Prin „apariție” se înțelege orice mod de aducere la cunoștința publicului a operei, deoarece în acea pe-

rioadă forma electronică încă nu era dezvoltată, modul respectiv constând în publicarea operei în cărți, reviste, ziare, prezentarea acestora în expoziții, evenimente culturale, radiodifuziune și televiziune [4].

Ulterior, Decretul nr. 321 a fost modificat prin Decretul nr. 358 din 3 august 1957 și Decretul nr. 1172 din 30 decembrie 1968, care au rămas în vigoare până la 23 iunie 1996 inclusiv, iar unele prevederi chiar până la 29 iulie 2004 inclusiv [4].

O altă etapă în reglementarea legală a dreptului de autor în România a constituit-o adoptarea Legii nr. 8 din anul 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe. Această lege a abrogat Decretul nr. 321 din 18 iunie 1956 privind dreptul de autor, producând efecte din 24 iunie 1996.

Legea nr. 8 din anul 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe fixează termenele de protecție a drepturilor de autor în conformitate cu legislația Uniunii Europene, adică:

- 70 de ani de la aducerea la cunoștința publică a operelor colective (art. 28) sau a operelor publicate fără indicarea autorului, sau a celor publicate sub pseudonim, în cazul în care autorul nu a fost identificat în cei 70 de ani de la publicare (art. 26 alin. (1));
- 70 de ani de la moartea autorului, indiferent când a fost adusă opera la cunoștința publică (art. 25);
- 25 de ani de la aducerea la cunoștința publică a operelor postume, a căror durată de protecție de 70 de ani de la moartea autorului a expirat.

Legea a fost modificată în anul 2004 prin Legea nr. 285, Ordonanța de Urgență nr. 123 din 2005 și Legea nr. 329 din anul 2006, fără a fi modificate termenele.

Prin modificările Legii nr. 8 nu s-a instituit protejarea retroactivă a drepturilor de autor a căror durată de protecție expirase și nici nu s-a restabilit protejarea drepturilor de autor pe eventualul rest de timp conform noilor termene, ci doar s-a prelungit durata protejării operelor pentru care nu au expirat termenele de protecție calculate conform procedurilor legislației anterioare (art. 149 alin. (3)).

Textul inițial al legii a fost formulat ambiguu (lipsea particula „nu” sus-menționată). Se pare că formularea inițială avea menirea de a restabili protecția, lucru ce s-a dovedit a fi imposibil.

Ca urmare, s-a avansat ideea de lipsa particulei „nu” a fost o greșeală de tipar și că sensul este cel din forma actuală a legii. Astfel, aplicarea art. 149

alin. (3) se poate face doar de la data intrării în vigoare a prevederilor Legii nr. 285 din anul 2005 care a făcut corecția, adică din 30 iulie 2004, deși unii juriști consideră că sensul legii era clar încă din forma inițială, deci ar putea fi aplicată din 24 iunie 1996.

În această ordine de idei, menționăm că evoluția dreptului de autor și a drepturilor conexe în statele cu sistemul de drept romano-germanic este dictată de importanța majoră a acestei instituții pentru societate, fiind considerată drept una dintre cele mai apreciate, deoarece protejează cel mai sacru drept – dreptul la rezultatul propriei creații intelectuale din domeniul științei, literaturii sau artei.

În finalul acestui studiu se impun următoarele concluzii și precizări:

- Sistemul de drept romano-germanic se caracterizează prin faptul că izvorul fundamental de drept este actul normativ – legea în sens larg, adică regula scrisă și adoptată de către organele abilitate ale statului.
- O dezvoltare a instituției dreptului de autor și a drepturilor conexe în statele ce fac parte din sistemul de drept romano-germanic o întâlnim, în mod special, în Federația Rusă și România.
- Principalele obiective ale legislației Federației Ruse în domeniul dreptului de autor sunt:
 - a) Apărarea drepturilor nepatrimoniale și patrimoniale ale autorilor;
 - b) Asigurarea unui cadru legislativ adecvat, menit să creeze condiții favorabile pentru crearea operelor de știință și artă;
 - c) Utilizarea într-un spectru larg a rezultatelor creațiilor artistice și științifice.
- În România, prima lege ce a reglementat dreptul de autor a fost Legea presei, adoptată la 13 aprilie 1862 pe timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza.
- La 28 iunie 1923 intră în vigoare „Legea proprietății literare și artistice”, care reglementează două aspecte esențiale ale protecției drepturilor autorilor, și anume: asigurarea protecției dreptului de autor independent de îndeplinirea vreunei formalități și recunoașterea dreptului de autor al străinilor în aceleași condiții ca și pentru cetățenii români în baza principiului tratamentului național.
- Pașii ulteriori în evoluția sistemului legislativ al României au constat în adoptarea decretelor și a legilor ce cuprind întreg spectrul de probleme din

domeniul dreptului de autor: Legea privind contractul de editură și dreptul de autor asupra operelor literare, adoptată la 24 iulie 1946; Decretul nr. 16 din 14 ianuarie 1949 privind difuzarea și editarea cărții; Decretul nr. 19 din anul 1951 privind dreptul de autor asupra operelor literare susceptibile de a fi tipărite; Decretul nr. 321 privind dreptul de autor din 18 iunie 1956; Legea nr. 8 din 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe; Legea nr. 285 din 2004; Ordonanța de Urgență nr. 123 din 2005; Legea nr. 329 din anul 2006 etc.

REFERINȚE

1. SMOCHINĂ, A. *Istoria universală a statului și dreptului*. Chișinău: Bons Offices, 2006. 552 p.
2. БЕНТЛИ, Л., ШЕРМАН, Б. *Право интеллектуальной собственности: Авторское право*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 535 с.
3. Termenul de autor. http://ro.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Drepturideautor_%C3%AEn_Rom%C3%A2nia (accesat: 16.03.2016).
4. Totul despre drept. [http:// biblioteka-digitala-online.blodspot.com/2012/12 / marile-sisteme-de-drept.html](http://biblioteca-digitala-online.blodspot.com/2012/12/marile-sisteme-de-drept.html) (accesat: 17.03.2016).

REZUMAT

Dreptul de autor și drepturile conexe în sistemul de drept romano-germanic. Sistemul de drept romano-germanic este considerat a fi unul european continental care, însă, își găsește aplicare și în unele țări din America Latină, Orientul Apropiat sau nordul Africii, precum și în sistemul de drept al Republicii Moldova. Autorul prezentului articol se

referă, în special, la particularitățile generale ale legislației din domeniul dreptului de autor și drepturilor conexe în alte două state în care funcționează sistemul de drept romano-germanic: Federația Rusă și România.

ABSTRACT

Copyright and Related Rights in the Roman-Germanic Legal System. The Roman-Germanic legal system is considered to be continental European, but is also applicable in some countries of Latin America, the Middle East or North Africa, and also in the legal system of the Republic of Moldova. The author of this article refers in particular to the general peculiarities of the legislation in the field of copyright and related rights in two other states wherein the Roman-Germanic legal system functions: the Russian Federation and Romania.

РЕФЕРАТ

Авторское право и смежные права в романо-германской правовой системе. Романо-германское право считается европейской континентальной формой права, которая, однако, находит свое применение и в некоторых странах Латинской Америки, Ближнего Востока или Северной Африки, а также в правовой системе Республики Молдова. Автор данной статьи в частности обращается к исследованию общих особенностей законодательства в области авторского права и смежных прав двух других государств, в которых действует романо-германская правовая система, а именно Российской Федерации и Румынии.

ASPECTE PRIVIND INTERFERENȚA DINTRE MARCĂ ȘI DREPTUL DE AUTOR

LILIA MANOLI,
SPECIALIST, SECȚIA MĂRCI INTERNAȚIONALE, AGEPI

LIDIA GORDIEVSCHI,
SPECIALIST, SECȚIA MĂRCI INTERNAȚIONALE, AGEPI

A DESEA PERSOANELE CARE SOLICITĂ ÎNREGISTRAREA MĂRCILOR SUNT TENTATE SĂ UTILIZEZE DENUMIRI DEJA CUNOSCUTE DE CĂTRE PUBLICUL RELEVANT, PRINTRE ACESTEA FIIND ȘI DENUMIRI CARE SUNT PROTEJATE DE DREPTUL DE AUTOR. ACESTA ESTE UN PRIM PAS GREȘIT AL SOLICITANȚILOR, DIN CONSIDERENTUL CĂ SUPRAPUNEREA DREPTULUI DE AUTOR CU MARCA SOLICITATĂ SPRE ÎNREGISTRARE POATE DUCE LA RESPINGEREA CERERII SAU LA IMPLICAREA UNOR COSTURI SUPLIMENTARE ȘI A TIMPULUI ÎNDELUNGAT PENTRU OBTINEREA PROTECȚIEI PENTRU O ASEMENEA MARCĂ.

Regimul juridic al obiectelor de proprietate intelectuală este reglementat de acte normative atât pe plan internațional, cât și pe plan național. Legislația națională a Republicii Moldova, fiind racordată la tratatele internaționale la care țara noastră este parte, definește obiectele proprietății intelectuale și enumeră rigorile impuse pentru înregistrarea acestora, inclusiv pentru mărci și opere.

Marca poate îmbrăca diverse forme care să-i ofere distinctivitate, fiind definită de *Legea privind protecția mărcilor nr. 38 din 29.02.2008* ca orice semn (vizual, sonor, olfactiv, tactil) care servește la individualizarea și deosebirea produselor și/sau serviciilor unei persoane fizice sau juridice de cele ale altor persoane fizice sau juridice. Rolul mărcii este,

în esență, de a atrage atenția consumatorului în scopul utilizării produsului/serviciului, cu efectul memorării acestuia și diferențierii de produsul/serviciul comercializat sub o altă marcă.

Marca poate fi creată la solicitarea unei persoane fizice sau juridice pentru a fi ulterior utilizată, însă nu este obligatoriu ca ea să fie înregistrată, promovarea activă a mărcii fiind suficientă pentru ca aceasta să devină renumită.

Totuși, o *marcă înregistrată* generează niște drepturi pentru titular, și anume drepturi exclusive asupra acesteia, ceea ce atrage după sine o poziție stabilă pe piață. Odată depusă spre înregistrare, în cadrul AGEPI, marca este examinată sub aspectul motivelor absolute și relative de refuz, stipulate în legislație.

Unul dintre motivele relative de respingere a cererii de înregistrare a mărcii este situația în care marca depusă spre înregistrare „...*aduce atingere unui drept dobândit anterior (...) în special (...) dreptului de autor (...)*” [1], pentru că suprapunerea dreptului de autor cu marca presupune apariția unui conflict.

Deci, simpla dovadă a existenței unui drept de autor anterior servește drept temei pentru respingerea cererii de înregistrare a mărcii. Pentru generarea unui drept de autor, este obligatorie existența

unei opere de creație intelectuală, care satisface criteriile de originalitate și de îmbrăcare a unei forme concrete de exprimare.

Faptul că această operă este sau nu este înregistrată la AGEPI sau la alt oficiu național este absolut irelevant pentru ca opera să servească drept motiv relativ de refuz pentru protecția unei mărci. În acest context nu este obligatoriu să se stabilească gradul de atingere morală și patrimonială adusă dreptului de autor.

Interferența între dreptul de autor și marcă duce inevitabil la apariția unei suprapunerii. Într-o astfel de situație, persoana care solicită înregistrarea mărcii are posibilitate de a alege câteva alternative: de a accepta respingerea cererii de către AGEPI, de a obține scrisoare de consimțământ de la titularul dreptului de autor sau de a prezenta argumente bine întemeiate că marca nu va aduce atingere unui drept de autor anterior.

O speță demnă de atenție în acest sens este înregistrarea mărcii "Prostokvashino", care a fost depusă la AGEPI de mai multe ori de către diferiți solicitanți. În anul 2005, o companie autohtonă a solicitat protecția acestei mărci pentru produse lactate și comercializarea acestora. AGEPI a emis aviz provizoriu de respingere a cererii, invocându-se suprapunerea cu dreptul de autor, deoarece marca reprezintă denumirea localității inventate de Eduard Uspenski, scriitor rus și autor al renumitelor cărți pentru copii. Eduard Uspenski a transmis în anul 2003 drepturile patrimoniale pentru utilizarea denumirilor ciclului de opere, în care este inclusă și "Prostokvashino", unei companii din Cipru, pentru ca aceasta din urmă să o poată utiliza pentru comercializarea produselor lactate pe teritoriul CSI. La rândul său, această companie a cesionat aceste drepturi altei companii din Federația Rusă – Unimilk Company. O situație similară s-a repetat în anul 2009, când a fost depusă spre înregistrare aceeași denumire de marcă "Prostokvashino" de o altă firmă autohtonă, cererea de înregistrare fiind refuzată în baza opoziției depuse de Unimilk Company.

Titularul drepturilor patrimoniale de autor Unimilk Company a depus pentru prima dată cerere de înregistrare a mărcii "Prostokvashino" în anul 2011 și a obținut protecție pe teritoriul Republicii Moldova. În prezent, acest titular are înregistrate trei mărci care sunt constituite în baza denumirii "Prostocva-

shino" sau au ca parte componentă această denumire.

Cât privește încălcarea dreptului de autor pentru opera audiovizuală, vom aminti că AGEPI a emis refuz, invocându-se acest motiv, pentru înregistrarea pe teritoriul Republicii Moldova a mărcii „The Godfather”. Cererea de înregistrare a fost depusă pe cale internațională în anul 2010 de către un solicitant din Federația Rusă pentru produse alcoolice, sucuri, apă minerală, tutun și articole pentru fumători în 43 de țări. Nașul (The Godfather) este un film lansat în 1972, regizat de Francis Ford Coppola, fiind o adaptare după romanul cu același titlu al lui Mario Puzo. Filmul s-a învrednicit de foarte multe premii, printre care 3 Oscaruri și 5 Globuri de Aur. Din cele 43 de țări pentru care a fost solicitată înregistrarea mărcii, doar Kazahstan a refuzat protecția invocând dreptul de autor. Statele Unite ale Americii au respins înregistrarea mărcii în baza similitudinii cu alte mărci protejate, iar China a invocat dreptul de respingere motive religioase. Celelalte 39 de țări au înregistrat această marcă.

Un alt exemplu în acest sens este refuzul de înregistrare a mărcii "X Factor" în baza opoziției depuse la AGEPI de către Fremantle Media Limited & Simco Limited. În anul 2013, o persoană fizică din Republica Moldova a depus cerere de înregistrare a mărcii "X Factor" pentru servicii de publicitate, gestiune a afacerilor și administrare comercială, lucrări de birou, telecomunicații, educație, instruire, divertisment, activități sportive și culturale. "X Factor" este un proiect Britanic creat în 2004 de către celebrul producător Simon Cowell și compania Fremantle Media, care a devenit unul dintre cele mai populare show-uri muzicale și a fost lansat în mai mult de 20 de țări ale lumii.

Legea nr. 139 din 02.07.2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe „*protejează ca atare și o parte componentă ori un alt element al operei (inclusiv titlul sau personajele operei) care reprezintă în sine o creație intelectuală*” [8].

Un exemplu de refuz, invocându-se colizia cu dreptul de autor care protejează personajul unei opere, este respingerea de către AGEPI a înregistrării mărcii „Captain Sparrow”. În anul 2013, a fost depusă cererea de înregistrare pe cale internațională a mărcii „Captain Sparrow” în 18 țări, solicitantul fiind o companie din Cehia, care a dorit să prote-

jeze acest semn pentru băuturi alcoolice. Căpitanul Jack Sparrow este un personaj creat de scenariștii Ted Elliott și Terry Rossio și interpretat de Johnny Depp în serialul Pirații din Caraibe. Solicitantul a acceptat decizia oficiului și nu a depus contestație pe marginea avizului provizoriu de refuz de înregistrare a mărcii. Remarcabil este faptul că state precum Turcia, Belarus sau Cehia au oferit protecție acestei mărci.

În practica examinării de fond a cererilor de înregistrare a mărcilor au fost emise avize de respingere pentru diverse mărci care puteau aduce atingere dreptului de autor, una din acestea fiind marca "PRISENCOLINENSINAINCIUSOL". În anul 2010, renumitul actor și cântăreț italian Adriano Celentano a depus cerere de înregistrare pe cale internațională a mărcii "PRISENCOLINENSINAINCIUSOL" pentru diverse produse și servicii, în 10 țări, inclusiv Republica Moldova. "PRISENCOLINENSINAINCIUSOL" este o melodie compusă de Adriano Celentano și interpretată de el și soția sa, Claudia Mori. În cadrul examinării de fond, AGEPI a emis un aviz provizoriu de respingere a protecției pe motiv că, din cererea de înregistrare, nu se subînțelegea clar faptul că solicitantul acestei cereri era cu adevărat renumitul actor. Ulterior, Adriano Celentano a depus contestație, atașând și o declarație scrisă sub jurământ care demonstra că el era nemijlocit solicitantul acestei cereri. În cele din urmă, marca "PRISENCOLINENSINAINCIUSOL" a obținut protecție pe teritoriul Republicii Moldova, pe când în China, Federația Rusă și Statele Unite ale Americii protejarea aceleiași mărci a fost respinsă pe motiv de nedistinctivitate.

Imaginea cu un personaj fantezist, pentru care a fost invocat dreptul de autor, a fost obiectul unei dezbateri controversate între doi solicitanți – Numex&CO SRL și Horoliski molocinokinservnii kombinat detskih produktov din Ucraina, care pretindeau, ambii, că au dreptul de a înregistra acest semn figurativ în calitate de marcă. Solicitanții erau în relații contractuale de livrare a produselor cu mărcile Malâș, Maliutka și Malâșka, pe ambalajul cărora era aplicată această imagine figurativă stilizată.

Numex&CO SRL a fost primul solicitant care a depus la AGEPI, la 04.05.2011, cererea de înregistrare

a acestui semn figurativ pentru alimente pentru bebeluși, apă, sucuri și publicitate. Pe parcursul perioadei de înaintare a opoziției, Horoliski molocinokinservnii kombinat detskih produktov din Ucraina s-a opus înregistrării acestei mărci, invocând motivul că mărcile sus-menționate sunt înregistrate pe teritoriul Ucrainei și sunt considerate notorii prin hotărâre de judecată. AGEPI a respins opoziția ca fiind neîntemeiată din considerentul că aceasta se referea, de facto, la denumirile verbale ale mărcilor Malâș, Maliutka și Malâșka, iar imaginea fantezistă arătată supra a fost înregistrată în Ucraina în anul 2009 pe numele Grupului de Companii din Federația Rusă „NUTRITEK”, care se afla, de asemenea, în relații economice cu combinatul sus-numit.

Interferența între dreptul de autor și înregistrarea mărcii a apărut atunci când, ulterior, Horoliski molocinokinservnii kombinat detskih produktov din Ucraina a depus cerere de înregistrare a aceleiași imagini, dar în variantă alb-negru și fără anumite

elemente din varianta color, ca marcă națională pentru produse farmaceutice, alimente pentru sugari, carne, cafea și publicitate. La rândul său, Numex&CO SRL s-a opus înregistrării acestei mărci, invocând motivul că aceasta ar aduce atingere unui drept anterior exclusiv la imagine protejată și argumentând că imaginea arătată mai sus a fost creată în anul 2006 la comanda Numex&CO SRL pentru elaborarea designului comercial. Opoziția a fost considerată parțial întemeiată din considerentul că Numex&CO SRL nu a prezentat suficiente dovezi pentru a demonstra care dintre drepturile exclusive i-au fost cedate de către autor.

Legislația privind protecția proprietății intelectuale diferă de la un stat la altul. În consecință, deciziile pe marginea cererilor de înregistrare a obiectelor de proprietate intelectuală pot varia în funcție de specificul cadrului legislativ național.

REFERINȚE

1. Legea privind protecția mărcilor nr. 38-XVI din 29 februarie 2008, publicată în Monitorul Oficial la 06 iunie 2008, nr. 99-101.
2. Convenția de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale din 20 martie 1883, în vigoare pentru Republica Moldova din 11 martie 1993.
3. Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor din 1891, în vigoare pentru Republica Moldova din 25.12.1991.
4. Protocolul referitor la Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor, în vigoare pentru Republica Moldova din 01.12.1997.
5. Tratatul privind dreptul mărcilor din 27 octombrie 1994, în vigoare pentru Republica Moldova din 01 octombrie 1996.
6. Legea nr. 139 din 02.07.2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe (Monitorul Oficial nr.191-193/630 din 01.10.2010).
7. Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice din 9 septembrie 1886, publicată în Monitorul Oficial nr. 156 din 17/04/1998.
8. ROMIȚAN, Ciprian Raul. *Drepturile Morale de Autor*. Universul Juridic, București 2007, p. 23-28.
9. AGEPI, MANUAL. *Dreptul de autor și drepturi conexe. Ediția 1*, Chișinău, Decembrie 2012, p. 28-34.
10. CHIROȘCA, Dorian. *Conținutul și natura juridică a dreptului subiectiv de autor*. Monografie. Chișinău 2007, p. 25-32.
11. VOICESCU, Cezara-Beatrice. *Anularea înregistrării unei mărci în cazul existenței unui drept de autor asupra semnului înregistrat*. Revista română de dreptul proprietății intelectuale, nr. 2(43), Iunie 2015.
12. BUJOREL, Florea. *Dreptul proprietății intelectuale. Dreptul de proprietate industrială*. Editura fundației România de mâine, București 2007, p. 113-156.
13. STUART, Eugene, FANO, Edoardo, SCALES, Linda, LEONAVICIENE, Gerda, LAZAREVA, Anna. *Legislația și politicile în domeniul proprietății intelectuale. Armonizarea legislației Republicii Moldova cu standardele UE*. Chișinău, iulie 2010, p. 212-215.

REZUMAT

Aspecte privind interferența dintre marcă și dreptul de autor. Protecția proprietății intelectuale presupune exercitarea unor drepturi exclusive asupra acesteia, asigurându-i titularului condițiile necesare de activitate în virtutea legii. Interferența dintre obiectele proprietății intelectuale este una inevitabilă, așa încât titularii de drepturi exclusive sunt nevoiți să găsească o cale de a coexista pe piață fără a aduce prejudicii unuia altuia. Autorii materialului au scos în evidență esența drepturilor asupra mărcii și a drepturilor de autor, relevând, cu exemple concrete, practica națională și internațională privind suprapunerea acestora.

ABSTRACT

Aspects of Interference between Trademark and Copyright. Intellectual property protection involves the exercise of exclusive rights on it, providing the holder with the necessary conditions of activity under the law. Interference between the intellectual property objects is inevitable, so that holders of exclusive rights have to find a way to co-exist on the market without hurting each other. The authors highlighted the essence of trademark rights and copyright, revealing, with concrete examples, the national and international practice of their overlapping.

РЕФЕРАТ

Аспекты соприкосновения товарных знаков и авторского права. Охрана интеллектуальной собственности предполагает осуществление исключительных прав на нее, что обеспечивает правообладателю необходимые условия для деятельности в соответствии с законом. Коллизия между различными объектами интеллектуальной собственности является неизбежной, таким образом, обладатели исключительных прав вынуждены искать пути сосуществования на рынке, не задевая друг друга. Авторы статьи особо выделили сущность прав на товарный знак и авторского права, показывая на конкретных примерах национальную и международную практику их пересечения.

COMPLETAREA COLECȚIEI NAȚIONALE DE REFERINȚĂ LA PORUMB

CONF. CERC. DR. SILVIA MISTREȚ, SECRETAR ȘTIINȚIFIC
ANGELA PATLATĂI, COLABORATOR ȘTIINȚIFIC STAGIAR
CONF. CERC. DR. EUGENIA PARTAS,
ȘEFA SECTORULUI TESTARE HIBRIZI
INSTITUTUL DE FITOTEHNIE „PORUMBENI”

DR. REPTUL DE AUTOR ASUPRA SOIULUI DE PLANTĂ ÎN ȚARA NOASTRĂ ESTE PROTEJAT PRIN LEGEA 39-XVI/2008, CARE PREVEDE PROTECȚIA JURIDICĂ A TUTUROR VARIETĂȚILOR „CLAR DISTINCTE”, „SUFICIENT DE UNIFORME” ȘI STABILE LA REPRODUCERE. ÎN ACEST SCOP, FIECARE VARIETATE SOLICITATĂ PENTRU PROTECȚIE JURIDICĂ NECESITĂ A FI EXAMINATĂ ÎN CÂMP, ÎN DIFERITE CONDIȚII DE MEDIU, CEL PUȚIN ÎN DOUĂ CICLURI DE VEGETAȚIE INDEPENDENTE.

Procedura de examinare tehnică a varietăților este dirijată de Convenția UPOV prin elaborarea Ghidului de testare la DISTINCTIVITATE, UNIFORMITATE ȘI STABILITATE pentru mai mult de 7000 de taxoni botanici, printre care și cultura porumbului (TG/2/7 din 2009).

Din testele importante la protecția juridică a soiului, testul de DISTINCTIVITATE este cel mai dificil, dat fiind faptul că unele caracteristici necesită a fi evaluate prin măsurare, numărare, cântărire etc., iar altele – prin comparare cu soiuri de referință. De regulă, Ghidul prezintă soiuri de referință pentru fiecare stare a caracterului, însă multe din ele sunt absente în colecțiile autohtone de porumb. Cu toate acestea, soiurile de referință absente pot fi înlocuite cu mostre selectate din colecțiile existente ale amelioratorilor. În această ordine de idei, Institutul de Fitotehnie „Porumbeni” menține o colecție de linii de consangvinizare publice, cu termenul de protecție expirat, și o colecție de soiuri populații care pot fi utilizate la fondarea unei colecții naționale de referință pentru a ușura procesul de examinare tehnică a varietăților de porumb.

Fondarea/crearea colecției naționale de referință a început în ultimii ani. La etapa inițială, au fost semănate 25 de linii consangvinizate cunoscute, menținute în colecția Institutului, printre acestea fiind și liniile de referință recomandate de UPOV: A632, F2, W117 și A654. Aceste linii au fost incluse în cercetare în scopul determinării expresivității caracterelor calitative și pseudo-calitative care le marchează.

Liniile au fost semănate în parcele de 2 rânduri, cu o suprafață totală de 10 m², în 2 repetări, la o densitate de cultură, în pepinieră pregătită din toamnă, amplasată pe un premergător favorabil culturii. Pe durata vegetației plantelor, liniile au fost evaluate conform recomandărilor UPOV. Caracterele cantitative (în total 12) au fost evaluate prin măsurare sau numărare la un total de 20 de plante cu calcularea mediei. Media calculată a fost raportată la numărul stărilor de expresivitate a caracterului, recomandat de UPOV pentru a determina intervalul de diferențiere a soiurilor după stările de expresie a caracterelor.

La calcularea mediei pentru epoca înfloririi paniculei (caracterul 8) și epoca mătășirii plantelor (caracterul 15) s-a ținut cont de recomandările UPOV, care prevăd calcularea mediei din numărul zilelor calendaristice de la 1 ianuarie până la data înfloririi.

Starea de expresie a caracterelor calitative (în total 29) a fost înregistrată prin comparare cu starea caracterului unui soi de referință, recomandat de UPOV, sau al soiurilor cu cea mai slabă sau cea mai puternică expresie evaluată în șirul mostrelor semănate în colecții.

Mostrele incluse în studiu au fost evaluate în 2 cicluri de vegetație independente.

Datele experimentale obținute au fost sistematizate pentru fiecare caracter evaluat în parte.

În lucrarea de față sunt prezentate datele obținute la evaluarea epocii de înflorire a paniculei (caracterul 8) și a grupului de caractere (1, 9, 10, 11, 16, 17, 19, 20 și 41) care reflectă prezența și intensitatea antocianinelor în diferite părți ale plantei.

În testul de DISTINCTIVITATE, prezența soiurilor de referință în pepiniera de examinare tehnică a soiurilor pentru stările de expresivitate a caracterelor – epoca de înflorire a paniculei (caracterul 8) și epoca matăsirii plantelor (caracterul 15) – ar ușura foarte mult diferențierea varietăților. Dintre soiurile de referință recomandate de UPOV la evaluarea caracteristicilor nominalizate în testul de DISTINCTIVITATE, în colecțiile instituției sunt menținute doar mostrele A632, ca martor pentru varietățile cu epoca de înflorire medie spre tardivă (nota 6) și linia B73 – pentru varietățile tardive, nota 7. Astfel, în lipsa mostrelor recomandate de UPOV, acest procedeu este mai dificil de realizat, dat fiind faptul că necesită un lucru suplimentar de evaluare a soiurilor din acest punct de vedere, într-un anumit set de genotipuri, în mai multe cicluri de vegetație.

Potrivit datelor prezentate în tabelul 1, colecția de linii selectată pentru cercetare a fost destul de variată din punct de vedere al epocii de înflorire a plantelor și a inclus mostre dintre cele mai timpurii și tardive varietăți. În șirul evaluat de linii, a fost înregistrată o variabilitate încadrată în limitele 177,5 – 195 de unități, liniile Z10 și B73 plasându-se la extremele expresiei caracterului 8, cu toate că în colecțiile instituției sunt cunoscute și menținute mostre și mai tardive decât B73. Ghidul TG/2/7 pentru caracterele menționate recomandă 9 stări de expresie a caracterelor. Drept urmare, intervalul de 17,5 unități dintre extremele șirului testat a fost împărțit la 8 stări de evaluare, pentru a identifica pasul de diferențiere a mostrelor din punct de vedere al epocii înfloririi paniculei.

Ca rezultat, potrivit datelor acumulate, în grupul varietăților extratimpurii, cu intervalul 177,5 – 180 de unități, se plasează doar linia Z10. Dat fiind faptul că următorul grup de linii a înflorit 4 – 6 zile mai târziu, linia Z10 ar servi drept mostră de referință pentru varietățile extratimpurii, care vor fi înregistrate cu nota 1.

În grupul liniilor extratimpurii spre timpurii, cu intervalul 180 – 182,2 unități, s-au plasat 4 linii. Din ele, liniile Co125 și P354 s-au clasat în ambii ani de testare, iar liniile A654 și CM7, într-un an, ca linii extratimpurii spre timpurii (starea 2 a caracterului), iar în alt an – ca timpurii (starea 3 a caracterului). Astfel, ca mostră de referință pentru varietățile cu epoca de înflorire extratimpurie spre timpurie (starea 2 a caracterului) ar putea servi mostrele P354 și Co125. Însă, din cauza unor particularități genotipice ale acestor linii, vom fi în căutarea unor mostre noi, care ne vor servi în acest sens.

În grupul varietăților timpurii (182,2 – 184,5 unități), starea 3 a caracterului, s-au plasat liniile F7, W401, F65 și F2. Linia F2 este recunoscută de mulți cercetători drept mostră de referință pentru varietățile cu epoca de înflorire timpurie (Borozan, 2011). Conform datelor obținute, această linie se prezintă ca o varietate timpurie, înflorind cu 2 – 4 zile mai târziu decât liniile extratimpurii spre timpurii și ar putea servi drept mostră de referință pentru varietățile timpurii de porumb, starea 3 a caracterului.

Potrivit datelor experimentale obținute, în grupul varietăților timpurii spre mediu, cu 184,5 – 186,7 unități, starea 4 a caracterului, s-au clasat 3 linii. Din ele, liniile A188, cu boabe albe, și W117 sunt recomandate ca mostre de referință pentru varietățile cu epoca de înflorire timpurie spre medie.

Următoarea linie, din punct de vedere al epocii de înflorire, este linia A632, cu media de 191 unități, la o distanță de 4,3 unități de varietățile timpurii spre mediu. Media obținută în 2 ani de testare plasează linia A632 ca varietate cu epoca de înflorire medie spre tardivă, starea 6 a caracterului. Astfel, datele experimentale obținute denotă faptul că din șirul investigat de mostre lipsesc varietățile cu epoca de înflorire medie, iar linia A632, recomandată de UPOV ca varietate cu epoca de înflorire medie spre tardivă, poate fi recomandată, și în condițiile noastre, ca soi de referință pentru acest grup de varietăți.

Următoarea linie, care a înflorit după A632, este linia A619 cu 193,5 unități, care, conform pasului de diferențiere a soiurilor calculat, se plasează, de rând cu liniile MO17 și B73, în grupul varietăților tardive spre extrem de tardive, starea 8 a caracterului. Referitor la linia B73, ar fi de menționat că UPOV o recomandă ca mostră de referință pentru varietățile

tardive de porumb, starea 7 a caracterului. Însă, potrivit datelor experimentale obținute, linia B73, în

condițiile noastre, este clasată în grupul varietăților tardive spre extrem de tardive, starea 8 a caracterului.

Tabelul 1
Numărul de zile până la înflorirea paniculei

LINIA	Nr. zile până la înflorit de la data de 1 ianuarie			nota			Starea caracterului
	2013	2014	media	2013	2014	media	
Z10	173	182	177,5	1	1	1	Extratimpurie
P354	176	186	181	2	2	2	Extratimpurie spre timpurie
CO125	177	187	182	2	2	2	Extratimpurie spre timpurie
A654	176	187	181,5	2	3	2	Extratimpurie spre timpurie
CM7	179	185	182	3	2	2	Extratimpurie spre timpurie
F7	179	186	182,5	3	2	3	timpurie
W401	177	189	183	2	3	3	timpurie
F66	176	190	183	2	3	3	timpurie
CM105	180	187	183,5	3	2	3	timpurie
F2	179	190	184,5	3	3	3	timpurie
A188	178	192	185	2	4	4	Timpurie spre mijlocie
W117	180	191	185,5	3	4	4	Timpurie spre mijlocie
PS217	181	191	186	3	4	4	Timpurie spre mijlocie
A632	186	196	191	6	6	6	Medie spre tardivă
A619	188	199	193,5	7	6	8	tardivă
MO17	188	200	194	7	7	8	tardivă
B73	188	202	195	7	7	8	tardivă

Mostrele recomandate pentru diferențierea soiurilor la epoca înfloririi paniculei au fost analizate și din punctul de vedere al expresiei colorației antocianice a diferitelor părți/organe ale plantei (caracterele 1, 9, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 41).

Potrivit datelor acumulate pentru acest șir de mostre, colorația antocianică a tecii primei frunzulițe (caracterul 1) a fost înregistrată cu nota

3 la liniile Co125 și A632 și nota 3/5 – la liniile Z10, F2, W117, A654, B73. Intensitatea colorației antocianice a bazei glumelor pe panicul (caracterul 9) a fost înregistrată cu nota 1 (F2, A654 și B73), nota 3 (A632) și nota 7/9 (Z10), iar a glumelor paniculei exclusiv baza (caracterul 10) – cu nota 1 (A654), nota 3 (Co125, F2, W117, B73), nota 5 (A632) și nota 9 (Z10).

Tabelul 2
Expresia colorației antocianice la mostrele din colecție, note

Nr. caracterului (TG/2/7)	Denumirea caracterului	Z10	Co 125	F2	W117	A654	A632	B73
1	Prima frunză: colorația antocianică a tecii	3/5	3/3*	3/5	3/5	3/5	3/3	3/5
9	Panicul: colorația antocianică a bazei glumei	7/9	3/1	1/1	1/1	1/1	3/3	3/1
10	Panicul: colorația antocianică a glumei	7/9	3/3	3/3	3/3	1/1	5/5	3/3
11	Panicul: colorația antocianică a anterelor	5/3	1/1	3/3	5/5	1/1	3/3	3/1
16	Știulete: intensitatea colorației antocianică a mătăsii	3/3	7/7	7/7	3/3	3/1	3/3	3/3
17	Tulpina: pigmentația antocianică a rădăcinilor aeriene	7/9	3/3	5/7	3/3	5/7	5/5	5/7

Nr. caracterului (TG/2/7)	Denumirea caracterului	Z10	Co 125	F2	W117	A654	A632	B73
19	Frunza: colorația antocianică a tecii.	1/1	3/1	3/1	3/3	1/1	3/3	3/1
20	Tulpina: intensitatea colorației antocianice a internodurilor	7/9	3/5	5/7	1/5	3/5	3/3	3/3
41	Știulete: intensitatea colorației antocianice a glu-meii rahisului	1/1	5/5	1/1	5/5	1/1	7/7	5/5

Notă: * gradul de expresie a colorației antocianice în 2013 / 2014

Absența colorației antocianice în antere (caracterul 11) a fost înregistrată la liniile Co125 și A654 cu nota 1, intensitate slabă, de nota 3, a fost observată la liniile F2 și A632, iar intensitate medie, de nota 5, la linia W117. O expresie mai pronunțată (nota 7) a fost observată la liniile Co125 și F2, restul liniilor studiate caracterizându-se cu expresie slabă, fiind punctate cu nota 3.

Referitor la intensitatea colorației antocianice în rădăcinile aeriene (caracterul 17), colecția recomandată de UPOV poate fi completată cu linia A632, la care expresia caracterului observată este medie (nota 5) și linia Z10, înregistrată cu cea mai înaltă stare de expresie, nota 9.

În mostrele selectate pentru analiză, colorația antocianică în teaca frunzei mature (caracterul 19) este absentă sau foarte slab evidentă (nota 1), expresie slabă, de nota 3, fiind înregistrată la liniile W117 și A632. Când privește intensitatea colorației antocianice în internodurile tulpinii (caracterul 20), în șirul analizat de linii n-au fost observate mostre cu expresia minimă a acestui caracter (nota 1), la liniile A632 și B73 fiind înregistrată o expresie slabă a caracterului (nota 3), iar la liniile Co125, W117 și A654 – medie (nota 5). Expresia puternică, de nota 7, a fost înregistrată la linia F2 și foarte puternică, de nota 9, la linia Z10.

Spre deosebire de alte caractere, în colecția de interes, expresivitatea colorației antocianice în glu-mele rahisului (caracterul 41) a fost la nivelul mostrelor, recomandate de UPOV.

În datele expuse în tabelul 2 se observă o variabilitate de o gradație la expresia caracterelor privind colorația antocianică. Această variabilitate poate fi cauzată de influența condițiilor de mediu sau aprecierea cercetătorului. Anume din acest considerent cercetările inițiate pentru completarea colecției cu

diferiți marcheri la toate gradele de expresie vor continua.

CONCLUZII

1. În vederea diferențierii varietăților în testul de DISTINCTIVITATE la epoca înfloririi paniculei (caracterul 8), propunem de a include în colecția națională de soiuri de referință la porumb mostrele: linia Z10, ca martor pentru starea 1 a caracterului; liniile F2 și F7, pentru starea 3 a caracterului; liniile A188 și W117 – pentru starea 4 a caracterului; linia A632 – starea 6 a caracterului și liniile Mo17 și B73 – starea 8 a caracterului.

2. Mostrele evidențiate ca soiuri de referință pentru caracterul 8 pot servi ca mostre de referință și pentru unele caracteristici legate de prezența și intensitatea pigmentației antocianice. Astfel, linia Z10 se recomandă ca mostră de referință pentru starea 9 a caracterelor 9, 10, 17 și 20; linia F2 – pentru starea 7 a caracterelor 11 și 20; linia A632 – starea 5 a caracterelor 10, 17 și starea 3 a caracterului 19, iar linia W117 – starea 5 a caracterelor 11 și 20.

REFERINȚE

1) *Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability*. TG/2/7 of 2009-04-01. International Union for the Protection of New Varieties of Plants. Geneva, 2009, 62 p.

2) *Trial design and techniques used in the examination of distinctness, uniformity and stability*. TGP 8/2 Draft 1, September 25, 2014. International Union for the Protection of New Varieties of Plants. Geneva, 2014. 122 p.

3) *Legea privind protecția soiurilor de plante*, nr. 39-xvi din 29 februarie 2008. Monitorul oficial nr. 99-101 din 06.06.2008. Chișinău, 2008. 74 p.

4) BOROZAN, P. *Rezultatele ameliorării germoplasmei îndurate de porumb timpuriu în condițiile Moldovei*. Mater. Conf. Internaț., 7-8 septembrie 2011, p. 20-32.

РЕЗУМАТ

Completarea colecției naționale de referință la porumb. Institutul de Fitotehnie „Porumbeni” menține o colecție de linii de consangvinizare publice, cu termenul de protecție expirat, și o colecție de soiuri populații care pot fi utilizate la fondarea unei colecții naționale de referință pentru a ușura procesul de examinare tehnică a varietăților de porumb. Fondarea/crearea colecției naționale de referință a început în ultimii ani. La etapa inițială, au fost semănate 25 de linii consangvinizate cunoscute, menținute în colecția Institutului, printre acestea fiind și liniile de referință recomandate de UPOV: A632, F2, W117 și A654. Aceste linii au fost incluse în cercetare în scopul determinării expresivității caracterelor calitative și pseudo-calitative care le marchează.

ABSTRACT

Completion of the National Corn Reference Collection. Institute of Crop Production “Porumbeni” maintains a collection of public inbred lines, with the expired term of protection, and a collection of populations varieties that may be used in the foundation of a national reference collection

with a view to facilitate the technical examination of corn varieties. Foundation/creation of the national reference collection started in recent years. At the initial stage, there were sown 25 known inbred lines, maintained in the collection of the Institute, among them being also the reference lines recommended by UPOV: A632, F2, W117 and A654. These lines were included in the study to determine the expressiveness of qualitative and pseudo-qualitative characteristics marking them.

РЕФЕРАТ

Дополнение национальной эталонной коллекции кукурузы. В Институте растениеводства «Porumbeni» хранится коллекция открытых инбредных линий с истекшим сроком охраны и коллекция сортов и популяций, которые могут быть использованы при создании национальной эталонной коллекции для облегчения процесса технической экспертизы сортов кукурузы. В последние годы начался активный процесс формирования/создания национальной эталонной коллекции. На начальном этапе были посеяны 25 общеизвестных инбредных линий, хранящихся в коллекции Института, среди которых числятся и эталонные линии, рекомендуемые УПОВ: A632, F2, W117 и A654. Данные линии были включены в исследование с целью определения выраженности маркирующих их качественных и псевдокачественных признаков.

INDICAȚII GEOGRAFICE/ DENUMIRI DE ORIGINE VS. MĂRCI (ASPECTE COMPARATIVE)

DRD. CRISTINA BOIAN,
UNIVERSITATEA ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI

DENUMIREA PRODUSULUI PLASAT PE PIAȚĂ ESTE ASOCIATĂ DE CĂTRE CONSUMATORI CU O ANUMITĂ CALITATE. ANUME CALITATEA PRODUSULUI REPREZINTĂ MOTIVUL PRINCIPAL CE DETERMINĂ CONSUMATORUL SĂ-L ACHIZIȚIONEZE SAU NU. ÎN CONDIȚIILE CONCURENȚEI ECONOMICE LIBERE, LUPTA PENTRU CONSUMATORI DEVINE UNA ACERBĂ, IMPORTANTĂ FIIND ȘI LUPTA PRODUCĂTORILOR PENTRU O ANUMITĂ DENUMIRE – INDICAȚIE GEOGRAFICĂ (IG), DENUMIRE DE ORIGINE (DO) SAU MARCĂ.

Semnele distinctive identifică produsele în raport cu locul de proveniență, calitatea și valoarea acestora, dar și le diferențiază în multitudinea produselor de pe piață. Consumatorii acordă o atenție deosebită denumirii pe care o poartă un produs sau altul, fie că acesta se identifică printr-o indicație geografică, o denumire de origine sau o marcă.

Este de menționat faptul că primele tipuri de mărci au fost mărcile ce indicau originea geografică a mărfurilor¹. Cu toate acestea, mărcile și IG/DO nu se suprapun și nu sunt examinate în comun, ele având un regim juridic diferit.

IG/DO și mărcile reprezintă obiecte ale proprietății intelectuale care nu sunt instrumente concurente în comerț, ci, dimpotrivă, complementare². Ambele categorii de semne sunt aplicate

pe produse, au funcția de diferențiere, precum și funcția de a indica sursa produsului. Totuși, există o mare diferență între indicațiile geografice și mărci și este necesar ca acestea să fie stabilite din capul locului, pentru a evita confuziile ulterioare³.

Întrucât mărcile și IG/DO împart aceeași piață a produselor, deseori consumatorii sunt puși în situația de a alege între un produs cu IG/DO și unul cu marcă. De aceea, considerăm că este oportun de a preciza aspectele esențiale ce diferențiază IG/DO de mărci.

Pentru a delimita produsele ce se identifică printr-o IG/DO de cele cu marcă, inițial, propunem să analizăm diferențele dintre acestea prin definițiile date de legislație.

Legislația Republicii Moldova reglementează prin două legi diferite raporturile juridice ce apar în procesul înregistrării, protecției juridice și utilizării IG/DO și a mărcilor. Astfel:

✓ **Indicația geografică**, în sensul Legii nr. 66-XVI/2008⁴, reprezintă denumirea unei regiuni sau a unei localități, a unui loc determinat sau, în cazuri excepționale, a unei țări, care servește la desemnarea unui produs originar din această regiune sau localitate, din acest loc determinat sau din

¹ BLAKENEY, M. Proposals for the International Regulation of geographical Indications, The Journal of World Intellectual Property, Vol.4, Issue 5, 2001, pag. 630.

² MOGOL, Natalia. Valorificarea sistemului indicațiilor geografice în contextul dezvoltării europene a Republicii Moldova, pag. 20-21, Chișinău 2015.

³ Ibidem pag. 20.

⁴ Legea privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate nr. 66-XVI din 27.03.2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 134-137/527 din 25.07.2008.

această țară și care posedă o calitate specifică, reputație sau alte caracteristici ce pot fi atribuite acestei origini geografice și cel puțin una dintre ale cărei etape de producție se desfășoară în aria geografică delimitată.

✓ Conform legii prenotate, prin **denumire de origine** se înțelege denumirea geografică a unei regiuni sau localități, a unui loc determinat sau, în cazuri excepționale, a unei țări, care servește la desemnarea unui produs original din această regiune, localitate, loc determinat sau țară și a cărui calitate sau caracteristici sunt, în mod esențial sau exclusiv, datorate mediului geografic, cuprinzând factorii naturali și umani, ale cărui etape de producție se desfășoară, toate, în aria geografică delimitată.

✓ Potrivit Legii nr. 38-XVI/2008⁵, **marca** reprezintă orice semn (vizual, sonor, olfactiv, tactil) care servește la individualizarea și deosebirea produselor și/sau serviciilor unei persoane fizice sau juridice de cele ale altor persoane fizice sau juridice.

Respectiv, din noțiunile prevăzute de legislație reiese că IG/DO reprezintă obiecte de proprietate intelectuală ce identifică un produs ca fiind original dintr-o regiune concretă. Anume legătura cu locul de proveniență relevă în percepția consumatorului anumite calități ale produsului și reputația atribuită exclusiv regiunii respective.

Per a contrario, reieșind din definiția legală, remarcăm faptul că marca poate fi constituită dintr-o combinație de litere, cuvinte, cifre sau imagini, simboluri etc. ce servesc la individualizarea și deosebirea produselor și/sau serviciilor. Marca, de asemenea, garantează calitatea, însă, fiind un semn arbitrar, poate fi atribuit oricui și oriunde, indiferent de locul de proveniență, ceea ce nu este valabil în cazul IG/DO.

Remarcăm că atât IG/DO, cât și mărcile reprezintă obiecte ale proprietății intelectuale menite să diferențieze produsele, garantează calitatea și pot constitui instrumente ce contribuie la promovarea acestora pe piață și obținerea unor avantaje economice. Totuși, dacă în cazul IG/DO calitatea produsului este garantată direct printr-o serie de rigori stabilite de normele legale, în cazul mărcilor (cu excepția mărcilor de certificare) producătorul

⁵ Legea privind protecția mărcilor nr. 38-XVI din 29.02.2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 99-101/362 din 06.06.2008.

decide în mod individual asupra calității produsului pe care dorește să-l plaseze pe piață.

În ceea ce privește titularul dreptului de proprietate intelectuală, menționăm că dreptul asupra mărcilor este un **drept individual** și aparține, de regulă, unui comerciant care are prerogativa de a-l utiliza, spre deosebire de IG/DO ce reprezintă întotdeauna un drept colectiv. Astfel, conform art. 6 din Legea nr. 38-XVI/2008, drepturile asupra mărcii pot fi dobândite individual sau în coproprietate în indiviziune. Titular al mărcii poate fi persoana fizică sau juridică ori grupul de persoane fizice și/sau juridice în numele căreia/căruia marca este protejată. Modul de utilizare a drepturilor în coproprietate asupra mărcii se stabilește prin acordul încheiat între coproprietari.

Dreptul de proprietate asupra IG sau DO reprezintă un **drept colectiv** ce se referă la un grup de producători dintr-o arie geografică definită. Respectiv, conform art. 9 din Legea nr. 66-XVI/2008, dreptul de utilizare a unei DO protejate aparține în comun persoanelor care produc, prelucrează și prepară produsele respective în aria geografică corespunzătoare, cu respectarea prevederilor caietului de sarcini sau, în cazul IG, dreptul de utilizare va aparține în comun persoanelor care produc și/sau prelucrează, și/sau prepară produsele respective în aria geografică corespunzătoare, cu respectarea prevederilor caietului de sarcini. Subliniem că dreptul colectiv asupra unei IG sau DO presupune doar dreptul de utilizare, în timp ce dreptul individual asupra mărcii presupune atât dreptul de utilizare, cât și dreptul de a-l transmite integral sau parțial prin cesiune, prin contract de licență, precum și prin succesiune.

Trebuie să menționăm, totodată, că dreptul individual asupra mărcii presupune doar dreptul titularului de a cere protecția mărcii respective, ceea ce este diferit de dreptul colectiv asupra IG/DO, care admite solicitarea protecției de către un grup de producători.

Mărcile sunt protejate pe teritoriul Republicii Moldova prin⁶:

- ✓ înregistrare în condițiile Legii nr. 38-XVI/2008;
- ✓ înregistrare internațională conform Aranjamentului de la Madrid privind înregistrarea inter-

⁶ Ibidem.

națională a mărcilor din 14 aprilie 1891, denumit în continuare Aranjamentul de la Madrid, sau conform Protocolului referitor la *Aranjamentul de la Madrid* privind înregistrarea internațională a mărcilor din 27 iunie 1989, denumit în continuare *Protocolul referitor la Aranjament*;

✓ recunoașterea mărcii ca fiind notorie.

Protecția juridică a indicațiilor geografice și a denumirilor de origine pe teritoriul Republicii Moldova se asigură în temeiul înregistrării lor la AGEPI, în modul stabilit de Legea nr. 66-XVI/2008, sau în baza tratatelor internaționale, inclusiv a acordurilor bilaterale la care Republica Moldova este parte.

Referindu-ne la durata de protecție pe parcursul căreia respectivul drept rămâne în vigoare, subliniem faptul că indicațiile geografice conferă o protecție perpetuă, garantată atâta timp cât există legătura substanțială dintre o regiune și un anumit produs, pe când mărcile necesită o reînnoire periodică, însoțită de noi cheltuieli⁷. Respectiv, conform art. 15 din Legea nr. 38-XVI/2008, marca se înregistrează pentru o perioadă de 10 ani, începând cu data de depozit. Înregistrarea mărcii poate fi reînnoită pentru perioade consecutive de 10 ani ori de câte ori este necesar.

Așadar, la fel ca toate drepturile de proprietate intelectuală, drepturile asupra IG/DO sunt exercitate aplicându-se legislația națională, de obicei, într-o instanță de drept⁸. Astfel, orice persoană fizică sau juridică, alte entități interesate, al căror drept a fost lezat prin utilizarea ilegală a unei IG sau a unei DO protejate, cu cauzarea de prejudicii directe sau indirecte, este în drept să inițieze o acțiune în instanța judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile și interesele legitime⁹. Totodată, și în cazul mărcilor, orice persoană fizică sau juridică, alte entități interesate care au pretenții față de utilizarea unei mărci înregistrate ori solicitate spre înregistrare sunt în drept să inițieze o acțiune în in-

stanța judecătorească pentru a-și apăra drepturile și interesele legitime¹⁰.

În concluzie, analizând teleologic protecția oferită celor două categorii de drepturi de proprietate intelectuală, putem observa că indicațiile geografice servesc unui triplu scop: protecția producătorilor împotriva folosirii neautorizate a unei referințe spațiale, protecția consumatorilor, precum și protecția binelui comun, în circumstanțele în care indicațiile geografice sunt adeseori utilizate ca instrument de dezvoltare regională, pe când mărcile comerciale au fost constituite doar pentru a proteja un producător de folosirea neloială a semnelor distinctive¹¹.

REFERINȚE

1. Legea privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate nr. 66-XVI din 27.03.2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 134-137/527 din 25.07.2008.
2. Legea privind protecția mărcilor nr. 38-XVI din 29.02.2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 99-101/362 din 06.06.2008
3. CIURTIN, H. *Indicații Geografice și Mărci: În căutarea unei identități Comercial-Spațiale*. Revista Română de Dreptul Proprietății Intellectuale, Anul IX, Nr. 3 (32) septembrie 2012.
4. BLAKENEY, M. *Proposals for the International Regulation of geographical Indications*, The Journal of World Intellectual Property, Vol. 4, Issue 5, 2001.
5. MOGOL, Natalia. *Valorificarea sistemului indicațiilor geografice în contextul dezvoltării europene a Republicii Moldova*, pag. 20-21, Chișinău 2015.
6. http://www.wipo.int/geo_indications/en/faq_geographicalindications.html

⁷ CIURTIN, H. *Indicații Geografice și Mărci: În căutarea unei identități Comercial-Spațiale*. Revista Română de Dreptul Proprietății Intellectuale, nr. 3 (32) septembrie 2012, pag. 221.

⁸ http://www.wipo.int/geo_indications/en/faq_geographicalindications.html

⁹ Legea privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate nr. 66-XVI din 27.03.2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 134-137/527 din 25.07.2008.

¹⁰ Legea privind protecția mărcilor nr. 38-XVI din 29.02.2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 99-101/362 din 06.06.2008.

¹¹ CIURTIN H., *Indicații Geografice și Mărci: În căutarea unei identități Comercial-Spațiale*. Revista Română de Dreptul Proprietății Intellectuale, Nr. 3 (32) septembrie 2012, pag. 221.

REZUMAT

Indicații geografice/ denumiri de origine vs. mărci (aspecte comparative). Indicațiile geografice, denumirile de origine și mărcile reprezintă obiecte ale proprietății intelectuale menite să indice originea, să diferențieze produsele și să ofere date privind calitatea acestora. Ținând cont de faptul că în percepția consumatorului o marcă poate fi asociată cu o indicație geografică sau denumire de origine, prezentul articol vine să elucideze unele diferențe dintre acestea.

ABSTRACT

Geographical Indications/Appellations of Origin vs. Trademarks (comparative aspects). Geographical indications, appellations of origin and trademarks are intellectual property objects meant to indicate the origin, to differentiate the products and provide data on their quality. Given

the fact that to the consumer's perception a trademark may be associated with a geographical indication or appellation of origin, this article comes to elucidate some differences between them.

РЕФЕРАТ

Географические указания/наименования мест происхождения vs. товарные знаки (сравнительные аспекты). Географические указания, наименования мест происхождения и товарные знаки являются объектами интеллектуальной собственности, предназначенными для обозначения происхождения товаров, их дифференцирования, а также для информирования в отношении качества товаров. Учитывая тот факт, что нередко потребитель может воспринимать товарный знак как географическое указание или наименование места происхождения, автор данной статьи обращается к исследованию некоторых различий между ними.

MONETIZAREA CREATIVITĂȚII ÎN REPUBLICA MOLDOVA. EXEMPLE DIN DIFERITE DOMENII ALE ECONOMIEI REALE

IURIE BADICU,
PRODUCĂTOR MUZICAL,
DIRECTOR FABRICA DE HITURI SRL

VALORIFICAREA CREATIVITĂȚII, ÎN CONDIȚIILE REPUBLICII MOLDOVA, ESTE UN LUCRU DIFICIL, UNEORI ÎNDELUNGAT, DAR, TOTUȘI, REALIZABIL. DEZVOLTAREA ȘI STABILIZAREA ECONOMIEI NOASTRE, CARE ESTE UNA DESCHISĂ, FRAGILĂ ȘI ÎNCĂ IMATURĂ, NU POT AVEA LOC FĂRĂ ELEMENTE, PROCEDEE ȘI PROCESE CREATIVE. PRODUSELE ȘI CURENTELE CREATIVE VENITE DIN EXTERIOR PENETREAZĂ UȘOR SECTOARELE ECONOMIEI REALE, DICȚIÎND DIRECȚIILE DE DEZVOLTARE ALE ACESTORA, UNEORI CHIAȚ MONOPOLIZĂND INTEGRAL SECTOARE ȘI SEGMENTE ÎNTREGI ALE ECONOMIEI.

Fructificarea ideilor creative ține, condiționat, de managementul procesului de valorificare. Dar putem identifica și alte elemente adiacente, la fel de importante, în monetizarea creativității, și anume:

- asumarea riscului,
- investiții adecvate pe parcursul traseului de valorificare,
- conjunctura pieței, care depinde de relația cerere-ofertă,

- țintirea corectă a noii piețe de desfacere (marketingul de target).

O idee genială poate aștepta, ani în șir, „în mapă”, „pe poliță” sau poate bântui mult timp în gândul unui creator, până în momentul în care acesta hotărăște să riște, să creadă în finalitatea ideii creative și sa-și asume, în primul rând, eșecul. Monetizarea este etapa în care este răsplătit efortul, ea fiind ultima în șirul de acțiuni ce cuprinde managementul și valorificarea proprietății intelectuale. De asemenea, planificarea corectă a investițiilor necesare valorificării devine, în timp, matematica logicii. Dacă însă conjunctura, momentul pieței, nu oferă loc lansării ideii creative, acest spațiu urmează a fi identificat prin intermediul unei noi piețe de desfacere, prin țintirea unui target sensibilizat la viitorul produs, rezultat al ideii creative a autorului.

În contextul celor expuse, plasăm, într-un tabel, traseul de valorificare a ideilor creative, cu indicarea etapelor și exponenților acestor etape, în versiunea autorului.

Tabelul nr.1
Monetizarea creativității. Exemple din diferite domenii ale economiei reale din Republica Moldova.
Perioada anilor 2005 - 2015

Nr.	Autor	Ideea Creativă	Etapa monetizării prin Formalizare	Etapa monetizării prin Raționalizare	Etapa monetizării prin Producere	Etapa monetizării prin Vânzare	Beneficiar
1.	Lurie Badicu 100%	Cărți	6 Cărți Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții (6) ISBN	Editura Pontos, ASEM – catedra Drept Public, Editura Elan Poligraf, M. Rotaru, M. Mardare, V. Cerneavschi, V. Tocarenco, M. Neagu, V. Dolganiuc, Gr. Belostecinic, V. Cemartan	Tipografia Elena V.I. Tip. Centrală, Tip. Elan Poligraf, Combinatul Poligrafic Chișinău	Rețele librării: PRO NOI, Cartea Chișinău, Cartea Moldovei	Lurie Badicu
2.	Lurie Badicu 100% 50% 33%	Texte pentru piese muzicale (cântece)	19 Texte Contracte cu titularii drepturilor conexe & autorii. Declarații O.G.C.-uri: AsDAC, ORDA, Copyright	Studiouri de creație: HaHaHa production Romania, Fabrica de Hituri, Calancea Alex Musteață Sergiu Dj Tiganash, Gorgos Sandu	Studiouri de executare: A. Lazariuc, Catharsis, Akord, Ion Razza, S.Cuzencoff, V. Lungu, Boris Covali, D. Marchitan, Roman Zes, T. Heghea, Doina Sulac	Remunerația de autor de la O.G.C.-uri (MD): AsDAC, ORDA, Copyright, (RO) UCMR – ADA	Lurie Badicu & coautorii
3.	Lurie Badicu 100% 70%	Muzică pentru piese muzicale ori linii melodice pentru cântece, track-uri	8 Melodii Contracte cu titularii drepturilor conexe & autorii. Declarații O.G.C.-uri: AsDAC, ORDA, Copyright	Studiouri de creație: Igor Sârbu, Igor Stribițchi, HaHaHa production Romania, Fabrica de Hituri, Calancea Alex Musteață Serj. Dj Tiganash, Gorgos Sandu, Teaca Sergiu	Studiouri de executare: Anastasia Lazariuc, Catharsis, Akord, Doina Sulac, Ion Razza, C. Croitoru, S. Cuzencoff, V. Lungu, Boris Covali, D. Marchitan, Roman Zes, T. Heghea	Remunerația de autor de la O.G.C.-uri (MD): AsDAC, ORDA, Copyright, (RO) UCMR – ADA	Lurie Badicu & coautorii
4.	Lurie Badicu producător 100%	CD-uri (Album Muzical)	1 CD Contracte cu autorii & tit. drepturilor de autor și conexe, Certificat AGEPI Nr. 70/20.01.09 nr. DA3297208, Certificat AGEPI nr.18659	Fabrica de Hituri SRL, Trimedial Music SRL, Music Master SRL	Trimedial Music SRL, TofanAGON, Records Î.I.	Rețea de chioșcuri, Audio - Video, Magazine specializate	Lurie Badicu & titularii de drepturi

Nr.	Autor	Ideea Creativă	Etapa monetizării prin Formalizare	Etapa monetizării prin Raționalizare	Etapa monetizării prin Producere	Etapa monetizării prin Vânzare	Beneficiar
5.	Lurie Badicu asociat unic 100%	Publisher, Royalti management, Impresariat, Producție de fonograme	1- SRL Fabrica de Hituri, Camera Înregistrării de Stat, AGEPI Marca Comercială	Segmente & Locații specifice Industriei muzicale	Fabrica de Hituri SRL & Partenerii de afaceri	Agenți economici, O.G.C.-uri (MD): AsDAC, ORDA, Copyright, (RO) UCMR - ADA	Lurie Badicu & Fabrica de Hituri SRL
6.	Lurie Badicu 100%	Formulă proprie, metodologie de apreciere a eficienței economice a unităților comerciale din alimentația publică	1 Operă științifică: CASAP – Formula de calcul a eficienței economice a restaurantului, Cerere AGEPI 28.03.2016	Restaurantele: Sala de Aur, Oliva, Tucano, Quinne of Coffee, Lounge Cafe & alte unități din alimentația publică	Locații specializate: Consulting, Training, Masterclass, Work Shop	Locația Summit Events & WorkShopuri cu Lurie Badicu	Lurie Badicu
7.	Lurie Badicu coautor 50%	Mobilă, seturi	DMI 19 buc. Cerere AGEPI 2006.12.12., CERTIFICAT nr. 947/ 2007 de înregistrare a desenelor și modelelor industriale	Anturaj-Nou SRL	Ambianța SRL	Ambianța SRL & alți agenți comerciali	Lurie Badicu, Anturaj-Nou, Ambianța & coautorul Gh.Boleacu

Managementul valorificării proprietății intelectuale ține, evident, de tipul (domeniul) proprietății intelectuale înregistrate, dar și de abilitățile și experiența factorului managerial care decide și administrează etapele de monetizare. Un factor important poate fi și curriculum vitae al autorului, care, în confluență cu factorii precum conjunctura pieței și investițiile adecvate, la diferite etape de valorificare, poate cataliza traseul de valorificare și monetizare spre un rezultat final bun. Din CV-ul autorului menționăm: domeniul industriei ușoare, producția de mobilier – peste 8 ani de experiență, domeniul servicii, alimentația publică – peste 8 ani

de experiență, domeniul industriilor creative (show business) – peste 11 ani de experiență, domeniul editare, publishing și royalty management – peste 9 ani de experiență, domeniul didactic & consulting – peste 5 ani de experiență. De asemenea, menționăm studiile juridice, licențierea în drept economic, studiile administrative, magistratura în administrația publică.

Confluența mai multor experiențe de succes a dat, în cazul nostru, roade bune în valorificarea proprietății intelectuale pe segmente diferite ale economiei reale. Rezultatul și diversitatea acestora sunt expuse în imaginile de mai jos:

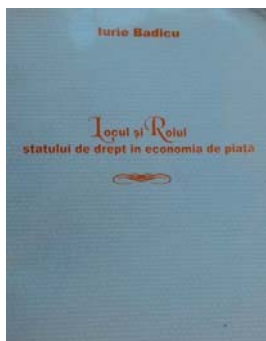
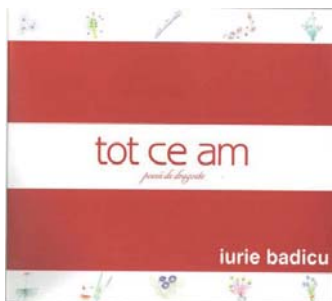
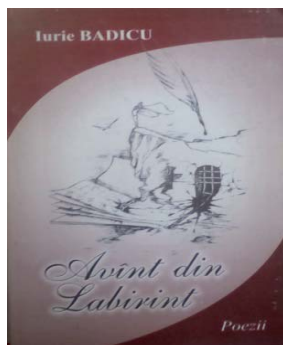

Fig. nr. 1-5. Cărți: Avânt din Labirint, Stejarul rezistenței, Aforisme pe bani pentru businessmeni, Tot ce am – poezii de dragoste, Locul și Rolul statului de drept în economia de piață.

Fig. nr. 6. CD – Albumul Cerul care ne-a unit

CASAP	*	**	***	****	*****	FORMULA
C Comunicare	*	*	-	-	-	C2
A Apetit	*	*	*	-	-	A3
S Servire	*	*	-	-	-	S2
A Ambianta	*	*	*	-	-	A3
P Promovare	*	*	-	-	-	P2

Fig. nr. 7. Formula CASAP – operă științifică, formulă de deducere a eficienței economice a unui restaurant

Fig. nr. 8. Voucher la Work Shopul 5 factori pentru un restaurant de succes, în baza formulei CASAP

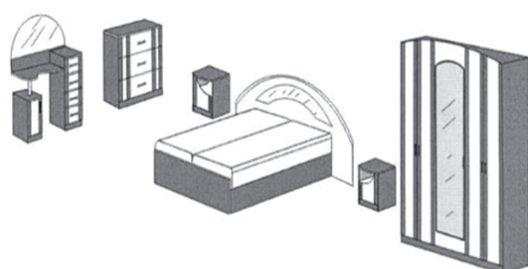

Fig. nr. 9. Desen/Model Industrial: Set de mobilă pentru dormitor

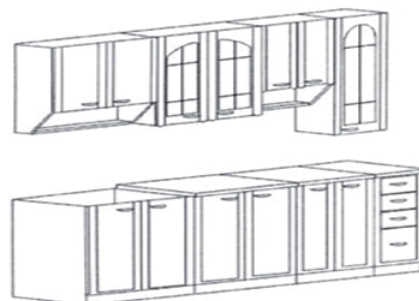

Fig. nr. 10. Desen/Model industrial: Set de mobilă pentru bucătărie

Fig. nr. 11. Desen/Model industrial: Set de mobilă – grup de colț în bucătărie

Dacă valorificarea proprietății intelectuale ține de mai multe domenii ale economiei reale și este realizată cu succes, atunci managementul și marketingul corect al ideilor creative se soldează, neîndoișor, cu monetizarea brandului, atât a celui personal, în cazul nostru – Iurie Badicu, cât și a mărcii comerciale – Fabrica de Hituri. În acest sens, aprecierile de domeniu, mențiuni, premii, diplome, concursuri și trofee, vin să confirme ortoline-ul managementului.

Drept exemplu pot fi aduse:
 Mențiunile pentru cărțile editate (Tabelul nr.1) – Salonul Internațional de Carte din Iași, România și Salonul Internațional de Carte și Presă din Chișinău, Republica Moldova;
 Premiile naționale în domeniul muzicii pentru piese muzicale (Tabelul nr.1): -- Șlagărul Anului, Potcoava de Aur, Unda de Platină, Premiile Anuale Fashion VIP, Premiile anuale Aquarelle, Cea mai difuzată piesă, Cea mai difuzată Trupă, Top 200 European Charts;

Premiile de specialitate în managementul etapelor de valorificare a proprietății intelectuale: -- Directorul Lunii, Directorul Anului, 100 Manageri de TOP din Republica Moldova, Premiul VIP - priceperea de a modela stele;

Oferte de servicii, urmare a monetizării mărcii personale: -- președinte al Comisiei de Stat pentru Susținerea Tezelor de Licență în cadrul Universității Tehnice a Moldovei, președinte al Comisiei de Stat

pentru Susținerea Tezelor de Licență și a Tezelor de Master la Academia de Studii Economice din Moldova, lector, asistent universitar, autor de publicații la Jurnal de Chișinău, Apropos Magazin, VIP Magazin, Viața Studențească, Curierul economic, Acasă, Unimedia.md, VoxPublika.md, membru al juriului la diverse concursuri de specialitate.

Concluzionând, putem afirma că apropierea businessului de artă contribuie la ameliorarea și dezvoltarea afacerii, creatorul valorificându-și operele în interesul societății.

REFERINȚE

1. DEL VELCCINO, Giorgio. *Lecții de filosofie juridică*. București, Editura Europa Nova, 1998.
2. DIDIER, M. *Economia: Regulile jocului*. București, Humanitas, 1992.
3. BADICU, Iurie. *Portretul businessmanului moldovean*. Chișinău, Revista VIP Magazin, nr.89., 2011.
4. ȚIGĂNAȘ, Ion. *Industria creative în dezvoltarea economică a țării*. Expoziția Internațională Specializată „INFOINVENT-2013”, AGEPI. Chișinău, 2013.
5. COVAȘ, Lilia. *Cultura Afacerilor*. ASEM, Chișinău 2004.

REZUMAT

Monetizarea creativității în Republica Moldova. Exemple din diferite domenii ale economiei reale. Fructificarea ideilor creative ține, condiționat, de managementul procesului de valorificare. Semnatarul articolului identifică și alte elemente adiacente, la fel de importante pentru monetizarea creativității, și anume: asumarea riscului, investițiile adecvate în procesul valorificării, conjunctura pieței care depinde de relația cerere-ofertă, alegerea corectă a noilor piețe de desfacere (marketingul de target). Autorul concluzionează că apropierea businessului de artă contribuie la ameliorarea și dezvoltarea afacerii, creatorul valorificându-și operele în interesul societății.

tarea afacerii, creatorul valorificându-și operele în interesul societății.

ABSTRACT

Monetization of Creativity in the Republic of Moldova. Examples from Different Areas of the Real Economy. Fructification of creative ideas deals, conditionally, with the management of exploitation process. The signatory of the article also identifies other adjacent elements, equally important for creativity monetization, namely: risk taking, adequate investment in the exploitation process, market conditions which depend on the demand-supply relationship, proper selection of new markets (target marketing). The author concludes that the business approach to the art contributes to business improvement and development, the creator using his works in the interest of society.

РЕФЕРАТ

Монетизация творчества в Республике Молдова. Примеры из различных сфер реальной экономики. Воплощение творческих идей условно связано с менеджментом процесса освоения. Автор статьи определяет и другие, одинаково важные для монетизации творчества, сопутствующие элементы, а именно: принятие рисков, соответствующие инвестиции в процесс освоения, конъюнктура рынка, которая зависит от соотношения спроса и предложения, правильный выбор новых рынков сбыта (целевой маркетинг). Автор приходит к заключению, что приближение бизнеса к искусству способствует качественному и количественному росту бизнеса за счет использования произведений творца в интересах общества.

TRANSFER DE TEHNOLOGIE ȘI NORME CONCURENȚIALE

VALENTINA NOVAC,
ASOCIAȚIA OBȘTEASCĂ „CENTRUL PENTRU PROMOVAREA
PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE ȘI CONCURENȚEI”

TRANSFERUL DE TEHNOLOGIE CONSTITUIE O MODALITATE ESENȚIALĂ DE DISEMINARE A BENEFICIILOR GENERATE DE PROPRIETATEA INTELLECTUALĂ. ÎNSĂ ACEST PROCES POATE FI FOLOSIT DREPT OBSTACOL PENTRU CREAREA PRODUSELOR INOVATIVE ȘI INTRAREA LOR PE PIAȚĂ. NORMELE CONCURENȚIALE PRIVIND ACORDURILE DE TRANSFER DE TEHNOLOGIE SUNT MENITE SĂ SERVEASCĂ PREVENIRII ȘI REZOLVĂRII PROBLEMELOR CE STAU ÎN CALEA INOVĂRII. OBIECTUL PREZENTULUI ARTICOL ÎL CONSTITUIE EVALUAREA ACORDURILOR DE TRANSFER DE TEHNOLOGIE DIN PUNCTUL DE VEDERE AL CERINȚELOR STABILITE DE LEGISLAȚIA CONCURENȚIALĂ NAȚIONALĂ, PRECUM ȘI ABORDAREA NECESITĂȚII MODIFICĂRII ACESTEIA PRIN PRISMA ADAPTĂRII LA ACQUISUL COMUNITAR ÎN DOMENIU. DE ASEMENEA, SE VA EXPUNE POZIȚIA ÎN CEEA CE PRIVEȘTE CONSIDERAREA NORMELOR CONCURENȚIALE AFERENTE ACORDURILOR DE TRANSFER DE TEHNOLOGIE ÎN CADRUL MANAGEMENTULUI PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE.

Într-o economie de piață, interacțiunea dintre valorificarea dreptului de proprietate intelectuală (DPI) și implementarea normelor concurențiale este inevitabilă. Importanța proprietății intelectuale și normelor concurențiale pentru asigurarea bunăstării și procesului de dezvoltare eficientă este recunoscută la nivelul celor mai înalte forumuri mondiale, dedicate problemelor economice. În același rând, organizarea vieții economice se confruntă cu necesitatea soluționării conflictelor generate de

folosirea DPI¹ cu scopul de a exclude sau exploata concurenții. Prejudiciul cauzat concurenței prin astfel de practici este și în detrimentul institutului de proprietate intelectuală. În acest sens, este relevant impactul negativ asupra inovării în calitate de parametru concurențial pe piață, fiind, concomitent, și produs al valorificării DPI. Transferul de tehnologie este un mijloc evident, utilizat de întreprinderi pentru fabricarea și intrarea pe piață cu produse noi inovative, metode noi de producere, creare de noi surse, alternative, de materie primă, de noi modele de organizare industrială, de identificare a unor noi direcții de dezvoltare eficientă. Transferul dreptului de a utiliza obiectele de proprietate intelectuală persoanelor terțe se efectuează de licențiar și licențiat în cadrul acordului de transfer de tehnologie (acordurile de licență: de brevet, de know-how, drepturi de autor pentru software care conțin dispoziții privind vânzarea-cumpărarea de produse fabricate cu ajutorul respectivei licențe sau cesiune de DPI, dacă o parte a riscului legat de exploatarea tehnologiei este suportat de cedent). Normele concurențiale privind acordurile de transfer de tehnologie sunt menite să servească prevenirii și rezolvării problemelor ce stau în calea inovării. În acest context, menționăm Regulamen-

¹ În sensul prezentei comunicări DPI include dreptul brevetului, know-how, dreptul de autor pentru software

tul privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale de transfer de tehnologie, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr.15 din 30 august 2013, referitor la implementarea Secțiunii 1 „Acorduri anticoncurențiale” a Capitolului II „Practici anticoncurențiale” din Legea Concurenței nr.183 din 11.07.2012. Respectivul act normativ, în continuare *Regulament*, transpune *acquisul* comunitar² în vigoare la acel moment și este primul act din Republica Moldova privind aplicarea față de acordurile de transfer de tehnologie a normelor ce interzic acordurile anticoncurențiale. Acest fapt oferă posibilitatea de a întemeia raționamentele legate de acordurile de transfer de tehnologie cu referire la conceptul și experiența Comisiei Europene și Curții Europene de Justiție în domeniu.

Dreptul la exploatare exclusivă a proprietății intelectuale (PI) încurajează întreprinderile să investească, garantându-le posibilitatea de a-și recupera investiția. Formal, dreptul exclusiv asupra PI creează doar monopolul legal, nu și economic. Puterea de piață a acestui „monopol” este funcție variabilă, dependentă de structura și funcționarea pieței. Consumatorii pot să substituie produsele și tehnologiile protejate cu alte tehnologii și produse. Astfel, produsele care încorporează o tehnologie, obiectul unui acord de transfer de tehnologie, urmează să intre în competiție pe piață pentru a se afirma și cuceri consumatorul. În același timp, eforturile licențiarului, depuse pentru crearea proprietății intelectuale, trebuie să fie compensate de o remunerație pe măsură, dar și interesele licențiatului aferente dreptului de a produce bunuri și servicii în baza tehnologiei licențiate necesită să fie respectate. De obicei, un acord de transfer de tehnologie reprezintă o sursă de concurență, asigurând diseminarea tehnologiilor, mai cu seamă a celor importante, susținând implicarea licențiarului și licențiatului în procesul inovativ. Transformarea acestuia, de către părți, într-o frână pentru inovare, are loc, în special, prin:

² Integral – Regulamentul (CE) nr.772/2004 al Comisiei din 27.04.2004 privind aplicarea articolului 81 alineatul (3) din tratat anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (JO) L 123 din 27.04.2004;

Parțial – Comunicarea Comisiei 2004/C 101/02 Orientări privind aplicarea articolului 81 din Tratatul CE acordurilor de transfer de tehnologie, publicată în JO C101 din 27.04.2004.

1. limitarea părții în stabilirea prețurilor de vânzare către terți;
2. limitarea cantității producției;
3. împărțirea pieței sau a clientelei (restrângerea vânzărilor);
4. restrângerea capacității licențiatului de a-și exploata propria tehnologie;
5. restrângerea capacității de a desfășura activități de cercetare și dezvoltare.

Fiecare situație generată de încheierea unui acord de transfer de tehnologie, suspectat de a fi anticoncurențial, necesită a fi evaluată individual. Această abordare este fundamentală pentru evaluare, în primul rând, din motivul aspectului dinamic al licențelor care fac obiectul acordului și multiplelor forme în care poate fi întocmit un acord de transfer de tehnologie. Totodată, normele *Regulamentului* prevăd cadrul analitic de care urmează să se conducă întreprinderile pentru a-și autoevalua acordul, dar și autoritatea de concurență, în cazul în care este inițiată o investigație. Pilonii acestui cadru sunt:

i) distincția între concurenți și neconcurenți în calitate de părți ale acordului (acordul încheiat între neconcurenți este puțin probabil să prejudicieze concurența);

ii) distincția dintre acordul reciproc între concurenți și acordul nereciprocal între concurenți (acordul reciproc implică tehnologii concurente sau care pot fi utilizate la fabricarea de produse concurente și viceversa);

iii) contextul real propice lipsei acordului și restricțiilor (de ex.: concurența dintre părți, concurența din partea terților);

iv) posibilul impact asupra concurenței intertehnologice (între întreprinderi care folosesc tehnologii concurente) sau intratehnologice (între întreprinderi care folosesc aceeași tehnologie);

v) distincția dintre obiectul sau efectul anticoncurențial al acordului. Stabilirea obiectului anticoncurențial al acordului se bazează pe examinarea conținutului, obiectivelor acordului și contextului economico-juridic în care acordul se aplică, conduitei părților pe piață și solicită o probare impecabilă pentru a fi interzis, fără evaluarea efectelor acestuia asupra mediului concurențial. Atunci când obiectul acordului nu este unul restrictiv, se examinează efectele anticoncurențiale actu-

ale și potențiale ale acordului asupra concurenței, care sunt probabile atunci când licențiarul sau/și licențiatul au un grad de putere pe piața relevantă (a produsului sau/și a tehnologiei) și acordul favorizează această putere în detrimentul concurenței.

vi) dacă acordul este unul anticoncurențial prin obiect sau efect, respectivul acord poate beneficia de exceptare de la regula generală de interdicție³. Exceptarea individuală, posibilă când impactul pozitiv al acordului predomină asupra celui negativ, necesită a fi demonstrată de întreprinderile-părți la acord prin faptul că acordul de transfer de tehnologie îndeplinește cumulativ patru condiții⁴: contribuie la îmbunătățirea producerii sau distribuției de produse ori la promovarea progresului tehnico-științific; asigură consumatorilor o parte din beneficiul obținut, nu impun întreprinderilor în cauză restricții care nu sunt indispensabile atingerii primelor două condiții; nu oferă posibilitatea de a elimina concurența. Condițiile numite se prezumă a fi respectate în cazul anumitor categorii de acorduri⁵ anticoncurențiale.

Pentru a fi eligibil de exceptare pe categorii, acordul de transfer de tehnologie între concurenți trebuie să fie încheiat de întreprinderi-concurenți, cota cumulată a cărora, pe piețele relevante afectate ale tehnologiei și ale produsului, să nu depășească 20%. Când părțile la acord sunt întreprinderi neconcurenți, pragul cotei de piață de până la 30%, deținută de fiecare dintre părți pe piețele relevante afectate ale tehnologiei și ale produsului, permite acestui acord să pretindă la exceptare pe categorii. Procedura de determinare a piețelor relevante este pe cât de complexă, pe atât de dificilă, fiind axată pe identificarea produselor și tehnologiilor substituibile sau interschimbabile celor ce fac obiectul licenței.

Concomitent cu cerința față de pragul cotei de piață, pentru a beneficia de exceptare pe categorii, acordurile anticoncurențiale de transfer de tehnologie nu vor avea ca obiect unele restricții considerate grave. De fapt, dacă restricțiile grave se conțin în acordurile de transfer de tehnologie încheiate de părți și exced nivelul cotei de piață indicat mai sus,

este puțin probabil ca respectivele întreprinderi să demonstreze că efectele pozitive ale acordului asupra concurenței depășesc dauna pricinuită de respectivul acord.

Așa cum rezultă din *Regulament*, **restricțiile sunt considerate grave pentru acordul de transfer de tehnologie între concurenți** dacă obiectul acordului este cel puțin una din acțiunile enumerate la punctele 1-5 ale prezentei comunicări. De reținut că norma legală aferentă înțelegerii dintre licențiar și licențiat **de a stabili prețurile pentru terți** (nu contează – fixe, maxime, minime, recomandate), spre deosebire de alte restricții grave, se aplică fără excepție, cu alte cuvinte, un acord obiectul căruia este restrângerea părților de a-și stabili prețurile de vânzare către terți este considerat anticoncurențial. Aici este cazul să menționăm că mărimea redevențelor și modul de plată de către licențiat nu au tangență cu restricția gravă privind stabilirea prețurilor. Problema poate să apară dacă plata redevențelor în acordurile reciproce este încrucișată și variabilă în funcție de volumul vânzărilor, acordul fiind fără justificare comercială, cu semne vădite de acord fictiv, în esență, cartel.

Prevederile ce au ca scop **limitarea volumului producției** sunt periculoase dacă se referă, într-un acord reciproc, și la licențiar și la licențiat. În cazurile ce cuprind restricțiile unilaterale (impuse doar licențiatului într-un acord nereciproc sau doar unui licențiat într-un acord reciproc) limitările ce rezultă nu sunt capabile să producă daune semnificative concurenței și nu sunt considerate restricții grave.

Mai multe excepții se regăsesc cu referire la acordurile dintre concurenții ce **împart piața și clientela**. Restricția este gravă când concurenții se înțeleg în mod reciproc să nu producă și să nu vândă pe anumite teritorii sau către anumiți clienți rezervați celeilalte părți. Împărțirea pieței are loc atunci când, spre exemplu, licențiarul și licențiatul își acordă reciproc licențe exclusive. Excepțiile de la această interdicție (dacă părțile nu depășesc pragul cotei de piață) nu sunt considerate restricții grave, dată fiind indispensabilitatea acestora pentru încurajarea implicării licențiatului și licențiarului în procesul de transfer de tehnologie. În speță, sunt acceptate: limitările impuse licențiatului referitor la domeniile de utilizare a tehnologiei licențiate, indiferent de existența sau lipsa angajamentului

³ art.5 din Legea Concurenței nr.183 din 11.07 2012

⁴ alin.(1), art.6 din Legea Concurenței nr.183 din 11.07 2012

⁵ alin.(3), art.6 din Legea Concurenței nr.183 din 11.07 2012

reciproc; acordarea de licență exclusivă licențiatului în cadrul unui acord nereciproci; acordarea licenței unui singur licențiat pe un teritoriu determinat; restrângerea de către licențiar a vânzărilor active⁶ ale unui licențiat pe teritoriul și către clienții atribuiți altui licențiat, într-un acord nereciproci, cu condiția ca acesta să nu fi fost concurentul licențiarului la momentul încheierii acordului de licență propriu; impunerea licențiatului a obligației de utilizare captivă (doar pentru propriul folos) a tehnologiei licențiate, cu condiția ca acesta să poată vinde produsele ce încorporează tehnologia licențiată ca piese de schimb pentru produsele sale; impunerea licențiatului, în cadrul unui acord nereciproci, a obligației de a nu fabrica produse care încorporează tehnologia licențiată decât pentru un singur cumpărător determinat în vederea creării unei surse alternative de aprovizionare pentru respectivul.

Restrângerea capacității licențiatului de a-și exploata propria tehnologie este o restricție gravă și, prin urmare, acordurile cu atare obiect nu pot fi exceptate.

Restrângerea capacității licențiarului sau/și licențiatului de a desfășura activități de cercetare și dezvoltare este considerată restricție gravă, cu excepția cazurilor în care este necesară pentru a preveni divulgarea know-how-ului.

Acordurile între neconcurenți. Conform *Regulamentului* (și sub rezerva recunoașterii erorii tehnice comise în textul *Regulamentului* (pct.46 alin.2)) privind considerarea restrângerii vânzărilor active într-un acord de transfer de tehnologie între neconcurenți drept o restricție gravă⁷, dacă acordul de transfer de tehnologie are ca obiect: **1) – restricția părților de a-și stabili prețurile de vânzare către**

terți; sau/și 2) – restrângerea vânzărilor pasive⁸ ale licențiatului, respectivul acord nu va beneficia de exceptare, deși pragul cotei de piață de 30% este respectat de către părțile acestuia. Restricția părților de a-și stabili prețurile de vânzare se referă, în cazul dat, doar la impunerea de prețuri de vânzare fixe sau minime, fiind permisă posibilitatea de a decide coordonat asupra unor prețuri recomandate sau maxime de vânzare către terți (cu condiția ca să nu conducă, urmare a unor măsuri de stimulare, la stabilirea de prețuri fixe sau minime). De la cea de a doua restrângere gravă – restrângerea vânzărilor pasive ale licențiatului (de notat că restrângerile vânzărilor impuse licențiarului și restrângerile privind vânzările active impuse licențiatului nu se consideră grave), *Regulamentul* prevede următoarele excepții, ce permit: **a)** restrângerea vânzărilor pasive realizate de licențiat pe un teritoriu exclusiv sau către clienții exclusivi rezervați licențiarului; **b)** restrângerea vânzărilor pasive pe un teritoriu exclusiv sau către un grup de cumpărători repartizat de licențiar altui licențiat pe durata primilor doi ani de activitate în acest sens⁹; **c)** impunerea licențiatului a obligației de utilizare captivă (doar pentru propriul folos) a tehnologiei licențiate, cu condiția ca acesta să poată vinde produsele ce încorporează tehnologia licențiată ca piese de schimb pentru produsele sale; **d)** impunerea licențiatului, în cadrul unui acord nereciproci, a obligației de a nu fabrica produse care încorporează tehnologia licențiată decât pentru un singur cumpărător determinat în vederea creării unei surse alternative de aprovizionare pentru respectivul; **e)** impunerea licențiatului să activeze doar ca angrosist; **f)** obligarea licențiatului de a nu vinde distribuitorilor neagreați (impunere să opereze în cadrul unui sistem de distribuție selectivă), dar cu respectarea dreptului acestui licențiat de a vinde

⁶ Vânzări realizate prin abordare activă a unei clientele determinate sau a unor clienți dintr-un teritoriu specific, alcat în mod exclusiv unui alt distribuitor.

⁷ Calificarea acestei prevederi drept greșeală tehnică este bazată pe faptul că *Regulamentul* este un „copy-paste” a normelor europene formulate în *Regulamentul* (CE) nr.772/2004 al Comisiei din 27.04.2004 privind aplicarea articolului 81 alineatul (3) din tratat anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie, publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* (JO) L 123 din 27.04.2004, care nu atribuie restrângerii vânzărilor active (acord între neconcurenți) statut de restricție gravă. În acest sens, se impune completarea sintagmei de la alin.2 pct.46 din *Regulament*, după cuvântul „vinde”, cu cuvintele „în mod pasiv”, de altfel se constată o contradicție esențială dintre prevederile actului național și cel ce se pretinde a fi transpus.

⁸ Vânzări pe baza unor cereri neformulate, din partea unor clienți individuali.

⁹ Această excepție a fost retrasă de la aplicarea pe teritoriul Uniunii Europene, odată cu abrogarea, începând cu luna mai anul 2014, a *Regulamentului* (CE) nr.772/2004 al Comisiei din 27.04.2004 privind aplicarea articolului 81, alineatul (3) din tratat anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie și intrarea în vigoare pentru perioada de 12 ani a *Regulamentului* (CE) nr.316/2014 al Comisiei din 21.03.2014 privind aplicarea articolului 101, alineatul (3) din *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene*, categoriilor de acorduri de transfer de tehnologie, publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* (JO) L 93/17 din 28.03.2014.

către utilizatorii finali și de a interzice unui membru al sistemului de distribuție selectivă să opereze dintr-un loc neautorizat.

Pe lângă restricțiile grave, acordurile de transfer de tehnologie pot conține și așa numitele „**restricții exclude**”, fiindcă doar urmare a excluderii acestora, acordul propriu-zis, în condițiile când respectă normele referitoare la restricțiile grave și limita cotei de piață, poate beneficia de exceptare pe categorii. *Regulamentul* prevede că exceptarea nu se aplică clauzelor de retrocesiune care obligă licențiatul să acorde licențiarului o licență exclusivă sau să cedeze DPI asupra propriilor îmbunătățiri dissociabile sau asupra noilor aplicații ale tehnologiei pe care licențiatul le-a adus tehnologiei sub licență. Aceste prevederi au fost revizuite de Comisia Europeană, în vederea promovării inovațiilor, astfel încât noul Regulament (CE) nr.316/2014 al Comisiei din 21.03.2014 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene categoriilor de acorduri de transfer de tehnologie nu face distincție dintre îmbunătățirile dissociabile și non dissociabile și consideră orice obligație de retrocesiune sau cesiune exclusivă a îmbunătățirilor aduse tehnologiei licențiate drept o „restricție exclusă”. O altă clauză definită ca „restricție exclusă”, se referă la necontestare – nu se permite impunerea licențiatului de a nu contesta validitatea DPI, obiect al licenței, deținute de licențiar. Totodată, este reținut dreptul licențiarului de a rezilia acordul în cazul contestării de către licențiat a validității DPI, obiect al licenței. Noul Regulament (CE) nr.316/2014 al Comisiei din 21.03.2014 privind aplicarea articolului 101, alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene categoriilor de acorduri de transfer de tehnologie reține acest drept doar în cazul în care licența este exclusivă. Explicația este legată de comportamentul licențiaților exclusivi care, de obicei, nu au interes de a contesta validitatea licenței.

Pentru a explica dispozițiile noului Regulament, Comisia Europeană a adoptat Comunicarea Comisiei privind aplicarea articolului 101 din Tratatul privind funcționarea în cadrul Uniunii Europene a acordurilor de transfer de tehnologie (2014/C 89/03), în continuare – *Orientări*, care, de fapt, ca și prevederile noului Regulament, mențin structura și abordarea privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale de transfer de tehnologie, cu

excepția celor menționate mai sus. Suplimentar, *Orientările* conțin două compartimente expuse în premieră: acordurile de regrupare a tehnologiilor¹⁰ (patent pools) și acordurile de soluționare.

Acordurile de regrupare pot fi benefice pentru concurență prin optica susținerii standardelor concurente. De asemenea, sunt importante economiile generate de faptul că printr-o singură operațiune se poate beneficia de tehnologiile necesare, mai cu seamă dacă pentru menținerea pe piață este nevoie de a negocia cu mai mulți licențieri în vederea obținerii dreptului de utilizare a tehnologiei. Nu sunt neglijat nici problemele care pot fi create de acordurile de regrupare a tehnologiilor sub aspectul includerii în grup și a vânzării tehnologiilor substituibile (fixarea prețurilor), sprijinirea sau crearea unui standard industrial și excluderea prin această practică a tehnologiilor alternative. Riscurile la care poate fi expusă concurența depind, în mare măsură, de structura calitativă și cantitativă a regrupării, precum și de raportul cu celelalte tehnologii, rămase în afara regrupării. *Orientările* prezintă cum se evaluează formarea și funcționarea regrupărilor de tehnologii, inclusiv, care sunt condițiile pentru ca regruparea de tehnologii să intre în zona de securitate (să nu fie considerate anticoncurențiale) indiferent de cota de piață a părților.

Acordurile de soluționare sunt folosite pentru rezolvarea litigiilor tehnologice. Problema este că compromisul la care ajung părțile pentru soluționarea conflictului și care presupune acordarea de licență asupra tehnologiei în cadrul unui acord de soluționare poate, în anumite circumstanțe, să transforme acest acord în unul anticoncurențial. Acordurile de soluționare de tipul „limitări în schimbul unei remunerații” sau „plăți în schimbul unei întârzieri” sunt tipic anticoncurențiale, în cazul când, fără a implica transferul de tehnologii, părțile se înțeleg la transmiterea unor valori în schimbul unor remunerații care sunt compensate de limitarea intrării sau expansiunii pe piață sau întârzierea lansării anumitor produse¹¹. *Orientările* indică faptul că

¹⁰ „Acordurile de regrupare a tehnologiilor sunt acorduri prin care două sau mai multe părți regroupează un ansamblu de tehnologii care sunt acordate sub licență nu doar părților la acord, ci și terților”,- pct.494 din *Orientări*

¹¹ Este relevantă în acest sens Decizia Comisiei Europene privind cazul Lundbeck.

astfel de acorduri se evaluează prin prisma restrângerii vânzărilor pe piață de către părțile la acord. Descrierea privind evaluarea acordurilor de soluționare cuprinde și acordarea de licențe încrucișate în cadrul unui astfel de acord (când restricțiile depășesc necesarul pentru deblocarea situației, împart piețele, folosesc redevențe variabile reciproce cu impact asupra prețurilor), precum și clauze de necontestare din acordurile de soluționare¹².

La nivel național

Modificările acquisului comunitar în domeniul acordurilor de transfer de tehnologie conțin o doză de severitate mai mare, comparativ cu cele anterioare, totodată, completările privind evaluarea acordurilor regrupate și acordurilor de soluționare au adus întreprinderilor mai multă claritate și certitudine întru evitarea conflictului cu legislația anticoncurențială. Europeanii au avut suficiente motive de a revizui normele lor. În Republica Moldova, primul pas în crearea cadrului normativ aferent evaluării acordurilor anticoncurențiale de transfer de tehnologie a fost făcut, sub presiunea unei armonizării accelerate a normelor naționale în domeniul concurenței cu cele comunitare, condiționată de semnarea Acordului de asociere RM-UE. Întrebarea este dacă și acum este oportună o preluare „copy-paste” a normelor revizuite. Cu toate că Legea concurenței este din 2012, iar *Regulamentul* este în vigoare din toamna anului 2013, respectivul încă nu a fost aplicat, cu alte cuvinte, practică nu avem. Este destul de complicat, în lipsa experienței și a unei analize care ar fi studiat fenomenul, să preiei sau să respingi normele modificate de Comisia Europeană. Totodată, esența acestor norme, lucrate, argumentate, discutate timp de doi ani înainte de a fi adoptate, este încurajarea inovării. Din această perspectivă, normele revizuite de europeni, urmează a fi studiate și încorporate argumentat în *Regulament*. În același rând, considerăm necesar de a fundamenta mărimea pragului cotelor de piață utilizate pentru selectarea acordurilor anticoncurențiale de

transfer de tehnologie exceptate de la regula generală de interdicție. Pe cât de proprii sunt cotele de 20% pentru acordul între concurenți și cea de 30% pentru fiecare parte din acordul între neconcurenți, prevăzute în *Regulament*, promovării inovațiilor în Republica Moldova? Raționamente aduse în susținerea acestor cote nu există.

Impulsul de a modifica *Regulamentul* național, la fel ca și cel de a-l crea (anul 2013) este determinat, în primul rând, de factorul european de dezvoltare a țării. Scopul ar fi subordonarea normelor *Regulamentului* activizării proceselor inovaționale din Republica Moldova. Date fiind nouitatea și complexitatea specială a tematicii, analizele și discuțiile profesionale în acest sens trebuie începute neîntârziat, până la inițierea formală a procesului de adaptare a *Regulamentului* care, fiind lansat, va avea de respectat o agendă cu termeni stricți de execuție.

La nivel de întreprinderi

Acordurile dintre întreprinderi, inclusiv cele de transfer de tehnologie, sunt recunoscute a fi conforme legislației concurențiale până când autoritatea de concurență nu le interzice prin deciziile sale, în cazul în care au ca obiect sau efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței pe piața Republicii Moldova sau pe o parte a acesteia. Această abordare impune întreprinderile să-și autoevalueze acordurile la care sunt parte pentru a fi sigure că nu încalcă Legea Concurenței și că nu vor fi sancționate pentru acțiuni coordonate de limitare a concurenței. Pentru a evalua acordul de transfer de tehnologie, întreprinderile urmează să cunoască reglementările existente în domeniu, care se prezintă a fi unele din cele mai dificile de înțeles. Dacă întreprinderile nu sunt conștiente de acest lucru, riscă nu doar conflictul cu legislația concurențială, dar și compromiterea managementului proprietății lor intelectuale. Astfel, întru prevenirea problemelor menționate, ar fi oportună elaborarea Programului de conformare a întreprinderii cu regulile de concurență privind acordurile de transfer de tehnologie, precum și implementarea acestuia, cu titlu de parte componentă a managementului PI.

¹² O clauză de necontestare poate fi anticoncurențială din cauza acordării DPI în baza unor informații inexacte sau care induc în eroare sau licențiatul a fost implicat în acord din această cauză (vezi Hotărârea CEJ din 06.11.2012 cauza AstraZeneca).

CONCLUZII

1. Cu toate că normele consacrate evaluării acordurilor anticoncurențiale nu au fost încă aplicate în Republica Moldova, dimensiunea internațională a proceselor de integrare economică și emanația de anvergură a economiei bazate pe cunoaștere, vor contribui la solicitarea implementării acestora. În contextul dat, atragem atenția asupra importanței de a dispune de norme pro-inovație prin prisma modificării cadrului normativ ce reglementează acordurile anticoncurențiale de transfer de tehnologie. Ținând cont de complexitatea domeniului, activitatea specialiștilor în proprietate intelectuală și concurență se cere deja a fi direcționată spre pregătirea unor norme legale, surse de îmbunătățire a mediului inovațional din țară.

2. Pentru a diminua riscurile întreprinderilor în legătură cu angajarea în acorduri anticoncurențiale de transfer de tehnologie și valorificarea DPI, urmează, la nivel de întreprindere, să fie elaborat și implementat Programul de conformare cu regulile de concurență aferente acordurilor de transfer de tehnologie. Obiectivele Programului de conformare cu regulile de concurență aferente acordurilor de transfer de tehnologie determină tratarea acestuia drept parte componentă a managementului PI.

REFERINȚE

1) COMMISSION DECISION of 19.6.2013 addressed to - Lundbeck Limited - H. Lundbeck A/S - Generics [UK] Limited - Merck KGaA - Arrow Generics Limited - Arrow Group ApS - Resolution Chemicals Limited - Xellia Pharmaceuticals ApS - Zoetis Products LLC - A.L. Industrier AS - Ranbaxy (U.K.) Limited - Ranbaxy Laboratories Limited relating to a proceeding under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union and Article 53 of the EEA Agreement, AT.39226 - LUNDBECK http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39226/39226_8310_11.pdf.

2) Comunicarea Comisiei Orientări privind aplicarea articolului 81 din Tratatul CE acordurilor de transfer de tehnologie (2004/C 101/02).

3) Comunicarea Comisiei privind aplicarea articolului 101 din Tratatul privind funcționarea Uniunii

Europene acordurilor de transfer de tehnologie (2014/C 89/03).

4) Hotărârea Curții Europene de Justiție din 06.11.2012 în cauza C-457/10 P (AstraZeneca).

5) <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=131490&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&id=550942>.

6) Ioannis Lianos & Rochelle C. Dreyfuss. New Challenges in the Intersection of Intellectual Property Rights with Competition Law, Centre for Law, Economics and Society, Working Paper Series 4/2013.

7) Legea Concurenței nr.183 din 11.07.2012, Monitorul Oficial nr.193-197/667 din 14.09.2012.

8) Regulamentul (CE) nr.772/2004 al Comisiei din 27.04.2004 privind aplicarea articolului 81 alineatul (3) din tratat anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (JO) L 123 din 27.04.2004.

9) Regulamentul privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale de transfer de tehnologie, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr.15 din 30 august 2013, Monitorul Oficial nr.213-215/1460 din 27.09.2013.

10) Regulamentul (CE) nr.316/2014 al Comisiei din 21.03.2014 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene categoriilor de acorduri de transfer de tehnologie, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (JO) L 93/17 din 28.03.2014.

REZUMAT

Transfer de tehnologie și norme concurențiale. Transferul de tehnologie constituie o modalitate esențială de diseminare a beneficiilor generate de proprietatea intelectuală. Însă acest proces poate fi folosit drept obstacol pentru crearea produselor inovative și intrarea lor pe piață. Normele concurențiale privind acordurile de transfer de tehnologie sunt menite să servească prevenirii și rezolvării problemelor ce stau în calea inovării. Obiectul prezentului articol îl constituie evaluarea acordurilor de transfer de tehnologie din punctul de vedere al cerințelor stabilite de legislația concurențială națională, precum și abordarea necesității modifi-

cării acesteia prin prisma adaptării la acquisul comunitar în domeniu. De asemenea, se va expune poziția în ceea ce privește considerarea normelor concurențiale aferente acordurilor de transfer de tehnologie în cadrul managementului proprietății intelectuale.

ABSTRACT

Technology Transfer and Competition Rules.

Technology transfer is an essential means of disseminating the benefits generated by intellectual property. But this process can be used as a barrier to the creation of innovative products and their market penetration. Competition rules on technology transfer agreements are meant to serve as preventing and resolving problems that hamper innovation. The object of this article is to evaluate technology transfer agreements in terms of the requirements set by the national competition law and the approach to the need for its amendment through the prism of adaptation to the *acquis communautaire* in the field. It will also be exposed the position as regards the consideration of competition rules relating to technology transfer agreements in the management of intellectual property.

РЕФЕРАТ

Трансфер технологий и нормы конкурентного права.

Трансфер технологий является одним из важнейших средств умножения экономических выгод, генерируемых интеллектуальной собственностью. Однако этот процесс может быть использован в качестве барьера для создания инновационных продуктов и их проникновения на рынок. Нормы конкурентного права, применяемые к соглашениям о передаче технологий, призваны служить предотвращению и разрешению проблем, препятствующих инновационной деятельности. Целью настоящей статьи является оценка соглашений о передаче технологий с точки зрения требований, установленных национальным конкурентным законодательством, а также рассмотрение необходимости внесения изменений в него в свете гармонизации с нормативно-правовыми актами ЕС в данной области. Кроме того изложена позиция в отношении консолидации норм конкурентного права, применяемых к соглашениям о передаче технологий, в рамках менеджмента интеллектуальной собственности.

STANDARDE INTERNAȚIONALE ȘI EUROPENE PRIVIND PROTECȚIA PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE

*(Reglementări privind durata protecției drepturilor de autor
și a drepturilor conexe în sistemul de drept comunitar)*

MAGISTRU ÎN DREPT VIORICA BODRUG,
SPECIALIST, SECȚIA COMUNICARE ȘI INSTRUIRE, AGEPI

LA 27 Iunie 2016 s-au împlinit doi ani din ziua încheierii Acordului de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană [1] (în continuare - Acordul de Asociere), care, în Titlul V, Capitolul 9 - „Drepturi de Proprietate Intelectuală”, prevede mai multe mecanisme de cooperare a Republicii Moldova cu statele membre ale Uniunii Europene în domeniul protecției drepturilor de autor și a drepturilor conexe.

Potrivit art. 277 din Acordul de Asociere, obiectivele acestei cooperări sunt:

- facilitarea producției și a comercializării de produse inovatoare și creative între părți;
- atingerea unui nivel adecvat și efectiv de protecție și asigurare a respectării drepturilor de proprietate intelectuală.

Întru executarea angajamentelor luate la încheierea Acordului de Asociere, în conformitate cu prevederile art. 278 al acestuia, Republica Moldova va asigura punerea în aplicare adecvată și efectivă a acordurilor internaționale care reglementează proprietatea intelectuală și la care aceasta este parte, inclusiv a **Acordului privind aspectele legate de comerț ale drepturilor de proprietate intelectuală al Organizației Mondiale a Comerțului - “Acordul TRIPS”** [2]. Dispozițiile Capitolului 9 al

Acordului de Asociere completează și precizează drepturile și obligațiile care revin părților în temeiul Acordului TRIPS și al altor acorduri internaționale în domeniul proprietății intelectuale.

În cadrul implementării Acordului de Asociere, Republica Moldova trebuie să asigure punerea în aplicare adecvată și efectivă a acordurilor internaționale care reglementează drepturile de autor și drepturile conexe, la care este parte, inclusiv a Convenției Mondiale cu privire la Drepturile de Autor de la Geneva din 6 septembrie 1952 și a altor acorduri internaționale în domeniul drepturilor de autor și al celor conexe.

Acordul de Asociere prevede, de asemenea, că, în procesul de implementare a acestuia, Republica Moldova va respecta drepturile și obligațiile prevăzute în următoarele acorduri internaționale relevante cu privire la domeniul proprietății intelectuale:

- Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice;
- Convenția internațională pentru protecția artiștilor interpreți sau executanți, a producătorilor de fonograme și a organismelor de radiodifuziune din 1961;
- Tratatul OMPI privind dreptul de autor;
- Tratatul OMPI privind interpretările, execuțiile și fonogramele.

Una din componentele de bază ale sistemului de protecție a drepturilor de autor și a drepturilor conexe este dimensiunea de timp exprimată prin „**durata protecției**”. Acordul de Asociere, în art. 286, se referă în mod expres la implementarea și respectarea de către Republica Moldova a reglementărilor internaționale privitor la *durata protecției* drepturilor de autor și a drepturilor conexe, transpunând în acest sens reglementările relevante ale Convenției de la Berna, după cum urmează:

„(1) Dreptul de autor asupra unei opere literare sau artistice, în înțelesul articolului 2 din Convenția de la Berna, se aplică pe întreaga durată de viață a autorului și încă 70 de ani după decesul acestuia, indiferent de data la care opera a fost pusă în mod legal la dispoziția publicului.

(2) Durata de protecție a unei compoziții muzicale cu text încetează după cel puțin 70 de ani de la decesul ultimului supraviețuitor dintr-un grup de persoane specificate, indiferent dacă acestea au fost sau nu desemnate drept coautori: autorul versurilor/textului și autorul compoziției muzicale, cu condiția că ambele contribuții au fost efectuate anume pentru respectiva compoziție muzicală cu text.

(3) Drepturile artiștilor interpreți sau executanți expiră după cel puțin 50 de ani de la data interpretării. Cu toate acestea:

(a) în cazul în care înregistrarea interpretării, alta decât o fonogramă, face obiectul unei publicări legale sau al unei comunicări publice legale în decursul acestei perioade, drepturile expiră după cel puțin 50 de ani de la data primului dintre aceste acte;

(b) în cazul în care înregistrarea interpretării pe o fonogramă face obiectul unei publicări legale sau al unei comunicări publice legale în decursul acestei perioade, drepturile expiră după cel puțin 70 de ani de la data primului dintre aceste acte.

(4) Drepturile producătorilor de fonograme expiră după cel puțin 50 de ani de la data înregistrării lor. Cu toate acestea:

(a) în cazul în care, în decursul acestei perioade, o fonogramă face obiectul unei publicări legale, drepturile respective expiră după cel puțin 70 de ani de la data primei publicări legale. În cazul în care nu a avut loc o publicare legală în perioada menționată la prima teză, iar fonograma a făcut obiectul unei comunicări publice legale în această perioadă, drepturile respective expiră după 70 de ani de la data primei comunicări publice legale;

(b) în cazul în care, după 50 de ani de când o fonogramă face obiectul unei publicări legale sau al unei comunicări publice legale, producătorul de fonogramă nu oferă copii ale fonogramei pentru vânzare în cantitate suficientă sau nu pune fonograma la dispoziția publicului, artistul interpret sau executant poate rezilia contractul prin care și-a transferat sau cesionat unui producător de fonograme drepturile sale asupra fixării interpretării sau executării sale.

(5) Drepturile organizațiilor de radiodifuziune și de televiziune încetează după cel puțin 50 de ani de la prima difuzare a unei emisiuni, indiferent dacă această emisiune a fost difuzată cu fir sau fără fir, inclusiv prin cablu sau prin satelit.

(6) Perioadele prevăzute în prezentul articol se calculează începând cu prima zi a lunii ianuarie a anului următor celui în care s-a produs/a luat naștere evenimentul.”

Din reglementările vizate *supra*, relevăm faptul că Acordul de Asociere stabilește, în același articol, termenii principali ai duratei de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală. Totodată, Acordul de Asociere, în art.289, prevede că, „în conformitate cu convențiile și cu acordurile internaționale la care sunt părți, fiecare parte poate prevedea limitări sau excepții privind drepturile stabilite la art. 281-286 din prezentul acord numai în anumite cazuri specifice în care nu se aduce atingere exploataării normale a elementului protejat și nici nu se cauzează vreun prejudiciu nejustificat intereselor legitime ale titularilor drepturilor”.

Acordul de Asociere prevede, de asemenea, reglementări ale duratei de protecție în unele subdomenii ale drepturilor de autor și ale celor conexe.

Astfel, art.308 stabilește în acest sens particularități ale protecției **desenelor sau modelelor înregistrate**, menționând următoarele:

„(1) Fiecare parte asigură protecția desenelor sau modelelor create în mod independent, care sunt noi și originale. Această protecție este asigurată prin înregistrare, care conferă titularilor desenului sau modelului înregistrat un drept exclusiv în conformitate cu dispozițiile prezentului articol.

[...] (4) Titularul unui desen sau model înregistrat are dreptul să împiedice terții care nu au obținut acordul său cel puțin să fabrice, să propună spre vânzare, să vândă, să importe, să exporte, să stocheze sau să utilizeze un produs care poartă ori încorporează de-

senul sau modelul protejat, atunci când aceste acțiuni sunt întreprinse în scopuri comerciale, aduc prejudicii în mod nejustificat exploatării normale a desenului sau modelului ori nu sunt compatibile cu practicile comerciale loiale.

(5) Durata protecției disponibile este de 25 de ani de la data depunerii cererii de înregistrare.”

În art. 309, Acordul de Asociere stabilește particularitățile de protecție a **desenelor sau modelelor neînregistrate** și prevede:

„(1) Fiecare parte prevede mijloace juridice pentru prevenirea utilizării desenelor sau modelelor neînregistrate, numai în cazul în care utilizarea contestată rezultă din copierea aspectului neînregistrat al produsului respectiv. În sensul prezentului articol, termenul “utilizare” include oferirea spre vânzare, introducerea pe piață, importarea sau exportarea produsului.

(2) Durata protecției disponibile pentru desenele și modelele neînregistrate este de cel puțin trei ani de la data la care desenul sau modelul respectiv a fost făcut public într-una dintre părți”.

În acest context, vom sublinia că Acordul de Asociere, în art. 310, indică:

„(1) Fiecare parte poate institui excepții limitate de la protecția desenelor sau modelelor, cu condiția ca aceste excepții să nu intre în conflict în mod nerezonabil cu exploatarea normală a desenelor sau modelelor protejate și să nu aducă prejudicii nerezonabile intereselor legitime ale titularului desenului sau modelului protejat, ținând seama de interesele legitime ale terților.”

În ceea ce privește **medicamentele și produsele de protecție a plantelor** protejate de un brevet, Acordul de Asociere (art. 314) prevede că acestea pot face obiectul unei proceduri de autorizare administrativă înainte de introducerea lor pe piețele părților. În acest sens, părțile recunosc că perioada cuprinsă între depunerea cererii de brevet și prima autorizare de a introduce produsul pe piețele lor, în conformitate cu dispozițiile prevăzute în acest scop de legislația națională, poate să reducă perioada protecției efective în temeiul brevetului. În aceste cazuri, fiecare parte prevede o perioadă suplimentară de protecție pentru un medicament sau un produs de protecție a plantelor care a făcut obiectul unei proceduri de autorizare administrativă, perioada respectivă fiind egală cu perioada menționată *supra*, din care se scad cinci ani. În toate

cazurile durata perioadei suplimentare de protecție nu poate depăși cinci ani.

Cât privește protecția datelor prezentate pentru obținerea unei autorizații de introducere pe piață a unui medicament, Acordul de Asociere (art. 315) reglementează:

„(1) Fiecare parte pune în aplicare un sistem cuprinzător pentru a garanta confidențialitatea, nedivulgarea și nefolosirea datelor prezentate în scopul obținerii unei autorizații de introducere pe piață a unui medicament.

(2) Fiecare parte se asigură că orice informații necesare care sunt prezentate pentru obținerea unei autorizații de introducere pe piață a unui medicament nu sunt divulgate unor terți și beneficiază de protecție împotriva utilizării comerciale neloiale.

În acest scop:

(a) în cursul unei perioade de cel puțin cinci ani începând de la data acordării unei autorizații de introducere pe piață părții în cauză, nicio persoană sau entitate, publică sau privată, alta decât persoana sau entitatea care a prezentat astfel de date nedivulgate, nu are voie să folosească astfel de date, în mod direct sau indirect, fără consimțământul explicit al persoanei sau entității care a prezentat datele respective, în sprijinul unei cereri pentru autorizarea introducerii pe piață a unui medicament;

(b) în cursul unei perioade de cel puțin șapte ani începând de la data acordării unei autorizații de introducere pe piață părții în cauză, nu se acordă o autorizație de introducere pe piață pentru nicio cerere ulterioară, cu excepția cazului în care solicitantul ulterior prezintă propriile date sau datele utilizate cu autorizarea titularului primei autorizații, care respectă aceleași cerințe ca în cazul primei autorizații. Produsele înregistrate fără prezentarea acestor date sunt scoase de pe piață până când cerințele sunt îndeplinite.

(3) Perioada de șapte ani menționată la alin.(2) lit. (b) se prelungeste până la maximum opt ani în cazul în care, în timpul primilor cinci ani după obținerea autorizației inițiale, titularul obține o autorizație pentru una sau mai multe indicații terapeutice noi considerate a aduce beneficii clinice semnificative în comparație cu terapiile existente.

(4) Dispozițiile prezentului articol nu au efect retroactiv. Acestea nu afectează comercializarea medicamentelor autorizate înainte de intrarea în vigoare a prezentului acord.

(5) Republica Moldova se angajează să își alinieze legislația privind protecția datelor referitoare la medicamente cu cea a Uniunii la o dată care urmează a fi decisă de către Comitetul de asociere, reunit în configurația comerț prevăzută la art. 438 alineatul (4) din prezentul acord.”

În ceea ce privește protecția datelor referitoare la **produsele de protecție a plantelor**, Acordul de Asociere, în art. 316, specifică:

„(1) Fiecare parte stabilește cerințele în materie de siguranță și eficacitate înainte de a autoriza introducerea pe piață a produselor de protecție a plantelor.

(2) Fiecare parte acordă un drept temporar la protecția datelor autorului unui raport de testare sau de studiu prezentat pentru prima oară în vederea obținerii unei autorizații de introducere pe piață a unui produs de protecție a plantelor.

În cursul perioadei de valabilitate a dreptului la protecția datelor, raportul de testare sau de studiu nu este utilizat în favoarea unei alte persoane care dorește să obțină o autorizație de introducere pe piață a unui produs de protecție a plantelor, cu excepția cazului în care titularul și-a exprimat consimțământul explicit în acest sens.

[...] (4) Perioada de protecție a datelor este de cel puțin zece ani de la data primei autorizații pe teritoriul părții în cauză. În cazul produselor de protecție a plantelor cu risc scăzut, perioada poate fi prelungită până la 13 ani.

(5) Perioadele menționate la alineatul (4) se prelungesc cu trei luni pentru fiecare extindere a autorizației pentru utilizări minore în cazul în care cererile de autorizare sunt prezentate de titularul autorizației după cel târziu cinci ani de la data primei autorizații. Durata totală de protecție a datelor nu poate depăși în niciun caz 13 ani. În cazul produselor de protecție a plantelor cu risc scăzut, durata totală de protecție a datelor nu poate depăși în niciun caz 15 ani.

(6) Un raport de testare sau de studiu este protejat, de asemenea, dacă este necesar pentru reinnoirea sau revizuirea unei autorizații. În aceste cazuri, perioada de protecție a datelor este de 30 de luni.”

O reglementare mai desfășurată și distinctă a protecției drepturilor de autor și a drepturilor conexe, în special a duratei perioadei de protecție, este prevăzută într-un șir de acte internaționale la care Republica Moldova este parte, precum și în directivele Uniunii Europene și recomandările Consiliului Europei.

După cum reiese din conținutul tratatelor internaționale menționate *supra*, pe plan internațional, drepturile de autor au fost proclamate și conferite de Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice din 1886, care este unul dintre primele acte de reglementare a drepturilor de proprietate intelectuală.

Convenția de la Berna cu privire la protecția operelor literare și artistice din 1886 [3] (cu modificările și completările ulterioare), la capitolul durata protecției operelor literare și artistice, în art. 7 și 7 bis, indică următoarele:

„1) Durata dreptului de autor acordat de prezenta Convenție se extinde pe parcursul întregii vieți a autorului și timp de 50 de ani după moartea acestuia.

2) Cu toate acestea, în cazul operelor cinematografice, statele Uniunii au dreptul să prevadă ca durata protecției să expire după 50 de ani de la data prezentării în public a operei cu consimțământul autorului sau, în cazul în care un asemenea eveniment nu se produce, timp de 50 de ani de la data creării unei atare opere, durata să expire după 50 de ani de la data creării operei respective.

3) În cazul operelor anonime sau publicate cu pseudonim, durata protecției acordate de prezenta Convenție va expira după 50 de ani de la data publicării ei. Cu toate acestea, în cazul în care pseudonimul adoptat de autor nu trezește îndoiele asupra identității acestuia, durata protecției va fi cea prevăzută în paragraful 1). Dacă autorul unei opere anonime sau publicate cu pseudonim își dezvăluie identitatea pe parcursul perioadei menționate mai sus, durata protecției va fi cea prevăzută în paragraful 1). Statele Uniunii nu vor fi obligate să ocrotească operele anonime sau cele publicate cu pseudonim în cazul în care este rezonabilă prezumția că de la decesul autorului operelor respective au trecut 50 de ani.

4) Dreptul de a determina durata de protecție a operelor fotografice și a operelor de artă aplicată, în limitele în care acestea sunt ocrotite ca fiind artistice, va fi rezervat legislației naționale din statele membre ale Uniunii. Totuși, durata respectivă va fi cel puțin 25 de ani, termen care curge de la data creării unei atare opere.

5) Durata protecției ulterioare decesului autorului și termenele prevăzute de paragrafele 2), 3) și 4) vor curge de la data decesului sau de la evenimentele la care

se referă în paragrafele respective, dar un atare termen va curge întotdeauna de la 1 ianuarie a anului următor decedului autorului sau evenimentului respectiv.

6) Statele membre ale Uniunii au dreptul de a acorda o durată de protecție mai lungă decât duratele prevăzute în paragrafele precedente.

7) Statele membre ale Uniunii, care sunt părți ale Actului de la Roma al prezentei Convenții și care acordă în virtutea legislației naționale în vigoare, la data semnării prezentului Act, o durată mai scurtă de protecție decât cea prevăzută în paragrafele precedente, vor avea dreptul să mențină termenele respective după ratificarea sau aderarea la prezentul Act.

8) În orice caz, durata protecției va fi reglementată de legislația națională a statului în care este revendicată protecția; cu toate acestea, dacă legislația statului respectiv nu prevede altfel, termenul nu va depăși durata fixată în țara de origine a operei.

Articolul 7 bis

Prevederile articolului precedent vor fi aplicate, de asemenea, în cazul operelor create de coautori, cu condiția ca termenul de la decesul autorului să curgă de la data decesului ultimului coautor supraviețuitor.”

În acest context, referitor la durata protecției asupra unei opere fotografice, ca excepție, **Tratatul Organizației mondiale a proprietății intelectuale privind dreptul de autor** din 20 decembrie 1996 [4], în art. 9 prevede că „părțile contractante nu aplică dispozițiile art. 7.4) din Convenția de la Berna”, menționate mai sus.

Convenția mondială cu privire la drepturile de autor nr. 1952 din 06.09.1952 [5], în art. 4 și 17, în domeniul vizat, prevede:

„2. Durata protecției operelor ce cad sub incidența prezentei Convenții va fi nu mai mică decât perioada de viață a autorului și 25 de ani după moartea acestuia. Totuși, orice Stat Contractant care, la data intrării în vigoare a prezentei Convenții pe teritoriul său, limitează această durată, pentru anumite categorii de opere, la o perioadă de timp începând cu data primei publicări a operei, are dreptul să mențină astfel de derogări sau să le extindă asupra altor categorii de opere. Pentru operele tuturor acestor categorii durata protecției nu poate fi mai mică decât 25 de ani, începând cu data primei lor publicări.

În orice Stat Contractant în care, la momentul intrării în vigoare a prezentei Convenții pe teritoriul său,

durata protecției nu se calculează reieșind din durata vieții autorului, această perioadă poate fi calculată din data primei publicări a operei sau, în cazurile corespunzătoare, din data înregistrării acestei opere care a precedat publicarea ei; durata protecției nu poate fi mai mică decât 25 de ani începând cu data primei publicări, sau, în cazurile corespunzătoare din data înregistrării operei, care a precedat publicarea ei.

Dacă legislația unui Stat Contractant prevede două sau mai multe termene succesive de protecție, durata primului termen va fi nu mai mică decât durata unuia din termenii minimi indicați mai sus.

3. Prevederile paragrafului 2 al prezentului articol nu se aplică operelor fotografice și operelor artei aplicate. Totuși, în Statele Contractante care acordă protecție operelor fotografice, precum și operelor de artă aplicată, deoarece ele sunt opere artistice, durata protecției a unor astfel de opere nu poate fi mai mică decât 10 ani.

4. Niciun Stat Contractant nu este obligat să asigure protecție operei pe o perioadă ce depășește termenul stabilit de legea Statului Contractant a cărui cetățean este autorul, pentru categoria dată de opere, în cazul în care opera nu a fost publicată, sau, în cazul unei opere publicate – de legea Statului Contractant în care opera a fost pentru prima dată publicată.

Dacă legislația vreunui Stat Contractant prevede două sau mai multe perioade consecutive de protecție, atunci, în scopul aplicării prevederii anterioare, termenul de protecție acordat de acest Stat se consideră a fi totalitatea acestor perioade. Totuși, dacă dintr-o anumită cauză opera dată nu este protejată de acest Stat în decursul celei de-a doua sau oricărei perioade ce urmează, atunci celelalte State Contractante nu sunt obligate să protejeze această operă în decursul celei de-a doua sau oricărei perioade ce urmează.

5. În scopurile aplicării paragrafului 4 al prezentului articol, opera cetățeanului unui Stat Contractant, pentru prima dată publicată într-un Stat care nu este parte la prezenta Convenție, va fi considerată ca fiind pentru prima dată publicată în Statul Contractant al cărui cetățean este autorul.

6. În scopurile aplicării paragrafului 4 al prezentului articol, în cazul publicării concomitente în două sau mai multe State Contractante, opera va fi considerată publicată pentru prima dată în Statul care acordă o durată de protecție mai mică. Se consideră publicată concomitent în mai multe state orice operă publicată

în două sau mai multe țări în decurs de 30 de zile după data primei publicări.

Articolul 17

Prezenta Convenție nu aduce nici o atingere prevederilor Convenției de la Berna privind protecția operelor literare și artistice și apartenenței la Uniunea înființată în baza acestei Convenții”.

Art. 14 al **Tratatului de la Beijing privind interpretările și execuțiile audiovizuale** [6] stabilește că durata protecției acordate artiștilor interpreți sau executanți în temeiul prezentului tratat nu trebuie să fie mai mică de 50 de ani calculați de la sfârșitul anului în care interpretarea sau execuția a făcut obiectul unei fixări.

Tratatul Organizației mondiale pentru proprietatea intelectuală privind interpretările, execuțiile și fonogramele din 1996, numit și „**Tratatul de la Geneva**” [7], în art. 17 indică:

„(1) Durata protecției ce se acordă artiștilor interpreți sau executanți în virtutea prezentului tratat nu trebuie să fie inferioară unei perioade de 50 de ani, calculată de la sfârșitul anului în care a fost fixată pe fonogramă interpretarea sau execuția.

(2) Durata protecției ce se acordă producătorilor de fonograme în virtutea prezentului tratat nu trebuie să fie inferioară unei perioade de 50 de ani, calculată de la sfârșitul anului în care a fost publicată fonograma sau de la sfârșitul anului de fixare, în lipsa unei publicări în decurs de 50 de ani calculați de la fixarea fonogramei.”

Convenția internațională pentru protecția artiștilor interpreți sau executanți, a producătorilor de fonograme și a organismelor de radio-difuziune din 1961 (Convenția de la Roma) [8], în art.14, prevede că „durata protecției acordate în conformitate cu prezenta Convenție va fi de cel puțin 20 de ani de la sfârșitul anului în care:

- a) a fost realizată imprimarea - pentru fonograme și pentru interpretările incluse în acestea;
- b) a avut loc interpretarea - pentru interpretările care nu sunt incluse în fonograme;
- c) s-a efectuat difuzarea - pentru emisiuni”.

În cadrul statelor Uniunii Europene, durata protecției drepturilor de autor și a drepturilor conexe este reglementată de un act normativ special și anume **Directiva 2006/116/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind durata de protecție a dreptului de autor**

și a anumitor drepturi conexe (în continuare - Directiva 2006/116/CE) [9], care este o versiune codificată a **Directivei 93/98/CEE a Consiliului din 29 octombrie 1993 privind armonizarea duratei de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe** [10].

Directiva 2006/116/CE are drept scop armonizarea legislației statelor membre astfel încât duratele de protecție a drepturilor de autor și a celor conexe să fie identice în întreaga Comunitate și să asigure buna funcționare a pieței interne. De asemenea, ea are misiunea să stabilească nu numai durata de protecție, ci și anumite modalități de aplicare, cum ar fi data de la care este calculată fiecare durată de protecție și alte modalități de aplicare a reglementărilor în domeniu.

Directiva 2006/116/CE, în art. 1 - „Durata drepturilor de autor”, în baza convențiilor și tratatelor menționate supra, stabilește norme unice privind durata protecției după cum urmează:

„(1) Dreptul de autor asupra unei opere literare sau artistice, în sensul articolului 2 din Convenția de la Berna, se aplică pe întreaga durată de viață a autorului și 70 de ani după decesul său, indiferent de data la care opera a fost pusă în mod legal la dispoziția publicului.

(2) În cazul în care dreptul de autor aparține în comun colaboratorilor la o operă, durata menționată la alineatul (1) se calculează de la data decesului ultimului supraviețuitor dintre colaboratori.

(3) În cazul operelor anonime sau publicate sub pseudonim, durata protecției este de 70 de ani de la data la care opera a fost pusă în mod legal la dispoziția publicului. Cu toate acestea, în cazul în care pseudonimul adoptat de autor nu lasă nicio îndoială asupra identității sale sau în cazul în care autorul își dezvăluie identitatea în perioada menționată în prima teză, atunci durata de protecție care se aplică este cea indicată la alineatul (1).

(4) În cazul în care un stat membru prevede dispoziții speciale privind drepturile de autor asupra operelor colective sau privind desemnarea unei persoane juridice ca titular al drepturilor, durata de protecție se calculează în conformitate cu alineatul (3), cu excepția cazului în care persoanele fizice care au creat opera sunt identificate ca atare în versiunile operei aduse la cunoștința publicului. Prezentul alineat nu aduce atingere drepturilor care revin unor autori identificați, ale căror contribuții identificabile sunt in-

cluse în asemenea opere și cărora li se aplică alineatul (1) sau (2).

(5) În cazul în care o operă este publicată în volume, părți, fascicule, numere sau episoade și în cazul în care durata de protecție se aplică din momentul în care opera a fost pusă în mod legal la dispoziția publicului, durata de protecție se aplică separat pentru fiecare element în parte.

(6) În cazul operelor a căror durată de protecție nu se calculează începând de la decesul autorului sau autorilor și care nu au fost în mod legal aduse la cunoștința publicului timp de 70 de ani de la crearea lor, protecția încetează.”

Prin **Directiva 2011/77/UE a Parlamentului și a Consiliului din 27 septembrie 2011 de modificare a Directivei 2006/116/CE privind durata de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe** [11], art. 1 a fost completat cu alin.

(7) cu următorul conținut:

„(7) *Termenul de protecție a unei compoziții muzicale cu text încetează după 70 de ani de la decesul ultimului supraviețuitor dintre următoarele persoane, indiferent dacă acestea au fost sau nu desemnate drept coautori: textierul și compozitorul, cu condiția ca ambele contribuții să fi fost create în mod specific pentru respectiva compoziție muzicală cu text.*”

Cât privește protecția unei **opere cinematografice sau audiovizuale**, Directiva 2006/116/CE stabilește că durata de protecție încetează după 70 de ani de la decesul ultimului supraviețuitor dintre următoarele persoane, indiferent dacă acestea au fost sau nu desemnate drept coautori: realizatorul principal, autorul scenariului, autorul dialogului și compozitorul muzicii create special pentru a fi utilizată în opera cinematografică sau audiovizuală (art.2).

În art. 3, Directiva 2006/116/CE reglementează durata de protecție a **drepturilor conexe** și stabilește următoarele:

„(1) *Drepturile artiștilor interpreți sau executanți expiră la 50 de ani de la data executării. Cu toate acestea:*

— *în cazul în care fixarea executării, altfel decât pe o fonogramă, face obiectul unei publicări legale sau al unei comunicări legale către public în decursul acestui termen, drepturile încetează la 50 de ani de la prima publicare sau de la prima comunicare către public, în funcție de care dintre aceste date este prima;*

— *în cazul în care fixarea executării pe o fonogramă face obiectul unei publicări legale sau al unei*

comunicări legale către public în decursul acestui termen, drepturile încetează la 70 de ani de la prima astfel de publicare sau de la prima astfel de comunicare către public, în funcție de care dintre aceste date este prima.

(2) *Drepturile producătorilor de fonograme expiră la 50 de ani de la fixare. Cu toate acestea, în cazul în care în această perioadă fonograma face obiectul unei publicări legale, drepturile expiră după 70 de ani de la data primei publicări legale. În cazul în care nu a avut loc o publicare legală în perioada menționată la prima teză, iar fonograma face obiectul unei comunicări publice legale în această perioadă, aceste drepturi expiră la 70 de ani de la data primei comunicări publice legale.*

Cu toate acestea, prezentul alineat nu are ca efect reînnoirea protecției drepturilor producătorilor de fonograme în cazul în care, prin expirarea perioadei de protecție acordată acestora în temeiul articolului 3 alineatul (2) din Directiva 93/98/CEE în versiunea anterioară modificării aduse prin **Directiva 2001/29/CEE** [12], acestea nu mai beneficiau de protecție la 22 decembrie 2002.

„(2a) *În cazul în care, la 50 de ani de la publicarea legală a fonogramei sau, în lipsa unei astfel de publicări, la 50 de ani de la comunicarea legală a acesteia către public, producătorul fonogramei nu oferă copii ale fonogramei spre vânzare într-o cantitate suficientă sau nu pune fonograma la dispoziția publicului, prin cablu sau fără cablu, în așa fel încât membrii publicului să aibă acces individual la ea când vor și de unde vor, artistul interpret sau executant poate rezilia contractul prin care a transferat sau a cesionat unui producător de fonograme drepturile asupra fixării executării sale (denumit în continuare «contract de transfer sau cesiune»). Dreptul de reziliere a contractului de transfer sau cesiune poate fi exercitat cu condiția ca producătorul, în termen de un an de la notificarea de către artistul interpret sau executant a intenției sale de a rezilia contractul de transfer sau cesiune în temeiul tezei anterioare, să nu desfășoare cele două activități de exploatare menționate în teza respectivă. Acest drept de reziliere nu poate face obiectul unei renunțări din partea artistului interpret sau executant. În cazul în care pe fonogramă sunt înregistrate interpretările mai multor artiști interpreți sau executanți, aceștia își pot rezilia contractele lor de transfer sau cesiune în conformitate cu legislația națională aplicabilă.*

În cazul în care contractul de transfer sau de cesiune se reziliază în temeiul prezentului alineat, drepturile producătorului de fonograme asupra fonogramei încetează.

(2b) În cazul în care contractul de transfer sau de cesiune prevede dreptul artistului interpret sau executant la o remunerație nerecurrentă, acesta are dreptul de a primi de la producătorul de fonograme o remunerație suplimentară anuală pentru fiecare an întreg imediat următor celui de al 50-lea an de la publicarea legală a fonogramei sau, în lipsa unei astfel de publicări, celui de al 50-lea an de la comunicarea legală a acesteia către public. Dreptul de a obține o remunerație anuală suplimentară nu poate face obiectul unei renunțări din partea artistului interpret sau executant.

(2c) Suma totală pe care producătorul de fonograme trebuie să o aloce pentru plata remunerației suplimentare anuale menționate la alineatul (2b) corespunde unui quantum de 20% din veniturile pe care producătorul de fonograme le-a obținut în cursul anului anterior celui pentru care se plătește remunerația, din reproducerea, distribuirea și punerea la dispoziție a fonogramelor respective, după cel de al 50-lea an de la publicarea legală a fonogramei sau, în lipsa unei astfel de publicări, după cel de al 50-lea an de la comunicarea legală a acesteia către public.

Statele membre garantează că producătorii de fonograme trebuie să furnizeze, la cerere, artiștilor interpreți sau executanți care sunt îndreptățiți la plata remunerației suplimentare anuale menționate la alineatul (2b) orice informație necesară pentru asigurarea plății respectivei remunerații.

(2d) Statele membre garantează că dreptul de a obține remunerația suplimentară anuală, astfel cum este menționat la alineatul (2b), este administrat de organisme de gestiune colectivă.

(2e) În cazul în care un artist interpret sau executant are dreptul la o remunerație recurentă, nici plățile în avans, nici reducerile definite în contract nu se deduc din plățile efectuate către artist după cel de al 50-lea an de la publicarea legală a fonogramei sau, în lipsa unei astfel de publicări, după cel de al 50-lea an de la comunicarea legală către public a acesteia.

(3) Drepturile producătorilor primei fixări a unui film expiră după 50 de ani de la data fixării. Cu toate acestea, în cazul în care, în această perioadă, filmul face obiectul unei publicări legale sau a unei comunicări pu-

blice legale, drepturile încetează la 50 de ani de la data primului dintre aceste acte. Noțiunea «film» desemnează o operă cinematografică sau audiovizuală sau o secvență animată de imagini, însoțite sau nu de sunet.

(4) Drepturile organismelor de radiodifuziune expiră la 50 de ani de la prima difuzare a unei emisiuni, indiferent dacă această emisiune a fost difuzată cu sau fără fir, inclusiv prin cablu sau prin satelit.”

(Nota autorului: Articolul 3 a fost modificat și completat prin Directiva 2011/77/UE a Parlamentului și a Consiliului din 27 septembrie 2011 menționată supra).

În cazul **protecției operelor nepublicate anterior**, Directiva 2006/116/CE prevede că „orice persoană care, după încetarea protecției drepturilor de autor, publică legal sau comunică legal către public pentru prima oară o operă nepublicată anterior beneficiază de o protecție echivalentă cu cea a drepturilor patrimoniale de autor. Durata protecției acestor drepturi este de 25 de ani începând cu data la care opera a fost publicată legal sau comunicată legal către public pentru prima oară”. De asemenea, directiva stabilește că „statele membre pot proteja edițiile critice și științifice ale operelor care aparțin domeniului public. Durata maximă a protecției unor astfel de drepturi este de 30 de ani din momentul în care ediția a fost publicată legal pentru prima oară”.

În art. 6, Directiva 2006/116/CE reglementează protecția **fotografiilor care sunt originale**, în sensul că reprezintă o creație intelectuală proprie a autorului. În aceste cazuri se aplică prevederile art.1 și nu se aplică niciun alt criteriu pentru a stabili dacă acestea pot beneficia de protecție. La acest capitol directiva stabilește că statele membre pot prevedea și protecția altor fotografii.

Referitor la **protecția față de țările terțe**, Directiva 2006/116/CE stabilește:

„(1) În cazul în care țara de origine a unei opere, în sensul Convenției de la Berna, este o țară terță, iar autorul nu este resortisant al Comunității, durata de protecție acordată de statele membre încetează odată cu expirarea duratei protecției acordate în țara de origine a operei, dar nu poate depăși durata prevăzută la articolul 1.

(2) Duratele de protecție prevăzute la articolul 3 se aplică, de asemenea, în cazul titularilor care nu sunt resortisanți ai Comunității, cu condiția ca statele membre să le acorde protecție. Cu toate acestea, fără

a aduce atingere obligațiilor internaționale ale statelor membre, durata de protecție acordată de statele membre expiră cel târziu la data încetării protecției acordate în țara al cărei resortisant este titularul de drepturi, dar nu poate depăși durata prevăzută la articolul 3.

(3) Statele membre care, la 29 octombrie 1993, au acordat, în special în aplicarea obligațiilor lor internaționale, o durată de protecție mai lungă decât cea care ar rezulta din dispozițiile alineatelor (1) și (2), pot menține această protecție până la încheierea unor acorduri internaționale privind durata protecției drepturilor de autor sau a drepturilor conexe.”

Republica Moldova, aderând la tratatele și convențiile privind protecția drepturilor de autor și a drepturilor conexe menționate supra, în mare parte, a ajustat legislația națională relevantă la rigorele *acquis*-ului comunitar. Reglementările privitor la durata de protecție a drepturilor de autor și a celor conexe, menționate în convențiile și tratatele internaționale și europene, au fost prevăzute în **Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe**, nr. 139 din 2 iulie 2010 (în continuare - *Legea nr.139/2010*) [13] și altă legislație în domeniu.

Astfel, art. 23 din legea vizată stabilește termenele de protecție a dreptului de autor după cum urmează:

„(1) Drepturile patrimoniale exclusive și dreptul la remunerație, prevăzute de prezenta lege în privința operelor (în continuare în prezentul articol – drepturi patrimoniale), cu excepția unor drepturi similare prevăzute în privința operelor de artă aplicată, se protejează pe tot timpul vieții autorului și timp de 70 de ani după deces, începând cu 1 ianuarie al anului următor celui al decesului autorului, dacă prezentul articol nu prevede altfel.

(2) Drepturile patrimoniale asupra operei audiovizuale se protejează timp de 70 de ani, începând cu 1 ianuarie al anului următor celui al decesului ultimului dintre următorii coautori: a) realizatorul principal (regizorul-scenograf); b) autorul scenariului (scenaristul); c) autorul dialogului; d) compozitorul – autorul operei muzicale (cu sau fără text) special create pentru această operă audiovizuală.

(3) Drepturile patrimoniale asupra unei opere anonime sau apărute sub pseudonim, cu excepția celei de artă aplicată, se protejează timp de 70 de ani, începând cu 1 ianuarie al anului următor celui al publicării legale a operei. Dacă autorul unei opere anonime sau apărute sub pseudonim își dezvăluie identitatea

sau dacă identitatea lui, în decursul acestei perioade, devine cunoscută, se aplică prevederile alin.(1) și (2).

(4) Drepturile patrimoniale asupra operei create în copaternitate, cu excepția operei de artă aplicată, se protejează pe parcursul întregii vieți a fiecăruia dintre coautori și timp de 70 de ani, începând cu 1 ianuarie al anului următor celui al decesului ultimului coautor supraviețuitor.

(5) Termenele de protecție a drepturilor patrimoniale asupra operelor colective se stabilesc în conformitate cu prevederile alin.(4). Totuși, în cazul în care contribuțiile coautorilor la opera colectivă sunt determinate, durata protecției drepturilor patrimoniale ale fiecăruia dintre aceștia se stabilește în conformitate cu prevederile alin.(1) și (3).

(6) Dacă opera a fost publicată în volume, serii, ediții sau episoade și termenul de protecție a dreptului de autor începe din momentul când opera a fost adusă legal la cunoștința publicului, termenul de protecție va fi calculat pentru fiecare dintre aceste componente.

(7) Drepturile patrimoniale asupra operei de artă aplicată se protejează timp de 25 de ani de la data creării ei, cu excepția desenelor și modelelor industriale neînregistrate conform Legii privind protecția desenelor și modelelor industriale nr.161 din 12 iulie 2007, create în scop industrial de reproducere, care se protejează timp de 3 ani de la data creării lor.

(8) Dacă termenul de protecție a drepturilor patrimoniale asupra operei în țara de origine este mai mare decât termenele de protecție prevăzute de prezenta lege, se aplică normele prezentei legi, iar dacă acest termen este mai mic, se aplică normele legislației țării de origine.

(9) La expirarea termenului de protecție a drepturilor patrimoniale, opera intră în domeniul public. Operele intrate în domeniul public pot fi valorificate liber, cu condiția de respectare a drepturilor morale ale autorilor și ale altor titulari de drepturi, precum și de achitare a remunerației în conformitate cu art. 47.

(10) Drepturile morale ale autorului sunt protejate pe un termen nelimitat. După decesul autorului, protecția drepturilor sale morale este exercitată de către moștenitori și de organizațiile abilitate în modul corespunzător să asigure protecția drepturilor autorilor. Astfel de organizații asigură protecția drepturilor morale ale autorilor și în cazul când aceștia nu au moștenitori sau în cazul de stingere a dreptului lor de autor.”

Art. 39 din *Legea nr.139/2010* reglementează durata de protecție a **drepturilor conexe** după cum urmează:

„(1) Drepturile interpretului prevăzute la art. 33 și la art. 37 se protejează timp de 50 de ani de la data interpretării. Totuși, dacă în această perioadă imprimarea interpretării a fost legal publicată sau comunicată public, drepturile interpretului se protejează timp de 50 de ani de la data efectuării celei mai vechi a respectivelor acțiuni. Drepturile interpretului la paternitate, nume și la respectarea integrității interpretării se protejează pe un termen nelimitat.

(2) Drepturile producătorului de fonograme, prevăzute la art. 34 și la art. 37, se protejează timp de 50 de ani de la data imprimării fonogramei. Totuși, dacă în această perioadă fonograma a fost legal publicată sau comunicată public, drepturile menționate se protejează timp de 50 de ani de la data efectuării celei mai vechi a respectivelor acțiuni.

(3) Drepturile producătorului de videograme, prevăzute la art. 35, se protejează timp de 50 de ani de la data imprimării videogramei. Totuși, dacă în această perioadă videograma a fost legal publicată sau comunicată public, drepturile producătorului de videograme se protejează timp de 50 de ani de la data efectuării celei mai vechi a respectivelor acțiuni.

(4) Drepturile organizației de difuziune prin eter sau prin cablu, prevăzute la art. 36, se protejează timp de 50 de ani de la prima difuzare a emisiunii de către asemenea organizație.

(5) Termenele de protecție, prevăzute la alin. (1)–(4), încep să curgă de la 1 ianuarie al anului următor celui în care a avut loc acțiunea cu semnificație juridică, în temeiul căreia se calculează termenul.

(6) Dacă termenul de protecție a drepturilor patrimoniale asupra unui obiect al drepturilor conexe în țara de origine este mai mare decât termenele de protecție prevăzute de prezenta lege, se aplică normele prezentei legi, iar dacă acest termen este mai mic, se aplică normele legislației țării de origine.

(7) Drepturile conexe trec, în limitele părții rămase a termenelor de protecție prevăzute la alin. (1)–(4), la succesorii în drepturi ai interpretului, producătorului de fonograme, producătorului de videograme și ai organizației de difuziune prin eter sau prin cablu.”

Art. 43 al Legii nr.139/2010 stabilește durata de protecție a **drepturilor producătorilor bazelor de date** în felul următor:

„(1) Dreptul prevăzut la art. 40 (care prevede drepturile producătorilor bazelor de date – **nota autorului**) se protejează timp de 15 ani, începând cu 1

ianuarie al anului următor celui de finalizare a bazei de date.

(2) În cazul în care baza de date este pusă la dispoziția publicului în orice mod înainte de expirarea perioadei prevăzute la alin. (1), termenul de protecție a dreptului producătorului bazei de date expiră după 15 ani, calculați începând cu 1 ianuarie al anului următor celui când baza de date a fost pusă pentru prima dată la dispoziția publicului.

(3) Orice modificare substanțială, evaluată calitativ sau cantitativ, a conținutului unei baze de date, inclusiv orice modificare substanțială rezultând din acumularea completărilor, eliminărilor sau a schimbărilor succesive, care denotă o nouă investiție semnificativă, evaluată calitativ sau cantitativ, permite atribuirea unui termen de protecție propriu bazei de date care rezultă din această investiție.”

Durata de protecție a **operelor nepublicate anterior** intrate în domeniul public este stabilită în următoarea redacție a art. 45 din Legea nr.139/2010:

„(1) Oricare persoană care, după expirarea termenului de protecție a dreptului de autor, pentru prima dată, în mod legal, publică sau pune la dispoziția publicului prin orice mod o operă nepublicată anterior beneficiază de o protecție echivalentă cu cea a drepturilor patrimoniale ale autorilor.

(2) Termenul de protecție a drepturilor patrimoniale menționate la alin. (1) este de 25 de ani de la data la care opera a fost pentru prima dată, în mod legal, publicată sau pusă la dispoziția publicului.”

Cât privește durata de protecție a **publicațiilor critice și științifice** ale operelor intrate în domeniul public, art. 46 al Legii nr.139/2010 prevede că oricare persoană care, după expirarea termenului de protecție a dreptului de autor, editează o publicație critică sau științifică a unei opere intrate în domeniul public beneficiază de o protecție echivalentă cu cea a drepturilor patrimoniale ale autorilor, iar termenul de protecție a acestor drepturi patrimoniale este de 30 de ani de la data la care publicația a fost pentru prima dată editată legal.

În art. 70 (*Dispoziții finale și tranzitorii*) al Legii nr.139/2010 este arătat modul de aplicabilitate a prevederilor art. 23, care reglementează durata de protecție a operelor literare al căror termen de protecție, calculat în conformitate cu prevederile legii anterioare, nu a expirat înainte de intrarea în vigoare a prezentei legi.

Durata de protecție a dreptului de proprietate intelectuală în Republica Moldova este reglementată și de alte acte legislative care au relevanță în domeniul drepturilor de autor și al celor conexe.

Spre exemplu, Legea privind protecția desenelor și modelelor industriale nr.161 din 12 iulie 2007 [14], în art.13, prevede că un desen sau un model industrial înregistrat este protejat pe parcursul unei perioade de 5 ani începând cu data de depozit. Valabilitatea certificatului de înregistrare poate fi prelungită pentru mai multe perioade de câte 5 ani, până la maximum 25 de ani de la data de depozit, iar un desen sau un model industrial neînregistrat este protejat pe parcursul unei perioade de 3 ani de la data la care a fost făcut public pentru prima oară în Republica Moldova.

Art. 20 din Legea privind protecția soiurilor de plante, nr.39 din 29 februarie 2008 [15] prevede că durata protecției prin brevet pentru soi de plantă se extinde până la 25 de ani, iar în cazul soiurilor de viță de vie, cartof și arbori – până la 30 de ani, începând de la data publicării în BOPI a mențiunii privind acordarea brevetului, iar la solicitarea titularului de brevet durata protecției prin brevet este prelungită cu încă 5 ani după expirarea termenelor menționate supra.

CONCLUZII:

După cum reiese din reglementările legislației naționale, durata de protecție a drepturilor de autor și a drepturilor conexe, în mare parte, corespunde prevederilor tratatelor și convențiilor internaționale și europene în domeniul proprietății intelectuale. Cu toate acestea, legislația internă trebuie să se afle într-o perpetuă modificare și actualizare, așa cum legislația statelor comunitare se află în continuă dezvoltare, un exemplu elocvent în acest sens fiind Directiva 2011/77/UE a Parlamentului și a Consiliului din 27 septembrie 2011 de modificare a Directivei 2006/116/CE privind durata de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe, menționată în expunerea de față.

Armonizarea legislației naționale cu cea europeană va contribui substanțial la asigurarea unui nivel mai înalt de protecție a titularilor de drepturi de proprietate intelectuală, va asigura menținerea

și dezvoltarea creativității în interesul autorilor, pieței interne, industriilor culturale, consumatorilor de produse ale creației intelectuale, precum și în avantajul societății în ansamblu.

REFERINȚE

1. STUART, Eugene, FANO, Edoardo, SCALES Linda, LEONAVICIENE, Gerda, LAZAREVA, Anna. *Legislația și politicile în domeniul proprietății intelectuale. Armonizarea legislației Republicii Moldova cu standardele UE. Chișinău iulie 2010*. Editura: IBF International Consulting în consorțiu cu DMI, IRZ, Nomisma, INCOM și Institutul de Politici Publice.

http://www.ncu.moldova.md/public/files/publication/armonizare/SLAG_IP_RO.pdf

2. SĂVESCU, Dan, BUDALĂ, Adrian. *Proprietatea intelectuală în România și unele țări din UE*. Publicat: Brașov: Lux Libris, 2008

<http://www.unitbv.ro/Portals/141/Documente/pi-carte.pdf>

3. NICOLAE SLUTU. *Note de curs: Dreptul proprietății intelectuale (Ciclul I). Universitatea de studii europene din Moldova*.

http://www.usem.md/uploads//files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/072_-

[_Dreptul_proprietatii_intelectuale.pdf](#)

LEGISLAȚIE

[1]. Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte din 27.06.2014. Monitorul Oficial nr.185-199/442 din 18.07.2014.

Notă: Acordul ratificat prin Legea nr.112 din 02.07.2014.

[2]. Acordul privind aspectele legate de comerț ale drepturilor de proprietate intelectuală al Organizației Mondiale a Comerțului - ("Acordul TRIPS").

http://www.dce.gov.ro/Materiale%20site/texte_ref/acord_privind_aspectele_drepturilor_de_proprietate_intelectuala.html

[3]. Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice ("Convenția de la Berna").

Adoptată la 9 septembrie 1886, completată la Paris la 4 mai 1896, revizuită la Berlin la 13 noiembrie 1908, completată la Berna la 20 martie 1914,

revizuită la Roma în 2 iunie 1928, la Bruxelles la 26 iunie 1948, la Stockholm la 14 iulie 1967 și la Paris la 24 iulie 1971, modificată la 28 septembrie 1979 (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr.511 din 22.06.1995). Publicată în ediția oficială «Tratate internaționale», 1999, volumul 9, pag.134.

[4]. Tratatul OMPI privind dreptul de autor din 20 decembrie 1996.

Publicat în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 609 din 27/11/2000.

[5]. Convenția Mondială cu privire la Drepturile de Autor de la Geneva din 6 septembrie 1952 (în vigoare pentru Republica Moldova din 27 mai 1973 în baza succesiunii). Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr.1318 din 02.03.1993.

Publicată: 30.12.1998 în Tratate Internationale Nr. 4, art. Nr. 99;

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=357029>

[6]. Tratatul de la Beijing privind interpretările și execuțiile audiovizuale din 24.06.2012. (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1452 din 28.01.1998).

Publicat în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 609 din 27/11/2000.

[7]. Tratatul Organizației mondiale pentru proprietatea intelectuală privind interpretările, execuțiile și fonogramele din 1996 (Tratatul de la Geneva) – ratificat de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1452-XIII din 28 ianuarie 1998.

Publicat în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 609 din 27/11/2000.

[8]. Convenția internațională pentru protecția artiștilor interpreți sau executați, a producătorilor de fonograme și a organismelor de radiodifuziune din 1961 (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 510I din 22.06.95).

Publicată în ediția oficială «Tratate internaționale», 1999, volumul 9, pag.173.

[9]. Directiva 2006/116/CE a Parlamentului European și a Consiliului nr. 372/12 din 12 decembrie 2006 privind durata de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi.

Publicată: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene din 27.12.2006, 17/vol. 3.

[10]. Directiva 93/98 / CEE a Consiliului din 29 octombrie 1993 privind armonizarea duratei de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31993L0098:ES:HTML>.

[11]. Directiva 2011/77/UE a Parlamentului și a Consiliului din 27 septembrie 2011 de modificare a Directivei 2006/116/CE privind durata de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe.

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2011.265.01.0001.01.RON&toc=OJ:L:2011:265:TOC.

[12]. Directiva 2001/29/CEE din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32001L0029>.

[13]. Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe, nr. 139/02.07.2010.

Publicată: Monitorul Oficial 191-193/630, din 01.10.2010.

[14]. Legea privind protecția desenelor și modelelor industriale nr. 161 din 12.07.2007.

Publicată: 31.08.2007 în Monitorul Oficial Nr. 136-140 art. nr. 577.

[15]. Legea privind protecția soiurilor de plante nr. 39 din 29.02.2008.

Publicată: 06.06.2008, Monitorul Oficial nr. 99-101 art. nr. 364.

REZUMAT

Standarde internaționale și europene privind protecția proprietății intelectuale. Reglementările legislației naționale, durata de protecție a drepturilor de autor și a drepturilor conexe, în mare parte, corespunde prevederilor tratatelor și convențiilor internaționale și europene în domeniul proprietății intelectuale. Cu toate acestea, legislația internă trebuie să se afle într-o perpetuă modificare și actualizare, așa cum legislația statelor comunitare se află în continuă dezvoltare, un exemplu elocvent în acest sens fiind Directiva 2011/77/UE a Parlamentului și a Consiliului din 27 septembrie 2011 de mo-

dificare a Directivei 2006/116/CE privind durata de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe, menționată în expunerea de față. Armonizarea legislației naționale cu cea europeană va contribui substanțial la asigurarea unui nivel mai înalt de protecție a titularilor de drepturi de proprietate intelectuală, va asigura menținerea și dezvoltarea creativității în interesul autorilor, pieței interne, industriilor culturale, consumatorilor de produse ale creației intelectuale, precum și în avantajul societății în ansamblu.

ABSTRACT

European and International Standards for Intellectual Property Protection. The rules of national law, the term of protection of copyright and related rights largely correspond to the provisions of international and European treaties and conventions on intellectual property. However, domestic legislation must be in perpetual change and update as the legislation of community states is evolving, a fine example in this regard is Directive 2011/77/EU of the Parliament and of the Council of 27 September 2011 amending Directive 2006/116/EC on the term of protection of copyright and related rights referred to in the explanatory. Harmonization of national legislation with the European one will substantially contribute to ensuring a higher level of protection for holders of intellectual property rights; will ensure the maintenance and development of creativity in the interests of authors, inter-

nal market, cultural industries, consumers of products of intellectual creation, and for the advantage of society as a whole.

РЕФЕРАТ

Международные и европейские стандарты в области охраны интеллектуальной собственности. Нормы национального законодательства, срок охраны авторского права и смежных прав в значительной степени соответствуют положениям международных и европейских договоров и конвенций в области интеллектуальной собственности. Тем не менее, внутреннее законодательство должно находиться в непрерывном изменении и обновлении подобно законодательству стран европейского сообщества, которое находится в постоянном развитии, и ярким примером тому является Директива Европейского парламента и Совета ЕС № 2011/77/ЕС от 27 сентября 2011 года о внесении изменений в Директиву № 2006/116/ЕС о сроках охраны авторского права и смежных прав, упомянутая в настоящем повествовании. Гармонизация национального законодательства с европейскими правовыми нормами призвана в значительной мере способствовать обеспечению более высокого уровня защиты обладателей прав интеллектуальной собственности, сохранению и развитию творческого потенциала в интересах авторов, внутреннего рынка, творческой индустрии, потребителей интеллектуальной продукции, а также в пользу общества в целом.

PIRATERIE VS. CONTRAFACERE ÎN DOMENIUL OPERELOR SCRISE

ADRIAN GHIMPU, EXPERT,
CĂTĂLIN STOICESCU, EXPERT,
ROBERT NECHIFOR, EXPERT,
OFICIUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE DE AUTOR, ROMÂNIA

ÎN ROMÂNIA, PREOCUPAREA PENTRU PROTEJAREA DREPTURILOR CREATORILOR DE OPERE SCRISE ARE O VECHIME RESPECTABILĂ. CONSIDERÂND CA REFERINȚĂ DECRETUL 321/1956, DRUMUL PARCURS ÎN DOMENIUL DREPTURILOR DE AUTOR ARE CA PRINCIPALE JALOANE ÎNFIINȚAREA, PRIN H.G. 527/1992, A AGENȚIEI ROMÂNE PENTRU PROTEJAREA DREPTURILOR DE AUTOR ȘI ADOPTAREA LEGII NR. 8/1996 PRIVIND DREPTUL DE AUTOR ȘI DREPTURILE CONEXE, PUBLICATĂ ÎN MONITORUL OFICIAL AL ROMÂNIEI, PARTEA I, LA 26 MARTIE 1996. ODATĂ CU ADOPTAREA LEGII 8/1996, S-AU PUS BAZELE OFICIULUI ROMÂN PENTRU DREPTURILE DE AUTOR, CARE ÎNCEPE SĂ-ȘI DESFĂȘOARE ACTIVITATEA CONCRETĂ DIN 1997, CA ORGANISM MENIT SĂ ASIGURE O APLICARE CÂT MAI UNITARĂ A PROTECȚIEI, PE PLAN NAȚIONAL, A DREPTULUI DE AUTOR ȘI A DREPTURILOR CONEXE.

În cadrul totalității operelor de creație intelectuală, operele scrise reprezintă nu numai una din cele mai vechi expresii de creație, dar și una din cele mai reprezentative categorii ale capacității creatoare a minții umane și constituie, atât cantitativ, cât și calitativ, una din cele mai importante părți ale domeniului dreptului de autor.

Vom prezenta, succint, modul în care Legea 8/1996 tratează operele scrise din punctul de vedere al dreptului de autor și drepturilor conexe.

De la bun început se recunoaște și se garantează dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau științifice, precum și asupra oricăror asemenea

opere de creație intelectuală, acest drept comportând atribute de ordin moral și patrimonial (art. 1 alin. 1). Conform legii, sunt subiecte ale dreptului de autor operele originale de creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma concretă de exprimare și independent de valoarea și destinația lor, cum sunt și *scrierile* literare și publicistice, conferințele, predicile, pledoariile, prelegerile și orice alte opere *scrise* și *operele științifice scrise* [...] cum ar fi: comunicările, studiile, cursurile universitare, manualele școlare, proiectele și documentațiile științifice (art. 7 lit. a și b). De asemenea, sunt subiecte ale dreptului de autor și operele care au avut ca element component o operă scrisă, cum ar fi: compozițiile muzicale cu text sau fără text, operele dramatice, dramatico-muzicale etc. Tot subiecte ale dreptului de autor, însă fără a prejudicia drepturile autorilor opere originale, constituie și *operele derivate* care au fost create plecând de la una sau mai multe opere preexistente, și anume: traducerile, adaptările, adnotările, lucrările documentare, aranjamentele muzicale și orice alte transformări ale unei opere literare, artistice sau științifice care reprezintă o muncă intelectuală de creație și culegerile de opere literare, artistice sau științifice, cum ar fi: enciclopediile și antologiile, colecțiile sau compilațiile de materiale sau date (art. 8 lit. a) și b). Autorul unei opere scrise are, conform Legii 8/1996, drepturi morale și patrimo-

niale. În condițiile actuale ale evoluției suporturilor pe care se poate efectua copierea operei scrise (ex.: suport magnetic, suport optic și suport electronic), a mijloacelor prin care se poate efectua această copiere și a mijloacelor de prezentare către public, în Legea 8/1996 are o deosebită importanță definirea noțiunii de *reproducere* a unei opere, ca fiind realizarea uneia ori a mai multor copii ale unei opere, în orice formă materială, inclusiv realizarea oricărei înregistrări sonore sau vizuale a unei opere, precum și stocarea permanentă ori temporară a acesteia cu mijloace electronice și definirea noțiunii de *difuzare* a unei opere, ca fiind distribuirea către public a originalului ori a copiilor unei opere, prin vânzare, închiriere, împrumut sau prin orice alt mod de transmitere cu titlu oneros sau cu titlu gratuit (art. 14¹). O altă prevedere importantă a Legii 8/1996 se referă la faptul că autorul unei opere are dreptul patrimonial exclusiv de a autoriza *traducerea, publicarea în culegeri, adaptarea, precum și orice altă transformare a operei sale prin care se obține o operă derivată*.

Prin Legea 8/1996 sunt reglementate infracțiunile speciale privind dreptul de autor și drepturile conexe, alături de sancțiunile civile sau de altă natură, posibil a fi aplicate ori de câte ori se aduce atingere drepturilor recunoscute și protejate. Din acestea, un număr de 8 infracțiuni privesc nerespectarea (directă sau indirectă) a drepturilor de autor ale titularilor de drepturi din domeniul operelor scrise. Astfel, constituie infracțiuni următoarele fapte, dacă acestea se produc fără a avea autorizarea sau, după caz, consimțământul titularului drepturilor de autor asupra operei scrise: aducerea la cunoștința publică a operei, reprezentarea scenică, recitarea sau prezentarea directă, în orice altă modalitate publică, a unei opere, traducerea, publicarea în culegeri, adaptarea sau transformarea unei opere, pentru a obține o operă derivată, însușirea calității de autor al unei opere, aducerea la cunoștința publică a unei opere sub un alt nume decât acela decis de autor, reproducerea integrală sau parțială a unei opere, difuzarea operei, importul, în vederea comercializării pe teritoriul României, a copiilor de pe o operă.

De asemenea, în Legea 8/1996 se prevede că: "Art. 139° (1) Constituie infracțiuni și se pedepsesc cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă următoarele fapte:

a) realizarea, în scopul distribuirii, de mărfuri-pirat;

(6) În sensul prezentei legi, prin mărfuri-pirat se înțelege toate copiile, indiferent de suport, inclusiv copertele, realizate fără consimțământul titularului de drepturi sau al persoanei legal autorizate de acesta și care sunt executate, direct ori indirect, total sau parțial, de pe un produs purtător de drepturi de autor ori de drepturi conexe sau de pe ambalajele ori copertele acestora.

(7) În sensul prezentei legi, prin scop comercial se înțelege urmărirea obținerii, direct sau indirect, a unui avantaj economic ori material".

Conform prevederilor legii 8/1996, în domeniul operelor scrise titularii drepturilor încălcate pot solicita instanțelor de judecată sau altor organisme competente, după caz, recunoașterea drepturilor sale, constatarea încălcării acestora și pot pretinde repararea prejudiciului în conformitate cu normele legale.

Oficiul Român pentru Drepturile de Autor, care a început din anul 1997 să-și desfășoare în mod efectiv activitatea ca organ de specialitate în subordinea Guvernului, cu autoritate unică pe teritoriul României în ceea ce privește evidența, observarea și controlul aplicării legislației în domeniul dreptului de autor și al drepturilor conexe, a avut în permanență în vedere modul în care sunt respectate drepturile de autor în domeniul operelor scrise. Conform atribuțiilor sale legale, ORDA a primit și a rezolvat, în măsura posibilităților practice de acțiune, sesizări din partea persoanelor (fizice sau juridice), care au considerat că le-au fost încălcate drepturile de autor în domeniul operelor scrise, iar acestea au fost înaintate, în vederea continuării cercetărilor sau spre legală soluționare, organelor competente, respectiv poliției sau parchetului.

În decursul timpului, activitatea de constatare tehnico-științifică, activitatea de expertiză și activitatea de soluționare a petițiilor (sesizărilor), a întâlnit aproape toată gama de fapte de încălcare a dreptului de autor în domeniul operelor scrise, considerate infracțiuni de către reglementările în vigoare.

În continuare, vom prezenta câteva observații asupra cazurilor, ce constituie cazuri de posibilă pirație, întâlnite în activitatea ORDA de constatare tehnico-științifică și expertiză în domeniul aplicării

legislației privind dreptul de autor asupra operelor scrise, în speranța că aceste observații sunt utile.

A. Tipuri de piraterie constatate de ORDA:

- Reproducere totală prin fotocopiere sau prin alt mijloc;
- Reproducere parțială prin preluarea unor pagrafe sau fraze și inserarea acestora în altă carte identic sau cu mici modificări;
- Preluarea unei traduceri și modificarea numelui cărții traduse;
- Reproducere totală realizată prin preluarea materialului original și modificarea acestuia în mică măsură, la nivel de tehnoredactare.

B. Tipuri de cărți piratate:

- Beletristică;
- Cărți de bucate;
- Dicționare;
- Cărți de specialitate pe un anumit domeniu (medicină, drept etc.);
- Monografiile ale unor localități;
- Alte lucrări de specialitate care nu sunt destinate comercializării, fiind lucrări de doctorat, masterat etc.

C. Modalități de comercializare a cărților piratate

- Vânzarea cu ridicata (angro), prin depozite specializate;
- Librării, puncte de vânzare a cărților;
- Internet;
- Împreună cu ziare sau reviste.

Astfel, în urma unui control efectuat de către organele de poliție aparținând de IGPR – Direcția de Investigare a Fraudelor împreună cu inspectorii ORDA, s-a întâlnit un caz în care o editură din București a reprodus și difuzat, pe parcursul mai multor ani, peste 150 de opere scrise, aparținând unui mare număr de autori români și străini sau traducători, *fără a avea nici măcar un singur contract de editare*. Precizăm că editura respectivă a practicat tiraje relativ mari, iar prețul de vânzare al cărților a fost relativ mic, ca o consecință directă a inexistenței vreunei îndatoriri bănești legate de drepturile de autor. În cazul aceleiași edituri s-a observat și tendința editării unor cărți, în special destinate copiilor, ce reprezentau adaptări sau chiar prescurtări grosolane ale unor opere de renume. Este interesant faptul că în depozitul editurii

s-a găsit marfă (cărți), pregătită pentru a fi expediată, în valoare de cca 200.000 RON.

În alte situații s-a constatat editarea unor opere scrise ale unor autori de notorietate, opere asupra cărora exista drept de autor protejat, dobândit prin moștenire, fără ca editurile în cauză să posede autorizarea sau consimțământul necesar. De obicei, în asemenea cazuri editurile au invocat necunoașterea faptului că mai există moștenitori sau dificultatea de a-i găsi pe respectivii moștenitori. Însă, conform celor constatate, editurile respective cunoșteau prevederile legale (dovadă fiind numeroasele contracte de editare încheiate pentru alte opere) sau nu au putut proba nici cea mai mică încercare de a căuta titularii de drepturi (moștenitorii). Ca exemple în aceste cazuri pot fi amintiți, prin prisma numărului de cazuri, autorii: Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, George Topârceanu.

Ca rezultat al celor 14 ani de experiență proprie de urmărire a cazurilor de reproducere parțială sau totală sau la însușirea fără drept a calității de autor în domeniul operelor scrise de specialitate, putem afirma că pe primul loc se află cărțile de medicină umană și veterinară, urmate de manuale, de cărțile tehnice, de cărțile juridice și de cărțile referitoare la muzică. "Plagiatul poate fi definit în mod general ca fiind: furtul sau folosirea fără menționarea sursei, ori a avizului autorului, a unor idei sau fraze, care apar ulterior ca noi și originale, cu un alt autor. [...] Dacă urmărim lanțul consecințelor, atunci se poate constata că prima victimă a plagiatului este ierarhia valorilor sociale. Dacă prin furt și plagiat se poate parveni, ce rost mai au școala și truda intelectuală!"¹

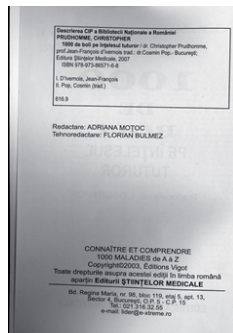
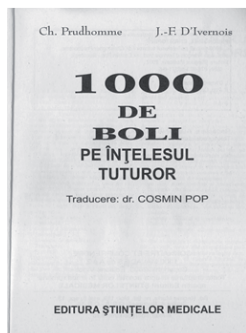
Prezentăm două exemple de piraterie în acest sens:

Persoane fizice au reprodus integral, prin fotocopiere, trei tratate de medicină, apărute la Editura MEDICALĂ CALLISTO, pe care le ofereau spre vânzare pe internet la prețul de cca 150 lei, în condițiile în care originalele se comercializau cu cca 600 lei.

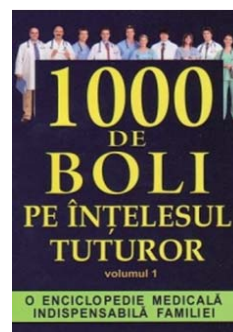
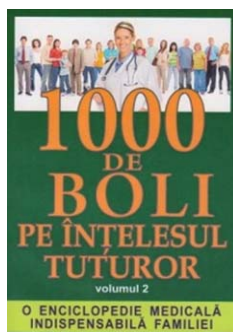
În acest caz ORDA a stabilit caracterul de mărfuri-pirat pentru un număr de 24 de lucrări ce reprezentau copii ale celor trei produse originale.

¹ http://www.tribunainvatamantului.ro/d_art.php?id=283&cat=32 Articol de Maria Dobrescu referitor la conferința „Copyright – creativitate, libertate, proprietate, civism” susținută de prof. univ. dr. ing. Dorin Isoc, de la Universitatea Tehnică din Cluj

Un alt exemplu:

Autor(i): Ch. Prudhomme, J.-F. D Ivernois. Editura: Orizonturi. Colecția: Sănătate fără medicamente, 2012 , 258 pag., ISBN: 9789737361639

Concluzia certă a experților ORDA a fost că ambele exemplare prezentate și expertizate sunt identice în totalitate în ce privește conținutul principal (text, planșe, grafice și tabele) și fac obiectul protecției dreptului de autor. De asemenea, se poate afirma că la realizarea fizică a cărților a fost folosit același material, premergător tiparului, rezultat în urma unui proces tehnologic specific unei edituri, respectiv: culegere, redactare, tehnoredactare etc.

Faptul că există diferențe la nivel de copertă, pagină tehnică, hârtie etc., demonstrează că exemplarele analizate nu fac parte din același lot (tiraj), fiind tipărite în etape diferite.

Un caz deosebit îl constituie copierea și vinderea către terțe persoane (în vederea unei utilizări similare) a proiectelor de diplomă sau licență, realizate de alte persoane, fără consimțământul acestora. Considerăm că într-un astfel de caz este vorba de reproducere și difuzare, fără drept, a unei opere scrise, fapte ce constituie infracțiuni prevăzute și sancționate prin prevederile Legii 8/1996. Situații de acest

gen se întâlnesc în majoritatea centrelor universitare. Legea 8/1996, la art. 139⁶ alin. (1) prevede: "Constituie infracțiuni și se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 5 ani sau cu amendă următoarele fapte: realizarea, în scopul distribuirii, fără a se urmări direct sau indirect un avantaj material, cu orice mijloace și în orice mod, de mărfuri-pirat;" iar la alin. (8): „În sensul prezentei legi, prin mărfuri pirat se înțelege: toate copiile, indiferent de suport, inclusiv copertele, realizate fără consimțământul titularului de drepturi sau al persoanei legal autorizate de acesta și care sunt executate, direct ori indirect, total sau parțial, de pe un produs purtător de drepturi de autor sau de drepturi conexe ori de pe ambalajele sau copertele acestora.”

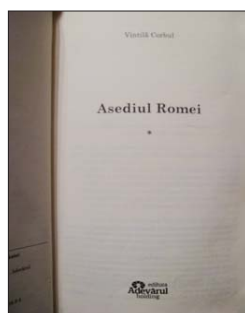
În centrele universitare mai apare o problemă, și anume a celor care oferă servicii de multiplicare (Xerox) și care practică multiplicarea (printarea) operelor științifice de renume și care au și un preț pe măsură în varianta originală – tipărită. Ca exemplu, un astfel de magazin din Iași, aflat lângă Facul-

tatea de Medicină, oferea gata printată și la prețul de 100 lei o copie a unui manual celebru de specialitate, al cărui preț în varianta originală – tipărită era în librărie de 300 lei.

Nu lipsesc din cauzistica întâlnită nici situațiile de import fără autorizarea titularului de drepturi. În speță, a fost vorba despre importuri, realizate fără drept, de firme de distribuție din România. Operele scrise au fost editate cu autorizare de o firmă din Republica Moldova, într-un caz, și de o firmă din Italia, în alt caz. Precizăm că operele aparțineau unor autori români.

În ultima perioadă de timp s-au înmulțit și sunt de notorietate publică diferite cazuri legate de publicarea unor opere scrise de renume, neprecizându-se niciun nume de traducător sau folosindu-se alt nume decât al traducătorului real.

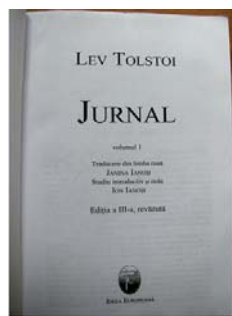
Referitor la prima situație se poate da un exemplu din expertiza ORDA în cazul respectiv. Astfel, s-au comparat următoarele:

În acest caz concluzia experților ORDA a fost: **“În concluzie, ne menținem afirmația cu privire la identitatea celor două texte, din lucrările celor două edituri, precum și afirmația că lucrarea „A.....” - autor VC, publicată de Editura A..... în anul 2007, reproduce integral lucrarea „A.....27” - autor VC, publicată de Editura C..... în anul 2004.”**

În acest caz, traducătorul a dat în judecată, la Tribunalul București, Editura A....., cerând de la reprezentanții acesteia drepturile de traducere pen-

tru romanul „A.....”, de VC. El a acuzat Editura A..... de folosire a unei traduceri care nu îi aparține și pentru care nu a cumpărat drepturile de autor. Magistra-

ții au hotărât ca Editura A..... să plătească 35.424 lei despăgubiri pentru încălcarea drepturilor de autor ale traducătorului.

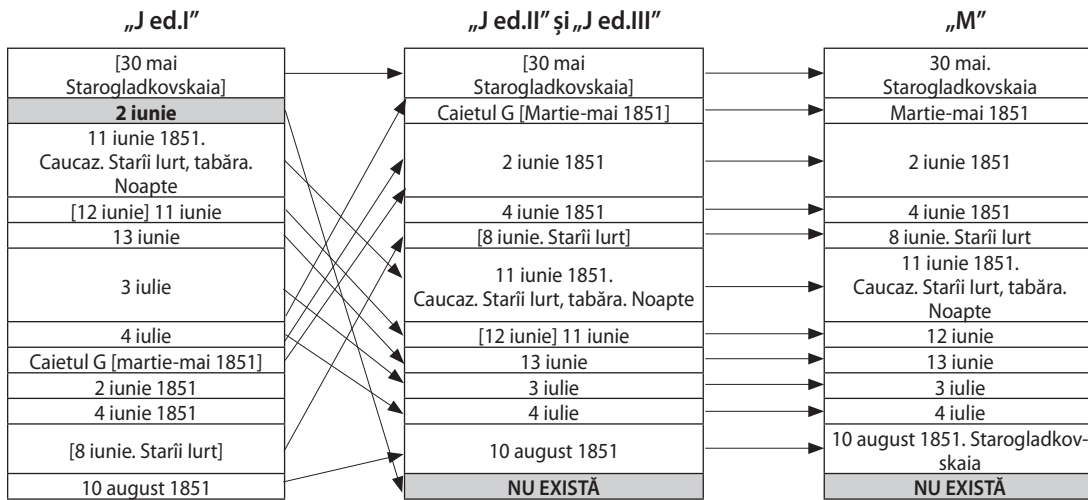
Referitor la a doua situație, în care se folosește un alt nume decât al traducătorului real, va fi prezentată în continuare o exemplificare privitoare la modalitatea de efectuare a constatării:

Analizând textul din lucrarea **„Memorii”**, vol. I, începând cu pag. 25, s-a constatat **menținerea ordinii redactării selecțiilor** existente în **„Jurnal ed. II”**, vol. I, începând cu pag. 97, și în **„Jurnal ed. III”**, vol. I, începând cu pag. 92, astfel:

a) 30 mai. Starogladkovskaia	– pag. 25;
b) Martie-mai 1851	– pag. 25;
c) 2 iunie 1851	– pag. 27;
d) 4 iunie 1851	– pag. 28;
e) 8 iunie. Starii lurt	– pag. 28;
f) 11 iunie 1851. Caucaz. Starii lurt, tabăra. Noapte	– pag. 30;
g) 12 iunie	– pag. 31;
h) 13 iunie	– pag. 33;
i) 3 iulie	– pag. 33;
j) 4 iulie	– pag. 34;
k) 10 august 1851. Starogladkovskaia	– pag. 35.

Schematic, ordinea redactărilor mai sus descrise se prezintă astfel:

²Raport de constatare tehnico-științifică DEC - ORDA

În acest caz, traducătorul Janina Ianoși a dat în judecată, la Tribunalul București, pe traducătorul “Ghenadi Strungar”, cerând pedepsirea acestuia pentru încălcarea legii și daune corespunzătoare.

În decembrie 2013, Gheorghe Stanca, cunoscut în mediul literar sub pseudonimul Ghenadi Strungar, a fost condamnat la un an cu suspendare pentru plagiat, deoarece și-a însușit în mod ilicit traducerea romanului Jurnal de Lev Tolstoi, tradus de fapt din limba rusă de Janina Ianoși.

Unul din cazurile în care a fost evident faptul că produsul pirat a fost realizat prin scanarea operei originale și apoi translatarea imaginilor obținute cu ajutorul unui program pentru **Recunoașterea Optică a Caracterelor** într-un text cu care s-a realizat o operă scrisă pirat, este acela în care s-a realizat o

ediție pirat după ediția originală realizată de SC HUMANITAS SA a operei „De ce iubim femeile” a autorului Mircea Cărtărescu.

Trebuie precizat faptul că acest caz a făcut obiectul a două dosare instrumentate de Inspectoratul General al Poliției Române – Direcția de Investigare a Infrațiunilor.

Se vor prezenta în continuare câteva părți din raportul de constatare tehnico-științifică întocmit pe baza comparării ediției originale cu ediția pirat.

În urma constatării efectuate asupra unui 1 (unu) exemplar de carte cu titlul “De ce iubim femeile” (autor Mircea Cărtărescu), identificat la **S.C. S.R.L.** prin **comparare** cu exemplarul editat de **SC Humanitas SA**, s-au constatat următoarele deosebiri:

Fig. 1. Lucrarea “De ce iubim femeile”, exemplar editat de SC Humanitas SA

Fig. 2. Lucrarea “De ce iubim femeile”, identificată la S.C. S.R.L.

– **diferențe de dimensiuni** (lucrarea **“De ce iubim femeile”** identificată la **S.C. S.R.L.** are dimensiunile de 17,6 cm X 11 cm, diferite de lucrarea

“De ce iubim femeile” editată de **SC Humanitas SA** care are ca dimensiuni 18 cm X 11,2 cm) și de culoare a copertei;

Fig. 3. Lucrarea “De ce iubim femeile”, exemplar editat de SC Humanitas SA

Fig. 4. Lucrarea “De ce iubim femeile”, identificată la S.C. S.R.L.

– **pe coperta posterioară a lucrării** identificată la **S.C. S.R.L.** se constată **lipsa mențiunii privind numele autorului și a titlului picturii reproduse pe coperta anterioară;**

– **pe coperta posterioară a lucrării** identificată la **S.C. S.R.L.** se constată **diferențe de culoare ale textului de prezentare a lucrării;**

Fig. 5. Lucrare editată SC Humanitas

Fig. 6. Lucrare identificată la S.C. S.R.L.

– **diferență de tonalitate a culorii siglei editurii;**

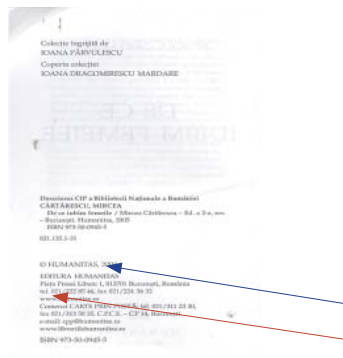

Fig. 7. Lucrare editată SC Humanitas

Fig. 8. Lucrare identificată la S.C. S.R.L.

- diferențe de machetare, lipsa spațiului dintre caracterul ”” și numărul ”2004” din cadrul mențiunii de copyright (pagina 4), folosirea majusculei la mențiunea ”Tel.”;

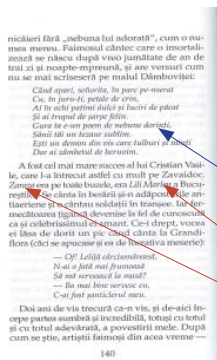

Fig. 9. Lucrare editată SC Humanitas

- greșeală gramaticală în cazul cuvântului ”dorinți” la lucrarea ”De ce iubim femeile” identificată la S.C. S.R.L.
- nefolosirea opțiunii de caracter italic pentru cuvintele ”Zaraza”, ”Lili Marlen” la lucrarea ”De ce iubim femeile” identificată la S.C. S.R.L.³

Fără a epuiza paleta de cazuri întâlnite în activitatea noastră de combatere a încălcării drepturilor de autor în domeniul operelor scrise, facem o ultimă observație, legată de evoluția domeniului. Credem că, în acest moment, reprezintă o problemă operele scrise copiate și stocate pe suporturi magnetice și optice și difuzate către public atât prin intermediul compact discurilor, cât și prin intermediul Internetului, pe suport electronic. Există în România multe firme care difuzează opere scrise (integrale sau parțiale) înregistrate pe compact discuri. De asemenea, există probe că anumite opere scrise aparținând unor autori români sunt stocate pe serverele unor portaluri din străinătate și difuzate în întreaga lume

³ Raport de constatare tehnico-științifică DEC - ORDA

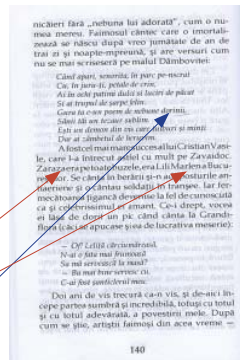

Fig. 10. Lucrare identificată la S.C. S.R.L.

prin site-uri aparținând unor firme sau persoane din străinătate. Sunt necesare noi metode de observare și investigare, metode ce solicită aplicarea de noi proceduri și care implică resurse umane și mijloace materiale și financiare deosebite.

Acest capitol nu poate fi încheiat fără a prezenta și un exemplu privind pirateria pe suport electronic – internet, referitoare la operele scrise.

Exemplul se referă la site-ul www.cartionline.as.ro care, o bună bucată de timp a oferit spre citire și/sau downloadare cu ajutorul PC-ului a mii de cărți de renume, fără nici cea mai mică rezervă cu privire la faptul că făcea acest lucru cu totul în afara oricăror norme legale.

Având în vedere că titularii de drepturi au luat contact cu administratorii acestui site înainte să adreseze o sesizare organelor de cercetare în drept, administratorii au închis acest site. Evident că cei care au downloadat în timp opere scrise protejate de lege, cât și respectivii administratori au scăpat fără a fi trași la răspundere.

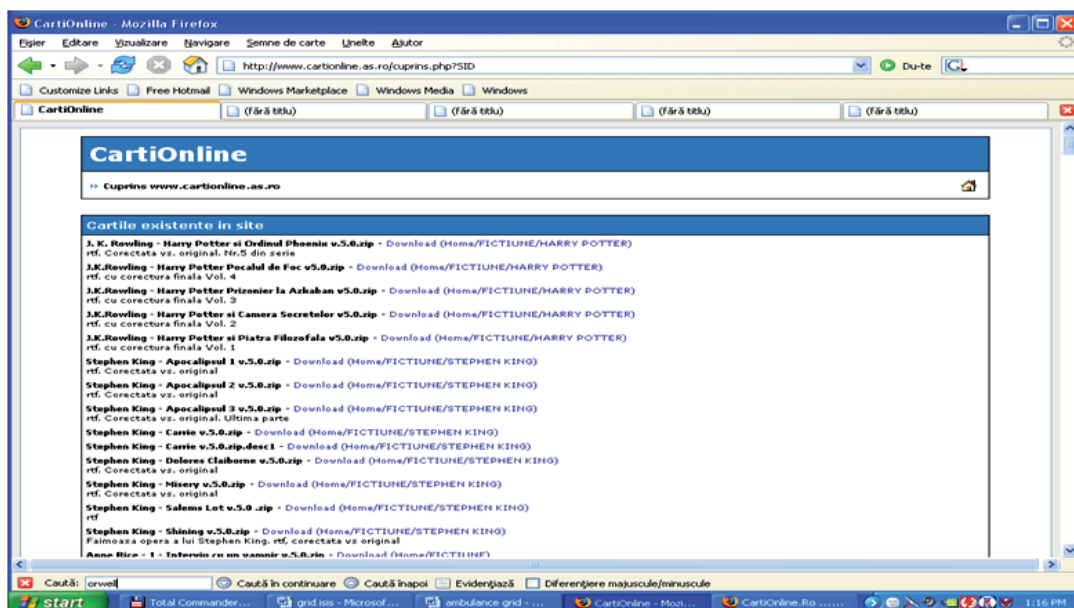

Fig. 11. Captură de ecran a site-ului www.cartionline.as.ro

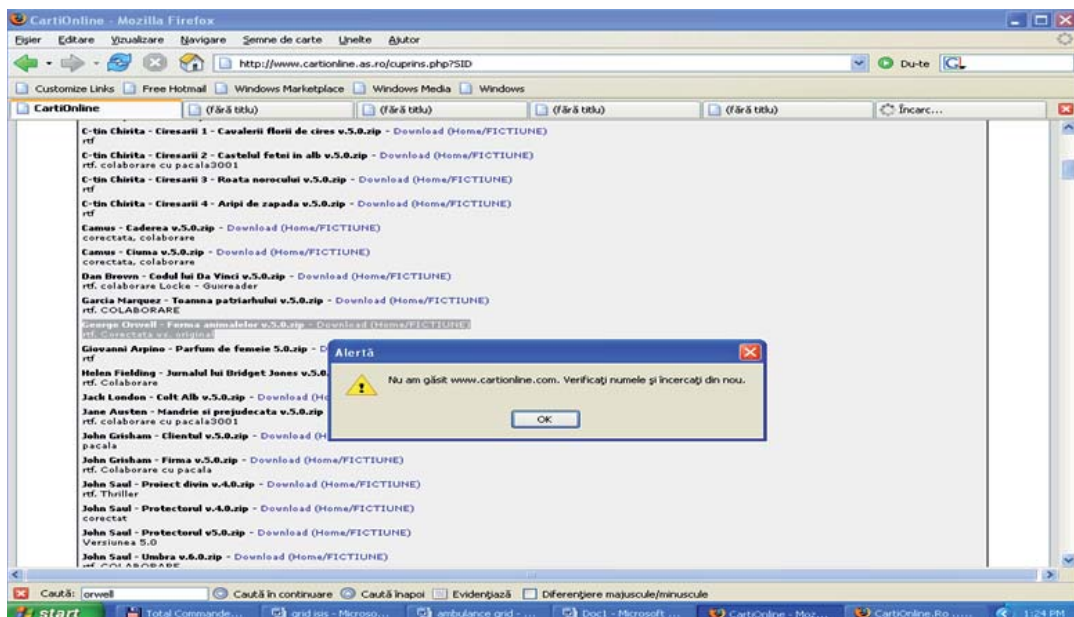

Fig. 12. Captură de ecran a site-ului www.cartionline.as.ro, care arată că administratorii site-ului au închis paginile care permiteau citirea și downloadarea liberă a operelor scrise.

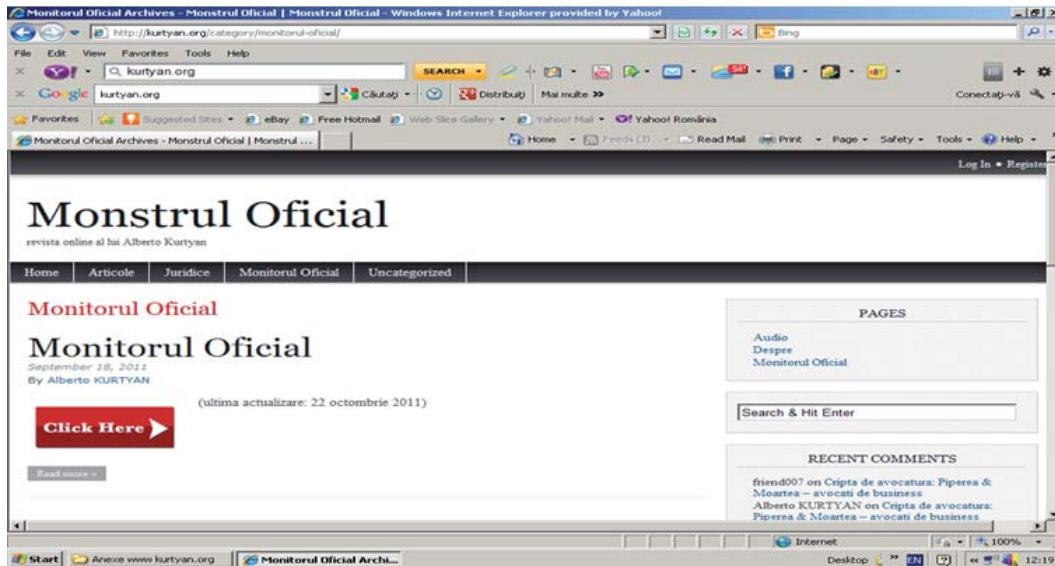

Fig. 13. Captură de ecran de pe site-ul www.kurtyan.org cu copii pirat ale Monitorului Oficial

Fig. 14. Captură de ecran de pe site-ul www.kurtyan.org cu copii pirat ale Monitorului Oficial

Fig. 15. Captură de ecran de pe site-ul www.vitorrentz.cc cu copii pirat ale cărților protejate.

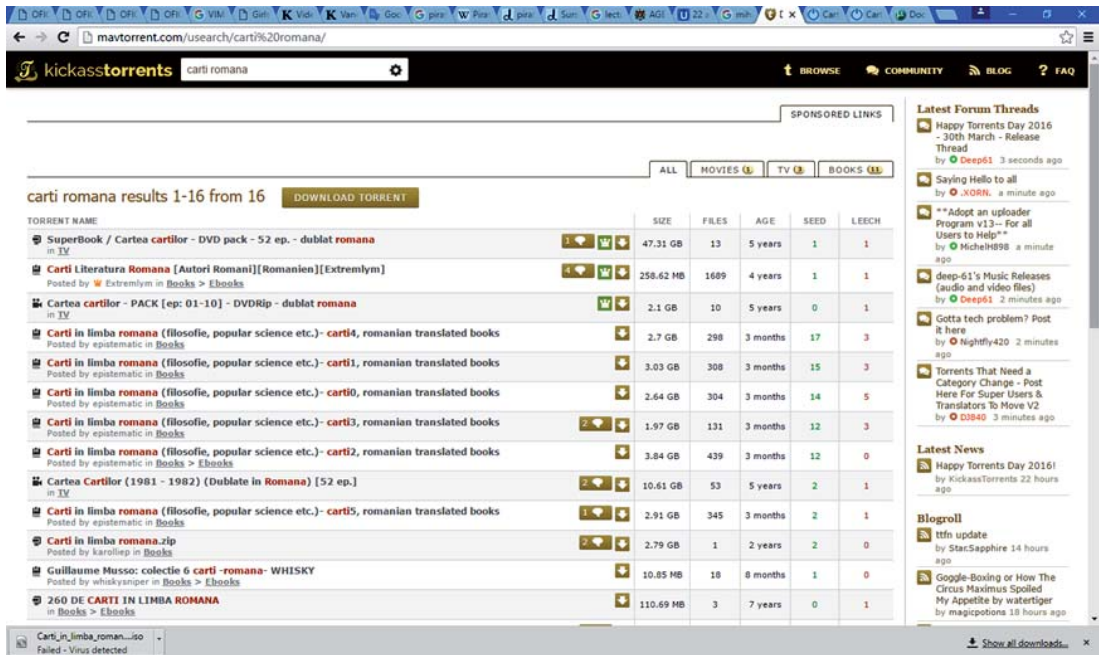

Fig. 16. Captură de ecran a site-ului www.mavtorrent.com cu copii pirat ale cărților protejate.

În foarte puține cazuri ORDA a primit sesizări din partea unor persoane fizice care considerau că operele lor scrise, dar neaduse la cunoștința publică, au fost aduse la cunoștința publică de către altă persoană fizică sau juridică prin însușirea calității de autor. În situația în care persoana ce a făcut sesizarea nu a putut prezenta, la solicitarea organelor de cercetare penală, nici manuscrisele originale ale operei scrise și nici dovezi clare în sprijinul susținerii faptului că este autor, am considerat sesizarea ca neîntemeiată. Precizăm că legea prevede faptul că *opera de creație intelectuală este recunoscută și protejată, independent de aducerea la cunoștință publică, prin simplul fapt al realizării ei, chiar neterminată (art. 1 alin 2)*, dar acest fapt impune existența unui minim set de dovezi ce pot concura la stabilirea paternității asupra operei în cauză, existența și conținutul unei opere putându-se dovedi prin orice mijloace de probă, inclusiv prin includerea acesteia în repertoriul unui organism de gestiune colectivă. În susținerea celor de mai înainte, este necesar să fie prezentate prevederile art. 148 din Legea 8/1996:

- La alin. (1): În vederea înregistrării, ca mijloc de probă, a operelor realizate în România, se înființează Registrul Național de Opere, administrat de Oficiul Român pentru Drepturile de Autor. Înregistrarea este facultativă și se face contra cost, potrivit normelor metodologice și tarifelor stabilite prin hotărâre a Guvernului.

- La alin. (2): Existența și conținutul unei opere se pot dovedi prin orice mijloace de probă, inclusiv prin includerea acesteia în repertoriul unui organism de gestiune colectivă.

- La alin. (7): Autorii de opere și titularii de drepturi, odată cu includerea operei lor în repertoriul organismului de gestiune colectivă, își pot înregistra și numele literar sau artistic, exclusiv în vederea aducerii acestuia la cunoștință publică.

În concluzie, având în vedere faptul că **Dreptul proprietății intelectuale include următoarele categorii distincte:**

❖ **Dreptul de autor** – Sunt protejate, printre altele: scrierile literare și publicistice, programele pentru calculator, operele științifice, scrise sau orale, compozițiile muzicale cu sau fără text, operele dramatice, operele cinematografice, precum și orice alte opere audiovizuale, operele fotografice, operele de artă grafică sau plastică, operele de arhitectură, lucrările plastice, hărțile și desenele din domeniul topografiei, geografiei și științei în general, precum și drepturile conexe dreptului de autor.

Această categorie este în sarcina **Oficiului Român pentru Drepturile de Autor** (ORDA), care funcționează ca organ de specialitate în subordinea Guvernului, fiind autoritate unică de reglementare, evidență prin registre naționale, supraveghere, autorizare, arbitraj și constatare tehnico-științifică în domeniul drepturilor de autor și al drepturilor conexe.

❖ **Dreptul de proprietate industrială** – Sunt protejate creațiile (invenții, modele de utilitate, desene și modele industriale) și semnele distinctive (mărci, indicații geografice, nume comerciale).

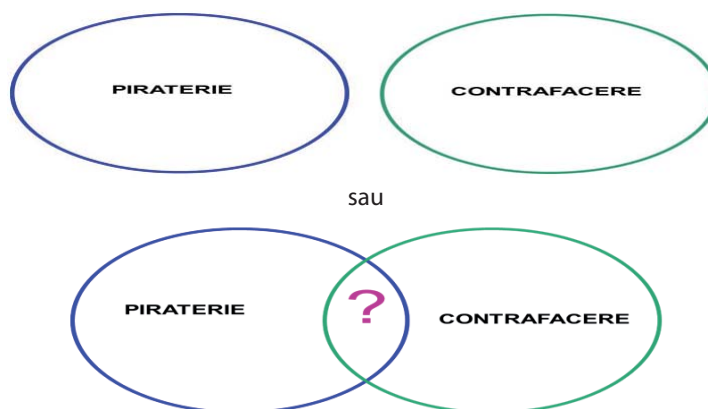
Această categorie este în sarcina **Oficiului de Stat pentru Invenții și Mărci** (OSIM).

Este uzuală opinia că:

“În general se consideră că există și trebuie făcută o distincție clară între piraterie și contrafăcerea sau mai bine spus între mărfurile pirat și mărfurile contrafăcute.

Astfel, prin mărfuri pirat se înțelege: toate copiile (în totalitate sau parțiale), indiferent de suport, inclusiv copertele, realizate fără consimțământul titularului de drepturi sau al persoanei legal autorizate de acesta și care sunt executate, direct ori indirect, total sau parțial, de pe un produs purtător de drepturi de autor sau de drepturi conexe ori de pe ambalajele sau copertele acestora, iar prin mărfuri contrafăcute se înțelege acele mărfuri rezultate în urma unui proces de falsificare a unor bunuri sau materiale care are loc în condițiile ignorării normelor legislative ale unei țări sau regiuni.”

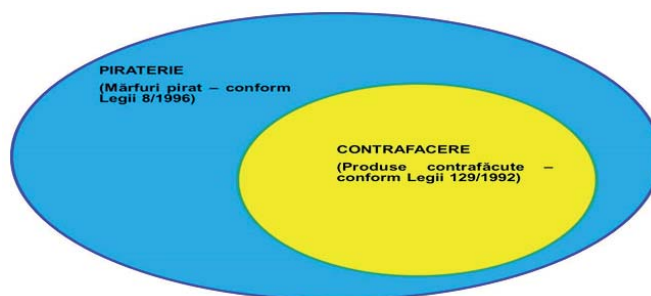
Această abordare a situației poate fi exemplificată astfel:

Considerăm că această abordare este greșită.

Din cazurile prezentate în această expunere, precum și din alte concluzii ale lucrărilor aflate în portofoliul de expertize și constatări ale Oficiului Român pentru Drepturile de Autor, dar care nu au putut fi prezentate din motive de spațiu redacțional, apreciem că nu poate fi stabilită în mod cert și,

prin urmare, legal, o graniță între piraterie și contrafacere. Astfel, în opinia noastră, abordarea corectă a problemei constă în a considera contrafacerea ca făcând parte din categoria mare a pirateriei. Se poate aprecia contrafacerea ca o piraterie în care scopul urmărit este asemănarea în cât mai mare măsură cu produsul/opera originală.

Precizări privind dreptul de autor asupra prezentei lucrări:

Această lucrare poate fi folosită în vederea redactării lucrărilor de diplomă, masterat, doctorat etc., existând doar rugămintea citării corecte a lucrării și autorilor.

REZUMAT

Piraterie vs. contrafacere în domeniul operelor scrise. În cadrul totalității operelor de creație intelectuală, operele scrise reprezintă nu numai una din cele mai vechi expresii de creație, dar și una din cele mai reprezentative categorii ale capacității creatoare a minții umane și constituie, atât cantitativ, cât și calitativ, una din cele mai importante părți ale domeniului dreptului de autor. Autorii prezentului articol, experți ai *Oficiului Român pentru Drepturile de Autor*, prezintă, succint, modul în care Legea

8/1996 a României tratează operele scrise din punctul de vedere al dreptului de autor și drepturilor conexe. Ei apreciază că, din cazurile prezentate în această expunere, precum și din alte concluzii ale lucrărilor aflate în portofoliul de expertize și constatări ale Oficiului Român pentru Drepturile de Autor, dar care nu au putut fi prezentate din motive de spațiu redacțional, nu poate fi stabilită în mod cert și, prin urmare, legal, o graniță între piraterie și contrafacere. Astfel, în opinia autorilor, abordarea corectă a problemei constă în a considera contrafacerea ca făcând parte din categoria mare a pira-

teriei. Se poate aprecia contrafacerea ca o piraterie în care scopul urmărit este asemănarea în cât mai mare măsură cu produsul/opera originală.

ABSTRACT

Piracy vs. Counterfeiting in the Field of Written Works. Within the totality of works of intellectual creation, written works is not only one of the oldest expressions of creation, but also one of the most representative categories of the creative capacity of the human mind and constitutes, both quantitatively and qualitatively, one of the most important parts of copyright. The authors of this article, experts of the *Romanian Copyright Office*, present briefly the way in which Law 8/1996 of Romania treats written works in terms of copyright and related rights. They consider that, from the cases presented in this exhibition, as well as other conclusions of the works in the portfolio of expert examinations and findings of the Romanian Office for Copyright, but that could not be shown for reasons of editorial space, it cannot be determined clearly and therefore legally, a boundary between piracy and counterfeiting. Thus, according to the authors, the correct approach to the problem is to treat counterfeiting as part of the large category of piracy. It can be appreciated that counterfeiting is a piracy where the pursued aim is the similarity to the extent as much as the original product/work.

РЕФЕРАТ

Пиратство vs. контрафакция в области письменных произведений. В совокупности произведений интеллектуального творчества письменные произведения являются не только одним из древнейших способов выражения творчества, но и одной из наиболее представительных категорий творческого потенциала человеческого разума и представляет собой как количественно, так и качественно одной из самых важных частей области авторского права. Авторы настоящей статьи – эксперты Румынского ведомства по вопросам авторского права, кратко представляют, как Румынский закон 8/1996 трактует понятие *письменного произведения* с точки зрения авторского права и смежных прав. Они приходят к заключению, что из представленных в статье случаев, а также из других выводов по трудам, находящимся в процессе экспертизы в Румынском ведомстве по вопросам авторского права, которые здесь не были представлены из-за ограниченности журнального пространства, невозможно точно, а следовательно, юридически правильно провести грань между пиратством и контрафакцией. Таким образом, по мнению авторов, правильный подход к проблеме – это рассматривать контрафакцию как часть большой категории пиратства. Можно оценивать контрафакцию как пиратство, где преследуемой целью является как можно большее сходство с оригинальным продуктом/произведением.

PE CE PRINCIPII RESTRUCTURĂM MANAGEMENTUL ȘTIINȚEI?

ACAD. VALERIU CANȚER,
PREȘEDINTE CNAA (1)

DR. HAB. VITALIE MINCIUNĂ,
ȘEF DIRECȚIE CNAA (1)

DR. HAB. GHEORGHE CUCIUREANU,
ȘEF DIRECȚIE, CNAA (1,2)

1. CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ACREDITARE ȘI ATESTARE (CNAA)
2. INSTITUTUL DE DEZVOLTARE A SOCIETĂȚII INFORMAȚIONALE (IDSI)

Introducere

PE SITE-UL GUVERNULUI A FOST PLASAT PENTRU CONSULTĂRI PUBLICE, LA SFÂRȘITUL LUNII APRILIE 2016, PROIECTUL HOTĂRĂRII GUVERNULUI REPUBLICII MOLDOVA „CU PRIVIRE LA APROBAREA PROIECTULUI DE LEGE PENTRU MODIFICAREA ȘI COMPLETAREA CODULUI CU PRIVIRE LA ȘTIINȚĂ ȘI INOVARE AL REPUBLICII MOLDOVA NR.259-XV DIN 15 IULIE 2004”. CONFORM NOTEI INFORMATIVE ANEXATE, PROIECTUL A FOST ELABORAT ÎN COLABORARE DE MINISTERUL ECONOMIEI, MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI (AȘM) ȘI ȚINTEȘTE „REFORMAREA GUVERNĂRII SISTEMULUI NAȚIONAL DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ, DEZVOLTARE TEHNOLOGICĂ ȘI INOVARE ÎN VEDEREA ADOPTĂRII UNUI MODEL MAI DESCHIS, INCLUZIV ȘI TRANSPARENT” [1].

Plasarea acestui proiect în spațiul public este un bun prilej pentru a discuta mai pe larg pe principiile de restructurare a managementului științei în Republica Moldova. În acest context, ne-am propus să analizăm unele din propunerile ce se conțin în proiectul nominalizat în corelare cu experiența internațională și cu practica Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA) din ultimul deceniu. Analiza se axează preponderent pe aspectele

ce țin de competențele CNAA – atestarea cadrelor științifice/științifico-didactice și evaluarea organizațiilor de cercetare-dezvoltare, dar nu se limitează la acestea, întrucât ele sunt conexe cu alte activități din domeniul științei și educației.

Viziunea CNAA și evoluția reformelor

Pe parcursul a mai multor ani CNAA a susținut inițiativele de modernizare a sistemelor naționale de educație și cercetare, promovând un șir de abordări și concepte în acest sens, bazate pe practica europeană și internațională. În majoritatea actelor Uniunii Europene știința și educația sunt piloni de bază. Spre exemplu, articolul 179 al Tratatului de la Lisabona a comunității europene stipulează: “UE are ca obiectiv consolidarea bazei științifice și tehnologice prin formarea unui spațiu european al cercetării (ERA), în care cunoștințele și tehnologiile să circule liber, încurajându-le să devină mai competitive, inclusiv industriile”. Prioritățile și țintele politicilor legate de știință și inovare sunt clar stipulate în Strategia Europa 2020. Obiective similare urmărește UE și în conturarea spațiului european al învățământului superior (EHEA) și promovarea strategiei educației 2020.

În abordările promovate atât în procesul discuțiilor asupra Codului educației, cât și în cel al actualizării/modificării Codului cu privire la știință și inovare, CNAA a promovat consecvent conceptul modernizării sferelor educației și cercetării în cadrul unui format comun și simultan, bazat pe strategii și politici bine conturate și orientat spre soluționarea eșalonată a problemelor existente. În contextul Strategiei Moldova 2020, a fost lansat conceptul edificării Societății cunoașterii bazate pe educația și cercetarea de calitate cu un cadru legislativ unic al învățământului superior și cercetării după exemplul Franței [2] și al altor țări europene. Sub aspect instituțional, s-a propus formarea Ministerului Învățământului Superior, Cercetării și Inovării. O astfel de autoritate publică centrală este funcțională în 15 din cele 28 de țări ale UE. Din păcate, acest model nu a fost acceptat, optându-se pentru varianta separată a cadrului legislativ pentru educație și, respectiv, cercetare și inovare.

Deja la etapa dezbaterilor asupra proiectului Codului educației, AȘM, CNAA și comunitatea academică au conștientizat și susținut că, dacă managerial sferelor educației și cercetării rămân separate, atunci măcar sub aspectul evaluării, atestării și asigurării calității în știință și învățământ să păstrăm standarde comune ale cercetării și educației, pledând pentru un sistem unic și propunând ca atribuțiile de acreditare academică a universităților și programelor să fie în cadrul CNAA. Dar din nou s-a mers pe alt făgaș, constituindu-se o agenție nouă – Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional (ANACIP). Ajunși la următoarea etapă, CNAA, împreună cu AȘM, a elaborat proiectul de modificări la Codul cu privire la știință și inovare, în care s-au propus un șir de ajustări conforme Codului Educației, dar cu păstrarea principiului unui sistem comun al atestării și evaluării cercetării și educației.

Ce se propune în noul proiect prezentat? Intențiile declarate sunt plauzibile, dar, examinând mai detaliat proiectul, observăm că uneori este dificil să estimezi nivelul de corelare între problemele expuse, cauzele ce le-au provocat, soluțiile propuse și efectele scontate. Spre exemplu, nu ni se par suficiente de argumentate amendamentele cu referire la CNAA. Primul aspect de principiu care nu este argumentat se referă la divizarea CNAA și transformarea celei mai mari părți a lui în Consiliu Național pentru

Atestare. Astfel, se separă artificial aspectele evaluării și atestării din cercetare și inovare (cu transmiterea atribuțiilor respective Agenției Naționale pentru Cercetare-Dezvoltare, Inovare și Transfer Tehnologic – ANCDITT) de cele ale atestării din sistemul universitar. Al doilea element principal este legat de coborârea statutului CNAA de la o structură autonomă la una subordonată Ministerului Educației.

În contextul acestei inițiative a Ministerelor Economiei și Educației, apar un șir de întrebări. Primul set ține de argumentarea necesității de restructurare a CNAA în Consiliul Național pentru Atestare în subordonarea Ministerului Educației. Ce probleme sistemice privind activitatea CNAA au fost depistate? Care este necesitatea subordonării acestei structuri Ministerului Educației? Cum va crește eficiența în procesul de atestare a cadrelor științifice și științifico-didactice, în condițiile când nu se propune niciun mecanism nou?

Ce facem cu sistemul de atestare a cadrelor?

În proiect nu există nici o stipulare referitoare la modalitatea și cadrul instituțional de atestare a cadrelor (susținerea tezelor de doctorat, conferirea titlurilor științifico-didactice etc). CNAA nu insistă asupra preluării integrale a responsabilităților respective din actualul Cod cu privire la știință și inovare, însă includerea unor elemente-cheie legate de cadrul legislativ considerăm că este obligatorie. În caz contrar, pe viitor se vor crea ambiguități în domeniul dat. În contextul respectiv ar fi util de utilizat experiența Poloniei, unde, spre deosebire de România, există două titluri științifice: de doctor și de doctor habilitat. În legislația poloneză privind gradele și titlurile academice se stipulează clar toate aspectele cu privire la cadrul regulatoriu și instituțional al conferirii gradelor și titlurilor respective. În particular, structura ce organizează și coordonează întreaga activitate a atestării este Comisia centrală, care este autonomă de ministere și este în subordinea Președintelui Poloniei [3]. Prevederile privind atestarea din actualul Cod cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova sunt apropiate de modelul polonez, având în vedere că Președintele țării nominalizează prin decret prezidențial conducerea CNAA și Comisiile de atestare și acreditare, delegând de fapt împuternicirile unei structuri

academice de evaluare și atestare. Acest model de subordonare a structurilor de atestare Președintelui țării este aplicat și într-un șir de țări CSI – Armenia, Belarus, Kazahstan etc.

La consfătuirea recentă a instituțiilor de atestare din țările CSI (Moscova, aprilie 2016), sistemul nostru de atestare a fost menționat ca fiind unul dintre cele mai avansate. În viziunea conducătorilor structurilor de atestare din CSI, Republica Moldova a reușit să găsească un format intermediar și să îmbine ce este mai bun în conceptul european al atestării și susținerii doctoratelor și în modelul care a existat anterior în fosta URSS și care este aplicat și acum în unele țări CSI. Ne referim în particular la Consilii sau Comisii specializate ad-hoc de susținere a tezelor (variantele europene), dar sub controlul și monitorizarea CNA. În contextul consfătuirii menționate, remarcăm că Republica Moldova este unica țară din CSI în care toate tezele de doctorat solicitate au fost recunoscute și echivalente în Rusia (nicio respingere).

La o altă întrunire recentă, Conferința Internațională „Știința și inovarea în epoca globalizării” (Chișinău, mai 2016), un șir întreg de profesori universitari din România au menționat exigența și eficiența sistemului nostru de atestare, propunând să fie aplicat și în România.

În contextul dat, menționăm că propunerile făcute în proiect privind statutul CNA sunt asemănătoare (preluate) cu cele din legislația României, dar fără nicio referință la modalitatea de atestare a cadrelor. Însă modelul românesc este aplicat în condiții diferite de cele existente în Republica Moldova, deoarece:

1) În România Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice este structura administrației publice centrale nu doar în domeniul educației, dar și în sfera științei și inovării (vezi [5]);

2) În Republica Moldova, de rând cu titlurile științifico-didactice de profesor universitar și conferențiar universitar, mai există titlurile științifice de conferențiar cercetător și profesor cercetător, care țin practic integral de activitățile sferei științei și inovării, și nu de domeniul educațional;

3) Chiar și titlurile științifico-didactice de profesor universitar și conferențiar universitar în formula actuală se acordă la noi, în mare măsură, pentru performanța în cercetare și astfel conferirea lor este la fel strâns legată cu sfera cercetării și inovării;

4) În Republica Moldova avem două grade științifice (sau titluri conform Codului Educației) – de doctor și de doctor habilitat, ultimul conferind-se doar pentru performanța în cercetare.

În afară de aceasta, practica altor țări, îndeosebi din cadrul fostului lagăr socialist, arată că acestea încă sunt în căutarea formulei de organizare optimă a educației și cercetării și de evaluare a lor. Un indiciu al acestor preocupări sunt multiplele modificări operate în cadrul normativ pe durata ultimilor ani. În acest sens, pot fi consultate, bunăoară, prioritățile strategice ale Ministerului Educației Naționale și Cercetării Științifice și planurile de acțiuni sectoriale pentru anul 2016 din România. Spre exemplu, în lista priorităților strategice este stipulat obiectivul *Clarificarea cadrului normativ și instituțional privind acordarea și retragerea titlului de doctor* [5]. Deci, chiar România este în căutarea unui model adecvat de atestare a personalului din educație și cercetare.

Cum restructurăm procesul de evaluare și acreditare a organizațiilor științifice?

Analiza prevederilor din proiect ne permite să afirmăm că:

1. Nu este argumentată și evidentă oportunitatea transferării procedurii de acreditare științifică de la CNA la ANCDITT. Ca finalitate am putea obține doar o perturbare a unei activități cât de cât stabilizate. În condițiile când acreditarea academică a Universităților o face o structură autonomă – ANACIP, nesubordonată Ministerului Educației, ar fi logic ca și acreditarea științifică să fie lăsată pe seama unei unități din afara ANCDITT. Ultimei i-ar putea reveni un șir de activități ce țin de expertiza proiectelor și programelor de cercetare-dezvoltare: evaluările ex-ante, intermediare, finale, ex-post.

2. Mult mai oportună pare a fi stipularea explicită în lege ca finanțarea instituțională să se facă ținându-se cont de performanța și relevanța demonstrată. În Nota informativă la proiect este specificat că experții străini ne-au atenționat asupra alocării de surse financiare bugetare, inclusiv pentru “finanțarea instituțională, fără a ține seama de performanțele activității...”. CNA a propus, repetat, AȘM de a include în proiectele de modificare a *Codului cu privire la știință și inovare*, în art.13. *Finanțarea instituțională*, un alineat

aparte cu următorul conținut: *"Finanțarea instituțională a organizațiilor din sfera științei și inovării se va efectua diferențiat, ținându-se cont de categoria de calificare atribuită, în conformitate cu performanța demonstrată"*, dar această precizare de fiecare dată a fost omisă și nu este reflectată nici în varianta actuală.

3. În procedura de acreditare științifică, aplicată în prezent, instituțiilor li se atribuie 3 categorii de calificare științifică (A,B,C). CNAA de 6 ani insistă ca în procesul finanțării instituționale să se țină cont de categoriile de calificare științifică deținute, similar bunelor practici internaționale.

4. Întrucât în cadrul universităților din Republica Moldova există un sector important al cercetării finanțat prin mecanismul instituțional, *considerăm ca fiind absolut necesară menținerea, de rând cu evaluarea și acreditarea academică, a evaluării și certificării cercetării din aceste entități*. După cum ne arată practica din ultimii ani, procesul evaluării cercetării din universități a condus la sporirea performanței de cercetare. Învățământul universitar și cercetarea sunt legate, însă sunt totuși două domenii absolut distincte. Aproape toate universitățile au, de rând cu cadrele didactice, și personal antrenat doar în cercetare.

5. Practica internațională demonstrează că în procesul acreditării academice se evaluează și activitatea științifică, iar instituțiile de învățământ superior și unitățile lor de cercetare care pretind la finanțare instituțională sunt evaluate separat, conform metodologiei de evaluare științifică [6-10]. În consecință, universităților li se atribuie categorii/calificative de performanță științifică, care determină finanțarea instituțională, precum și acordarea unor facilități fiscale, vamale etc., prevăzute de stat pentru subiecții din domeniul CDI.

6. Nu este prea clar rolul ministerelor în cadrul procesului de stabilire a tematicii proiectelor instituționale și de distribuire a mijloacelor financiare conform acestora. Ni se pare oportun ca tematica instituțională a instituțiilor sectoriale să fie axată integral pe problemele ramurilor. Din aceste considerente, ANCDITT, pe segmentul finanțării instituționale, i-ar reveni doar funcția de distribuire pe ministere a bugetelor pentru finanțarea instituțională, pe când stabilirea listei proiectelor și redistribuirea mijloacelor financiare conform acestora ar trebui să o facă ministerele. În caz contrar, noi menținem pro-

blemele actuale ale sistemului și doar le deplasăm de la AȘM la ANCDITT.

Astfel, propunem ca proiectele selectate de ministere să fie înaintate ANCDITT pentru o expertiză științifică a soluțiilor propuse și activităților schițate. Agenția poate propune ministerelor respingerea anumitor proiecte la etapa inițială – dacă structurile sale de expertiză nu confirmă actualitatea, originalitatea sau fezabilitatea acestora, sau pe parcurs – dacă nu sunt realizate programele și planurile de activitate științifică stabilite. În cazul respingerii unor proiecte, pentru sumele devenite disponibile ministerele pot înainta alte proiecte instituționale. Astfel, ANCDITT ar avea posibilitatea de evaluare științifică a instrumentelor de soluționare a problemelor, iar problemele propriu-zise, precum și locul lor în lista priorităților ramurale le-ar stabili ministerele.

7. Experiența acumulată de CNAA, dar și de alte țări (România, Federația Rusă etc.) demonstrează că evaluarea și certificarea științifică (doar aprecierea corespunderii unor standarde) în lipsa unor elemente de atestare științifică (evaluarea performanței) capătă, cu timpul, un caracter formal, mai cu seamă la etapa de reacreditare. Astfel, majoritatea țărilor nu aplică (unele au aplicat și s-au dezis) procedura de acreditare științifică. Acestea utilizează noțiunea de evaluare științifică, iar procesul în sine este axat integral pe aprecierea performanței și a relevanței științifice.

În Nota informativă este stipulat că proiectul urmărește atingerea unor „obiective stipulate în Strategia inovațională și Strategia cercetării-dezvoltării, cum ar fi: „...evaluarea externă și certificarea organizațiilor din domeniile cercetare-dezvoltare, inovare și transfer tehnologic, inclusiv a instituțiilor de învățământ superior având în vedere promovarea și valorificarea excelenței științifice, evidențierea în prim plan a impactului economic și social al activității acestora...”. Susținem integral aceste intenții, doar că în opinia noastră evaluarea excelenței științifice, a impactului economic și social al tuturor instituțiilor din sfera științei și inovării, inclusiv a instituțiilor de învățământ superior și a unităților din cadrul acestora, este normal să se facă cu aplicarea unei metodologii unice pentru institute de cercetare și universități, precum și de o instituție unică. Cel puțin, așa prevede practica internațională.

Alte aspecte ale managementului cercetării-dezvoltării

În proiect există și alte probleme care, în opinia noastră, sunt tratate superficial. Astfel, în Nota informativă se afirmă că anumite deficiențe ale managementului în domeniu au condus la situația în care sunt insuficient finanțate programele de stat și proiectele de inovare și transfer tehnologic. În același timp, *“mai mult de 50% (de la 50,7% până la 61,8% în diferiți ani) sunt mijloace pentru cheltuieli de personal ale organizațiilor din sfera științei și inovării”*. La prima vedere, pare a fi o obiecție la adresa managerilor, dar, când estimezi toți factorii ce intervin, vezi că problema nu poate fi ruptă din contextul economic integral:

- volumul de finanțare a sferei științei și inovării este stabilit prin Legea Bugetului;
- salariul tarifar al personalului științific este stabilit prin acte normative;
- numărul cercetătorilor în Republica Moldova, standardizat la numărul de locuitori, este la nivelul țărilor comunitare cu cel mai mic potențial științific uman (de 2,5 ori mai mic decât media UE);
- volumul alocațiilor per cercetător în Republica Moldova este de 3,4 ori mai mic decât în Bulgaria, țara comunitară cu cele mai mici alocații per cercetător și de 24,5 ori mai mic decât media comunitară.

Care ar fi modalitățile de diminuare a ponderii fondului de salarizare? Prima – diminuarea numărului de cercetători, doar că pe parcursul a 25 de ani numărul acestora deja s-a micșorat de la 15 mii la 3 mii. A doua – diminuarea salariului, dar acesta și așa este mai mic decât media pe economie. A treia – creșterea volumului de finanțare a sferei științei și inovării din mijloace bugetare și/sau din contul mediului de afaceri, doar că în situația financiară actuală nu putem miza pe disponibilitatea acestor surse. Nici pe resurse externe nu prea e cazul să mizăm. Nivelul jos de înzestrare logistică ne face necompetitivi în cadrul concursurilor internaționale.

Acuma ne întrebăm: **vor modifica situația în domeniul doar remanierele structurale propuse?** Cu certitudine, nu! Este cunoscut faptul că, pentru a avea o anumită performanță în cercetare, este necesară asigurarea unei mase critice, sub formă de cercetători, finanțare și asistență logistică. Pe toate 3 direcții sunt deficiențe enorme.

O altă obiecție făcută managerilor domeniului cercetare-dezvoltare în Nota informativă: doar 2% din alocații sunt destinate proiectelor de inovare și transfer tehnologic. Desigur că este insuficient, dar s-a văzut că alocațiile actuale ajung cu greu pentru a asigura fondul de salarizare a personalului științific. De altfel, transferul tehnologic este costisitor și miza pe o impulsioneare a segmentului respectiv doar prin redistribuirea unei părți a mijloacelor publice pentru cercetare nu ni se pare suficient de argumentată. Da, în țările industrial dezvoltate se alocă mult mai mult pentru proiectele de inovare și transfer tehnologic, dar aceste surse vin preponderent din sectorul antreprenorial. Ponderele alocațiilor în CDI din sectorul real în țările de referință este de 60-80% din volumul integral de finanțare a domeniului, pe când în Republica Moldova cota mijloacelor neguvernamentale este doar de 10%.

Care ar fi soluțiile? Propunem de a impune prin lege restructurarea resurselor și canalizarea activităților conform priorităților naționale, care să fie diferențiate, conform practicii internaționale, în:

- *Priorități de specializare inteligentă* (domenii unde suntem competitivi, cel puțin la nivel regional);
- *Priorități cu relevanță publică* (domenii cu relevanță economică și socială, altele decât cele din prima categorie);
- *Domenii prioritare de cercetare fundamentală* (domenii de cercetare fundamentală unde beneficiem de recunoaștere internațională).

În domeniul inovării și transferului tehnologic se impune cointeresarea businessului și întreprinderea unor activități pe următoarele direcții:

- organizaționale (elaborarea instrumentelor de specializare a personalului);
- de infrastructură (crearea centrelor de competență, incubatoarelor);
- de colaborare (stimularea parteneriatului public-privat și public-public);
- de finanțare (instituirea fondurilor de capital de risc și de garantare, acordarea creditelor fiscale).

Concluzii și propuneri

Proiectul de modificare a Codului științei și inovării include prevederi, sub aspectul competențelor și organizării CNAA, în mare măsură preluate mecanic din modelul românesc, dar fără a ține seama de

contextul în care trebuie aplicate. În opinia noastră, mai adecvate realităților de la noi ar fi modelele Poloniei și Franței, care, de fapt, au stat la baza proiectului de amendamente la Cod, propus de AȘM în comun cu CNAA. Ținând cont de experiența internațională, considerăm absolut necesară aplicarea următoarelor două principii în procesul de modernizare a sistemului național de atestare și evaluare:

1) Cadru legislativ și instituțional comun al evaluării, atestării și asigurării calității în știință și în învățământul superior;

2) Separarea procesului de evaluare și atestare de aspectele de management și coordonare în domeniul educației universitare și cercetării.

Aprobarea propunerilor din proiectul hotărârii de Guvern poate însă duce în continuare la dispersarea sistemului de evaluare, atestare și asigurare a calității în știință și învățământul superior, la reducerea autonomiei CNAA ca instituție evaluatoare și la concentrarea funcțiilor de elaborare, implementare și evaluare a politicilor în același organism (prin transferarea funcției de evaluare externă și certificarea a organizațiilor la ANCDITT).

Având în vedere aceste riscuri, **propunem** următoarele:

1. Păstrarea statutului autonom al CNAA (cu competențe de evaluare și certificare a organizațiilor, conferire a titlului de doctor habilitat și validarea titlului de doctor, de conferire a gradelor științifice de profesor cercetător și conferențiar cercetător ș.a.). Considerăm că un statut autonom pentru instituția evaluatoare este foarte necesar mai ales la etapa actuală de reformare a studiilor de doctorat, a învățământului superior și a sferei de cercetare și inovare, pentru a avea o modalitate de monitorizare și analiză obiectivă a proceselor care au loc;

2. Substituirea acreditării științifice cu o procedură de evaluare științifică, cu atribuirea organizațiilor unor categorii de calificare științifică. În baza acestor categorii, propunem diferențierea finanțării instituționale și corelarea acesteia cu performanța științifică;

3. Axarea proiectelor instituționale integral pe problematica sectorială, cu atribuirea unui rol determinant ministerelor în procesul selectării proiectelor;

4. Canalizarea resurselor publice conform priorităților de specializare inteligentă și relevanță publică, precum și impulsionearea activității inovaționale

și de transfer tehnologic prin cointeresarea businessului.

Aspectele cercetării și educației analizate succint în acest articol au devenit și mai actuale odată cu semnarea și începerea implementării Acordului de Asocierie UE-RM, care impune două obiective majore. Pe de o parte, cum să menținem și să dezvoltăm cercetarea, inovarea și educația universitară durabile în R. Moldova, iar pe de alta – cum evoluează aceste sfere în procesul de integrare europeană, în implementarea acordului și strategiei Moldova-2020. Referitor la primul aspect, se conturează următoarele priorități:

» Să promovăm prin Acordul de Asocierie la UE și toate programele și proiectele ce vor urma inițiativele noastre de suport și însoțire științifică, de asigurare cu potențial uman, precum proiecte și propuneri legate direct de sfera noastră de activitate;

» Să găsim modalitățile de captare a segmentelor noastre de cercetare și inovare la cele europene, să identificăm modalități de accesare a fondurilor structurale pentru investiții în cercetare;

» Să ajustăm politicile și acțiunile noastre educaționale și de cercetare la cele UE și să integrăm ariile de cercetare și educație ale Republicii Moldova în cele ale UE prin implementarea Acordului de Asocierie.

Este important ca, prin implementarea Acordului de Asocierie, a programelor și politicilor aferente, să găsim soluții la provocările globale și locale cu care se confruntă comunitatea științifică și universitară din R. Moldova. Aceste provocări cuprind:

– la nivel global – știința și inovarea în țara noastră sunt de proporții reduse, astfel încât și rolul cercetării este unul nesemnificativ; internaționalizarea învățământului și cercetării, exodul creierelor;

– la nivel local – deficiența tuturor tipurilor de resurse (umane, infrastructură, finanțare etc.); absența în multe domenii a unei mase critice pentru o dezvoltare durabilă; existența prea multor universități și calitatea slabă a pregătirii studenților; lipsa de consistență a politicii cercetării, inovării și educației.

Prin acțiuni sistemice de implementare a Acordului se impune cu necesitate reconfigurarea în mod inteligent a sistemelor de cercetare și educație, având ca reper viziunea UE aflată în proces de valorificare.

REFERINȚE

1. Proiectul HG cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru modificarea și completarea Codului cu privire la știință și inovare - <http://particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=3128>.
2. Loi n° 2013-660 du 22 juillet 2013 relative à l'enseignement supérieur et à la recherche, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000027735009&dateTexte=20160605>.
3. Law of 14.03.2003 on Academic Degrees and Title and Degrees and Title in the Arts, http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/b26ba540a5785d48bee41aec63403b2c.pdf.
4. Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică și Inovare. <http://www.research.ro/>
5. Prioritățile strategice ale Ministerului Educației și planurile de acțiuni sectoriale pentru anul 2016 - <http://www.edu.ro/index.php/articles/23874>
6. Le Haut Conseil de l'évaluation de la recherche et de l'enseignement supérieur, <http://www.hceres.com/>
7. La Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación, <http://www.aneca.es>
8. Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior, <http://www.aracis.ro/>
9. Agenzia Nazionale di Valutazione del Sistema Universitario e della Ricerca, <http://www.anvur.org/>
10. Eesti Teadusagentuur, <http://www.etag.ee/en/estonian-research-council/>

REZUMAT

Pe ce principii restructurăm managementul științei? În articol se analizează propunerile de modificare a Codului cu privire la știință și inovare, înaintate de către Ministerul Economiei în comun cu Ministerul Educației. În opinia autorilor, implementarea acestora ar duce în continuare la dispersarea

sistemului de evaluare, atestare și asigurare a calității în știință și învățământul superior, cu consecințe nedorite. În acest context, se propun măsuri pentru a asigura caracterul unitar al evaluării și autonomia instituției evaluatoare, precum și integrarea evaluării în contextul general al managementului educației și cercetării.

ABSTRACT

On what principles to restructure the management of science? The article analyzes the proposed changes to the Code on science and innovation, prepared by the Ministry of Economy together with the Ministry of Education. According to the authors, their implementation would continue dispersion of the evaluation, certification and quality assurance system in science and higher education, with unintended consequences. In this context, we propose measures to ensure the unitary character of the evaluation and the evaluating institution autonomy, but also the integration of the evaluation in the overall management of education and research.

РЕФЕРАТ

На каких принципах изменить управления наукой? В статье рассматриваются предлагаемые изменения в Кодексе о науке и инновациях, представленные Министерством Экономики совместно с Министерством Образования. По мнению авторов, их реализация продолжит разделение системы оценки, сертификации и контроля качества в области науки и высшего образования, с нежелательными последствиями. В этом контексте, мы предлагаем меры по обеспечению унитарного характера оценки и автономии оценивающего учреждения, а также интеграции оценки в управлении образованием и наукой.

MUNCA CREATIVĂ – GARANTUL DĂINUIRII UNUI POPOR

DR. ION HOLBAN,
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ACREDITARE ȘI ATESTARE AL REPUBLICII MOLDOVA,
INSTITUTUL DE DEZVOLTARE A SOCIETĂȚII INFORMAȚIONALE,
INSTITUTUL DE INGINERIE ELECTRONICĂ ȘI NANOTEHNOLOGII „DUMITRU GHIȚU”

PREZENTA CERCETARE A FOST REALIZATĂ ÎN CADRUL PROIECTULUI „PLATFORMA PILOT PENTRU ASIGURAREA EVALUĂRII CALITĂȚII ȘI VIZUALIZAREA CONȚINUTULUI ȘTIINȚIFIC DIGITAL DIN REPUBLICA MOLDOVA” (2015–2018), COD 15.817.06.13.A, LINK CĂTRE PROIECT [HTTP://IDSI.MD/SCIFORM](http://idsi.md/sciform).

Acronime utilizate: CNAA – Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare; CSA – Comisia Superioară de Atestare; IDSI – Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale; AGEPI – Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală; CSȘDT – Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică; BNS – Biroul Național de Statistică; UE – Uniunea Europeană; SUA – Statele Unite ale Americii; CSI – Comunitatea Statelor Independente.

Calea de dezvoltare a Republicii Moldova – calea bazată pe știință

După obținerea independenței, comunitatea științifică a Republicii Moldova a conștientizat faptul că, fără o dezvoltare a societății pe baze științifice, țara noastră nu are perspective istorice. În anii **1992–1993**, a fost format sistemul național de pregătire și atestare a cadrelor științifice, cea mai creativă parte a populației care produce cunoștințe noi [1–5]. De asemenea, a fost elaborat întregul set de acte normative cu referire la activitatea organizațiilor din sfera științei și inovării și a celor de pregătire a cadrelor științifice, bazat pe standarde ale

Uniunii Europene [5]. Începând cu **2004**, a demarat și procesul de acreditare a organizațiilor din sfera științei și inovării, de abilitare a acestora ca instituții organizatoare de doctorat [2–5]. Una dintre țintele principale urmărite de CNAA a fost propulsarea tinereii generații în cunoaștere la nivelul de creativitate științifică la cea mai fragedă vârstă posibilă, când mintea omului se află în faza ei cea mai creativă. Este îmbucurător faptul că în munca de scientifiizare a societății, chiar de la întemeierea sa, s-a inclus activ și AGEPI, instituția care stă la straja proprietății intelectuale din Republica Moldova, prin intermediul revistei „Intellectus”, a cărei denumire dezvăluie clar intențiile conducerii instituției: de a spori nivelul intelectual al societății. Autorul acestor rânduri a publicat în primele numere ale revistei un articol în sprijinul cercetătorilor, oamenilor de creație, inventatorilor [6].

După cum reiese din datele acumulate de la începutul activității CNAA (la început CSA) (fig. 1), pregătirea cadrelor științifice în Republica Moldova decurge mai mult sau mai puțin ritmic. Anual, sunt acordate grade științifice, de doctor și de doctor habilitat, în medie, unui număr de circa **192** de persoane. Fluctuațiile indicilor sunt inerente în cazul unor date numerice nu prea mari și al unor influențe, încă existente, ale politicului, care perturbă activitatea ritmică a sistemului de pregătire și atestare a cadrelor științifice.

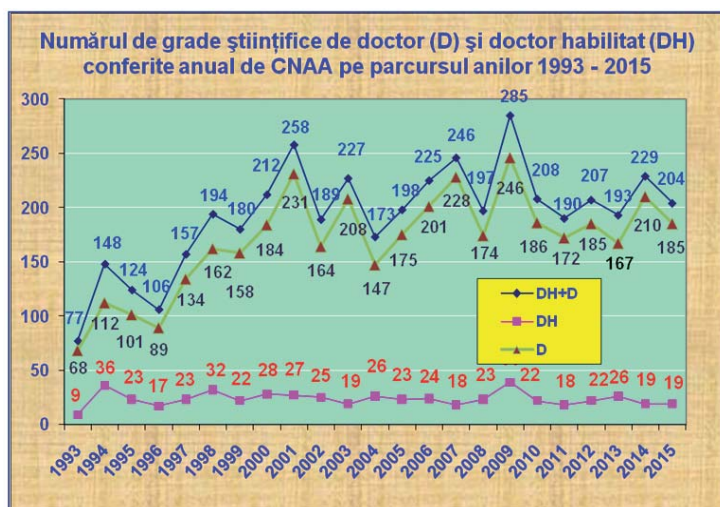

Fig. 1. Grade științifice de doctor (D) și de doctor habilitat în științe (DH), acordate anual în Republica Moldova în perioada 1993–2015, separat, și totalul (D+DH) acestora

Părțile tari și părțile slabe ale sistemului de pregătire a cadrelor științifice din Republica Moldova

În cele ce urmează vom scoate în evidență câteva dintre părțile forte și părțile slabe ale sistemului de cercetare și de pregătire a cadrelor științifice din Republica Moldova. Partea bună, după cum am menționat deja, este că acest sistem funcționează mai mult sau mai puțin ritmic, este asigurat cu toate actele normative necesare, elaborate în mare parte după criteriile și standardele Uniunii Europene. Fără a exagera, putem spune că comunitatea științifică din Republica Moldova activează ca o societate deschisă, cooperează din an în an tot mai intens cu comunitatea științifică internațională (adăugând valoare sinergetică muncii). Republica Moldova a aderat la Procesul de la Bologna [7], se aliniază la standardele europene în domeniu [8], a încadrat cercetătorii în programele europene PC7 și Horizon 2020 [9–11]. Se conștientizează tot mai mult faptul că temele de cercetare (inclusiv cele ce țin de doctorat) trebuie să fie orientate atât spre rezolvarea unor probleme științifice fundamentale, cât și spre soluționarea unor probleme naționale, regionale sau locale, legate de sănătate, infrastructură, mediu, valorificarea resurselor naturale ș.a., probleme ce reies din contextul economic, social și cultural concret al țării [12–13].

Grație rezultatelor obținute în cercetare, raportării acestora în cadrul conferințelor internaționale, precum și publicării lor tot mai frecvente în reviste de circulație internațională, comunitatea științifică din Republica Moldova capătă vizibilitate internațională,

care crește de la an la an [14–18]. De exemplu, pe parcursul anilor de existență a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (1993–2015) în Republica Moldova au fost elaborate și susținute teze de doctorat (/dintre care de doctor habilitat) de către 617/15 cetățeni din 41 de țări ale lumii: Afganistan (1), Azerbaidjan (4/1), Angola (2), Belarus (4/2), Belgia (1/1), Bulgaria (3), Camerun (1), China (1), Columbia (1), Danemarca (2), Egipt (1), Federația Rusă (2/1), Franța (1), Germania (6), Guinea (4), India (1), Iordania (54), Irak (1), Iran (2), Israel (6), Iugoslavia (1), Laos (1), Liban (1), Libia (1), Mali (2), Nepal (2), Palestina (3), Peru (1), Polonia (1/1), România (420/3), Siria (21), Sri-Lanka (1), SUA (5), Sudan (1), Suedia (2), Turcia (9), Turkmenistan (1/1), Ucraina (14/4), Vietnam (13/1), Yemen (17), Zimbabwe (2).

În același timp, pe parcursul aceleiași perioade, 599/83 de cetățeni ai Republicii Moldova au obținut grad științific (/dintre care de doctor habilitat) în centre științifice (sau de învățământ superior) din 18 țări ale lumii: Anglia (1), Azerbaidjan (2), Belarus (5/1), Bulgaria (14), Cehia (1), China (1), Federația Rusă (177/69), Franța (16/1), Germania (6), Italia (1), Polonia (1), România (327), Spania (4), SUA (3), Suedia (1), Turcia (1), Ucraina (37/12), Ungaria (1).

Nu mai puțin important este și faptul că, încă de la începutul activității sale, CNAA folosește practica de expertizare parțială a tezelor de doctorat de către specialiști în domeniu din străinătate, numărul acesta crescând de la an la an. Bunăoară, pe parcursul anilor 2007–2014 la expertizarea tezelor de doctorat au participat specialiști din domeni-

ile corespunzătoare din **16 țări, 337** în calitate de membri ai consiliilor științifice specializate și (/) **590** în calitate de referenți oficiali: Austria (**0/1**), Belarus (**3/12**), Bulgaria (**2/3**), Cehia (**0/1**), Federația Rusă (**11/32**), Franța (**2/2**), Georgia (**0/1**), Germania (**1/3**), Italia (**1/0**), Polonia (**2/5**), România (**269/464**), Regatul Unit (**0/1**), Slovenia (**0/1**), SUA (**0/3**), Ucraina (**45/61**), Ungaria (**1/0**). Acest fapt contribuie la spori-rea calității tezelor de doctorat elaborate și susținu-te în Republica Moldova, precum și la acumula-rea de noi experiențe și însușirea unor practici bune în domeniul pregătirii și atestării cadrelor științifice.

Rezultatele prezentate mai sus arată că în Republica Moldova sunt create toate premisele pregătirii și ates-tării cadrelor științifice de calificare înaltă la orice speci-alitate, de sine stătător sau prin intermediul colaborării cu instituții de învățământ superior și de cercetare din lume. De altfel, la **1.01.2016**, în Republica Moldova existau **52** de instituții organizatoare de doctorat, care pregăteau cadre științifice la **217** specialități.

Partea slabă a sistemului național de pregătire a ca-drelor științifice este că doar **2-10 %** din persoanele care își fac studiile prin doctorat susțin tezele de doc-torat în termenele prevăzute de actele normative [19], în timp ce scopul studiilor doctorale este de a-i deter-mina pe tinerii studiosi să obțină cât mai devreme posibil gradul de doctor, diploma de doctor fiind actul de calificare care certifică că persoana în cauză are ca-pacitatea de a formula și rezolva probleme științifice.

Pe de altă parte, după cum demonstrează procesul susținerii tezelor de doctorat de către beneficiarii Bur-

sei de excelență a Guvernului (**13** în **2004**, **15** în **2005** și câte **20** în anii ce urmează) și ai Burselor nominale (**7** la număr, anual, începând cu **2006**), urmărit cu aten-ție de CNAA pe parcursul anilor, acest indice poate fi îmbunătățit esențial (fig. 2), dacă s-ar face o selecție mai riguroasă la admitere în doctorat, iar doctoranzii ar fi mai bine înzestrați tehnic și ar avea o susținere financiară substanțială. Este lesne de observat (fig. 2) că, pe parcursul a **7-10** ani de la obținerea Bursei de excelență sau a Bursei nominale, peste **80%** din-tre beneficiarii acestora susțin tezele de doctorat, cu mult mai mulți decât în cazul doctoranzilor obișnuiți. Pe parcursul mai multor ani de la admiterea la doc-torat, cu mare întârziere, în medie în jurul la **40%** din cei înscriși la doctorat în Republica Moldova susțin tezele. Potrivit unor surse, în SUA circa **57%** din doctoranzi susțin tezele, în cazul științelor exacte, și **49%**, în cazul științelor umanitare, iar termenul în care persoanele respective obțin titlul de doctor în științe este de **10** ani de la admiterea în doctorat [20].

O altă problemă este eficiența instituțiilor or-ganizatoare de doctorat. În prezent, în Republica Moldova activează **52** de instituții organizatoare de doctorat, anual, sunt conferite grade științifice, de doctor și doctor habilitat, în medie, unui număr de circa **192** de persoane. Pentru comparație, prezen-tăm același tip de informații (numărul de instituții organizatoare de doctorat/numărul de persoane cărora li se acordă grad științific anual) pentru Elve-ția (**12**/cca **3400**), Germania (**97**/ cca **25000**), SUA (**420**/ cca **56000**) [12]. Comentariile sunt de prisos.

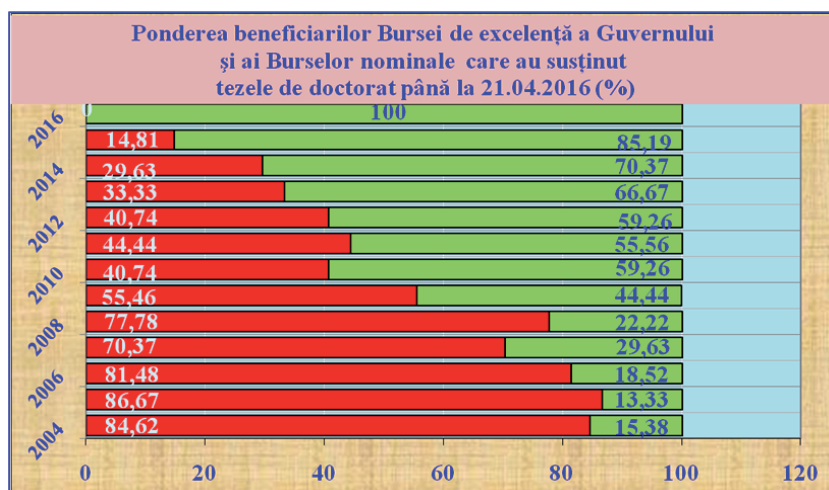

Fig. 2. Ponderea beneficiarilor Bursei de excelență și ai Burselor nominale care au susținut tezele de doctorat începând cu anul 2004, când a fost instituită pentru doctoranzi Bursa de excelență a Guvernului, și 2006, când au fost instituite Bursele nominale

Trezește îngrijorare, de asemenea, și situația ne-corespunderii tabloului reproducerii cadrelor ști-

ințifice după domeniile/ramurile ale științei cerințelor reale ale societății (fig. 3).

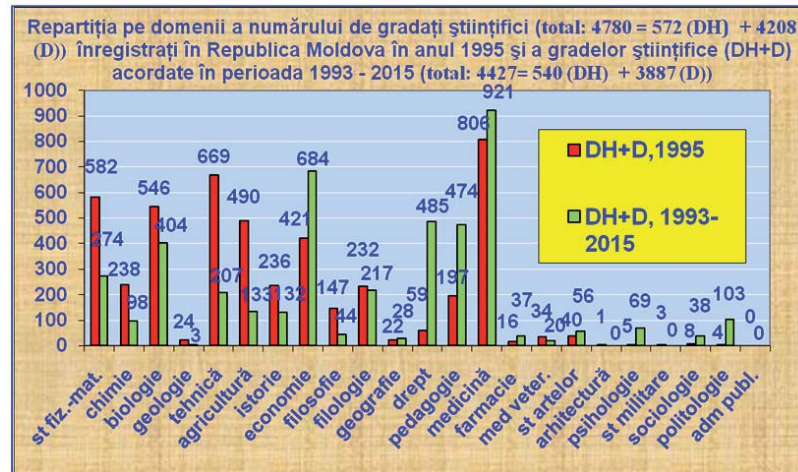

Fig. 3. Tabloul reproducerii cadrelor științifice pe ramuri în perioada anilor 1993–2015 în raport cu numărul de persoane cu grad științific existent în Republica Moldova în 1995

Pe de o parte, în unele ramuri ale științei, cum ar fi științele fizico-matematice, tehnica, agricultura, cadrele științifice nu se reproduc, pe de altă parte, în domenii ca politologia, economia, dreptul, pedagogia este înregistrat un proces mult mai intens de reproducere a cadrelor științifice, în unele cazuri putem vorbi chiar de „explozii demografice”, care ar putea fi explicate și prin calitatea scăzută a tezelor.

Această discrepanță se observă mult mai lesne dacă reprezentăm datele în funcție de domeniile științifice (1. Științe ale naturii; 2. Științe inginerești și tehnologii; 3. Științe medicale; 4. Științe agricole; 5. Științe sociale și economice; 6. Științe umaniste.), fig. 4. Pentru comparație, în fig. 5 este arătată situația la același capitol din anul 2014 [21], iar în fig. 6 – situația din anul 1995 [1], când CSA a făcut primul recensământ al persoanelor cu grad științific.

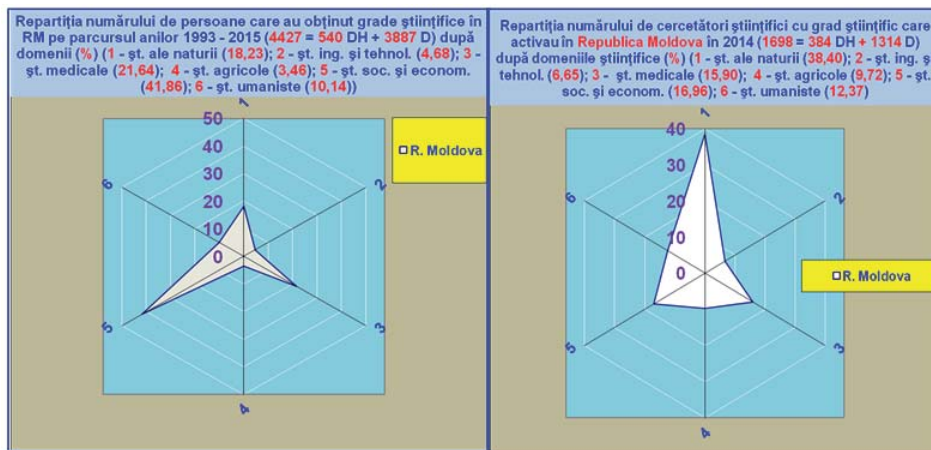

Fig. 4. Repartiția după domenii științifice a numărului de persoane care au obținut grade științifice în Republica Moldova pe parcursul anilor 1993–2015

Fig. 5. Repartiția după domenii științifice a numărului de cercetători cu grad științific care activau în Republica Moldova în 2014

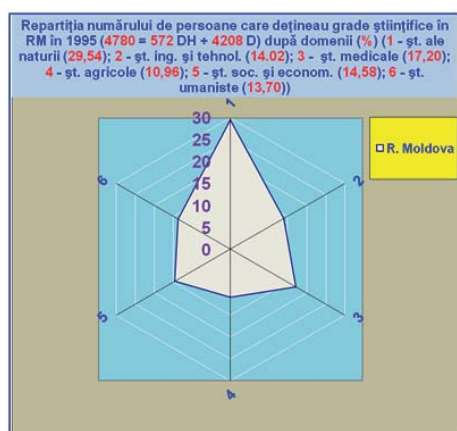

Fig. 6. Repartiția după domenii științifice a numărului de persoane care dețineau grad științific în Republica Moldova în 1995

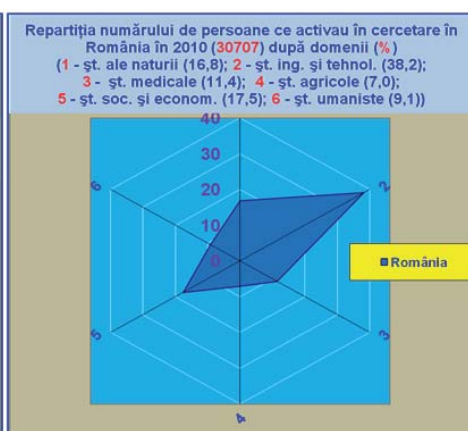

Fig. 7. Repartiția după domenii științifice a numărului de persoane ce activau în cercetare în România în 2010 [22]

Fig. 4 s-ar cuveni să se potrivească cu fig. 5 și 6 ca mănuașă cu mâna. Din păcate, acest lucru nu se întâmplă, fapt care denotă discrepanța dintre priorități în cazul cercetării și cel al pregătirii cadrelor științifice, lipsa unor strategii bine chibzuite ale dezvoltării științei în RM. Aceasta înseamnă că în anumite domenii schimbul generațiilor de cercetători nu va avea loc la timp, lucru care poate provoca convulsii atât în sistemul de cercetare, cât și în cel de pregătire a cadrelor științifice. Ca să nu mai vorbim despre faptul că osatura organismului științific ar trebui să fie constituită din științele naturii, că în țările dezvoltate accentul în știință se pune pe ramurile actuale, ramurile lider. Repartiția din fig. 4 nici pe departe nu reflectă tendințele care se conturează în știința mondială. Pentru comparație, în fig. 7 este prezentată repartiția după domenii a cercetătorilor științifici din România [22], țară care în perioada comunistă a urmat practic același traseu de dezvoltare pe care l-au urmat fostele republici ale URSS.

SUA și țările UE – exemple elocvente de dezvoltare a unei societăți durabile, bazate pe știință

La începutul formării sistemului național de pregătire și atestare a cadrelor științifice, în anii 1992–1995, puterea reproșa CSA (CNA) că în Republica Moldova se pregătesc prea multe cadre științifice. Accesul, prin intermediul Internetului, la datele statistice internaționale ne-a întărit în convingerea că pentru asemenea îngrijorări nu existau motive.

Numărul mediu de persoane care au obținut anual grad științific per 100 000 de locuitori în Republica Moldova în perioada 1993–2015 este de 5,4. Acest indicator însă este la nivelul celui pe care îl atinseseră SUA în anii '50 ai secolului trecut. Astăzi, acest indicator al SUA este de 16,3, fără a lua în calcul numărul de grade acordate în cazul doctoratului profesional, care îl depășește pe cel al doctoratului științific. Un șir întreg de țări din Uniunea Europeană, dezvoltarea cărora a fost impulsionată de SUA, au atins indicatori ce-l depășesc pe cel al SUA. Bunăoară, Germania, țara care dă tonul în UE, are un indicator egal cu 31,3 (în 2010, calculat în baza datelor [23]).

În ultimul timp, țările lumii au început să includă în datele recensământului și indicatorul privind numărul de persoane care dețin grad științific, indicator care determină cel mai mult nivelul intelectual al unei țări. De exemplu, în Australia, în 2011, 0,52% din populație dețineau grad științific [24], în SUA, în 2009 – 0,77% [25], în Germania, în 2011 – 1,1% [26] (la aceste date ar fi bine de adăugat și numărul de brevete elaborate). Din păcate, nu dispunem de date privind numărul de persoane cu grad științific din RM, evaluările noastre [27] arătând o mărime de circa 0,1 %. Prin urmare, pentru a crea o piață a muncii cu nivel intelectual înalt, comparativ cu cel al țărilor avansate, avem încă mult de muncit.

Atingerea unor rezultate performante privind nivelul intelectual al țării presupune eforturi susținute pe parcursul a mai multor ani și aplica-

rea consecventă a unor politici de dezvoltare bine chibzuite. Concludentă în acest sens este sporirea numărului de persoane care obțineau anual grad științific în SUA pe parcursul a circa o sută de ani. SUA au însușit necesitatea de a se dezvolta pe baze științifice urmărind cum evoluează lucrurile în țările europene la sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX. În acea perioadă, SUA au început să trimită mii și mii de studenți talentați să facă studii în cele mai prestigioase universități europene, acordându-le burse de mărimea salariilor profesorilor europeni. Procedând astfel, SUA au devenit țara cu cel mai mare potențial științific și economic din lume (urmată fidel în această privință de comunitatea țărilor Uniunii Europene). În fig. 8 este prezentată dinamica pregătirii cadrelor științifice (cu grad științific

PhD) în SUA, începând cu anul 1910 și terminând cu anul 2013 [28–34] (până în anul 1949 a fost folosită media anuală pe 10 ani [28]). După cum am menționat mai sus, cheia succesului unei țări se află în resursele științifice umane, cea mai creatoare parte a populației, capabilă să formuleze și să soluționeze probleme științifice, economice și culturale majore ale țării, să aducă contribuții proprii în domeniul cunoașterii. După cum se poate de observat din fig. 8, în cazul SUA avem de a face cu o dezvoltare seculară dinamică, progresivă, sigură, durabilă, bazată atât pe dezvoltarea științei, cât și pe cea a întregii societăți. Continuitatea acestei dezvoltări este asigurată de fluxul continuu de cadre pregătite la primele două trepte ale studiilor superioare – licență și masterat, prezentate în fig. 9.

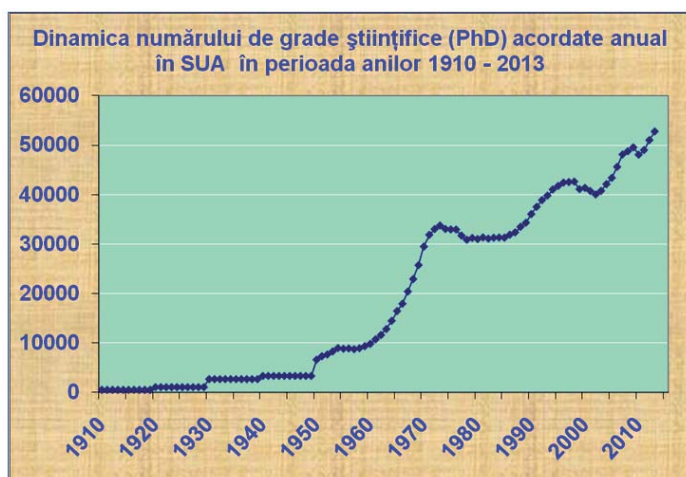

Fig. 8. Dinamica numărului de grade științifice (PhD) acordate anual în SUA în perioada anilor 1910 – 2013

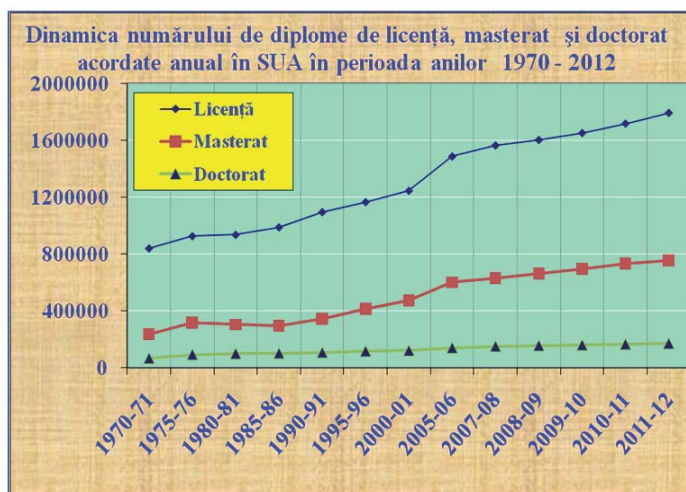

Fig. 9. Dinamica numărului de persoane ce au obținut diplome de licență, masterat și doctorat în SUA în perioada anilor 1970 – 2012 [35]

Raportul numărului de persoane care au obținut diplome de licență, masterat și doctorat în SUA în ultimii ani s-a stabilizat și constituie aproximativ **100:42,2:9,5** (calculare făcută după datele prezentate în [35]).

Aceste date le-am prezentat cu scopul de a le compara cu indicii care reflectă starea de lucruri la acest capitol din Republica Moldova. Dinamica numărului de persoane care obțin diplome de licență, masterat și doctorat în Republica Moldova în ultimii 6 ani este reflectată în fig. 10 (datele BNS [36], CNA).

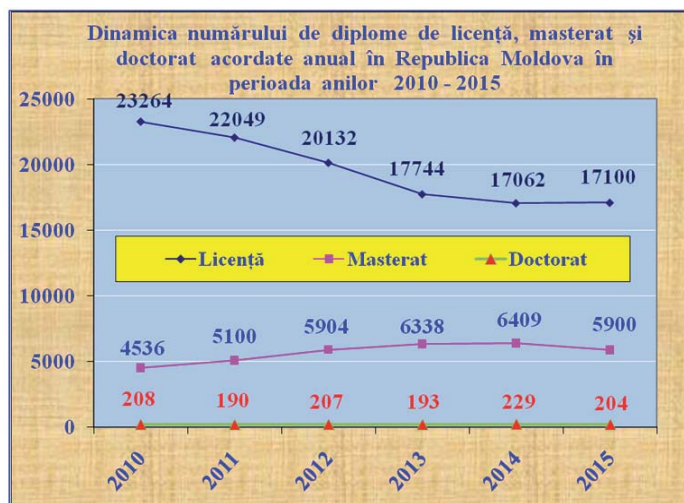

Fig. 10. Dinamica numărului de persoane ce au obținut diplome de licență, masterat și doctorat în Republica Moldova în perioada anilor 2010 - 2015

În cazul Republicii Moldova, în ultimii ani se observă o scădere esențială a numărului de persoane ce obțin diplome de licență, scădere cauzată de migrația masivă a populației. Spre exemplu, în **2015** raportul dintre numărul de persoane ce au obținut diplome de licență, masterat și doctorat în Republica Moldova constituia **100:34,5:1,2** și este departe de a se stabiliza. În afară de aceasta, se observă și o mare discrepanță între numărul de persoane ce obțin diplome de licență și cel al persoanelor ce obțin diplome de doctor. Acest lucru demonstrează că încă mulți ani înainte vom fi percepuți ca o țară cu indice intelectual (de creativitate) redus.

SUA și UE au contribuit cel mai mult la progresul științei și tehnicii în lume

După cum am menționat deja, la începutul secolului **XX**, țările europene și SUA au conștientizat printre primele faptul că fără o știință modernă nu se poate prospera. Nu e întâmplător faptul că aceste țări au contribuit cel mai mult la dezvoltarea științei și a progresului tehnic în lume. Drept mărturie servește numărul mare de persoane ale căror descoperiri științifice, elaborate în laboratoarele științifice și la catedrele universitare din aceste țări, au fost apreciate cu Premiul Nobel (tab. 1, fig. 11), număr net superior celor ale altor țări ale lumii [37]. Nimeni în lume nu poate pune la îndoială valoarea cercetărilor menționate cu acest premiu, caracterizate printr-un nivel suprem de creativitate științifică, prin eliberarea celor mai mari energii creatoare ale omului.

Tabelul 1

Repartiția numărului de laureați ai Premiului Nobel pe ramuri de cercetare și țări (situația la 1.01.2016)

Numărul de laureați ai Premiului Nobel repartizați pe ramuri științifice și țări									
Ramurile științei	Toate țările lumii	SUA+UE	SUA	UE	RU	Germania	Franța	Cele-lalte țări ale UE	Celelalte țări ale lumii
Fizică	201	176	87	89	22	25	14	28	25
Chimie	172	153	68	85	27	30	8	20	19
Fiziologie + medicină	210	195	98	97	31	15	10	41	15
Economie	76	70	52	18	7	1	2	8	6
Toate ramurile științei	659	594	305	289	87	71	34	97	65
Literatură	112	86	9	77	9	9	14	45	26

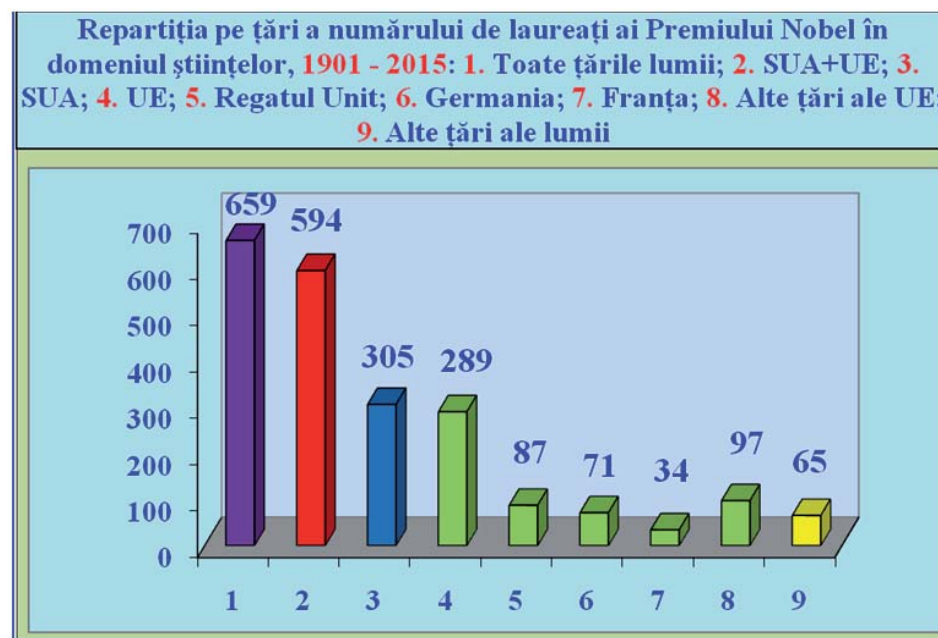

Fig. 11. Repartiția pe țări a numărului de laureați ai Premiului Nobel din domeniul științelor

Din numărul total de persoane, **659**, menționate cu Premiul Nobel în domeniul științelor pe parcursul anilor **1901–2015** (tab. 1, fig. 11), **594** și-au desfășurat cercetările în mari centre științifice din SUA și UE și doar **65** – în centre științifice din alte țări ale lumii. Iar din cei **289** de laureați ai Premiului Nobel care au realizat cercetările în centrele științifice din Uniunea Europeană, **87** le-au făcut în Regatul Unit, **71** – în Germania, **34** – în Franța și **97** – în alte țări europene. Important în ultimul caz este faptul că în Uniunea Europeană oamenii pot să se realizeze (afirme) profesional, creativ, la cel mai înalt nivel, practic în fiecare țară membră a

comunității, nu numai în cele mari. Și în domeniul literaturii întâietatea la Premiul Nobel le revine tot UE și SUA (tab. 1). A devenit deja un adevăr axiomatic certitudinea că țara care dorește să scape de exodul de creiere, să prospere, să dăinuie, trebuie să creeze cercetătorilor săi condiții adecvate de lucru ca aceștia să poată să se afirme profesional, creativ în propria lor țară.

Nu este întâmplător nici faptul că în UE și SUA activează și cei mai mulți cercetători din lume (tab. 2, fig. 12), pe deasupra aceștia fiind susținuți și financiar cel mai bine (bibliografia datelor statistice utilizate este prezentată în [38]).

Tabelul 2
Numărul de persoane angajate nemijlocit în cercetare (fără personalul auxiliar)
în câteva țări/regiuni avansate ale lumii și capitalul financiar anual pus la dispoziția acestora

Țara / regiunea	Numărul de locuitori [Wikipedia]	Numărul de cercetători științifici	PIB (milioane \$ SUA)	Parte de PIB (%) destinat C&D	Finanțe pentru C&D (milioane \$ SUA)
Toate țările			71 707 302		
UE28	504 361 856	1 672 014	16 641 111	2,03	337 777,794
SUA	315 712 000	1 412 639	15 684 750	2,77	434 467,575
China	1 350 695 000	1 152 311	8 227 037	1,84	151 377,481
Japonia	127 799 000	889 341	5 963 969	3,26	194 425,389
CSI	279 256 333	528 606	2 635 655	0,95	25 106,948
Coreea de Sud	50 004 441	345 912	1 155 872	3,74	43 229,613

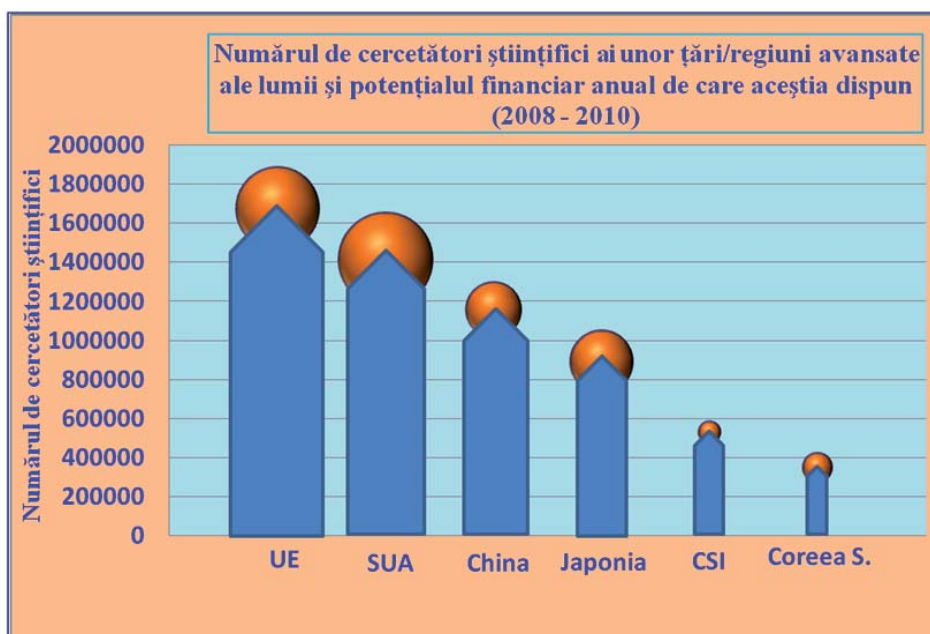

Fig. 12. Numărul de cercetători științifici (săgețile din imagine) și resursele financiare cu care aceștia sunt înzestrați (sferele din imagine) în câteva țări / regiuni avansate ale lumii

Dat fiind faptul că rezultatele prezentate sunt foarte instructive pentru Republica Moldova, vom prezenta mai jos și datele (raportate la numărul populației) ce se referă la toate țările UE (fig. 13),

țările CSI (fig. 14), precum și la alte țări ale lumii (bibliografia datelor statistice utilizate poate fi găsită în [38]).

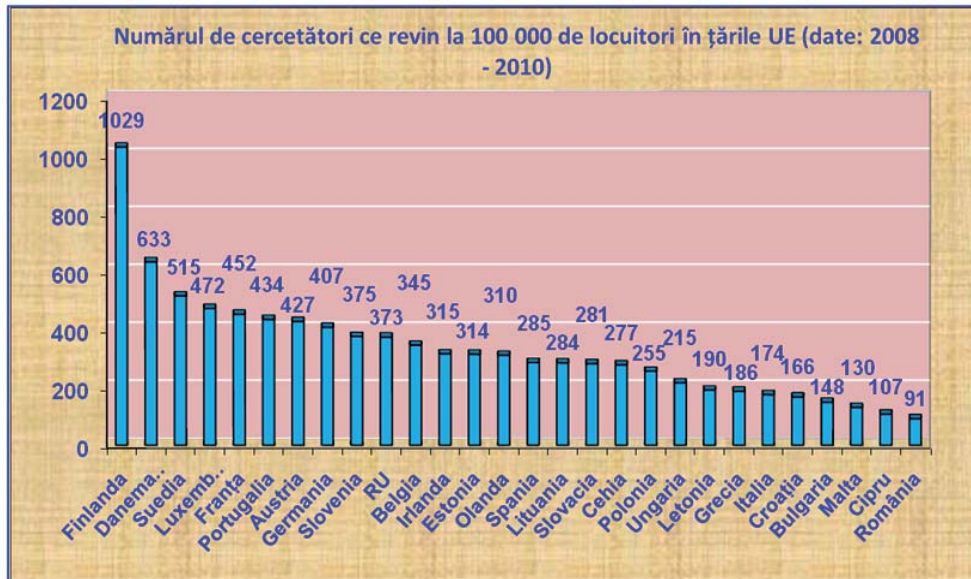

Fig. 13. Numărul de cercetători ce revin la 100 000 de locuitori în țările UE (anii 2008-2010)

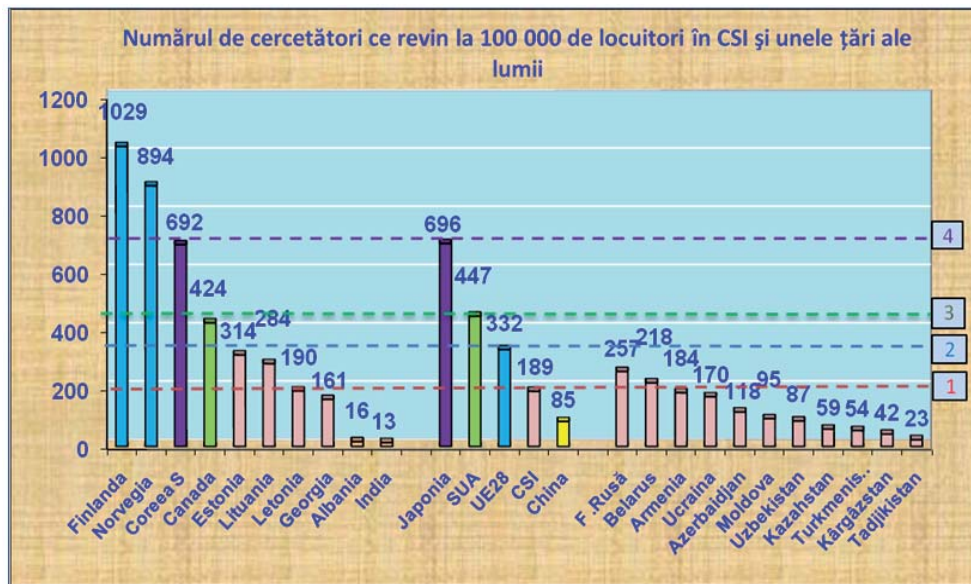

Fig. 14. Numărul de cercetători ce revin la 100 000 de locuitori în țările CSI și unele țări ale lumii (liniile prezintă: 1 - valoarea medie ce revine țărilor CSI, 2 - valoarea medie ce revine țărilor UE, 3 și 4 - valorile medii ce se referă la SUA și Japonia)

Vom sublinia că țările care au urmat, ai domnia SUA și UE, același curs de științificare (științificare) a societății, precum Japonia, China, Coreea de Sud și altele, au atins și ele rezultate performante la capitolul cercetare-dezvoltare-inovare și progres economic (tab. 2, fig. 12).

Deși UE și SUA se află în fruntea clasamentului, ele nu se limitează la rezultatele obținute. La începutul acestui deceniu, Uniunea Europeană, bunăoară, a planificat să creeze până în **2020** un milion de noi locuri de muncă în domeniul cercetării [39], ca să se apropie de SUA. SUA, la rândul lor, și-au propus să sporească către **2022** numărul angajaților ce activau în economia națională în **2012**, a celor ce dețineau grad științific/profesional (**4 002 400**), diplome de master (**2 432 200**) și diplome de licență (**26 033 000**), până la **4 640 800** și, respectiv, **2 880 700** și **29 176 700** de persoane [40], ceea ce înseamnă o creștere substanțială a pregătirii cadrelor la toate treptele de învățământ superior, o spori-re importantă a nivelului intelectual al țării.

CONCLUZII

La începutul secolului XX, țările europene și SUA, conștientizând faptul că o dezvoltare durabilă a societății poate fi asigurată doar în baza științei, au pășit pe calea edificării unei societăți bazate pe cunoaștere, cale de dezvoltare corectă, fapt demonstrat prin numărul mare de savanți din aceste țări cărora li s-au decernat Premiul Nobel. Țările care au urmat drumul SUA și UE în dezvoltare au cunoscut și ele progresul științific și economic: dispun astăzi de un număr mare de cercetători înzestrați cu echipament științific performant și finanțați substanțial.

Concepția care domină azi lumea civilizată este formarea unei societăți bazate pe cunoaștere, angajarea plenară a științei în soluționarea problemelor economice, sociale și culturale ale țării, proces în care să domine spiritul și metodele științifice, transferul operativ de cunoștințe de la un domeniu la altul, implementarea rezultatelor cercetării, utilizarea pe larg a tehnologiilor informaționale, organizarea și gestionarea științifică a muncii, optimizarea fiecărei operații. În acest context, factorul-cheie care asigură progresul societății (țării), dezvoltarea ei durabilă, îl prezintă resursele umane înalt calificate, capabile de a folosi la maximum cunoștințele acu-

mulate, a scoate în evidență și a formula problemele majore ale societății și a găsi soluțiile optime ale acestora. Factorul creativ devine azi garantul dăinuirii unui popor. Asigurarea țării cu resurse umane calificate însă este determinată de un sistem de învățământ calitativ. Important este ca de la an la an să sporească numărul de persoane care urcă tot mai sus pe scara ierarhică a învățământului superior și să se stabilească un raport judicios între numărul de absolvenți ai studiilor de licență, masterat și doctorat pentru fiecare ramură a științei și concordarea acestui raport cu numărul de cercetători științifici ce activează în fiecare dintre aceste ramuri.

Și în Republica Moldova s-a conștientizat necesitatea alegerii căii de dezvoltare a unei societăți bazate pe cunoaștere, lucru care a determinat țara noastră să aleagă vectorul european de dezvoltare și de integrare în UE. În acest scop au fost făcuți pași concreți: a fost elaborat întregul set de acte normative privind activitatea sferei cercetare-dezvoltare-inovare și a celei de pregătire și atestare a cadrelor științifice în conformitate cu actele normative ale UE; a fost formată o rețea de organizații din sfera științei și inovării, acreditate, cu program clar de cercetare, și a fost creat un sistem de pregătire și atestare a cadrelor științifice ce constă din **52** de instituții organizatoare de doctorat, care pregătesc cadre științifice la circa **217** specialități, prin colaborarea cu instituții de învățământ superior și de cercetare din **17** țări ale lumii, prin cotutelă sau prin studii doctorale cu destinație specială, RM având posibilitatea să pregătească cadre științifice la toate specialitățile de care are nevoie. Sistemul de pregătire și atestare a cadrelor științifice are vizibilitate internațională: la expertizarea tezelor de doctorat, în calitate de membri ai consiliilor științifice specializate și referenți oficiali, participă experți din **16** țări ale lumii, sporindu-se astfel calitatea cercetărilor și a tezelor de doctorat, în RM vin să elaboreze și să susțină teze de doctorat persoane din **41** de țări ale lumii.

Pentru ameliorarea situației în domeniu, se cere: elaborarea unor strategii coerente de cercetare și de pregătire a cadrelor științifice pe termen mediu și lung; formularea clară a criteriilor de finanțare a instituțiilor; diversificarea formelor de finanțare prin participarea la proiecte de cercetare, inclusiv internaționale; crearea unui sistem de remunerare în funcție de rezultatele obținute, de performanța

acestora (stimulând astfel cercetătorii să realizeze cercetări și tehnologii avansate, la nivel internațional); o interacțiune mai eficientă a sferei CDI cu factorii economici, cu sectorul privat, implementarea pe scară largă a rezultatelor cercetării; atribuirea doctoranzilor a statutului de cercetător științific, sporind astfel interesul tineretului pentru cariera de cercetător și făcând posibilă schimbarea la timp a gărzii de vârstă în știință; găsirea de pârghii care să înlesnească transferarea rezultatelor investigațiilor științifice în economie, ca acestea să aducă beneficii directe societății; eliminarea discrepanței existente între repartiția pe domenii a numărului de persoane ce activează în cercetare-dezvoltare și repartiția pe domenii a numărului de cadre științifice pregătite prin studii de doctorat, masterat, licență; reformarea sistemului de acumulare a datelor statistice astfel încât să fie asigurate veridicitatea și relevanța acestora, completarea bazelor de date la timp, online, pentru a avea un tablou real al domeniului științei, inovării, pregătirii cadrelor, evidențierea performanțelor și rezultatelor slabe în cercetare și în pregătirea cadrelor științifice, pentru a identifica operativ persoanele active în știință, potențialii parteneri de colaborare și de promovare a progresului, a redresa la timp situația și a introduce corecțiile necesare în politica priorităților; armonizarea specializărilor la toate treptele de învățământ: liceu – licență – masterat – doctorat, pornind de la specializările din doctorat.

REFERINȚE

- [1] Comisia Superioară de Atestare a Republicii Moldova. Alcătuitori: Ion Holban, Tatiana Lăsăi (Chirilă). Chișinău, 2003. – 12 p.
- [2] CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion. *Concepția Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare privind reformarea sistemului de pregătire a cadrelor științifice prin doctorat și postdoctorat din Republica Moldova. Materialele Conferinței științifice „Probleme actuale ale organizării și autoorganizării sistemului de cercetare-dezvoltare în Republica Moldova”*, Chișinău 2011, p. 94–104.
- [3] CANȚER, V., HOLBAN, I. *Pregătirea cadrelor științifice în Republica Moldova în perioada 1993–2011 în oglinda datelor statistice. Materialele Conferinței Internaționale Științifico-Practice „Creșterea econo-*

mică în condițiile globalizării”. IEFS, Chișinău, 18–19 octombrie 2012, v. III, p. 213–228.

[4] CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion. *Sistemul național de acreditare și atestare în evoluție și modernizare*. În cartea: *Evaluarea și Atestarea – cheazășia calității în cercetare și învățământ superior*. Chișinău 2012 (298 p.), p. 11–23.

[5] CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion, CUCIUREANU, Gheorghe. *Studiile doctorale în Republica Moldova în contextul politicilor europene*. Proceedings of the 37th Annual Congress of the American Romanian Academy of Arts and Sciences (ARA). June 04-09, 2013, p. 268–271.

[6] HOLBAN, Ion. *Știința, tehnica și problemele curente ale țării*. „Intellectus”, 1996, nr. 3, p. 86–89.

[7] The European Higher Education Area. The Bologna Declaration of 19 June 1999.

[8] Salzburg principles. Bologna seminar „Doctoral programmes for the European knowledge society. Salzburg, 3-5 February 2005 - http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Salzburg_Report_final.1129817011146.pdf (vizitat - 25.04.2013); Salzburg II Recommendations. European Universities' Achievements Since 2005 in Implementing the Salzburg Principles. EUA, 2010 - http://www.eua.be/Libraries/Publications_homepage_list/Salzburg_II_Recommendations.sflb.ashx 25.04.2013); www.eua.be.

[9] Horizon 2020. The EU Framework Programme for Research and Innovation. <http://ec.europa.eu/research/horizon2020/>; Comunicare a Comisiei Europa 2020 (o strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii). Bruxelles, 3.3.2010, 38 p.

[10] Strategia Națională de Dezvoltare 2020, [particip.gov.md/categorylist.php?l=ro](http://particip.gov.md/categorylist.php?l=ro;);

Moldova 2020. Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012 – 2020, www.gov.md/download.php?file..., 4.05.2012.

[11] Moldovan Science towards European Research Area. Catalogue of Research Group from Moldova. Academy of Science of Moldova, 2013.

[12] HOLBAN, Ion, COTUN, Cristina. *Dezvoltarea durabilă a societății – problema fundamentală a științei Republicii Moldova (probleme, principii, criterii, standarde, date statistice, analize, omologări, opinii)*.

(1) *Intellectus*, 2014, nr. 1, p. 59 – 75; (2) *Intellectus*. 2014, 2, 60–73;; (3) *Intellectus*. 2014, 3, 81–92.

- [13] HOLBAN, Ion, PETROV (COTUN), Cristina. *Resursele științifice umane – factorul-cheie pentru științificarea țării*. Akademos, nr. 2 (37), 2015, p. 47–57.
- [14] ДИКУСАР, Александр. Место исследователей Молдовы в мировом информационном процессе. *Наукометрический анализ*. Akademos. Nr. 2, 2011, p. 28–35.
- [15] Study on the organisation of doctoral programmes in EU neighbouring countries: Moldova. Technopolis Group, December 2010 - http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/doc/doctoral/moldova_en.pdf (vizitat - 30.04.2013). www.technopolis-group.com;
- [16] КАНЦЕР, Валериу, ХОЛБАН, Ион. Система подготовки научных кадров в Республике Молдова и ее модернизация в контексте интегрирования в европейское научно-образовательное пространство. *Международный симпозиум „Перемещение центров научно-технологической активности на европейском пространстве и жетрановая мобильность ученых и специалистов: современные тенденции”* (19-23 октября 2011, г. Киев, Украина), 16 с.
- [17] КАНЦЕР, Валериу, КУЧУРЯНУ, Георге, ХОЛБАН, Ион, МИНЧУНЭ, Виталие. *Критическая масса в докторантуре: между европейской политикой и местными проблемами*. „Наука та наукознавство” (Киев), 2013, N. 3, с. 63–73.
- [18] HOLBAN, Ion, PETROV, Cristina. *Наука и подготовка научных кадров в Республике Молдова в сравнении с развитыми странами и в контексте избрания страной европейского вектора развития*. Fifth International Congress of Belarusian Studies, 2–4 octombrie 2015, Kaunas, Lithuania (raport, în stadiu de publicare).
- [19] BNS. Activitatea de doctorat și postdoctorat în anul 2013. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4383> 09.03.2015; 15:58; BNS. Activitatea instituțiilor de învățământ superior în anul de studii 2013/14. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4257> 03.03.2015; 17:59; BNS. Activitatea instituțiilor de învățământ superior în anul de studii 2014/15. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4588> 15.04.2016; 15:45; BNS. Activitatea instituțiilor de învățământ superior în anul de studii 2015/16. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5013> 15.04.2016; 15:55.
- [20] Doctoral Degrees. The Disposable Academic. <http://www.economist.com/node/17723223> 05.03.2015 18:44.
- [21] <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4728> 09.09.2015 7:59.
- [22] <http://statistici.INSSE.ro/shop/index.jsp?page=tempo3&lang=ro&ind=CDP102D>.
- [23] Federal Ministry of Education and Research (Germany). Education and Research in Figures 2012. www.dateportal.bmbf.de.
- [24] Group of Eight. The Changing of PhD. March 2013. Attachment 2 (Australian Bureau of Statistics 2011 Census of Population and Housing),
- [25] RYAN, Camille L., SIEBENS, Julie. *Education Attainment in the United States: 2009. Current Population Reports*. United States Census Bureau. Issued February 2012.
- [26] Educational attainment of the population in Germany. <https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/SocietyState/EducationResearchCulture/EducationalLevel/Tables/EducationalAttainmentPopulationGermany.html> 25.03.2015 11:14.
- [27] HOLBAN, Ion, PETROV, Cristina. *Sporirea nivelului intelectual al populației – pilonul central al politicii de creștere economică durabilă a țării*. *Lucrările ediției a X-a a Conferinței Internaționale Științifico-Practice „Creșterea economică în condițiile globalizării”*, INCE, Chișinău, 15-16 octombrie. Chișinău, 2015, vol. II, pp. 179–184.
- [28] CHISWICK, Barry R., LARSEN Nicholas, PIEPER Paul. *The Production of PhDs in the United States and Canada*. IZA DP No. 5367, December 2010. Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit Institute for the Study of Labor.
- [29] FEIGENER, Mark K. *Number of U.S. Doctorates Awarded rise for Six, but Growth Slower*. Brief National Center for Science and Engineering Statistics, November 2009, NSF 10-308; <http://www.nsf.gov/statistics/intbrief/nsf10308/> 03.03.2015 18:33.
- [30] FEIGENER, Mark K. *Number of Doctorates Awarded in the United States Declined in 2010*. Info Brief National Center for Science and Engineering Statistics, November 2011, NSF 12-303; <http://www.nsf.gov/statistics/>.
- [31] FEIGENER, Mark K. (NCSES) *Science and Engineering Doctorates. Doctorate Recipients from U.S. Colleges and Universities* <http://www.nsf.gov/statistics/>

tics/sed/2013/data-tables.cfm.

[32] <http://www.nsf.gov/statistics/sed/2013/data/tab14.pdf>

[33] <http://www.nsf.gov/statistics/sed/2013/data/tab54.pdf>

[34] The Modern Language Association of America. Report on the Survey of Earned Doctorates, 2010-11 and 2011-12. Report NSF 13-301. Office of Research, June 2014.

[35] Bachelor's, master's, and doctor's degrees conferred by postsecondary..., https://nces.ed.gov/programs/digest/d13/tables/dt13_318.20.asp 03.04.2015 8:24.

[36] [http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc168&id=4588](http://statbank.statistica.md/pxweb-Dialog-varval.asp-ma=INV0602&ti=Absolventii+institutiilor+de+invatamint+superior+pe+domenii+generale+de+studiu+si++cicluri%2C+2005-2014&path=-Database-RO-07%20INV-INV06-(=1; Activitatea instituțiilor de învățământ superior în anul de studii2014/2015. <a href=), 15.04.2016; 15.45;

Activitatea instituțiilor de învățământ superior în anul de studii2014/2015. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc168&id=5013>, 15.04.2016; 15.55.

[37] http://wikipedia.org/wiki/Lista_laureați_ai_Premiul_Nobel 11.11.2013 8:50;

http://wikipedia.org/wiki/Laureați_ai_Premiul_Nobel_după_țară 11.11.2013 8:43;

http://wikipedia.org/wiki/Premiul_Nobel_pentru_Fizică 11.11.2013 9:05;

http://wikipedia.org/wiki/Premiul_Nobel_pentru_Chimie 11.11.2013 9:18;

http://wikipedia.org/wiki/Premiul_Nobel_pentru_Fiziologie_sau_Medicină 11.11.2013 9:43;

http://wikipedia.org/wiki/Premiul_Nobel_pentru_Științe_Economice 11.11.2013 8:56;

http://wikipedia.org/wiki/Premiul_Nobel_pentru_literatură 13.11.2013 8:51;

<http://timpul.md/articol/premii-nobel-inventarii-led-urilor-cu-lumi...07.10.2014> 15:47;

<http://timpul.md/articol/premiul-nobel-pentru-chimie-castigat-de-un...08.10.2014> 19:13;

<http://gandul.info/international/premiul-nobel-pentru-medicina...07.10.2014> 16:01;

<http://jurnal.md/ro/news/premiul-nobel-pentru-economie-ca-tigat-de...> 13.10.2014 19:10;

<http://hotnews.md/articles/view.hot?id=27820>

09.10.2014 17:29.

<http://jurnal.md/ro/it-si-stiinta/2015/10/5/premiul-nobel-pentru-fizi...06.10.2015> 14:18;

<http://jurnal.md/ro/it-si-stiinta/2015/10/7/cercetatorii-tomas-lindahl...> 07.10.2015 14:36;

HotNews.ro, Luni, 5 octombrie 2015, 12:33 Science – Științe fundamentale.

<http://scholar.princeton.edu/deaton/home> 12.10.2015 16:20.

[38] HOLBAN, Ion. *Vectorul european de dezvoltare a Republicii Moldova. Conștientizare și alegere*. Biblioteca IDIS „Viitorul”, 2014, 19 p.; Meridian ingineresc, 2014, nr. 1, p. 1–18;

Fizica și tehnologiile moderne, v. 11, nr. 3-4, p. 5–8, 2013.

[39] The Changing PhD – Turning aut Millions of Doctorates. <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20130403...05.03.2015> 18:28.

[40] Employment by summary education and training assignment, 2012 and projected 2022; http://www.bls.gov/emp/ep_table-education_summary.htm 25.03.2015 11 : 04.

REZUMAT

Munca creativă – garantul dăinuirii unui popor. Autorul studiului prezintă datele privind pregătirea cadrelor științifice în Republica Moldova în toate domeniile/ramurile științifice pe durata anilor 1993–2015, evidențiază partea puternică și partea slabă a realității, propune soluții pentru ameliorarea situației în domeniu. Este argumentată necesitatea dezvoltării Republicii Moldova pe baze științifice și integrării țării în comunitatea statelor europene. Prin exemplul SUA, UE, al altor țări avansate, care au un număr important de laureați ai Premiului Nobel, un număr impunător de cercetători și resurse financiare substanțiale puse la dispoziția acestora, precum și un număr însemnat de persoane care obțin anual grade științifice, diplome de licență și masterat, se demonstrează că numai munca creativă, bazată pe știință, permite țărilor să cunoască o dezvoltare durabilă.

Cuvinte-cheie: dezvoltare durabilă, societate bazată pe știință, cadre științifice, muncă creativă, studii doctorale, de masterat, de licență, deținători de grade științifice, domenii/ramuri științifice.

ABSTRACT

Creative Work – Guarantor of a Nation’s Longevity. The author of the study presents data on scientific staff training in the Republic of Moldova in all scientific areas/branches during the years 1993-2015, highlights the strong and weak side of reality, and proposes solutions for improvements in the field. It is motivated the necessity for Moldova’s development on scientific bases and for the country’s integration into the community of European states. By example of USA, EU, other developed countries, which have a large number of Nobel Prize laureates, a large number of researchers and substantial financial resources made available to them, and a large number of people who obtain annually scientific degrees, bachelor and master diplomas, it is demonstrated that only creative work, based on science, allows countries to meet sustainable development.

Keywords: sustainable development, society based on science, scientific staff, creative work, doctoral, masters, bachelor studies, holders of scientific degrees scientific areas/branches.

РЕФЕРАТ

Творческий труд – гарант сохранения народа. Автор исследования представляет данные о подготовке научных кадров в Республике Молдова во всех областях/отраслях науки в течение 1993-2015 гг., выделяет сильную и слабую стороны реальности, предлагает ряд мер, которые позволяют существенно улучшить ситуацию в данной сфере. Он также приводит аргументы, доказывающие необходимость развития Республики Молдова, основанного на науку и интеграции страны в сообщество европейских государств. На примере США, ЕС, других развитых стран, лидирующих по числу лауреатов Нобелевской премии, по количеству научных исследователей и по объему выделенных для них финансовых ресурсов, а также по числу людей, получающих ежегодно научные степени, дипломы лицензиата и магистра, автор доказывает, что творческий труд, основанный на науке, позволяет странам достичь устойчивого развития.

Ключевые слова: устойчивое развитие, общество, основанное на науке, научные кадры, творческий труд, докторантура, магистратура, лицензиат, обладатели ученых степеней, области/отрасли науки.

ROLUL METADATELOR ÎN TEHNOLOGIA INFORMAȚIEI

DR. ÎN DREPT LILIAN PLATON,
LECTOR UNIVERSITAR,
UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

GVERNUL ESTE UNUL DINTRE CEI MAI MARI DEȚINĂTORI DE RESURSE DE INFORMAȚII ȘI ARE RESPONSABILITATEA DE A SE ASIGURA CĂ ACESTE RESURSE SUNT VALORI ÎN CREȘTERE PENTRU CETĂȚENI, AFACERI, OFICIALI AI GUVERNULUI ȘI UTILIZATORI DIN ÎNTREAGA LUME. ARE, DE ASEMENEA, RESPONSABILITATEA DE A SE ASIGURA CĂ INFORMAȚIA POATE FI UȘOR GĂSITĂ, ACCESATĂ ȘI DISTRIBUITĂ ÎNTRE PUBLIC ȘI SECTOARELE PUBLICE ÎN TIMP CE ÎNTRUNESC OBLIGAȚIILE CE ȚIN DE SECRET ȘI SECURITATE. PRIN URMARE, DEȚINEREA UNUI STANDARD DE METADATE BINE STRUCTURATE ȘI APLICATE CONSISTENT DEVINE DIN CE ÎN CE MAI IMPORTANTĂ PENTRU GUVERN, UN ASTFEL DE STANDARD POATE AJUTA OAMENII SĂ NAVIGHEZE PRIN IMENSITATEA PAGINILOR WEB CE CONȚIN INFORMAȚII ȘI SĂ LOCALIZEZE CU ÎNCREDERE CEEA CE CAUTĂ.

Cea mai comună definiție a metadatelor este aceea că ele reprezintă „date despre date”. Termenul este în mod obișnuit folosit pentru a se referi la resursele de informație descriptivă (*world wide web* – rețea în întreaga lume) și prezintă un sumar al formelor și conținutului unei resurse. În sensul cel mai larg, metadatele pot fi folosite pentru a descrie structuri de informație, cum ar fi standardele tehnice și politicile de inter-conectivitate care reprezintă provincia cadrelor de lucru ale interoperabilității de e-guvernare. Interesul în întreaga lume în ceea ce privește standardele metadatelor și practicile acestora se datorează creșterii în publicarea electronică, proliferării website-urilor individuale și ale organizațiilor, precum și vastelor cantități de date ne-diferențiale disponibile online.

Metadatele reprezintă totalitatea informațiilor folosite pentru a caracteriza și a descrie în mod clar și inteligibil datele și seturile de date. Acestea sunt date despre conținut, calitate, condiții și alte caracteristici ale datelor (Federal Geographic Data Committee - FGDC, 1994).

Metadatele fac căutarea și retragerea informațiilor online mai puțin frustrantă. Ele facilitează administrarea și înregistrarea datelor, care este o preocupare particulară pentru guverne atunci când acestea livrează programe și servicii prin mijloace electronice. Căutarea prin metadate este mai eficientă decât prin componentele resurselor de informații, datorită faptului că metadatele furnizează celor care caută informația inserată în resursă.

Metadatele descriu resursele în pachete simple și mici de informație care sunt ușor de găsit și sunt disponibile pentru un număr mare de oameni. Totodată, metadatele îmbunătățesc considerabil, în procesul căutării, gradul de granulație în cadrul volumului de date disponibile. Acest fapt permite căutarea pe web prin intermediul motoarelor de căutare a datelor necesare, făcând mai eficace asistarea utilizatorilor, care astfel pot găsi resursele informative de care au nevoie. De asemenea, metadatele sporesc semnificativ abilitatea de a localiza resursele online, precum și probabilitatea recuperării investiției inițiale de publicare pe *web*. Acestea sunt disponibile ca instrument pentru administrarea înregistrărilor resursă. Utilizarea înregistrărilor

electronice furnizează oportunitatea unei modernizări în ceea ce privește sistemele de administrare a înregistrărilor, acestea fiind mai flexibile, mai eficiente și mai conectate.

Metadatele pot fi folosite pentru a identifica, autentifica, descrie și administra înregistrările oficiale și reprezintă un mecanism unic ce furnizează un serviciu de calitate mai ridicată și asigură administrarea acestor înregistrări. Mai mult decât atât, metadatele au rolul semnificativ de a face articolele non-text disponibile din punct de vedere electronic. Spre exemplu, motoarele de căutare nu pot scana poze sau colecții de muzică în loc de cuvinte-cheie. Ele pot conduce utilizatorii la imaginile corecte sau la serviciile de furnizare, în situațiile în care numele fișierelor și categoriile mai avansate rareori pot realiza acest lucru.

Metadatele facilitează administrarea și găsirea informațiilor în orice format – pagini web, documente electronice, fișiere pe suport hârtie, baze de date etc. Pentru ca metadatele să fie eficiente, este necesar ca acestea să fie structurate corespunzător în toate structurile statului. Deja au fost întreprinse acțiuni concrete în vederea standardizării tuturor metadatelor aplicate în cadrul sistemelor informaționale ale guvernului.

Astfel, au fost adoptate și la noi metadatele standard e-guvernare, cu denumirea generică Nucleul Dublin, acesta reprezentând un set simplu de elemente pentru descrierea unei game largi de resurse în rețea. Nucleul Dublin cuprinde 15 elemente de bază: titlu, autor sau creator, subiect și cuvinte-cheie, descriere, editor, alte persoane care au contribuit, date, tip de resurse, format, identificare resurse, sursă, limbă, relație, acoperire și administrarea drepturilor. Acesta s-a stabilit prin consensul unui grup internațional, reprezentând următoarele discipline: librărie, arhive, informatică, codificarea textului, comunitatea muzeului, precum și alte câmpuri legate de burse.

Obiectivele caracteristice ale Nucleului Dublin sunt:

- simplitatea creării și întreținerii;
- semantica înțeleasă în mod comun;
- domenii internaționale;
- extensibilitate.

Nucleul Dublin este un standard foarte dezvoltat, flexibil, recunoscut pe plan internațional. A fost

dezvoltat pentru a întruni cerințele de descoperire a resurselor. Oricum, nu furnizează o asemenea funcție, cum este administrarea. Ar fi necesar de a se adăuga mai multe elemente pentru a face relevant standardul pentru e-guvernare și a asigura întrunirea cerințelor de metadate sau cerințelor mai specifice. Într-adevăr, pentru a dezvolta elementele adiționale ce vor întări standardul de metadate e-guvernare, sunt luate în considerare alte planuri.

Elemente adiționale respective vor permite metadatelor:

- să întrunească toate necesitățile legate de administrarea informației guvernului și necesitățile de retragere;
- să dezvolte profilul de aplicație a standardului de metadate e-guvernare pentru a include perfecționarea elementelor și schemele de codificare;
- să dezvolte un tezaur pan-guvernare.

Fiind complet dezvoltată, structura standardului de metadate e-guvernare va consta din elementele de bază, un profil de aplicație, perfecționarea și schemele de codificare. Pentru metadate, elementele formează blocurile de unități ce sunt completate de către profilul de aplicație constând din elemente de perfecționare. Perfecționarea elementelor va conduce la fragmentarea elementelor blocurilor în diviziuni mai mici, iar schemele de codificare vor specifica formatul în care va fi înregistrată valoarea fiecărui element.

Lipsa vocabularului comun este una dintre cele mai mari bariere pentru retragerea eficientă a informației de-a lungul unui număr de organizații. Un tezaur poate acționa ca un ghid de terminologie, o limbă comună între organizație și comunitate, un ajutor pentru a reduce numărul de „lovituri false” și pentru a asigura toate articolele corecte ce pot fi găsite.

Dezvoltarea și întreținerea tezaurului panguvernare, prin urmare, va facilita comunicarea între guvern, cetățeni și afaceri. Sunt două tipuri de tezaurizare: subiect și funcție. Tezaurul subiect captează conținutul intelectual al resursei, adică ceea ce tratează resursa. Tezaurul funcție captează rolul de resurse, adică ceea ce reprezintă activitatea în afaceri în legătură cu resursa. Aceste tipuri de tezaur vor fi utile atât pentru clasificarea de păstrare a înregistrărilor, cât și pentru descrierea online a resurselor.

Există un umăr de opțiuni tehnologice pentru crearea, depozitarea și accesarea metadatelor. Acestea vor evolua de-a lungul timpului ca produse noi și servicii care devin disponibile pe măsură ce se sunt adăugate noi trăsături. Oricum, această zonă se schimbă rapid prin adaptarea cerințelor metadatelor la locul de comercializare. Un instrument construit cu un anumit scop poate fi folosit pentru a crea metadate, astfel încât cei care se ocupă de catalogare nu trebuie să se preocupe de sintaxa metadatelor. Aceste instrumente pot alcătui o parte din sistemul de creare a resurselor, spre exemplu, un procesor de cuvinte, parte a sistemului de administrare a resurselor, cum este sistemul de administrare a conținutului web, sau poate constitui instrumente de sine stătătoare. Metadatele pot fi depozitate în două mari directorii, fie în baza de date, separate de la resurse, sau încastrate în cadrul resurselor ce sunt descrise. Oricum, alegerile vor fi determinate de nevoile specifice de afaceri și tipurile de resurse.

O înregistrare de metadate setată la nivelul de colecție este legată de paginile de intrare de înalt nivel de pe website. Aceasta descrie toate resursele din colecție, nu numai cele de pagină de intrare de nivel ridicat. Este important să fie furnizată o descriere completă a unui set de resurse într-o colecție, pentru a ajuta căutătorii să găsească în cadrul acesteia articolele ce ar putea fi relevante pentru linia de referință. Acest lucru este necesar în mod deosebit la descrierea colecțiilor de resurse electronice ce nu sunt prezentate individual prin propriile metadate. Descrierea unui serviciu în cadrul resurselor necesită o abordare diferită, întrucât un serviciu constituie o resursă mai activă și mai dinamică decât documentele ce includ informația. Sintaxa este mecanismul de „livrare” a înregistrărilor metadatelor. Prin urmare, este necesară adoptarea unei sintaxe comune pentru comunicare și livrare de metadate independente privind modul în care acestea sunt depozitate și accesate. În mod curent, HTML este forma de sintaxă standardizată utilizată cel mai frecvent.

Atributele elementelor permit înregistrarea tuturor aspectelor înregistrărilor de metadate, putând fi exprimate structuri de metadate destul de complexe. Metadatele ar trebui să fie accesibile într-un mod standard, astfel încât motoarele de căutare să găsească ușor descrierile resurselor și să furnizeze

informația cerută de către persoana care caută. Mecanismele principale pentru accesarea metadatelor sunt următoarele:

1. Metadate încastrate. Înregistrările metadatelor sunt incluse în cadrul fișierelor HTML și astfel metadatele devin o parte integrantă a resursei ce este descrisă și formulată pentru a fi conformă cu sintaxa HTML utilizată. Un dezavantaj al acestui mecanism este faptul că toate resursele trebuie să aibă descrieri HTML, atunci când acesta urmează să fie descris folosind metadatele. În plus, dacă unele fragmente din aceste metadate se schimbă, atunci o parte din datele încastrate în fișierul HTML trebuie să fie actualizate sau schimbate.

2. Depozite încastrate. Bazele de date sunt folosite pentru a depozita și a administra descrieri ale metadatelor. Datele de bază ale metadatelor cu interfețe standard puse sub semnul întrebării sunt adesea numite depozite de metadate. Mecanismul furnizează mai multă flexibilitate, deoarece metadatele pot fi făcute disponibile în diferite aranjamente sau sintaxe ce pot fi ușor modificate de-a lungul timpului. Schimbările globale și amendamentele pot fi introduse după elaborarea inițială. Oricum, setarea depozitelor metadatelor este mai dificilă decât în cazul metadatelor încastrate în pagina HTML, existând condiții pentru retragerea metadatelor prin motoare de căutare.

Sistemele de administrare a resurselor furnizează cantități semnificative de metadate ce descriu anumite resurse și servicii. Metadatele administrate de către sistemele de administrare a resursei sunt adeseori sofisticate, putând întreprinde activități de înregistrare, administrare, arhivare, precum și de descoperire a resurselor. Astfel de metadate pot fi traduse în standardele cerute de către sistemul de descoperire a resursei. Acest mecanism nu necesită noi investiții semnificative și contribuie la consolidarea administrării metadatelor, la menținerea restricțiilor de acces, atunci când înregistrările sunt exportate sau când se acordă acces public direct la sistemul de administrare a resurselor.

Dezvoltarea și implementarea standardelor metadatelor e-guvernare constituie un ansamblu de sarcini substanțiale, de perspectivă, care necesită sprijinul statului și crearea unor mecanisme de dezvoltare. Andosarea și includerea simplului Nucleu Dublin a devenit piatra de temelie a standardelor

metadatelor e-guvernare. Astfel, în virtutea principiilor adoptate pentru dezvoltarea și întreținerea viitoare a unui standard de metadata e-guvernare, acestea urmează să fie:

- *Independente*. Standardul trebuie să fie destul de flexibil pentru a întruni retragerea informației și nevoile de administrare a înregistrărilor oricărei informații ținute în orice format. Nu va fi bazat pe orice software, aplicație sau proiect;

- *Simple*. Trebuie să fie aplicabile printre cele cu o experiență largă, cu un model variabil de pregătire a descrierilor resursei;

- *Conforme*. Nu ar trebui să fie în conflict cu alte standarde și politici guvernamentale locale, sau cu standardele internaționale;

- *Stabile*. Un standard de metadata e-guvernare trebuie să fie suficient de flexibil pentru a răspunde necesităților curente și viitoare, deoarece orice schimbare va cere un efort considerabil, timp și resurse pentru implementare;

- *Extensibile*. Este indispensabilă existența unor condiții propice pentru a efectua perfecționări adiționale acolo unde se dovedește că acestea sunt esențiale iar setul disponibil nu efectuează suficiente aprovizionări pentru cerința formulată. Așadar, este necesar un echilibru între nevoia pentru extensibilitate și nevoia pentru stabilitate;

- *Economice*. Minim consum de timp și efort;

- *Incluse*. Ar trebui să se țină cont de multiplele scheme de metadata disponibile, pentru a reduce la minimum necesitatea de prelucrare a produselor existente. Prin urmare, este indispensabilă o maximă interoperabilitate, asigurându-se de-a lungul tuturor descrierilor consistența resurselor de informații;

- *Cerința supremă*: standardul va permite retragerea informației și administrarea lui în condiții optime de către cetățeni și guverne.

Standardele de metadata e-guvernare ar trebui aplicate tuturor sistemelor din sfera guvernamentală, pentru optimizarea interacțiunii dintre agențiile guvernamentale (inclusiv cele ale unor guverne străine), structurile mediului de afaceri, sectoarele domeniului public. Diseminarea informației între organizații va deveni tot mai dificilă dacă nu va fi în concordanță cu standardul metadatelor e-guvernare. Un asemenea standard poate fi aplicat în patru stadii. Guvernele urmează să solicite:

1. Aplicarea imediată a standardului de metadata e-guvernare în toate sistemele specificate.

2. Aplicarea progresivă a standardelor de metadata e-guvernare, inclusiv a elementelor adiționale și a unui profil de aplicare, de la datele completării acestora.

3. Aplicarea imediată a listei de categorii din rețeaua de cunoaștere și utilizarea ulterioară a altor sisteme, de la data completării acestora.

4. Utilizarea unui tezaur pan-guvernare, de la data completării acestuia.

Standardul metadatelor e-guvernare trebuie întreținut corespunzător și actualizat sistematic, iar în dezvoltarea sa ulterioară se va ține cont de rezultatele consultărilor din domeniul de aplicare globală și de testările din sectorul respectiv. Recomandările privind schimbarea standardului vor fi aplicate în funcție de alimentarea cu informație din comunitate și efectele studiilor referitoare la utilizarea metadatelor. În mod evident, schimbările intervenite trebuie să fie în concordanță cu tehnologia, Nucleul Dublin și oricare alte standarde internaționale utilizate. Acest fapt va permite ca standardul de metadata e-guvernare să devină un garant al dezvoltării.

REFERINȚE

1. DIRECTIVA 2007/2/CE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI EUROPEI din 14 martie 2007 de instituire a unei infrastructuri pentru informații spațiale în Comunitatea Europeană (Inspire) (Capitolul II, Articolul 5 și 6 - Metadata).

2. REGULAMENTUL (CE) nr. 1205/2008 AL COMISIEI din 3 decembrie 2008 de punere în aplicare a Directivei 2007/2/CE a Parlamentului European și a Consiliului în ceea ce privește metadatale.

3. Rețeaua de Administrație Publică a Națiunilor Unite. Dezvoltarea rapidă a tehnologiei informației în secolul XX.

4. DOCAN, Daniela Cristiana. *Metadata*. Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară. București, 2014.

5. OANA, Cristina. *Standardizarea datelor spațiale*. Timișoara: Universitatea de Vest. 2012.

6. BONN, F., ROCHO, G. *Précis de télédétection*. Vol.1: Principes et methodes, Presses de l'Université du Québec, 1992.

7. LILLESAND, T., KIEFER, R., CHIPMAN, J. *Remote sensing and image interpretation*. London: Wiley and Sons, 2004.

REZUMAT

Rolul metadatelor în tehnologia informației.

Guvernul este unul dintre cei mai mari deținători de resurse de informații și are responsabilitatea de a se asigura că aceste resurse sunt valori în creștere pentru cetățeni, afaceri, pentru oficialii guvernului și utilizatorii din întreaga lume. Guvernul are, de asemenea, responsabilitatea de a se asigura că informația poate fi ușor găsită, accesată și distribuită pentru public și sectoarele publice, atâta timp cât aceștia își respectă obligațiunile ce țin de secret și securitate. Prin urmare, deținerea unui standard de metadata bine structurate și aplicate consistent devine din ce în ce mai pregnantă pentru guvern, un astfel de standard ajutând cetățenii să navigheze prin multitudinea de pagini *web* ce conțin informații și să localizeze cu încredere ceea ce caută.

ABSTRACT

The Role of Metadata in Information Technology. The government is one of the largest holders of information resources and has the responsibility to ensure that these resources are increasing values for citizens, business, and government officials and worldwide users. The government also has a responsibility to ensure that the information can be easily found, accessed and distributed to

the public and public sectors, as long as they comply with their obligations relating to secrecy and security. Therefore, having a well structured metadata standard and consistently applied becomes increasingly obvious for the government, such a standard helping citizens to navigate through the myriad of web pages containing information and confidently locate what they seek.

РЕФЕРАТ

Роль метаданных в области информационных технологий. Правительство является одним из крупнейших держателей информационных ресурсов и несет ответственность за обеспечение возрастания значимости этих ресурсов для граждан, бизнеса, высокопоставленных правительственных чиновников и пользователей по всему миру. Правительство также несет ответственность за обеспечение того, чтобы информация можно было легко и быстро найти, чтобы она была легкодоступна и чтобы ее можно было предоставить общественности и государственным секторам, до тех пор, пока они выполняют свои обязательства в отношении секретности и безопасности. Поэтому, для правительства становится все более очевидной необходимость разработки стандарта хорошо структурированных и последовательно применяемых метаданных, который призван помочь гражданам перемещаться по многочисленным веб-страницам, содержащим информацию, и уверенно найти искомое.

СНИЖЕНИЕ ВЫБРОСОВ CO₂ ОТ ПРОЦЕССОВ БРОЖЕНИЯ И ЕГО УТИЛИЗАЦИЯ

д-р Ольга КОВАЛЕВА

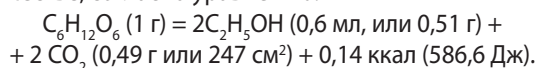
д-р Виктор КОВАЛЕВ

Научно Исследовательский Центр «Прикладная и Экологическая Химия»,
Государственный Университет Молдовы

Одним из главных источников климатических изменений на Земле являются выбросы в атмосферу углекислого газа. Хотя до последнего времени CO₂ от процессов брожения не был отнесен к категории загрязнителей атмосферы, однако его высокое суммарное выделение от этих процессов весьма заметное и все возрастающее. Вместе с тем, он может являться полезным продуктом в различных областях народного хозяйства.

К источникам этой категории выбросов относятся процессы спиртового брожения, а также развивающиеся системы промышленного анаэробного сбраживания биомассы для производства биогаза, содержащего 20-50% CO₂, который к тому же снижает калорийность этого прогрессивного энергетического источника тепловой и электрической энергии при использовании в качестве газового топлива для автотранспорта и в других областях и также требует решения проблем его отделения от биометана и утилизации. Отдельным направлением наших изысканий стал вопрос разработки систем очистки биогаза и утилизации выделенного углекислого газа.

Процесс спиртового брожения при разложении зернового сахаросодержащего сырья под каталитическим действием на них ферментов дрожжевых клеток на спиртовых и пивоваренных заводах сопровождается выделением CO₂ с его чистотой 99-99,5%, в балансовом количестве, согласно уравнению:

Годовое количество выбросов CO₂ в атмосферу при переработке винограда с сахаристостью 20% на винодельческих предприятиях Молдовы, а также на других производствах республики, оценивается более чем в 500000000 м³. В эту долю входят углекислотные выбросы от развивающегося производства биоэтанола для автотранспорта.

Так, выход углекислоты составляет 95,5% от веса спирта, 51,3% от веса сахарозы и 54,2% от веса крахмала. Принимая в среднем выход спирта равным 90,3% от теоретического, что составляет 65,0 дал из 1 тонны крахмала, получим расчетный выход углекислоты, равный 7,53 кг на 1 дал полученного спирта, или 48,95 кг углекислоты на 1 тон-

ну переработанного крахмала. В качестве примесей в выделяющейся при брожении углекислоте обнаруживаются спирт (0,4-0,8% по весу CO_2), эфиры (0,03-0,4%), кислоты (0,08-0,09%) и следы альдегидов. Однако она при переработке сахаро- или крахмалсодержащего сырья составляет примерно 70% от общего ее выхода, так как при наполнении бродильных аппаратов углекислота смешивается с воздухом. При непрерывном процессе сбраживания с постоянным притоком газа не смешивается с воздухом и может быть исполь-

зован почти полностью. При переработке мелассы используется только 50% углекислоты, выделяющейся в дрожжегенераторах, так как она также разбавлена воздухом. Вместе с тем, после несложной очистки из этого газа можно получить пищевую, почти химически чистую углекислоту в виде товарной жидкой или (твердой) сухой углекислоты или потреблять на месте в газообразном состоянии (рис.1). Примером последнему является утилизация CO_2 на Кишиневском хлебопекарном производстве «Франзелуца».

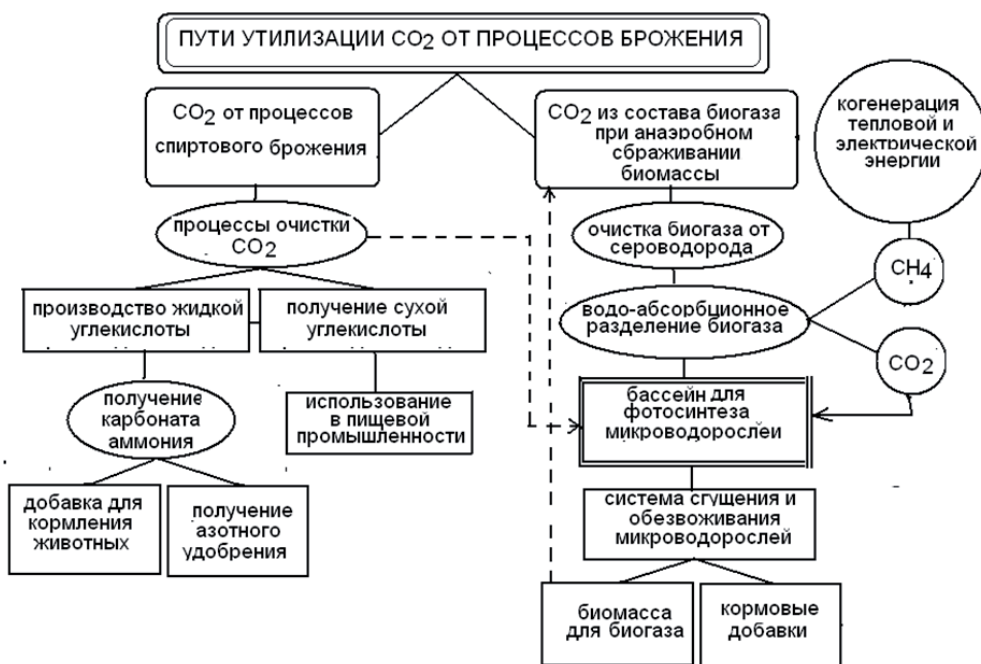

Рис.1. Схема процессов утилизации CO_2 от бродильных производств

Для производства жидкой углекислоты выделяющийся при брожении CO_2 обеспечивают герметичность закрытых бродильных чанов для предотвращения попадания воздуха, перед газгольдером его очищают от примесных веществ путем последовательного пропускания через гидравлическую спиртоволушку и скруббер, орошаемый водой, и промывкой 1%-м раствором перманганата калия. Очищенный газ подвергают первичному сжатию на трехступенчатом углекислотном компрессоре, где на последней ступени он для розлива в баллоны сжимается до 60-70 атм.

Для получения твердой углекислоты («сухого льда») используется эффект сублимации, для чего жидкая углекислота направляется в испаритель, где ее часть улетучивается, а оставшая часть превращается в снегообразную массу (сухой лед), которая спрессовывается в твердое тело с низкой температурой минус 78,9°C.

Для выработки 1 тонны жидкой углекислоты из газов брожения расходуется 190 квт·ч электроэнергии, в то время как на специализированных углекислотных производствах расходуется от 175 до 190 квт·ч электроэнергии. В пищевой промышленности углекислота используется для:

производства безалкогольных напитков, минеральных вод, пива, сидра и газированных соков.

При этом следует отметить, что в реальной ситуации лишь незначительная часть выделяющегося при брожении CO_2 используется для сжижения (1-3%), а основное его количество выбрасывается в атмосферу.

В связи с этим, одним из методов использования CO_2 от бродильных производств является его утилизация путем круглогодичного культивирования микроводорослей с возможностью использования выращиваемой белковой биомассы для корма животных [5]. Для этих целей могут быть использованы освобожденные цистерны, имеющиеся на многих агропромышленных предприятиях. При этом водный бассейн может выполняться в зависимости от реальной ситуации, открытого или закрытого (рис.2) типа с обеспечением управления этим процессом с помощью командоаппарата 8. Во втором случае он может выполняться для зимних условий эксплуатации с возможностью наружной теплоизоляции, либо эксплуатироваться в утепленном помещении и дополнительно обогреваться благодаря теплообменникам 5. При этом микрофлора освещается энергосберегающими светодиодными лампами 3, обладающими световым потоком в красном и синем диапазоне волн света, которые являются оптимальными для развития микроводорослей. Благодаря этому, процесс роста микроводорослей может протекать и в ночное время, что повышает продуктивность получаемой зеленой биомассы. В условиях фотосинтеза микроводорослей типа спирулины (*Spirulina platensis*), и/или ряски (*Lemna*), и/или хлореллы (*Chlorella pyrenoidosa*) и других, содержание белка в них составляет до 70%, являющихся ценной кормовой протеиновой добавкой для животных. В качестве ламп освещения используются энергосберегающие светодиодные лампы типа LED с белым световым потоком 1000-2000 Люмен, либо типа 5G LED GROW с соотношением цветов красного с длиной волны $\lambda=660$ нм и синего с $\lambda=470$ нм, для возможности их последовательного включения и выключения в дневное и ночное время, а в качестве газо-воздушной смеси применяется углекислый газ от газовых выбросов,

выделяемых в процессах спиртового брожения.

Эффективность процесса культивирования микроводорослей обеспечивается непрерывным вводом растворенного углекислого газа для жизнеобеспечения и развития микроводорослей, создания условий повышенного массообмена в установке, а также за счет возможности дозирования в водную среду удобрительных смесей. При этом абсорбентом углекислого газа является рециркулируемая в установке вода, которая в обогащенном виде направляется для выращивания микроводорослей с одновременной биохимической трансформацией CO_2 в O_2 в условиях фотосинтеза. Так, 1 кг массы растущих микроводорослей генерирует 2 кг газообразного кислорода (O_2), выделяющегося в атмосферу. Тем самым снижается выделение техногенного углекислого газа в атмосферу.

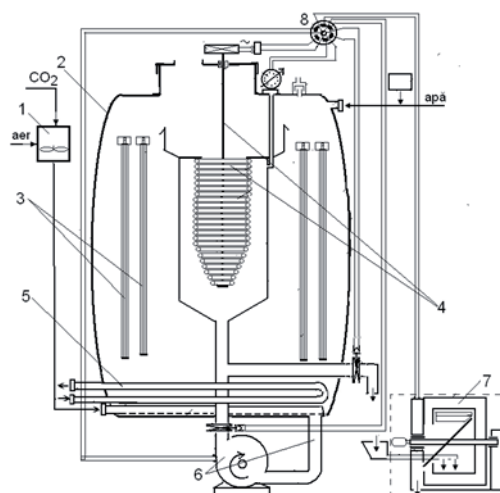

Рис. 2. Схема бассейна закрытого типа для культивирования микроводорослей (вариант):
1 - компрессор; 2 - корпус бассейна; 3 - блоки светодиодных ламп; 4 - теплообменник;
5 - пружинно-щелевой фильтр со штоком и электромагнитным вибратором; 6 - насос с байпасом; 7 - самоочищающаяся центрифуга;
8 - командоаппарат

Наличие встроенного механического пружинно-щелевого фильтра 4 в водной микроводорослевой среде обеспечивает возможность непрерывного сгущения и обезвоживания на центрифуге 7 выращиваемых микроводорослей для

добавок к корму животных. Такая конструкция отличается простотой исполнения и эффективностью процесса фильтрации, обладает повышенной емкостью концентрата и продолжительностью фильтроцикла. Процесс регенерации такого фильтрующего устройства обеспечивается простым растягиванием пружин и увеличением при этом зазора между проволочными рядами, что приводит к псевдооживлению и вымыванию сконцентрированных микроводорослей при обратном залповом потоке осветленных вод из надфильтрового пространства. Это снижает общий расход воды на собственные нужды при промывке и регенерации фильтра и обеспечивает возможность управления этим процессом в автоматическом режиме.

Таким образом, фактически из 1 тонны CO_2 можно получить 2 тонны углекислого аммония (карбоната аммония) или 5 тонн раствора 40%-й концентрации.

Расход аммиака в виде 25%-го раствора аммиачной воды, с учетом потерь, составляет 0,62 тонны на 1 грамм 40%-го углекислого аммония.

CO_2 из состава биогаза от процессов анаэробного сбраживания биомассы. Биохимические процессы метаногенеза характеризуются многостадийностью и сложностью процессов, протекающих под действием микроорганизмов и ферментов. В общем виде они описываются следующей схемой (рис.3):

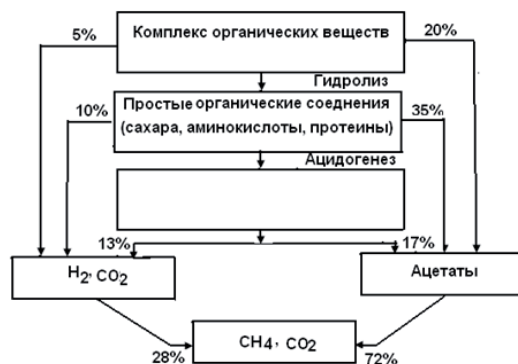

Рис. 3. Последовательность анаэробных процессов метангенеза и газообразования при ферментации биомассы

Как показали наши исследования, на первичной, ацетогенной стадии процесса анаэробного сбраживания начинает выделяться водород на 80% из воды и CO_2 , которые в достаточно сложном биохимическом процессе на метаногенной стадии под действием конгломерата микроорганизмов трансформируются в биометан. Однако в балансовом соотношении количество образующегося биоводорода H_2 в этом процессе недостаточно, поэтому остаточное количество углекислого газа в составе биогаза достаточно велико и во многих случаях составляет 35-40%.

С помощью ряда найденных фитокатализаторов, дозируемых в микроколичествах в метаногенный процесс, нам удалось повысить количество биомена в биогазе до 88-92%, однако в его составе практически всегда присутствует до 0,5-1% агрессивного сероводорода, что делает необходимым обеспечить очистку биогаза от примесных газов. В связи с этим разработан ряд инновационных технологий и комбинированных установок для очистки биогаза с целью повышения его калорийности для получения тепловой и электрической энергии, с одновременной селективной очисткой CO_2 для его утилизации в процессах культивирования микроводорослей. Одно из решений [8] включает водо-абсорбционную технологию и устройство для такой очистки, приведенное на рис.4.

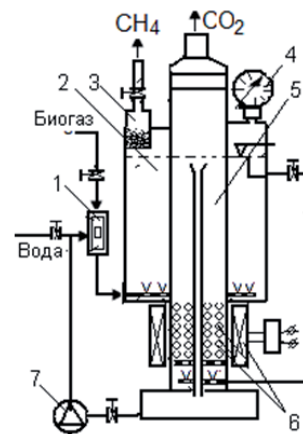

Рис.4. Схема аппарата для водо-абсорбционной очистки биогаза и утилизации выделенного CO_2 ; 1 - сатуратор; 2 - абсорбер; 3 - цеолитовый фильтр; 4 - манометр; 5 - десорбер; 6 - система магнитооживления; 7 - рециркуляционный насос (заявка MD №2014-0117)

Принцип очистки основан на селективном разделении газов в предлагаемом аппарате. Благодаря высокой растворимости CO_2 в воде, которая при 10°C и давлении 1 атм. составляет 1194, а при 10 атм. она возрастает до 10300 нсм³/л и при 20 атм. – до 18300 нсм³/л, он растворяется в воде абсорбера 5. Вместе с тем, повышенная растворимость CO_2 в воде при избыточном давлении до 10-20 атм. приводит к частичному образованию гидрокарбонатов и карбонатов по реакции: $\text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{H}^+ + \text{HCO}_3^- \rightarrow 2\text{H}^+ + \text{CO}_3^{2-}$. С химической точки зрения ион H^+ всегда является кислотой. С увеличением кислотности воды равновесие приведенных реакций смещается в левую сторону, увеличивая количество молекулярного CO_2 в растворенном виде.

Работа аппарата включает сатуратор 1 для повышения давления подаваемого биогаза из газгольдера через барботер в абсорбер 2, образуя газо-жидкостную смесь в нем под давлением от 5 до 20 атм., фиксируемом манометром 4, объем до заданного уровня. При этом CO_2 , содержащийся в составе биогаза, абсорбируется в воде, растворимость которого в воде существенно возрастает при повышенном давлении. CH_4 в этих условиях, ввиду практической нерастворимости, скапливается в верхней надводной зоне абсорбера и отводится через цеолитовый фильтр 3 на утилизацию в концентрированном виде, близком по составу к природному газу, и после обезвоживания на цеолитовом фильтре отводится на установку когенерации тепловой и электрической энергии.

По мере достижения заданного уровня жидкости в абсорбере, обогащенная растворенным в ней CO_2 она отводится в объем десорбера 5, в котором давление сбрасывается до нормального. Одновременно от командоаппарата дается сигнал на подачу напряжения на соленоид системы магнитооживления 6, что обеспечивает возникновение переменного электромагнитного поля. Вследствие этого, происходит образование взвешенного слоя магнитных сферических частиц, изготовленных из спеченного гексаферрита бария, и их интенсивное поступательное, вращательное и хаотическое движение и

соударение между собой. В результате возникает эффект магнитооживления за счет локальных гидравлических ударов и образования зон с повышенным и пониженным давлением, приводящих к возникновению турбулизации обрабатываемой воды и интенсификации ее дегазации.

Наряду с этим, налагаемое переменное электромагнитное поле воздействует на полярные ионы HCO_3^- и CO_3^{2-} , что приводит к разрыву межатомных связей и способствует их восстановлению до свободных молекул CO_2 и дополнительному образованию газообразных пузырьков, что в свою очередь повышает эффективность процесса декарбонизации воды. Таким образом, обезгаженная вода может многократно рециркулировать в непрерывном абсорбционно-десорбционном сепарационном цикле.

На рис.5 приведена схема комплексной установки для утилизации CO_2 , выделяемого из биогаза в процессе его очистки от примесных газов, включающая ряд других устройств [2-7], в том числе систему одновременной очистки биогаза от CO_2 и H_2S и дозирования очищенного углекислого газа в бассейн для непрерывного выращивания микроводорослей, их сгущения и дегидратации для утилизации в качестве белковых добавок для корма животных.

Очистка биогаза от сероводорода и углекислоты осуществляется путем его барботирования через гидроксиды железа, генерируемые по безреагентной технологии из железо-стружечных отходов при их растворении за счет разности потенциалов в контакте с углеродной загрузкой.

Корпус бассейна для культивирования микроводорослей может изготавливаться в виде открытой цистерны с патрубками и вентилями, снабженной источником света, емкостью для подачи питательной среды и насосом. Установка дополнительно содержит сатуратор углекислого газа, внутри корпуса бассейна размещены теплообменник и блоки энергосберегающих светодиодных ламп, а также снабжена блоком сгущения культивированных микроводорослей и барабанным вакуум-фильтром для их дегидратации.

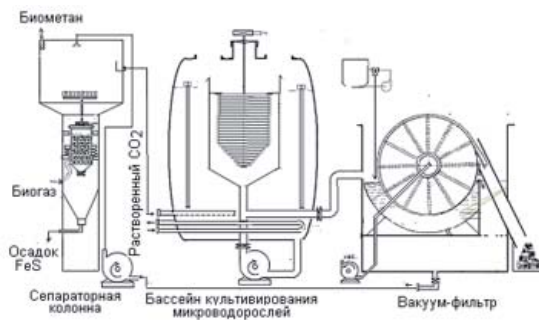

Рис. 5. Схема комбинированной установки для комплексной очистки биогаза от примесных газов с системой культивирования микроводорослей, их сгущения и дегидратации для утилизации в качестве белковых добавок для корма животных

Вместе с тем следует отметить, что процесс сгущения микроводорослей, часто имеющих микронные размеры и равномерно распределенных в объеме бассейнов для их выращивания, представляет определенные проблемы. Один из вариантов такого блока сгущения, приведенный на рис. 5, представляет собой пружинно-целевой фильтр, снабженный штоком и электровибратором. Плотная пружинная обмотка фильтра обеспечивает хорошее сгущение микроводорослей и отвод ее биомассы на дегидратацию методом центрифугирования или вакуум-фильтрации, а регенерация фильтра производится отжатием его обмотки штоком. Установка содержит систему автоматического контроля и управления, осуществляемого с помощью командоаппарата.

Наряду с этим, нами предложен электрофлотационный метод сгущения культивируемых микроводорослей [9], который осуществляется в установке, приведенной на рис. 6

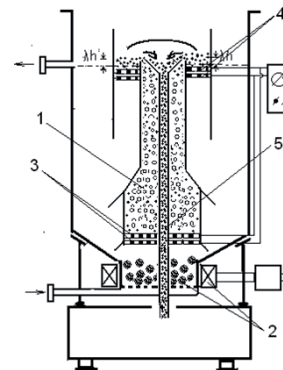

Рис. 6. Схема электрофлотационной установки для непрерывного сгущения суспензий микроводорослей

В установке суспензия микроводорослей под напором подается через перфорированное днище цилиндрического диамагнитного корпуса 1, после чего включается подача тока на соленоид блока магнитооживления 2. Вследствие этого соленоиды, находящиеся с внешней стороны, формируют в нем электромагнитное поле, в котором намагниченные ферромагнитные частицы возбуждаются, образуя магнитооживленный слой с интенсивным массопереносом и массообменом. Благодаря наличию наклонных полок в корпусе суспензия микроводорослей затягивается через сетчатые электроды 3 и устремляется вверх.

В этот период, вследствие электролиза и электрохимического разложения воды на электродах начинают интенсивно выделяться пузырьки электролизных газов, которые адсорбируются на поверхности микроводорослей и обеспечивают их вынос в верхнюю зону корпуса. Образующаяся газожидкостная смесь, обладающая более низким удельным весом по отношению к воде, формирует эффект эрлифта, поднимается выше уровня жидкости " Δh " в корпусе 1 и в виде пенопродукта с концентратом микроводорослей через воронку и трубоотвод 5 стекает в нижнюю емкость пеногашения, а затем на установку обезвоживания. Этим обеспечиваются проточные условия и непрерывность работы сгустителя.

Благодаря наличию вспомогательного электродного блока 4 и пеноотбойника часть пенофлотоконцентрата микроводорослей, выходящая

за пределы этого электродного блока, совместно с образующимся пенопродуктом практически полностью отводится через воронку и вертикальный трубопровод в емкость пеногашения.

Таким образом, совокупность новых инновационных технических решений позволит интенсифицировать процессы культивирования микроводорослей и увеличить развитие их биомассы, по крайней мере, в 2-3 раза и использовать ее в качестве эффективных белковых кормовых добавок для животных.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Brevet MD nr.4130. Instalație pentru epurarea biogazului / Covaliov V., Covaliova O., Ungureanu D., Nenno V. / Publ. BOPI 10/2011.
2. Brevet MD nr.2767. Procedeu și instalație pentru purificarea biogazului din hidrogen sulfurat / Covaliov V., Ungureanu D., Covaliova O., Suman I., Duca Gh. / Publ. BOPI, 2005.
3. Brevet MD nr.67Y Instalație de epurare a biogazului cu regenerarea dioxidului de carbon / Covaliova O., Covaliov V., Ungureanu D., Duca Gh., Nenno V. / Publ. BOPI 12/2009.
4. Cerere MD nr. a2014 0021. Instalație pentru epurarea biogazului din gazele poluante. / Publ. BOPI 12/2015.
5. Brevet MD nr.4372. Instalație pentru cultivarea microalgelor / Covaliov V., Morari Iu., Covaliova O., Sliusarenco V., Nenno V., Bobeică V. / Publ. BOPI 9/2015.
6. Brevet MD nr.3647. Filtru pentru înlăturarea impurităților mecanice din lichide / Covaliova O., Covaliov V., Duca Gh., Ungureanu D. / Publ. BOPI 7/2008.
7. Brevet MD nr.4418. Instalație combinată pentru extragerea selectivă a CO₂ din biogaz și creșterea microalgelor / Covaliova O., Covaliov V., Morari Iu., Timofte N. / Publ. BOPI 5/2016.
8. Cerere MD nr. a2014 0117. Instalație pentru purificarea biogazului / Covaliov V., Covaliova O., Ungureanu D., Nenno V. / Publ. BOPI 3/2016.
9. Cerere MD nr. a2014 0034. Agent de îngroșare electroflotant pentru suspensiile de alge / Covaliov V., Covaliova O., Sliusarenco V., Nenno V., Bobeica V.

РЕФЕРАТ

Снижение выбросов CO₂ от процессов брожения и его утилизация. Одним из главных источников климатических изменений на Земле являются выбросы в атмосферу углекислого газа. Хотя до последнего времени CO₂ от процессов брожения не был отнесен к категории загрязнителей атмосферы, однако его высокое суммарное выделение от этих процессов весьма заметное и все возрастающее. Вместе с тем, он может являться полезным продуктом в различных областях народного хозяйства.

К источникам этой категории выбросов относятся процессы спиртового брожения, а также развивающиеся системы промышленного анаэробного сбраживания биомассы для производства биогаза, содержащего 20-50% CO₂, который к тому же снижает калорийность этого прогрессивного энергетического источника тепловой и электрической энергии при использовании в качестве газового топлива для автотранспорта и в других областях и также требует решения проблем его отделения от биометана и утилизации. Отдельным направлением изысканий авторов настоящей статьи стал вопрос разработки систем очистки биогаза и утилизации выделенного углекислого газа.

РЕЗУМАТ

Reducerea emisiilor de CO₂ rezultate din procesele de fermentație și reciclarea acestuia. Una dintre principalele cauze ale schimbărilor climatice de pe Terra sunt emisiile de dioxid de carbon în atmosferă. Deși, până de curând, CO₂ provenit din procesele de fermentație nu era catalogat ca agent poluant al atmosferei, totuși, emisiile globale ridicate, rezultate din aceste procese, au un impact vizibil, cantitatea acestora fiind în continuă creștere. În același timp, acest produs poate fi util în diverse domenii ale economiei naționale.

Printre sursele acestei categorii de emisii se numără procesele de fermentație alcoolică și sistemele industriale emergente de fermentare anaerobă a biomasei pentru producerea biogazului ce conține 20-50% de CO₂, care reduce, simultan, puterea calo-

rică a acestei surse progresive de energie termică și electrică în cazul utilizării în calitate de combustibil gazos pentru transportul auto și în alte domenii. În același timp, se impune soluționarea problemelor privind separarea acestuia de biometan și reciclarea lui. Autorii prezentului articol s-au axat, în mod special, pe problema dezvoltării unor sisteme de epurare a biogazului și de reciclare a emisiilor de dioxid de carbon.

ABSTRACT

Reduction of CO₂ Emissions and Its Utilization from Fermentation Processes. One of the main sources of climatic changes on Earth is emissions of carbon dioxide. Although until recently, CO₂ from fermentation processes is not classified as air pol-

lutants, however, its high total release from these processes is very significant and growing. In addition, it is a useful product in various fields of national economy. The sources of this category of emissions are the processes of alcoholic fermentation, as well as developing systems of biomass industrial anaerobic fermentation to produce biogas, which contains 20-50% of CO₂, which also reduces the caloric content of this progressive energy source of heat and electric energy, when used as a gas fuel for motor vehicles and in other areas, and also requires addressing the problems of its separation from released biomethane and disposal. The development of systems for biogas cleaning and recycling of carbon dioxide emissions is a particular problem in the development of the authors of this article.

REAȚIA POLENULUI DE CULTURI PĂIOASE LA DEFICITUL DE UMIDITATE ÎN CONDIȚII CONTROLATE

REUȘITA PROGRAMELOR CONTEMPORANE DE AMELIORARE ESTE DETERMINATĂ, ÎN SPECIAL, DE CALITATEA MATERIA-LULUI ÎNȚĂL ȘI EFICIENȚA METODELOR DE APRECIERE ȘI SELECTARE.

Vom sublinia că ameliorarea destinată rezistenței la factori nefavorabili de mediu necesită în permanență identificarea noilor forme/genotipuri de plante, fixarea genelor de rezistență în genotipul soiului sau hibridului, precum și eficientizarea tehnologiilor existente. Este cunoscut faptul că unul din factorii ambientali de importanță majoră pentru creșterea, dezvoltarea și realizarea potențialului productiv al plantelor este factorul hidric, deficitul căruia, cunoscut ca fenomen de secetă, produce un impact negativ enorm asupra agriculturii, pronosticurile cu privire la acest fenomen pentru anii următori fiind destul de alarmante [1]. Printre metodele de diminuare a acestui impact pot fi menționate crearea și implementarea soiurilor și hibridilor de culturi agricole care asigură recolte înalte în condiții de secetă, adică adaptate la deficitul de umiditate din sol/aer. Crearea genotipurilor rezistente la acest factor, astăzi, se constituie într-un important subiect de actualitate pentru agricultura multor țări, inclusiv a Republicii Moldova. Este cunoscut faptul că rezistența la secetă este un caracter complex,

DR., CONF. CERC. *TATIANA SALTANOVICI*,
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC COORDONATOR,
DR. HAB., PROF. CERC. *GALINA LUPAȘCU*,
ȘEF DE LABORATOR,
DR., CONF. CERC. *EFIMIA VEVERIȚĂ*,
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC COORDONATOR,
INSTITUTUL DE GENETICĂ, FIZIOLOGIE ȘI PROTECȚIA
PLANTELOR, AȘM

manifestarea căruia depinde de acțiunea și interacțiunea genelor și complexelor de gene. Mecanismele implicate în geneza și manifestarea acestui caracter sunt destul de incerte, iar localizarea genelor ce controlează caracterul prezintă mari dificultăți. De exemplu, există date despre caracterul poligenic al eredității unor caractere ale sistemului radicular asociate cu rezistența la secetă, totodată asemenea manifestări ca răsucirea frunzelor pe fondal de stres osmotic sunt controlate monogenic [2].

Pentru grâu, ca și pentru alte culturi agricole, crearea genotipurilor rezistente la insuficiență de umiditate este un obiectiv destul de dificil de realizat, din care motiv majoritatea soiurilor contemporane manifestă sensibilitate pronunțată la acest factor. Ca rezultat, acțiunea secetei are un impact negativ asupra dezvoltării plantelor la diferite etape ale ontogenezei, ceea ce conduce la pierderi considerabile de roadă. Vom sublinia că plantele manifestă o sensibilitate destul de pronunțată pentru deficitul de umiditate la anumite etape ale creșterii și dezvoltării. Printre acestea poate fi evidențiată etapa *formarea organelor reproductive – fecundare*. Chiar și la asemenea culturi cerealiere ca mălaiul și sorgo, destul de adaptate la condiții secetoase, organele reproductive sunt afectate de insuficiența de umi-

ditate [2]. Organele generative feminine, în virtutea faptului că sunt acoperite de țesuturi protectoare, se deteriorează mai puțin ca organele masculine [1].

Una dintre cauzele de bază ale diminuării producției de boabe în caz de secetă este afectarea polenului în curs de formare, ceea ce determină diminuarea fertilității și perturbarea procesului de fecundație. Insuficiența de umiditate conduce la distrugerea peretelui grăunciorului de polen, aceasta la rândul său determinând dereglarea sau chiar stoparea transportului substanțelor nutritive, din care motiv doar un număr mic de grăuncioare de polen rămâne fertil, iar numărul de boabe legate este destul de diminuat [1]. Astfel, rezistența sistemului reproductiv al plantelor și componentelor acestuia la condițiile nefavorabile de mediu este unul din indicii de bază ai gradului de adaptare a plantei. În ultimul timp, gametofitul masculin al plantelor este destul de intens utilizat pentru aprecierea, diferențierea și selectarea genotipurilor rezistente la acțiunea diferiților factori abiotici nefavorabili, inclusiv al secetei [3-8]. Vom menționa că, pentru aprecierea rezistenței gametofitului masculin pe fondaluri de selecție, în majoritatea cazurilor în calitate de criteriu de rezistență sunt analizate asemenea însușiri cum sunt viabilitatea și lungimea tubului polinic *in vitro*, la acțiunea unuia sau la asocierea câtorva factori nefavorabili. S-au atestat date cu privire la posibilitatea de testare a rezistenței genotipurilor în baza variabilității dimensiunilor grăuncioarelor de polen în condiții de deficit de umiditate. Determinarea suprafeței grăuncioarelor de polen a fost propusă de Morgan [9, 10] pentru programele de ameliorare, în calitate de metodă de identificare a genotipurilor homozigote recesive de grâu. Eficiența acestor cercetări este asigurată de heterogenitatea gametofitului masculin în ceea ce privește rezistența la acțiunea factorului stresogen. Prin analiza variabilității grăuncioarelor de polen în condiții optime și de stres hidric, s-a reușit diferențierea genotipurilor de grâu în baza reacției la stresul osmotic [11]. Capacitatea de reglare osmotică a unui șir de genotipuri de *Triticum durum* și *T. aestivum*, din diferite condiții de cultivare, în baza dimensiunilor polenului a servit drept criteriu pentru recomandarea acestora în calitate de componenți de hibridare [6, 12]. Asemenea cercetări pentru gametofitul masculin al plantelor de grâu și triticales prezintă un

interes special, din motiv că, spre deosebire de alte culturi, aprecierea viabilității polenului în condiții controlate este destul de dificilă din cauza pretabilității diminuate a mediilor nutritive utilizate astăzi.

Scopul cercetărilor a constat în elucidarea variabilității grăuncioarelor de polen la genotipuri de culturi cerealiere păioase – grâu comun, triticales, secară – în condiții de deficit de umiditate.

Material și metode de cercetare

În cercetare au fost implicate 12 genotipuri de culturi cerealiere păioase – grâu comun, triticales, secară și 3 populații hibride reciproce F_2 de grâu comun. Plantele au fost cultivate în câmp, în condiții favorabile de mediu (anul 2014), conform standardelor în vigoare. Spicele au fost prelevate de la fiecare genotip la etapa de maturizare a anterelor și menținute în condiții de laborator în colbe cu apă la temperatură optimă. Polenul colectat a fost separat în 3 loturi: 1 – variantă martor și 2 – variante experimentale (VE). Pentru efectuarea cercetărilor s-au preparat 3 soluții apoase de polietilenglicol (PEG-6000) în concentrațiile 30, 50 și 65%. Analiza microscopică s-a efectuat în cameră specială pentru cercetarea polenului, în condiții de stres hidric. În varianta martor, polenul era plasat într-un singur strat într-o picătură de 30% de PEG, iar variantele experimentale au fost menținute în cameră specială care conținea soluție apoasă de PEG în concentrațiile 50 și 65%. Determinarea dimensiunilor grăuncioarelor de polen (GP) s-a desfășurat în câmpul de vedere al microscopului cu ajutorul ocular-micrometrului. În toate variantele au fost stabilite dimensiunile grăuncioarelor de polen în unități convenționale (un.c.), după care a fost calculat raportul procentual dintre varianta experimentală și varianta martor, considerat ca indice al stabilității, adică al rezistenței. Datele au fost prelucrate statistic în pachetele de soft STATGRAPHICS, 5.1 și Microsoft Excel 2010.

Rezultate și discuții

Determinarea rezistenței genotipurilor de plante, bazată pe variabilitatea genetică a caracterelor, necesită metode eficiente de *screening*, care ar permite aprecierea rapidă și veridică a materialului biologic supus testărilor [13].

În urma cercetărilor a fost stabilită reacția gametofitului masculin al genotipurilor de grâu, triticales și secară la insuficiența de umiditate, determinată

de acțiunea PEG. Datele obținute au demonstrat că la genotipurile aflate în studiu, dimensiunea grăun-

ciorelor de polen a înregistrat o variabilitate înaltă în condiții optime de cultivare (Fig.1).

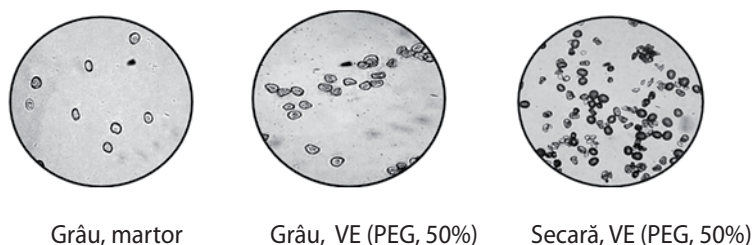

Fig. 1. Influența PEG asupra grăuncioarelor de polen

Genotipurile de secară se caracterizează prin dimensiuni mici ale grăuncioarelor de polen, aceasta manifestându-se în special la soiul Zâmbreni 70, perimetrul GP înregistrând valori de doar 34,4 un.c. S-a constatat că și la soiurile de grâu GP sunt de dimensiuni mici: 34,4 ... 35,0 un.c. (Fig.2), în timp ce la genotipurile de triticale, valorile caracterului au fost mai înalte: 42,9 ... 43,0 un.c.. Printre soiurile de triticale cu dimensiuni înalte ale GP pot fi menționate Ingen 33 și Ingen 40 (50,6 și 45,7 un.c.), iar

printre hibridii de grâu – Apache x Cobra și Selania x Accent: 46,2, 45,4 un.c., respectiv. Deci, genotipurile de culturi păioase aflate în studiu formează polen de diferite dimensiuni. Subliniem că, întrucât anul 2014 a fost optimal pentru aceste culturi, variabilitatea dimensiunilor GP a fost determinată nu de condițiile ambientale, ci de genotip.

În scopul aprecierii rezistenței polenului la secetă, a fost cercetată variabilitatea dimensiunilor acestuia pe fondaluri de testare cu insuficiența de umiditate, determinată de acțiunea PEG (Fig. 2, 3).

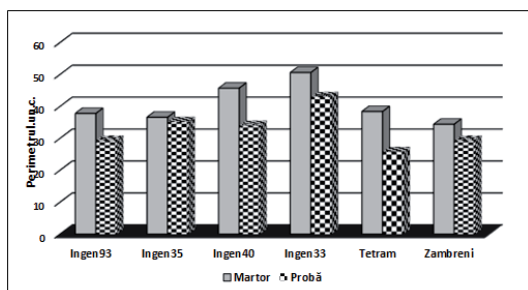

Fig.2. Influența PEG asupra perimetrului GP la triticale și secară

S-a observat că la majoritatea mostrelor, sub influența factorului nefavorabil, a avut loc diminuarea perimetrului GP, ceea ce se explică prin micșorarea dimensiunilor GP în urma pierderii de apă. Dintre cele 2 soiuri de secară, Tetram a manifestat o reacție mai pronunțată, dimensiunea GP ale acestuia constituind 33,1% din martor, în timp ce la s. Zâmbreni 70 acest indice a fost practic de 2 ori mai mic: 16,9%.

Soiurile de triticale Ingen 40 și Ingen 93 s-au evidențiat prin sensibilitate mai pronunțată, comparativ cu alte soiuri, valorile dimensiunilor GP fiind cu

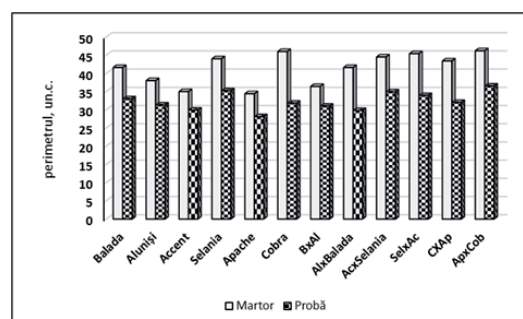

Fig. 3. Influența PEG asupra perimetrului GP la grâu

25,8 și 21,2% mai mici decât în varianta martor. Totodată, la s. Ingen 35 s-a constatat cea mai înaltă stabilitate a dimensiunilor GP, ceea ce relevă rezistența înaltă a acestui genotip la insuficiența de umiditate.

Analiza variabilității dimensiunilor GP la genotipurile de grâu a demonstrat că indicele se micșorează în medie cu 23,1%. La soiurile Balada, Aluniși, Accent diminuarea perimetrului a înregistrat valori mai mici decât media valorilor, în timp ce la s. Cobra s-a manifestat cea mai înaltă reacție: 32,2% din valorile martorului.

Prezintă interes datele obținute pentru soiurile Apache, Cobra și hibridii reciproci F_2 ai acestora. Astfel, formele parentale, comparativ cu alte soiuri de grâu aflate în studiu, sunt forme tardive. Se știe că la asemenea genotipuri, organele reproductive ale cărora se formează mai târziu decât la formele precoce, sunt supuse frecvent temperaturilor înalte, din care motiv adesea polenul este mai puțin viabil, iar legarea boabelor diminuată, aceasta conducând la pierderi pronunțate de roadă. Soiul Cobra a manifestat o sensibilitate pronunțată la insuficiența de umiditate: 32,2% din mator, în timp ce s. Apache s-a dovedit a fi mai rezistent – 81,7%. Deci, s. Apache prezintă garanții mai sigure de rezistență în caz de secetă și, respectiv, de pierderi diminuate de roadă. La combinațiile reciproce F_2 Apache x Cobra / Cobra x Apache, s-a observat că direcția încrucișării s-a reflectat asupra stabilității perimetrului GP. În cazul când în calitate de formă maternă a servit soiul rezistent Apache, parametrul a prezentat valori mai înalte decât la omologul reciproc. Asemenea

fenomen s-a înregistrat și la combinația reciprocă Accent x Selania. Deci, prin alegerea corectă a formei materne poate fi ameliorată rezistența grâului la secetă.

Analiza multifactorială a varianței (ANOVA) a demonstrat că variabilitatea manifestată este determinată de acțiunea PEG (54,7%), factorul de genotip (41,6%) și interacțiunea acestora (3,7%). Datele relevă că, în reacția polenului de culturi cerealiere păioase la insuficiența de umiditate, rolul genotipului este destul de semnificativ, ceea ce are o mare importanță practică, întrucât sporește cu mult șansele de reușită în procesul de identificare și selectare a genotipurilor rezistente la secetă.

În baza datelor obținute cu privire la variabilitatea dimensiunilor grăuncioarelor de polen, genotipurile aflate în studiu au fost diferențiate în grupuri de rezistență (tabel). Au fost înregistrate valori pozitive semnificative ale coeficientului de corelație dintre dimensiunea perimetrului în varianta mator și varianta experimentală ($r=0,77^{**}$).

Tabel
Stabilitatea perimetrului grăuncioarelor de polen

Soiuri, hibridi F_2	Stabilitatea perimetrului (VE / mator),%	Stabilitatea medie, %	
Triticale			
Ingen 35	96,9	86,4	
Ingen 40	84,3		
Ingen 33	84,0		
Ingen 93	80,4		
Grâu			
Accent	85,3	77,2	
Selania	79,9		
F_2 Accent x Selania	78,3		
F_2 Selania x Accent	74,7		
Aluniș	82,2		
Balada	79,0		
F_2 Aluniș x Balada	71,5		
F_2 Balada x Aluniș	85,1		
Apache	81,7		
Cobra	69,0		
F_2 Apache x Cobra	79,0		
F_2 Cobra x Apache	73,6		
Secară			
Zămbreni 70	84,1		80,2
Tetram	76,3		
DME _{0,5}	0,30		

Deci, examinarea variabilității dimensiunilor grăuncioarelor de polen la grâu, triticale și secară pe fondal selectiv cu PEG poate servi ca metodă/procedeu de diferențiere a genotipurilor în baza rezistenței acestora la factorul de stres hidric.

CONCLUZII

1. Influența stresului hidric, provocat de PEG 6000, contribuie la reducerea dimensiunilor grăuncioarelor de polen la culturile cerealiere păioase de 1,4-1,9 ori, în funcție de genotip.

2. Sursa de variație a dimensiunilor GP în condiții de stres hidric este determinată de genotip (41,6%), PEG (54,7%) și interacțiunea acestora (3,7%), fapt ce denotă posibilitatea identificării genotipurilor cu diferite reacții la acțiunea stresului hidric.

3. Capacitatea genotipurilor de grâu, triticale și secară de a menține stabilă dimensiunea grăuncioarelor de polen în condiții de stres hidric poate fi utilizată ca criteriu de identificare și selectare a formelor rezistente pentru implicarea acestora în programele de ameliorare.

REFERINȚE

1. Биология критических периодов растений в условиях нарушения влажности почвы // Известия, РГПИ, 2015, nr. 173, с. 1. ВОРОБЕЙНИКОВ, Г., БРЕДИХИН, В., ЛЕБЕДЕВ, В. и др. 09-121.

2. JIVAN, M. *Genetics and genetic improvement of drought resistance in crop plants* // Science, 2001, vol. 80, nr. 6 (25), p. 758.

3. КИЛЬЧЕВСКИЙ, А.В., АНТРОПЕНКО, Н.Ю., ПУГАЧЕВА, И.Г. *Изучение наследования урожайности и холодостойкости томата (Lycopersicon esculentum Mill)* // Весці Нацыянальнай Акадэміі навук Беларусі, сер. агр., 2007, 4, с. 68-74.

4. БРИЛЬ, Е.А., САУК, И.Б., АНОХИНА, В.С. *Использование гаметофитного отбора для дифференцировки генотипов люпина по устойчивости к контрастным температурам* // Мат. межд. конф. Генетика и биотехнология в 21 веке. Фундаментальные и прикладные аспекты. Минск, 2008. с. 51-53.

5. ЗАЙЦЕВА, И., ПУГАЧЕВА И. и др. *Создание сортов и гибридов томата с одновременной устойчивостью к пониженным температурам и болезням с использованием гаметной селекции и молекулярного анализа* // Сборник науч.труд. Селекция и семеноводство овощных культур, Москва, 2014, вып. 45, с. 276-285.

6. DAVID, M. *Pollen grain expression of intrinsic and osmolyte induced osmotic adjustment in a set of wheat cultivars* // Romanian Agricultural Research, 2012, nr. 29, p. 45-52.

7. KOUBOURIS, G.C. et al. *Impact of temperature on olive (Olea europaea L.) pollen performance in relation to relative humidity and genotype* // Environmental and Experimental Botany, 2009, vol. 67, issue 1, p. 209-214.

8. BABU, D. RATNA, RAVIKUMAR, R. L. *Parallel response between gametophyte and sporophyte for Fusarium wilt resistance in the recombinant inbred lines of chickpea (Cicer arietinum L.)* // Current Science, 2010, vol. 99, issue 4. p. 513-518.

9. MORGAN, J. M. *Osmoregulation as a selection criterion for drought tolerance in wheat* // Aust. J. Agric. Res., 1983, 34, p. 607-614.

10. MORGAN, J. M. *Pollen grain expression of a gene controlling differences in osmoregulation in wheat leaves: a simple breeding method* // Aust. J. Agric. Res., 1999, 50, p. 953-962.

11. ACHAR, M., YAMAGISHI, T. *Application of project pollen area response to drought stress to determine osmoregulation capability of different wheat (Triticum aestivum L.) cultivars* // Int. J. of Agr. and Biology, 2005, 7(4), p. 604-605.

12. DAVID, M. *Osmotic adjustment capacity and cuticular transpiration in several wheat cultivars cultivated in Algeria* // National Agricultural Research and Development, Institute Fundulea, 2009, nr. 26, p. 29-33.

13. ДРАГАВЦЕВ, В.А., МАКАРОВА, Г.А. и др. *Некоторые задачи агрофизического обеспечения селекционных технологий для генетического повышения продуктивности и урожая растений* // Агрофизика, 2011, 1, с. 14-22.

REZUMAT

Reacția polenului de culturi păioase la deficitul de umiditate în condiții controlate. A fost cercetată reacția grăuncioarelor de polen al genotipurilor de grâu, triticale și secară la insuficiența de umiditate produsă de acțiunea PEG-6000. S-a constatat diminuarea diferențiată a dimensiunilor grăuncioarelor de polen. Variabilitatea este determinată de influența genotipului, PEG și interacțiunea acestora. Capacitatea grăuncioarelor de polen de a păstra stabilitatea dimensiunilor în condiții de deficit de umiditate poate fi utilizată pentru aprecierea și pronosticul rezistenței culturilor păioase în condiții de umiditate și selectarea genotipurilor valoroase la diferite etape ale procesului de ameliorare.

ABSTRACT

Reaction of Straw Crop Pollen to Moisture Deficit under Controlled Conditions. It was researched the reaction of pollen grains of wheat, triticale and rye genotypes to insufficient moisture produced by the action of PEG-6000. It was found the differentiated decrease in the size of pollen grains.

Variability is due to the influence of genotype, PEG and their interaction. The capacity of pollen grains to keep size stability under moisture deficit may be used to assess and predict straw crop resistance in wet conditions, and select valuable genotypes at different stages of the improvement process.

РЕФЕРАТ

Реакция пыльцы колосовых культур в контролируемых условиях водного дефицита. Изучена реакция пыльцевых зерен генотипов пшеницы, тритикале и ржи в условиях водного дефицита, вызываемого действием ПЭГ-6000. Выявлено дифференцированное уменьшение размеров пыльцевых зерен. Изменчивость обусловлена влиянием генотипа, ПЭГ и их взаимодействием. Способность пыльцевых зерен поддерживать стабильность размеров в условиях водного дефицита может быть использована для оценки и прогноза устойчивости колосовых культур в условиях засухи, и отбора ценных генотипов на различных этапах селекционного процесса.

Abonarea-2016

Catalogul publicațiilor AGEPI propuse spre abonare pentru anul 2016 include următoarele publicații periodice (pe suport hârtie și electronic):

- „Buletinul Oficial de Proprietate Industrială” (BOPI)
- Revista de proprietate intelectuală „Intellectus”

Prețuri de abonare

- BOPI (hârtie) – 220 lei pe 3 luni, 440 lei pe 6 luni, 875 lei pe un an;
- BOPI (CD) – 90 lei pe 3 luni, 180 lei pe 6 luni, 360 lei pe un an;
- „Intellectus” (hârtie) – 110 lei pe 6 luni, 220 lei pe un an;
- „Intellectus” (CD) – 70 lei pe 6 luni, 140 lei pe un an;

AGEPI vă propune, de asemenea, unele publicații contra plată: „Rapoarte anuale”, suplimentul „AGEPI-Expo-2015”, „Dimensiunea economică a proprietății intelectuale”, diverse culegeri de acte normativ-legislative din domeniul proprietății intelectuale, alte publicații.

O informație mai amplă privind condițiile și prețurile de abonare se va accesa pe web site-ul www.agepi.gov.md, compartimentul Servicii informaționale/ Biblioteca PI/ Catalogul abonării.

✓ **Buletinul Oficial de Proprietate Industrială (BOPI)** apare din anul 1993, având o periodicitate lunară. Include informația oficială referitoare la cererile de brevetare/înregistrare a obiectelor de proprietate industrială (OPI) în Republica Moldova și titlurile de protecție acordate, la modificările intervenite în statutul juridic al OPI, precum și la rezultatele examinării contestațiilor în Comisia de contestații a AGEPI, deciziile instanțelor judecătorești privind litigiile legate de OPI, informații de ordin general.

✓ **Revista de proprietate intelectuală „Intellectus”** apare din anul 1995, având o periodicitate trimestrială. Abordează multilateral diverse aspecte ale proprietății intelectuale, prevederile legislației naționale și internaționale în domeniu, publică studii semnate de cercetători și inventatori din diferite domenii ale științei, economiei și tehnicii. Coeditor al revistei este Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA).

Consiliul științific:

O. APOSTOL (**președinte**), acad. V. CANȚER (vicepreședinte), acad. Gh. DUCA, acad. B. GAINA, acad. V. RUDIC, membru cor. C. GAINDRIC, dr. hab. I. BLIZNETZ (Federația Rusă), prof. dr. Emil BURZO (România), dr. hab. Gh. AVORNIC, dr. hab. A. BURIAN, dr. hab. V. DOROGAN, dr. hab. V. DULGHERU, prof., dr. hab. Maciej KOLWAS (Polonia), dr. hab. C. SPĂNU, prof. dr. Hubert SCHERRER (Franța), dr. hab. N. TARAN, dr. hab. P. ȚIBULIOV (Ucraina), dr. D. CHIROȘCA, dr. I. HOLBAN, dr. S. MUNTEANU, dr. V. ROȘ (România), dr. I.G. SANDU (România), dr. I. ȚIGANAȘ, dr. V. VOLCINSCHI

Colegiul de redacție:

Președinte – O. APOSTOL

Membri:

Drept de autor și drepturi conexe – responsabil A. POPA

Proprietate industrială – responsabili dr. S. MUNTEANU, dr. S. LEVIȚCHI, T. JOVMIR, A. GUȘAN

Apărarea drepturilor de PI, Jurisprudență – responsabili D. STICI, R. POPESCU

Economia PI – responsabil dr. Iu. BADÂR

Inovare și transfer tehnologic – responsabili dr. Iu. BADÂR, T. JOVMIR

Tehnologii informaționale și PI – responsabil O. BEICU

Comunicări științifice – responsabili dr. S. MUNTEANU, dr. M. ROJNEVSCHI

Cercetarea și potențialul uman – responsabil dr. hab. T. MUNTEANU

Calitatea cercetării și învățământului superior – responsabil dr. hab. V. MINCIUNĂ

Practica internațională în atestare și acreditare – responsabil dr. hab. V. PERJU

Proces editorial – responsabil I. DIVIZA, Șt. SECĂREANU

Copertă, design, tehnoredactare – L. PATRAȘCO

Opiniile exprimate în revistă aparțin autorilor articolelor respective și nu reflectă în mod obligatoriu punctul de vedere al coeditorilor. Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Adresa redacției:

str. Andrei Doga nr. 24, bl.1, MD-2024, mun. Chișinău, Republica Moldova,

Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI).

Redacția revistei "Intellectus".

Tel. (37322) 400-589, 400-586.

E-mail: press@agepi.gov.md; Ion.Diviza@agepi.gov.md.